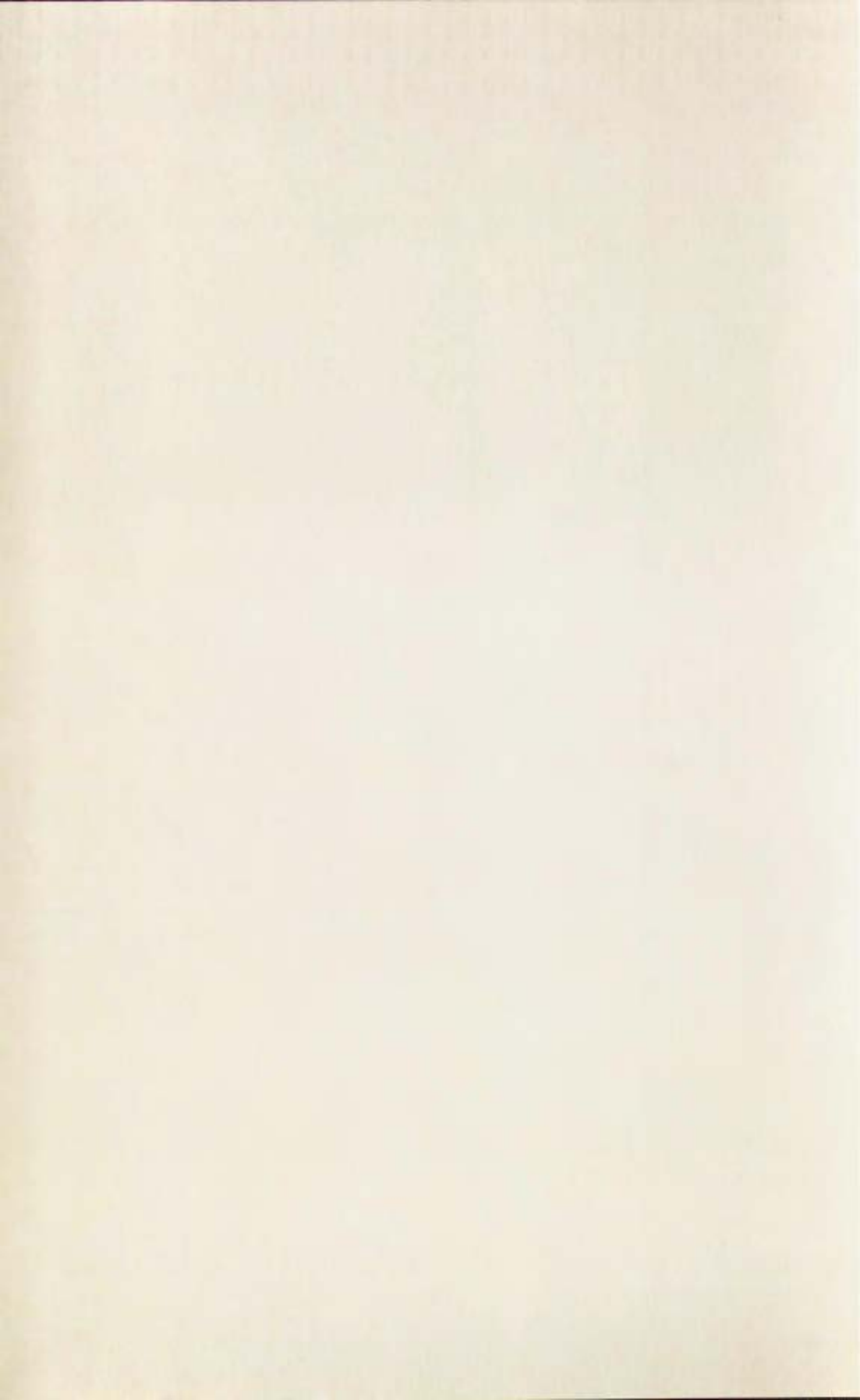

Reformerad inkomst beskattning

DEL II *Inkomst av kapital*

Betänkande av
utredningen
om reformerad
inkomstbeskattning

SOU 1989:33

Statens offentliga utredningar
1989:33
Finansdepartementet

Reformerad inkomst- beskattning

Del 2 Inkomst av kapital

Betänkande av utredningen om reformerad
inkomstbeskattning
Stockholm 1989

Allmänna Förlaget har utgivit en bibliografi över SOU och Ds som omfattar åren 1981—1987. Den kan köpas från förlagets Kundtjänst, 106 47 STOCKHOLM. Best. nr. 38-12078-X.

Beställare som är berättigade till remisseexemplar eller friexemplar kan beställa sådana under adress:

Regeringskansliets förvaltningskontor

SOU-förrådet

103 33 STOCKHOLM

Tel: 08/763 23 20 Telefontid 8⁰⁰—12⁰⁰ (externt och internt)

08/763 10 05 12⁰⁰—16⁰⁰ (endast internt)

Produktion Allmänna Förlaget 106 9 004

Omslag Hans Bergman/Roland Ingemarsson

ISBN 91-38-10329-X

ISSN 0375-250X

Svenskt Tryck Stockholm 1989 930081

Detta betänkande består av fyra böcker. Dessa är:

Del 1 Skattereformens huvudlinjer

Del 2 Inkomst av kapital

Del 3 Inkomst av tjänst, lagtext och
kommentarer

Del 4 Bilagor, expertrapporter

Innehållsförteckning

II INKOMST AV KAPITAL

14	Inledning och sammanfattning av förslagen till kapitalbeskattning	13
14.1	Läsanvisning avseende kapitalbeskattningen	13
14.2	Sammanfattning av förslaget till kapitalbeskattning	14
14.2.1	Huvudprinciper	14
14.2.2	Avvikelser från formellt likformig kapitalbeskattning	14
14.2.3	Förslag till metoder för beräkning av skattepliktig reavinst	17
15	Gemensamma regler för beräkning av kapitalinkomster	19
15.1	Utvecklingen av nu gällande principer	19
15.2	Beskattningen utomlands av kapitalinkomster	21
15.3	Reformen	24
15.4	Realisation av kapitalinkomster	25
15.4.1	Gällande rätt	25
15.4.2	Överväganden	26
15.5	Blandade överlåtelser	27
15.5.1	Gällande rätt	27
15.5.2	Överväganden	28
15.6	Värdering av vederlag m.m.	29
15.6.1	Gällande rätt	29
15.6.2	Överväganden	30
15.7	Tidpunkten för beskattning	32
15.7.1	Gällande rätt	32
15.7.2	Överväganden	33
15.7.2.1	Reavinstbeskattningen	33
15.7.2.2	Den löpande kapitalavkastningen	35
15.7.3	Årsskiftesbetalningar	37
16	Behandlingen av reaförluster	39
16.1	Gällande rätt	39
16.2	Brister vid nuvarande regler för reaförluster	39
16.3	Skäl för begränsad avdragsrätt	41
16.3.1	Formell symmetri och faktisk asymmetri	41
16.3.2	Avyttringar till pris som understiger marknadspris	43
16.3.3	Skattefusk	44

16.4	Skäl mot en begränsad avdragsrätt för reaförluster	44
16.4.1	Rishtagande	44
16.4.2	Inlåsnings- och konkurrensneutralitet	45
16.4.3	Internationell harmonisering	46
16.4.4	Gränsdragningsproblem	46
16.5	Utgångspunkter för regler avseende reaförluster	46
16.6	Förslag	47
16.6.1	Marknadsnoterade skuldebrev i svenska kronor	47
16.6.2	Inget avdrag avseende lös egendom för personligt bruk	47
16.6.3	Huvudregel för reaförluster	48
17	Beskattningen av ränta och utdelning m.m.	49
17.1	Vårt förslag i sammanfattning	49
17.2	Huvuddragen i gällande rätt	50
17.3	Ränteavdragstaket	50
17.3.1	Inledning	50
17.3.2	Våra överväganden	51
17.3.3	Avdragsbegränsningens utformning	51
17.3.4	Ränteutgifter i inkomstskattelagen näringsverksamhet	52
17.4	Förvaltningskostnader, sparavdrag och grundavdrag	53
17.5	Allemanssparande m.m.	53
17.6	Avkastning på obligationer och vinster i vinstsparande	54
17.7	Övriga förslag som berör räntor och utdelningar	54
17.7.1	Reaförluster på vissa skuldebrev	54
17.7.2	Utdelning till aktieägare i fåmansföretag	54
17.7.3	Tidpunkten för beskattning	54
18	Den löpande beskattningen av fastigheter och bostadsrätter	55
18.1	Inledning	55
18.2	Gränsdragningen mellan privatbostad och näringsfastighet	55
18.3	Beskattning av småhus, mangårdsbyggnad på jordbruk samt vissa bostadsföretag	58
18.3.1	Småhus	58
18.3.2	Tidigare förslag att slopa schablonmetoden	59
18.3.3	Våra överväganden	60
18.3.4	Beskattning av privatbostad på jordbruk	60
18.3.4.1	Nuvarande bestämmelser	61
18.3.4.2	Tidigare förslag	61
18.3.4.3	Våra överväganden	61
18.3.5	Beskattning av vissa bostadsföretag	62
18.3.5.1	Nuvarande regler	62
18.3.5.2	Vårt förslag	63

18.3.6	Beskattning av intäkt av uthyrning av privatbostäder	64
18.3.6.1	Småhus	64
18.3.6.2	Bostad som innehas med bostadsrätt	65
18.3.6.3	Hyreslägenheter	65
18.3.6.4	Tidigare utredningsförslag	65
18.3.6.5	Våra överväganden	66
18.4	Fastighetsskatten	68
19	Reavinstbeskattningen av fastigheter	69
19.1	Inledning	69
19.2	Gällande rätt	69
19.2.1	Fastigheter	69
19.2.2	Bostadsrätt	70
19.3	Utgångspunkter	71
19.3.1	Likformiga och enhetliga regler	71
19.3.2	Uppskov	72
19.4	Problem vid full beskattning av nominell vinst	74
19.4.1	Privatbostäder	74
19.4.2	Näringsfastigheter	74
19.4.3	Fördelningspolitiska aspekter	75
19.4.4	Enhetlig metod för begränsning av skatteuttaget	76
19.5	Regler för privatbostäder	77
19.5.1	Begränsning av skatteuttag	77
19.5.2	Skattetak för permanentbostäder	77
19.5.3	Förenklingar för permanentbostäder	77
19.5.4	Skattens andel av nominell vinst	78
19.5.5	Bosättningskrav för förmånlig schablonregel	78
19.5.6	Fritidsbostäder m.m.	79
19.5.7	Beräkning av reavinst för bostadsrätt	80
19.5.8	Reaförluster för privatbostäder	81
19.6	Begränsning av skatteuttag för näringsfastigheter	82
19.6.1	Sammanlagt skatteuttag	82
19.6.2	Schablonregel för näringsfastigheter	83
19.6.3	Exempel	85
19.6.4	Skogsavdrag och o.d.	85
19.6.5	Reparationer före försäljning	85
19.6.6	Reaförluster för fysiska personers näringsfastigheter	86
19.7	Gränsdragning mellan näringsfastighet och privatbostad	87
19.7.1	Inledning	87
19.7.2	Blandad användning av byggnad	87
19.7.3	Blandad användning av en fastighet	88
19.7.4	Övergång från näringsfastighet till privatbostad	88
19.8	Övergångsregler	89
19.9	Övriga förenklingar	90
19.9.1	Avskaffade alternativregler	90
19.9.2	Begränsat avdrag för värdehöjande reparationer	91

20	Reavinstbeskattningen av aktier, optioner m.m.	93
20.1	Inledning	93
20.2	Gällande rätt och reavinstbeskattning i utlandet	94
20.2.1	Gällande rätt	94
20.2.2	Reavinstbeskattningen av aktier i utlandet	97
20.3	Vissa grundläggande överväganden	99
20.3.1	Brister i nuvarande reavinstbeskattning av aktier	99
20.3.1.1	Komplicerade regler	99
20.3.1.2	Skatteanpassning med nuvarande skatteregler	100
20.3.1.3	Inlåsnings effekter	100
20.3.1.4	Små skatteintäkter	101
20.3.2	Mål för en reform	101
20.3.3	Val av metod för reavinstbeskattning av aktier m.m.	102
20.3.3.1	Reavinstbeskattning på aktienivå och på aktie- slagsnivå	102
20.3.3.2	Reavinstbeskattning på portföljnivå	104
20.4	Avgränsning av värdepapper och vissa gemensamma regler	106
20.4.1	Avgränsning av värdepapper som beskattas enligt portföljmetod resp. genomsnittsmetod	106
20.4.2	Vissa gemensamma regler m.m.	108
20.4.2.1	Lösen av optioner, konvertering av konvertibla skuldebrev m.m.	109
20.4.2.2	Strukturrationalisering	111
20.4.2.3	Tvångsavyttringar	112
20.4.2.4	Skattefri omplacering	112
20.5	Reavinstbeskattning enligt portföljmetoden	114
20.5.1	Sammanfattning av förslaget	114
20.5.2	Tidigare utredningar	115
20.5.3	Huvudregler för vinstberäkning	116
20.5.4	Kompletteringsregler	117
20.5.4.1	Motiv för de föreslagna kompletteringsreglerna	117
20.5.4.2	Spärregel mot negativt anskaffningsvärde	119
20.5.4.3	Särskilt avdrag för förlust på återstående portfölj	119
20.5.4.4	Slutförsäljning	121
20.5.5	Portföljmetodens tillämpning på optioner, terminskontrakt m.m.	121
20.5.6	Benefika fång m.m.	124
20.5.7	Avregistrering m.m.	125
20.5.8	Övergångsregler	126
20.5.9	Vissa egenskaper hos portföljmetoden	127

20.6	Reavinstbeskattning av aktier m.m. enligt genomsnittsmetoden	129
20.6.1	Sammanfattning av förslaget	129
20.6.2	Huvudregel för vinstberäkning	130
20.6.3	Anskaffningsvärden för vissa värdepapper	132
20.6.3.1	Anskaffningsvärden för teckningsrättsbevis, teckningsoptioner m.m.	132
20.6.3.2	Anskaffningsvärden för konvertibla skuldebrev m.m.	134
20.6.3.3	Anskaffningsvärden för värdepapper förvärvade med stöd av option, konvertibelt skuldebrev m.m.	135
20.6.4	Beskattning av optioner, terminskontrakt m.m.	137
20.6.5	Benefika fång	138
20.6.6	Övergångsregler	139
20.7	Särskilda regler för beskattning av fåmansbolag	139
20.7.1	Problemställning	139
20.7.2	Val av regler	141
20.7.2.1	Avgränsning	141
20.7.2.2	Gräns för normalbeskattad utdelning	144
20.7.2.3	Behandling av överskjutande utdelning	145
20.7.2.4	Behandling av reavinster	146
20.7.2.5	Förhöjt avdragstak för ägare av aktier i fåmansföretag	147
20.7.3	Stopplagstiftning avseende vinstbolag m.m.	147
20.7.4	Särskilda regler för förmånsbeskattning av fåmansföretagare	148
20.8	Effekter av förslagen	148
20.8.1	Jämförelse med nuvarande regler	149
20.8.1.1	Minskat utrymme för skatteplanering	149
20.8.1.2	Minskad snedvridning av ekonomiska beslut	150
20.8.1.3	Ökad fördelningspolitisk träffsäkerhet	152
20.8.1.4	Harmonisering med beskattningen i omvärlden	152
20.8.1.5	Enklare skatteregler	153
20.8.1.6	Ökade skatteintäkter	154
20.8.2	Vissa effekter av portföljmetoden	154
20.8.2.1	Ekonomiska effekter av att avdragskvoten fastställs årsvis	154
20.8.2.2	Ekonomiska effekter av att reavinsten beräknas på portföljnivå	155
20.8.2.3	Effekter av att portföljmetoden inte tillämpas på aktier som köps och säljs under samma år	156
21	Reavinstbeskattningen av fordringar	157
21.1	Gällande rätt	157
21.1.1	Beskattningsreglerna	157
21.1.2	Gränsdragningen mellan ränta och reavinst	158
21.1.3	Tidigare utredningsarbete	159

21.2	Överväganden och förslag	160
21.2.1	Reformen	160
21.2.1.1	Utvidgning av inkomstslaget och evig beskattning	160
21.2.1.2	Avdragsbegränsning för förluster och räntor	161
21.2.2	Marknadsnoterade skuldebrev	162
21.2.3	Premieobligationer	162
21.2.4	Underkursskuldebrev	163
21.2.5	Beskattningsregler i samband med räntekompensation	163
22	Reavinstbeskattningen av skulder	165
22.1	Gällande rätt	165
22.2	Reformen	166
22.3	Beskattning av reavinst på skulder	166
22.3.1	Allmänt	166
22.3.2	Metod för beräkning av reavinst	168
22.3.3	Konkurs och ackord	168
22.4	Avdragsrätt för reaförluster på skulder	169
22.4.1	Förslaget	169
22.4.2	Gränsdragningsproblem	169
22.5	Behandling av skulder vid fastighetsöverlåtelser	170
22.6	Överkursskulder	172
23	Reavinstbeskattningen av utländsk valuta	173
23.1	Bakgrund	173
23.2	Val av metod för beskattning	174
23.2.1	Utgångspunkter	174
23.2.2	Genomsnittsmetoden	175
23.2.3	Portföljmetoden	175
23.2.4	Slutsats	177
23.3	Tillämpningsområde	177
23.4	Portföljmetoden vid beskattning av utländsk valuta	178
23.4.1	Fordringar i utländsk valuta	178
23.4.2	Skulder i utländsk valuta	180
23.4.3	Värdering av utländsk valuta	184
23.5	Reaförluster	185
23.6	Räntekostnader för skulder i utländsk valuta	185
24	Reavinstbeskattningen av övrig lös egendom	187
24.1	Bakgrund	187
24.2	Tidigare utredningsarbete	188
24.3	Problem på området	189
24.3.1	Skatteanpassning	189
24.3.2	Bestämning av ingångsvärden	190
24.3.3	Kontrollsvårigheter	190
24.3.4	Inlåsnings effekter	190
24.3.5	Förenklingssträvandena	191
24.3.6	Internationell överblick	191

24.4	Överväganden och förslag	191
24.4.1	Inledning	191
24.4.2	Gränsdragningen	192
24.4.3	Skatteuttaget	194
24.4.4	Reaförluster	196
24.4.5	Övergångsbestämmelser	197
25	Beskattning av pensions- och försäkrings-sparande	199
25.1	Inledning	199
25.2	Gällande rätt m. m.	200
25.2.1	Individuellt pensionssparande i P-försäkring	200
25.2.1.1	Bakgrund	200
25.2.1.2	Gällande skatteregler	201
25.2.2	Individuellt sparande i K-försäkring	201
25.2.3	Kollektivt pensionssparande för avtalspensioner	202
25.2.3.1	Bakgrund	202
25.2.3.2	Tryggande av pensionsutfästelse	203
25.2.3.3	Tryggandeformer	203
25.3	Bristande neutralitet med nuvarande skatteregler	205
25.4	Neutral beskattning av pensions- och försäkringssparande	207
25.4.1	Neutralitet mellan direkt sparande och sparande i individuell pensionsförsäkring	207
25.4.2	Neutralitet mellan olika former av pensions- och försäkringssparande	209
25.4.2.1	Neutralitet vid uttag av sociala avgifter	209
25.4.2.2	Neutral beskattning av olika pensionssystem	210
25.5	Förslag till beskattning av individuellt pensions- och försäkringssparande	213
25.5.1	Skattskyldighet och skatteunderlag	213
25.5.2	Skattesats	214
25.6	Förslag till beskattning av kollektivt pensionssparande	216
25.6.1	Sparande i försäkringsbolag	216
25.6.2	Sparande i pensionsstiftelse	217
25.6.3	Avsättning på konto i företag	217
25.7	Utländska försäkringar	220
25.8	Övergångsbestämmelser	222
25.9	Ekonomiska konsekvenser	223
25.9.1	Beräkning av effektivt skatteuttag	223
25.9.2	Effekter på premier i kollektiva pensionsförsäkringar	224
25.9.3	Effekter på utfallande belopp i individuell P-försäkring	224
25.9.4	Effekter på beskattningen av K-försäkring	225

26 Deklaration och kontroll

26.1 Räntor och annan avkastning	227
26.1.1 Deklarationsskyldighet och taxering	227
26.1.2 Uppbörd	228
26.2 Reavinst vid försäljning av aktier m.m.	230
26.2.1 Kontrolluppgifter	230
26.2.2 Taxering	232

14 Inledning och sammanfattning av förslagen till kapitalbeskattning

Del II av betänkandet behandlar beskattningen av kapitalinkomster och omfattar kapitlen 14–26. Vårt förslag är att huvuddelen av privatpersoners kapitalinkomster skall beskattas inom ett nytt utvidgat inkomstslag med benämningen inkomst av kapital. Detta inkomstslag motsvarar i huvudsak de nuvarande inkomstlagen kapital, tillfällig förvärvsverksamhet och den del av inkomstslaget annan fastighet som omfattar schablonbeskattade fastigheter.

Vi föreslår vidare att vissa kapitalinkomster beskattas utanför inkomstslaget kapital. För *privatbostäder* föreslås att den löpande beskattningen inte skall ske inom inkomstslaget kapital utan genom uttag av fastighetsskatt, se kap. 18. För bostadsrätter föreslås dock att schablonbeskattningen av föreningarna skall gälla tills vidare. För att ge en samlad bild av beskattningen av fastigheter redovisas även den löpande beskattningen av bostadsrätter i kap. 18 och reavinstbeskattningen av näringsfastigheter i kap. 19. Löpande beskattning liksom reavinstbeskattning av näringsfastigheter föreslås ske inom inkomstslaget näringsverksamhet.

Vi föreslår slutligen att kapitalavkastningen på *pensions- och försäkrings-sparande* beskattas hos kapitalförvaltaren enligt särskilda regler inom inkomstslaget näringsverksamhet, se kap. 25.

14.1 Läsanvisning avseende kapitalbeskattningen

Bakgrunden och utgångspunkterna för reformen behandlas i kap. 3. Principerna för reformeringen av kapitalbeskattningen, bl. a. motiven för förslaget till likformig, nominell kapitalbeskattning med en skattesats på 30 %, redovisas i avsnitten 3.4.4 och 3.4.7. Skälen för att välja nominell i stället för real beskattning redovisas i avsnitt 3.4.6, medan riktpunkten för beskattningen av olika tillgångar fastställs i avsnitt 3.4.8. Motiven för den föreslagna indelningen i förvärvskällor anges i avsnitt 3.5.

I kap. 6 sammanfattas huvuddragen i den föreslagna kapitalbeskattningen. Där redovisas också i avsnitt 6.4 bakgrunden till förslaget att tillämpa en reducerad skattesats, 20 %, för pensionssparande och allemanssparande.

Gällande rätt samt vissa uppgifter om utländska förhållanden redovisas i samband med förslagen. Avsnitt 15.2 innehåller därutöver en kortfattad översikt över kapitalbeskattningens allmänna utformning i andra länder.

I kap. 15–17 redovisas våra förslag avseende gemensamma regler för beskattningen av kapitalinkomster. I kap. 15 behandlas realisationsprincipen, beskattning vid blandade överlåtelse, värderingen av vederlag och tidpunkten för beskattningen, bl.a. tillämpningen av belöpandeprincipen. I kap. 16 redovisas vårt förslag till skattemässig behandling av reaförluster.

I kap. 17 anges hur beskattningen av räntor och utdelningar föreslås ske. Där behandlas förslaget till ränteavdragstak, avsnitt 17.3, och beskattningen av premieobligationer, sparobligationer m.m., avsnitt 17.6. Beskattningen av fastigheter behandlas i kap. 18 (löpande beskattning) och 19 (reavinstbeskattning).

I kap. 20–24 redovisas våra förslag till reavinstbeskattning utanför bostads- och fastighetsområdet. I avsnitt 20.7 ingår dessutom vissa övriga särregler för fåmansföretag. Kap. 25 behandlar förslagen till beskattning av pensions- och försäkringssparande, medan slutligen kap. 26 innehåller våra förslag avseende deklaration och kontroll inom kapitalbeskattningens område.

14.2 Sammanfattning av förslaget till kapitalbeskattning

14.2.1 Huvudprinciper

Alla kapitalinkomster skall beskattas likformigt med en skattesats på 30 %.

Skillnaderna i skattemässig behandling mellan löpande kapitalinkomster och kapitalvinster tas i princip bort. Alla regler som innebär att den skattepliktiga delen av reavinsten minskar med innehavstiden samt de särskilda reglerna för s.k. räntekompensation föreslås utgå. Vi föreslår vidare att kapitalinkomster, med vissa undantag, sammanförs till ett nytt inkomstslag kapital, som skall utgöra en förvärvskälla.

Avkastningen på alla former av sparande föreslås bli likformigt beskattad. Beskattningen bör därmed vara likformig mellan sådant sparande som spararen själv beskattas för, direkt sparande, och sådant sparande som beskattas i exempelvis försäkringsbolag, indirekt sparande. Av detta följer att avkastningen på pensions- och försäkringssparande bör beskattas.

Reaförluster och ränteutgifter får, med vissa begränsningar som berörs nedan, dras av omedelbart mot andra kapitalinkomster. Räcker inte dessa kapitalinkomster erhålls en motsvarande reduktion av skatten på inkomst av tjänst eller inkomst av näringsverksamhet, se kap. 16. Avdrag som inte kunnat utnyttjas får inte sparas till senare år.

14.2.2 Avvikelser från formellt likformig kapitalbeskattning

De grundläggande principerna är likformiga och enkla. Av praktiska och andra orsaker har vi emellertid inte funnit det möjligt att föreslå regler som till alla delar uppfyller kraven på strikt likformighet. Vi vill dock kraftigt understryka att den av oss föreslagna kapitalbeskattningen i huvudsak uppfyller målen om likformighet. Detta innebär en avgörande skillnad jämfört med dagens system.

Lägre skattesats för pensionssparande och allemanssparande

I syfte att, jämfört med en fullständigt likformig beskattning, ytterligare stimulera hushållssparandet föreslår vi att avkastningen på allemanssparande och pensionssparande beskattas med en lägre skattesats än 30 %. Vårt förslag är att avkastningen på dessa former av sparande i stället beskattas med en skattesats på 20 %, se avsnitt 6.4. För pensionssparandet motiveras den lägre skattesatsen också av risken för utflyttning av pensionssparande till utlandet (avsnitt 25.5.2) samt av hänsyn till övergångseffekter för befintligt pensionssparande.

Olika beskattningstidpunkter

En strikt likformig beskattning av kapitalinkomster kräver att räntor och värdeändringar beskattas vid samma tidpunkt. Som framgår av avsnitten 15.4 och 15.7 föreslår vi emellertid att värdeändringar beskattas först när de realiseras. Därigenom blir beskattningen senarelagd och värdeökningar i praktiken lägre beskattade än räntor och andra löpande kapitalinkomster.

För ränteinkomster och ränteutgifter föreslår vi att en belöpandeprincip skall tillämpas i vissa fall för att minska möjligheterna att erhålla räntefria skattekrediter, se avsnitt 15.7.

Begränsad avdragsrätt för reaförluster

För att i genomsnitt uppnå faktisk likformighet i beskattningen av reavinster och reaförluster och för att förebygga skatteplanering föreslår vi att endast 70 % av reaförluster skall vara avdragsgilla, se kap. 16.

Från grundregeln att 70 % av reaförluster får dras av föreslås tre undantag. Reaförluster på marknadsnoterade skuldebrev i svenska kronor behandlas som ränteutgifter och skall därför få dras av i sin helhet, avsnitt 21.3. Reaförluster vid överlåtelse av bostad där vederlaget helt eller delvis utgörs av hyresrätt avseende bostad skall inte få dras av, avsnitt 19.5.8. Slutligen skall inte reaförluster vid avyttring av lös egendom för personligt bruk få dras av, avsnitt 24.4.4.

Tak för skatteuttag på reavinster

Av bostadspolitiska orsaker föreslår vi att beskattningen av reavinster på privatbostäder begränsas genom att 70 % av försäljningsintäkten för permanentbostäder och 40 % av försäljningsintäkten för övriga privatbostäder får dras av som anskaffningskostnad. Detta innebär ett tak för *skattens andel av försäljningsintäkten*, se avsnitt 19.5. För permanentbostäder blir skatten högst 9 % av försäljningsintäkten och för övriga privatbostäder högst 18 % av försäljningsintäkten.

Av praktiska orsaker föreslås en liknande schablonregel vid beräkning av reavinst vid avyttring av lös egendom för personligt bruk, se avsnitt 24.4.3. Vid sådana avyttringar får som anskaffningskostnad tas upp 25 %

av försäljningsintäkten. Därigenom uppkommer ett skattetak på 22,5 % av försäljningsintäkten.

Tak för avdrag för ränteutgifter

För att motverka skatteplanering och för att göra låntagande mindre attraktivt föreslås att ränteutgifter över 100 000 kr. per person och år inte får dras av, se avsnitt 17.3. Gränsen 100 000 kr. är därvid vald så att räntekostnaderna vid normalt boende skall vara avdragsgilla. För barn under 18 år föreslås ett ränteavdragstak på 10 000 kr. per person och år.

Särskilda regler för fåmansföretag

För att säkerställa att sparade arbetsinkomster i fåmansföretag beskattas likformigt med övriga arbetsinkomster föreslås vissa särregler, se avsnitt 20.7. Utdelning upp till en viss nivå beskattas inkomstslaget kapital medan överskjutande utdelning i vissa fall skall tas upp som inkomst av tjänst. Sociala avgifter skall dock inte utgå.

Reavinster vid försäljning av aktier i fåmansbolag skall i vissa fall till hälften tas upp som inkomst av kapital och till hälften som inkomst av tjänst.

Beskattning av avkastningen på icke-finansiella tillgångar

Vid strikt likformig beskattning skall avkastningen på fastigheter, konsumentkapitalvaror m. m. beskattas på samma sätt som avkastningen på finansiella tillgångar. Vi har dock inte bedömt det som möjligt att upprätthålla en sådan strikt likformighet.

Av bostadspolitiska skäl föreslår vi ett lägre skatteuttag för privatbostäder än för privatpersoners finansiella tillgångar, se avsnitt 3.4.8.

Hushållens kapitalvaror ger en betydande avkastning varje år. Med vissa undantag beskattas denna avkastning emellertid inte. Av praktiska skäl föreslår vi inte någon utökad beskattning av avkastningen på hushållens kapitalvaror. Det har vidare inom KIS övervägts att som ersättning för en avkastningsbeskattning belägga konsumentkapitalvaror med förhöjd mervärdeskatt. KIS bedömning är emellertid att någon sådan förhöjd mervärdeskatt inte bör införas.

Olika beskattning av kapitalinkomster hos olika skattesubjekt

RINK behandlar i princip endast kapitalbeskattningen för privatpersoner. I kap. 19 berörs emellertid också reavinstbeskattningen av näringsfastigheter. Sådana reavinster föreslås bli beskattade som inkomst av näringsverksamhet men bör inte ge socialförsäkringsförmåner och bör därför beläggas endast med grundavgift. Skattesatsen för sådana reavinster blir då antingen 44 % eller 59 % inom enskild näringsverksamhet, beroende på om inkomstskatt utgår med 30,8 % eller 50,8 %.

För att begränsa reavinstskattens andel av försäljningsintäkten föreslås ett skattetak. Skattetaket är konstruerat så att omkostnadsbeloppet i princip får beräknas som 40 % av försäljningsintäkten, se avsnitt 19.6

Övriga kapitalinkomster föreslås bli beskattade med en skattesats på mellan 44 % och 63 % inom enskild näringsverksamhet. Kapitalinkomster som sparas inom aktiebolag föreslås bli beskattade med en skattesats på ca 23 %, inkl. hänsynstagande till SURV, se URF:s betänkande. Kapitalinkomster som delas ut från aktiebolag blir enligt URF:s och RINK:s gemensamma förslag dubbelbeskattade med en sammanlagd skattesats på 51 %. Privatpersoners inkomster från indirekt sparande i investmentbolag och aktiefonder föreslås slutligen bli beskattade med en skattesats på 30 % i förvaltarled och ägarled sammantagna.

14.2.3 Förslag till metoder för beräkning av skattepliktig reavinst

I tabell 14:1 sammanfattas de förslag till beräkning av skattepliktig reavinst som redovisas i kap. 19–24.

Tabell 14:1
Sammanfattning av förslagen till reavinstbeskattning

Skattepliktig egendom	Beräkningsmetod	Schablon-regler m.m.	Kap./avsn.
Privatbostäder för permanentboende			
Småhus	Nominell vinst beskattas som inkomst av kapital	70 % av försäljningsintäkt får dras av som kostnad	19.5
Bostadsrätt	Nominell vinst inkl. andel av förändring i föreningens netto-skuld beskattas som inkomst av kapital	70 % av försäljningsintäkt får dras som kostnad med viss just.	19.5
Övriga privatbostäder			
	Samma regler som för permanentbostäder	40 % av försäljningsintäkt får dras av som kostnad	19.5
Näringsfastigheter			
	Nominell vinst beskattas som inkomst av näringsverksamhet	40 % av försäljningsintäkt minus bl.a. de senaste fem årens utnyttjade rep. avdrag får dras av som kostnad	19.6
Aktier m. m.			
Huvudalternativ för marknadsnoterade aktier m.m.	Portföljmetod	Aktier som köps och säljs samma år beskattas enligt genomsnittsmet.	20.5
Övriga aktier m.m. samt sidoalternativ för marknadsnoterade aktier.	Genomsnittsmetod	Särregler för fåmansbolag	20.6+ 20.7
Fordringar i svenska kronor			
	Genomsnittsmetod	Förluster på marknadsnot. skuldebrev avdragsgilla som ränta.	21
Skulder i svenska kronor			
	Varje skuld för sig		22
Fordringar och skulder i utländsk valuta			
	Portföljmetod för fordringar och skulder för sig	Skuldräntor avdragsgilla endast om de överstiger vinsten i skuldportföljen	23
Övrig lös egendom			
För personligt bruk med livslängd över 50 år	Vinster över 20 000 kr. per år beskattas.	Avdrag för anskaffnings-kostnad får göras med 25 % av försäljningsintäkten	24
För personligt bruk med livslängd på högst 50 år	Beskattas inte		24
Ej avsedd för personligt bruk	Hela vinsten beskattas		24

15 Gemensamma regler för beräkning av kapitalinkomster

15.1 Utvecklingen av nu gällande principer

Till det föreslagna inkomstslaget kapital kommer att hänföras såväl löpande avkastning som värdestegringsvinster på egendom som innehas av fysiska personer och som inte hör till näringsverksamhet. Till inkomstslaget hänförs huvudsakligen sådana inkomster som i dag beskattas i inkomstslagen kapital och tillfällig förvärvsverksamhet.

Omfattningen av beskattningen enligt KL och lagens uppdelning på inkomstslag grundar sig på den s.k. källteorin. Ursprungligen innebar detta inkomstbegrepp att en väsentlig åtskillnad gjordes mellan inkomst genom avkastning på egendom (kapitalavkastning) och inkomst genom värdestegring på egendom (kapitalvinst). Avkastning ansågs komma från en varaktig inkomstkälla och gav därför sådan skatteförmåga att den borde beskattas, medan kapitalvinster ansågs vara av tillfällig karaktär och därför i princip inte gav sådan skatteförmåga att de borde beskattas. Beskattning i inkomstslaget tillfällig förvärvsverksamhet (reavinstbeskattning) var därför ursprungligen mycket inskränkt och har successivt utvidgats fram till i dag. Beskattningen av kapitalavkastning var däremot redan från början i princip fullständig och har därför inte varit föremål för några principiella förändringar.

Lagregler om reavinstbeskattning infördes första gången genom 1910 års bevillnings- och inkomstskatteförordningar. Även dessförinnan hade dock reavinster beskattats i praxis. Reglerna i 1928 års kommunalskattelag kom i huvudsak att överensstämma med 1910 års regler. Det innebar att vinster beskattades om egendom som förvärvats genom köp, byte eller därmed jämförligt fång avyttrades inom fem (lös egendom) resp. tio år (fast egendom) från anskaffningstidpunkten. Vidare förelåg en asymmetrisk behandling av reaförluster, av i huvudsak samma slag som den nu gällande. År 1951 infördes i syfte att vinna en mjukare övergång mellan full skatteplikt och full skattefrihet en fallande skala, men med bibehållande av gällande yttersta tidsgränser för skatteplikten. Vidare infördes, för att förhindra kringgående, en begränsad skatteplikt vid försäljning av benefikt erhållen egendom, den s.k. skyldemansregeln, vilken fortfarande finns kvar i 35 § 4 mom. KL.

Genom lagstiftning åren 1966 och 1967 skedde den största förändringen av reavinstbeskattningen sedan KL:s tillkomst. Vinster på aktie- och

fastighetsavyttringar blev skattepliktiga oavsett förvärvssätt och innehavstid. Innehavstiden hade dock alltså betydelse då beskattningen avtrappades vid längre innehavstid. 1976 avskaffades avtrappningen för fastighetsvinster och den förändrades för aktier.

Varken i KL eller i dess förarbeten finns en explicit inkomstdefinition. Inkomstbeskattningens omfattning anges i stället genom de sex inkomstslagen. Några principiella inskränkningar i beskattningen av kapitalavkastning finns inte, då sådan inkomst anses ge skatteförmåga i samma mån som inkomster av tjänst och näringsverksamhet. Vissa praktiska inskränkningar i beskattningen föreligger däremot. Således är det knappast möjligt att beskatta all sådan kapitalavkastning som erhålls genom användning av egendom för privat bruk, och enligt KL beskattas endast sådan avkastning vid nyttjande av fastighet. Enligt KL föreligger avdragsrätt för kostnader som har samband med förvärvandet av skattepliktiga intäkter. För personliga levnadskostnader föreligger däremot avdragsförbud. Dessa principer gäller dock inte för ränteavdragsrätten som är obegränsad, oavsett vad det lånade kapitalet använts till.

Reavinster ansågs ursprungligen inte vara sådana inkomster som gav skatteförmåga. Den begränsade beskattningen, som ändå skedde berodde närmast på att försäljningar i spekulationssyfte ansågs ligga nära en kontinuerlig handel med tillgångar. Med tiden har synen på reavinstbeskattningen förskjutits och omedelbart före införandet av den eviga reavinstbeskattningen gavs följande karaktäristik av den begränsade kapitalvinstbeskattningen i direktiven till 1964 års aktievinstutredning:

"Nu gällande bestämmelser om beskattning av realisationsvinst får anses vara en kompromiss mellan å ena sidan uppfattningen att vinst av icke yrkesmässig försäljning av egendom bör beskattas endast om vinsten är resultatet av en spekulation och å andra sidan uppfattningen att beskattningen bör omfatta icke blott alla tillfälliga realisationsvinster utan överhuvudtaget alla förmögenhetsvinster, oavsett om de är av spekulativ karaktär eller icke". (SOU 1965:72 s. 12. Uttalandet är hämtat från SOU 1949:9 s. 60 och är återgivet i prop. 1951:170 s. 25.)

Införandet av den till tiden obegränsade reavinstbeskattningen av aktier angavs inte explicit som en principiell ändring av inkomstbegreppet. I prop. 1966:90 s. 103 framhöll dock departementschefen den allmänna uppfattningen om skatteförmågan som ett bärande motiv för vad som skall beskattas: "En beskattning av värdestegring på aktier får ... anses uppbåras av en inte ogrundad uppfattning hos medborgarna i gemen, att en realiserad sådan värdestegring ger en skattekraft från vilken det saknas anledning bortse vid bestämning av beskattningsområdet". Vid utvidgningen av beskattningen av reavinst vid fastighetsavyttringar gjorde departementschefen däremot en klar principiell markering. Det äldre principiella betraktelsesättet, att endast avkastning av en förvärvskälla skulle beskattas, kunde inte längre upprätthållas. Särskilt vid ett högt skattetryck kom undantagandet av kapitalvinster från beskattningen att strida mot "en annan av de grundläggande principerna för vår beskattning, nämligen skatteförmågeprincipen" (prop. 1967:153 s. 123). Införandet av en evig beskattning av reavinster på bostadsrätter 1984 motiverades med att

"utvecklingen på övriga delar av realisationsvinstskatteområdet lett till att den gällande ordningen för bostadsrätter kommit att framstå som alltmer otidsenlig." (Prop. 1983/84:67 s. 130).

Synen på reavinstbeskattningen har med tiden förskjutits, så att värdeändringar eller realiserade värdeändringar i allt högre utsträckning anses ge samma skatteförmåga som andra inkomster.

15.2 Beskattningen utomlands av kapitalinkomster

Beskrivningen i följande avsnitt grundar sig i huvudsak på rapporter från OECD samt Leif Muténs underlagsrapport (bilaga 6).

Beskattningen av reavinster

Reavinster beskattas i de flesta västeuropeiska länder och även i Australien, Japan, Nya Zeeland och USA. I exempelvis Danmark, Irland, Portugal, Schweiz och Storbritannien beskattas kapitalvinster separat med särskilda skattesatser. Den vanligaste metoden är dock att lägga samman kapitalvinster med övriga inkomster.

Basen för reavinstbeskattningen är i princip skillnaden mellan inköpspris och försäljningspris vid transaktioner som har företagits på den öppna marknaden.

Beträffande vilka tillägg till inköpspriset som skall tillåtas råder emellertid stora olikheter mellan skattesystemen. Vanligtvis tas hänsyn till utgifter som är förbundna med anskaffningen och försäljningen och kostnader för förbättring av tillgången. Det finns större skillnader vad gäller andra avdrag, särskilt beträffande avdrag som syftar till att ta hänsyn till penningvärdeförsämringen. Frågan har nära samband med behandlingen av korta resp. långa reavinster. Ett argument för att skilja mellan korttidsvinster och vinster på långa innehav eller för att tillämpa en fallande skatteskala beroende på innehavstiden, vilket är vanligt förekommande, är att hänsyn till inflationen därigenom kan sägas ske på ett schablonmässigt sätt. I de länder som beskattar vinster på långa innehav har ofta en uppräkningsindex av anskaffningsvärdena med index införts. Indexuppräkningsindex för i princip all egendom som kan bli aktuell för reavinstbeskattning har införts i Australien och Storbritannien. Bland andra länder som medger indexuppräkningsindex av anskaffningsvärdena kan nämnas Luxemburg, Irland och Spanien. I exempelvis Danmark och Norge är endast anskaffningsvärdena för fastigheter indexreglerade. För tillgångar som innehafts kortare tid än tolv månader sker dock ingen indexuppräkningsindex i något av de nämnda länderna. Det kan påpekas att USA inte har någon indexuppräkningsindex trots att även reavinster på långa innehav numera beskattas där.

Få länder har utsträckt indexeringen även till skuldsidan.

Det förekommer i många länder att tillgångar som erhållits genom arv eller gåva helt undantas från reavinstbeskattning. Detta innebär att

beskattning av tillgången i stor utsträckning inte blir aktuell och några beräkningsproblem uppkommer inte. I de fall där överlåtelse genom arv eller gåva skjuter upp skattskyldigheten överförs normalt överlåtarens anskaffningsvärde på den nye ägaren och kapitalvinstbeskattning blir inte aktuell förrän den sistnämnde säljer tillgången. I de fall där arv jämställs med försäljning, såsom i Canada och Spanien eller, såsom i Australien, Canada, Danmark, Irland och Spanien, gåva behandlas som försäljning, behöver ändå en värdering ske eftersom samtliga av dessa länder med undantag för Canada och Australien har arvs- och gåvoskatt och samma värdering i regel kan användas för bägge ändamålen. Om detta inte är fallet och tillgångens natur är sådan att oenighet kan råda om värderingen får värderingen i regel göras av en sakkunnig. Denna metod tillämpas även vid försäljningar där icke marknadsmässiga principer tillämpas och i vissa mer tekniska fall där en realisationsvinst skattemässigt anses föreligga.

De redogörelser för utländska skattereformer vi haft tillgång till ger vid handen att det finns en klar tendens bland de länder, som ännu inte har reavinstskatter att införa dem i någon form. Syftet härmed är inte i första hand att i större omfattning få ökade skatteintäkter, utan snarare att åstadkomma skattesystem som uppfattas som mer rättvisa. Genom att höginkomsttagare i relativt stor utsträckning har intäkter i form av reavinster undergrävs skattesystemens progressiva inslag om sådana vinster är undantagna från beskattning eller beskattas lindrigare än arbetsinkomster. Bland de länder som under de senaste åren betydligt utvidgat skatteplikten för reavinster kan nämnas USA, Australien och Nya Zeeland.

De nya reavinstskatterna och även de flesta av de som funnits tidigare innehåller ofta en hel del undantag från skatteplikten. Lagstiftningen synes således ofta ge uttryck för en önskan att i princip beskatta reavinster, men begränsa beskattningens tillämpning till så få skattskyldiga som möjligt. Till egendom som således i regel är undantagen från beskattning hör den skattskyldiges bostad och personliga lösöre. En annan metod som nyligen införts i Canada är att undanta ett belopp över hela den skattskyldiges livstid. Sedan 1985 införs där gradvis ett kumulativt avdrag för reavinster på 100 000 \$ för de flesta tillgångar och 500 000 \$ för vinster på aktier i små bolag och jordbruksegendomar. Årliga fribelopp för realisationsvinster är också vanliga. I vissa fall är dessa fribelopp betydande. I t.ex. Storbritannien finns ett årligt fribelopp som i 1988 års budgetförslag har angetts till 5 000 pund.

Någon tendens att ge upp realisationskriteriet synes inte föreligga. Argumenten för att ha kvar realisationskriteriet är dels tekniska, främst svårigheten att värdera orealiserade tillgångar och den därmed sammanhängande rättssäkerhetsaspekten. Ett annat argument av ekonomisk art är att den skattskyldige kan tvingas sälja delar av sina tillgångar för att kunna betala skatten om skatt skall tas ut även på orealiserade vinster.

Det skall slutligen framhållas att det är förenat med betydande svårigheter att göra jämförelser mellan olika länders beskattning av reavinster, bl.a. på grund av definitionsproblem. I Västtyskland finns således inte någon komplett kapitalvinstbeskattning. Å andra sidan har den tyska skatterätten en vid definition av vad som skall anses som företags-

vinst, som gör alla vinster på företagstillgångar till löpande inkomster och som med en speciell inkomstkategori innefattar även vinster på försäljning av betydande aktiepaket i bolaget.

Beträffande beskattningen utomlands av *reavinster på aktier* hänvisas till avsnitt 20.2.2.

Beskattningen av räntor och utdelningar

Huvudprincipen för de flesta länders skattesystem är att räntor och utdelningar till personer bosatta inom landet beskattas, antingen inom ramen för den vanliga inkomstskatten eller genom en definitiv källskatt. Ofta är emellertid en del ränteinkomster, t.ex. på vissa statsobligationer eller vissa typer av sparkonton helt eller delvis skattefria. I åtskilliga länder som formellt beskattar ränteinkomster torde emellertid på grund av bristande kontroll någon beskattning i praktiken inte komma till stånd. Räntor till personer bosatta utomlands är i många länder inte föremål för någon beskattning alls medan i en del länder en definitiv källskatt tas ut.

Utdelningar torde i stort sett beskattas i samma omfattning som räntor. Vad gäller aktieutdelningar tillämpas i många länder system som syftar till att lindra den ekonomiska dubbelbeskattningen av dessa utdelningar. Under de senaste åren har detta blivit mer frekvent. Den s.k. avoir fiscal-metoden synes därvid vara den vanligaste.

I det följande beskrivs något utförligare beskattningen av räntor och utdelningar inom EG.

Räntor till personer som är bosatta i landet beskattas i samtliga EG-länder. I Italien tas en definitiv källskatt ut på räntor. Denna varierar mellan 6 – 21 % för obligationsräntor beroende på datum för emission eller utställande och uppgår till 25 % för räntor på banktillgodohavanden. I Belgien och Frankrike kan den skattskyldige välja mellan att betala en definitiv källskatt eller att inkomstbeskatta räntan. Källskatten i Belgien uppgår till 25 % och i Frankrike till 26 % för obligationsräntor och till 47 % för räntor på banktillgodohavanden. I övriga EG-länder inkomstbeskattas räntor. Källskatt som inte är definitiv tas ut i Spanien med 20 % och i Storbritannien med 25 %.

För räntor på banktillgodohavanden till personer som inte är bosatta i landet tas källskatt ut i Belgien med 25 %, Frankrike med 45 %, Italien med 25 %, Spanien med 20 % och Storbritannien med 25 %. I övriga länder beskattas inte räntorna. På obligationsräntor till personer som ej är bosatta i landet görs källskatteavdrag med i Belgien 25 %, Frankrike 0 – 25 % beroende på emissionsdatum, Italien 0 – 22 % beroende på emissionsdatum, Spanien 20 % och Storbritannien 25 %. Räntorna beskattas inte i övriga länder.

Samtliga länder inom EG beskattar utdelningar till personer som är bosatta inom landet. Samtliga EG-länder, med undantag för Frankrike och Storbritannien tar även ut källskatt på dessa utdelningar. Källskattens storlek varierar mellan 10 – 32,4 %. Samtliga länder utom Storbritannien tar även ut källskatt på 15 – 30 % på utdelningar till personer som inte är bosatta i landet. Storbritannien tar också ut källskatt på utdelning till

utlåningar i det fall man på grund av dubbelbeskattningsavtal medger avoir fiscal till där icke bosatt.

Under år 1988 har ett förslag lagts fram om en enhetlig källskatt på räntor inom EG. Någon enighet mellan medlemsländerna om förslaget har ännu inte uppnåtts.

15.3 Reformen

Den av oss föreslagna reformeringen av inkomstbeskattningen bygger på synsättet att alla inkomster ger samma skatteförmåga. Det är därför viktigt att framhålla att grundvalen för den föreslagna utformningen av kapitalinkomstbeskattningen är skatteförmågeprincipen, och att denna skall beaktas vid tillämpningen av reglerna. Detta innebär att kapitalinkomster skall beräknas likformigt, vilket är en allmän princip för beskattningen. I prop. 1983/84:140 s. 10 har detta angivits på följande sätt:

"En grundläggande princip för beskattningen är att ekonomiskt likvärdiga transaktioner skall få en likvärdig skattemässig behandling. Enbart formella skillnader mellan två transaktioner bör inte medföra att det skattemässiga resultatet blir olika."

Vi har vid utformningen av de föreslagna lagreglerna eftersträvat en så likformig beskattning som möjligt. Det finns dock betydande praktiska problem vid beskattningen av kapitalinkomster som kräver avsteg från helt likformiga regler.

Som diskuterats i kap. 3 kräver *strikt* likformighet att värdeändringar beskattas omedelbart när de uppkommer och inte när de realiseras, vilket kan ses som en teoretiskt ideal utgångspunkt för våra förslag. Som en följd av bl.a. värderings- och likviditetsproblem föreslår vi dock att värdeändringar i huvudsak beskattas när de realiseras, varvid reavinster beskattas på samma sätt som löpande avkastning. Vidare kräver beaktandet av inflationen regler som på grund av sin schablonmässiga karaktär innebär en teknisk behandling av förvärvs- resp. kapitalinkomster som något skiljer sig åt.

Även fortsättningsvis har därför gränsdragningen mellan ränta och reavinst betydelse för beskattningen. Vi vill framhålla att en grundläggande skillnad mellan inkomsttyperna reavinst och ränta är att en reavinst eller en reaförlust är en oväntad värdeförändring som inte går att bestämma på förhand och som inte säkert är bestående, medan avkastning på kapital i form av ränta går att beräkna i förväg eller åtminstone är säkerställd period för period.

Vi vill betona att likformigheten skall vara utgångspunkten för tillämpningen av de föreslagna reglerna, dock att schablonmässiga lagregler givetvis måste beaktas. Likformighet innebär att transaktioner skall bedömas efter sin verkliga ekonomiska innebörd så långt som möjligt, och att skillnader av enbart formell karaktär har underordnad betydelse vid denna bedömning.

15.4 Realisation av kapitalinkomster

Vårt förslag: Avyttringsbegreppet preciseras och utvidgas något så att definitiv avhändelse av egendom anses som avyttring. Det innebär bl.a. att förluster på aktier vid bolags upplösning efter konkurs blir avdragsgill.

15.4.1 Gällande rätt

Realisationsprincipen är en generell norm för när beskattning av inkomster skall ske. Principen kommer till uttryck i KL exempelvis i regeln i 35 § 1 mom. 4 att som intäkt av tillfällig förvärvsverksamhet räknas "vinst ... genom icke yrkesmässig avyttring (realisationsvinst)". Realisationsprincipen innebär att beskattning sker först när en inkomst realiserats genom en avyttring varigenom inkomstens storlek kan beräknas med tillräcklig säkerhet. Vid en egendomsförsäljning är detta fallet då försäljningsintäkten kan beräknas på grundval av ett bindande avtal. I de fall avtalet innebär att säljaren skall fullgöra någon form av prestation varav inkomsten är beroende skall denna prestation i huvudsak ha fullgjorts för att inkomsten skall anses realiserad.

Avkastning av egendom realiserats löpande genom att ägaren nyttjar egendomen eller uppbär ersättning för upplåtelse av den. Normalt framgår ersättningen för upplåtelsen av upplåtelseavtalet och kan beräknas för beskattningsåret på grundval av avtalet. Sådan är situationen normalt exempelvis vid uthyrning av fastigheter och utlåning av kapital. I vissa situationer bestäms däremot ersättningens storlek först efter beskattningsårets utgång. Detta gäller exempelvis för aktieutdelning. Intäkten kan inte anses realiserad innan dess belopp går att bestämma med tillräcklig säkerhet.

Värdestegringsvinster realiserats vid avyttringen av egendomen. I 35 § KL anges inte vad som förstås med avyttring, men i prop. 1967:153 s. 42 har angivits att "med avyttring förstås ... samma överlåtelser av onerös karaktär som omfattas av de realisationsvinstgrundande förvärven, dvs. köp, byte eller därmed jämförligt fång". Avgörande är att transaktionen innebär att egendomen eller en del av egendomen definitivt avhänds ägaren. Av rättspraxis framgår att en avyttring i vissa fall ansetts föreligga även när egendomen utslöcknar utan att den byter ägare (se exempelvis RÅ 1938 ref 11, RN 1971 1:2, RÅ 1977 ref 39 och RÅ 84 1:60). Vidare behandlas enligt punkt 4 av anvisningarna till 35 § KL allframtidssupplåtelser mot engångsersättning som avyttringar.

I praxis (se exempelvis RÅ 1979 Aa 245) har utdelning av egendom från aktiebolag till aktieägare vid reavinstbeskattning inte ansetts vara en avyttring. Därför har en befintlig kapitalvinst inte reavinstbeskattats i aktiebolaget vid utdelning av egendom. Det är vidare oklart om en avyttring föreligger då en aktie upphör genom aktiebolagets konkurs. I RÅ 1940 Fi 541 vägrades avdrag för reaförlust på aktier i ett aktiebolag som

under beskattningsåret avträtt sin egendom till konkurs. Härav har i allmänhet den slutsatsen dragits att sådan förlust aldrig kan bli avdragsgill, vilket i sin tur har medfört att aktier i dessa situationer sålts till symboliska köpeskillingar. En möjlighet som inte prövats i rättspraxis är dock att en avyttring anses föreligga om bolagskonkursen avslutats med bolagets likvidation. Det är däremot mindre sannolikt att en avyttring kan anses föreligga i de fall konkursen avslutats genom att bolaget upplösts.

15.4.2 Överväganden

Kapitalinkomstbeskattningen skall omfatta varje intäkt oavsett i vilken form den realiserar. Det gällande rättsläget förefaller i allt väsentligt ha denna innebörd, och vi anser det viktigt att detta klart framgår. Detta kan ske genom att den befintliga regeln i 35 § 1 mom. KL om avyttring utökas med en angivelse om innebörden av avyttringsbegreppet. Vi föreslår att en regel härom införs i 24 § 1 mom. SIL.

Som framgår av kap. 22 föreslår vi att reavinster på skulder skall beskattas. Som avyttring räknas därvid dels fall då betalningsansvaret för en skuld övergår på annan, dels amortering på skuld. Att en amortering är en avyttring är inte någon nyhet vid beskattningen utan tillämpas redan avseende fordringar; se RÅ 1977 ref 39.

En likformig beskattning innebär även att alla definitiva förluster på egendomen skall vara avdragsgilla oavsett formen för förlustens realisation. I kapitalvinstkommitténs betänkande SOU 1986:37 s. 263 ff. förordades att avdrag skulle medges för förluster på aktier som blivit värdelösa genom konkurs eller likvidation samt för förluster på skuldebrev som utgetts av konkursdrabbade marknadsbolag. Som skäl för avdragsrätten anfördes att i dag förekommer konstlade försäljningar för att säkerställa avdragsrätten för förlusterna. Vi delar den uppfattningen och anser det viktigt att skattereglerna inte skall stimulera till konstlade transaktioner. Förlust genom konkurs bör därför jämföras med försäljning av aktier.

Kapitalvinstkommittén föreslog ganska utförliga regler angående avdragsrätten för förlust vid konkurs etc. Svårigheter att överblicka konsekvenserna av avdragsrätten gjorde att man begränsade den till vissa egendomstyper. Lika med kapitalvinstkommittén föreslår vi att avdragsrätt liksom nu skall föreligga först om förlusten är definitiv. Detta innebär exempelvis för förlust på aktier, att avdragsrätt inträder först när aktieägarens rätt helt upphört genom bolagets likvidation eller upplösning.

Vi anser att några detaljerade regler inte behöver införas utan att den beskrivning i lagtexten som görs av avyttringsbegreppets innebörd är tillräcklig. Vidare föreslås en regel i 24 § 3 mom. SIL där det anges att avdragsrätt för en reaförlust föutsätter att den är definitiv. Detta innebär en klar markering av restriktivitet mot missbruk. Missbruksrisken minskar även till följd av kvoteringen av avdragsrätten. Någon begränsning av avdragsrätten till viss egendom bör därför inte vara nödvändig.

Ett annat fall där egendom upphör, som kommenteras i avsnitt 20.6.4.1, är när optioner, teckningsrätter etc. blir definitivt värdelösa genom att de rättigheter de innefattar inte längre kan eller kommer att kunna utnyttjas.

En definitiv förlust skall därmed anses ha uppkommit och rättighetens upphörande innefattas i det avyttringsbegrepp som anges i förslaget till 24 § 1 mom. SIL.

Som framhållits i föregående avsnitt bygger inkomstbeskattningen på realisationsprincipen, och vi föreslår inte någon avvikelse därifrån. Vissa av de reavinstbeskattningsregler vi föreslår innebär dock att ett annat resultat beskattas än den specifika värdeförändringen på den sålda egendomen. Detta kan inträffa vid tillämpning av såväl portföljmetoden som genomsnittsmetoden samt även vid tillämpning av den s.k. alternativregeln för delavyttring av fastighet. Detta är ingen nyhet vid inkomstbeskattningen då genomsnittsmetoden och alternativregeln redan tillämpas enligt KL. Det kan diskuteras om metoderna kan anses strida mot realisationsprincipen sådan den kommer till uttryck i god redovisningssed genom den s.k. post-för-post-principen. Detta beror på vilken resultatberäkningsenhet (post) som framstår som rimlig för beskattningen. Vi anser inte ett synsätt enligt vilket hela portföljen av marknadsnoterade aktier o.d. betraktas som en resultatberäkningsenhet vara uteslutet, då storleken på den totala värdeförändringen på innehavet ofta kan vara mer intressant än dess fördelning på enskilda aktier.

15.5 Blandade överlåtelser

Vårt förslag: Alla överlåtelser som delvis sker mot vederlag och delvis är gåva beskattas enligt den s.k. delningsprincipen.

15.5.1 Gällande rätt

Överlåtelser av egendom genom gåva, arv, testamente eller bodelning är enligt gällande rätt inte en realisation som medför reavinstbeskattning. Som framgår av 35 § 2 mom. KL och hänvisningar till detta lagrum tillämpas i stället den s.k. kontinuitetsprincipen som innebär att mottagaren inträder i överlåtarens skattemässiga situation, och övertar hans anskaffningsvärde och anskaffningstidpunkt. Kontinuitetsprincipen tillämpas däremot normalt inte enligt reglerna i 35 § 4 mom. KL vid överlåtelse av annan lös egendom.

Gränsdragningen mellan benefika och onerösa överlåtelser har därför betydelse för om en överlåtelse skall medföra beskattning eller inte. Gränsdragningen är inte reglerad i KL. I praxis har två olika metoder utvecklats för behandling av överlåtelser, som delvis sker mot vederlag och delvis är gåva. Antingen behandlas en överlåtelse som har ett benefikt inslag i sin helhet som gåva eller så delas överlåtelsen upp på en onerös och en benefikt del. Metoderna benämns huvudsaklighetsprincipen resp. delningsprincipen.

Enligt gällande rätt tillämpas huvudsaklighetsprincipen vid överlåtelse av fastigheter som är föremål för reavinstbeskattning, dvs. alla fastigheter utom fastigheter som är omsättningstillgångar i rörelse. Delningsprincipen torde tillämpas vid blandade överlåtelser av all annan egendom som är föremål för reavinstbeskattning. I praxis har den tillämpats vid överlåtelse av aktier (RÅ 1943 ref 9, börsnoterade aktier och RÅ 1983 Ba 14, fåmansföretagsaktier) och andelar i bostadsrättsföreningar (RÅ 1988 ref 22).

Huvudsaklighetsprincipen innebär att en överlåtelse som till övervägande del kan anses benefik, i sin helhet behandlas som sådan. En benefik del anses föreligga om en förmögenhetsöverföring skett i benefikt syfte. Förekomsten av en förmögenhetsöverföring är viktigast då förekomsten av en benefik avsikt oftast presumeras utifrån förmögenhetsöverföringen. Den företagna klassificeringen gäller såväl vid reavinstbeskattningen som den löpande beskattningen. Fastigheten värderas i den praktiska tillämpningen till taxeringsvärdet vid bedömningen av om en förmögenhetsöverföring föreligger. Enligt huvudsaklighetsprincipen föreligger gäva om erhållet vederlag är mindre än den överlåtna fastighetens taxeringsvärde.

Delningsprincipen kan sägas bygga på synsättet att överlåtelsen bör delas upp på två delar. En del är onerös och egendomen har i denna del överlåtits till sitt marknadsvärde. Den andra delen är helt benefik och överlåtelsen har i denna del skett vederlagsfritt. Följande enkla exempel kan illustrera synsättet:

A har förvärvat tre aktier för 70 kr./st. Aktierna stiger i värde till 100 kr./st. A överlåter vid denna tidpunkt de tre aktierna till B för 100 kr.

Enligt delningsprincipen anses en aktie såld för 100 kr. Reavinsten av denna försäljning blir 100 kr. - 70 kr. = 30 kr. B:s anskaffningsvärde blir 100 kr. Resterande två aktier anse bortgivna utan vederlag. B övertar för dem A:s anskaffningsvärde 70 kr./st.

15.5.2 Överväganden

Enligt vårt förslag skall alla försäljningar av ägd privatbostad beskattas enligt enhetliga regler oavsett innehavsform (se kapitel 18). Blandade överlåtelser av fastigheter och bostadsrätter behandlas i dag olika, men bör efter reformen behandlas enligt samma metod.

Huvudsaklighetsprincipen torde främst vara motiverad av praktiska skäl, då den normalt är lättillämpad. Den medför dock materiellt felaktiga resultat. Om överlåtaren erhåller ett vederlag som överstiger hans omkostnadsbelopp, innebär detta att han realiserar en del av värdestegringen på fastigheten. Om vederlaget understiger fastighetens taxeringsvärde beskattas han dock inte. Metoden ger även möjlighet att tillskapa fiktiva reaförluster vid blandade överlåtelser, vilket föranlett en särskild stoppregel i punkt 4 av anvisningarna till 36 § KL.

Delningsprincipen innebär en neutral behandling jämfört med de fall där i stället viss del av egendomen säljs och viss del skänks bort utan vederlag.

Metoden kräver att marknadsvärdet på den överlåtna egendomen uppskattas för att fastställa fördelningen av anskaffningsvärdet på den sålda resp. den bortgivna delen.

Enligt vår uppfattning medför delningsprincipen neutralitet i behandlingen av blandade överlåtelser och överlåtelser som är rena gåvor eller försäljningar. En sådan materiellt riktig resultatberäkning får anses uppväga de praktiska nackdelar metoden har jämfört med huvudsaklighetsprincipen. Vi anser vidare att enhetlighet är en fördel som motiverar att endast en metod är tillämplig på blandade överlåtelser, varför någon ny metod jämte de existerande metoderna inte bör införas. Vi föreslår därför att delningsprincipen skall bli allmänt tillämplig på egendomsöverlåtelser i inkomstslaget kapital. Detta innebär en förändring jämfört med gällande rätt avseende överlåtelser av fastigheter. Vårt förslag medför en ny regel i 24 § 2 mom. SIL.

Vårt förslag innebär inte någon förändring av beskattningen vid överlåtelser på grund av arv, testamente eller bodelning.

Vidare kan anmärkas att vårt förslag i kap. 24 om beskattning vid försäljning av lösöre innebär att kontinuitetsprincipen i fortsättningen kommer att tillämpas i inkomstslaget kapital på alla egendomsöverlåtelser.

15.6 Värdering av vederlag m.m.

Vårt förslag: En särskild prövning skall göras av om en verklig reaförlust har uppkommit.

15.6.1 Gällande rätt

Som skattepliktig intäkt räknas varje form av vederlag. KL innehåller vissa regler för värdering av försäljningsintäkten. I 42 § KL finns regler för beräkning av värdet av naturaförmåner. Värderingsnormen är ortens pris. Även om reglerna inte direkt syftar på vederlag som erhålls som kapitalavkastning eller köpeskilling, har den i 42 § uttryckta värderingsnormen generell giltighet vid inkomstbeskattningen. I punkt 3 av anvisningarna till 35 § KL finns regler för en schabloniserad beräkning av intäkten när egendom avyttrats mot vederlag i form av livsvarig livränta. Livräntans kapitalvärde skall beräknas med hjälp av de tabeller som finns i lagen om statlig förmögenhetsskatt.

I praxis värderas vederlag vid kapitalinkomstbeskattningen till marknadsvärde. Som exempel härpå kan anges värderingen av räntefria skuldebrev när dessa erhållits som vederlag vid egendomsförsäljning. I RÅ 1987 ref 102 har angivits att försäljningsintäkten i dessa fall "beräknas med utgående från reversens nuvärde vid överlåtelsetillfället." I RÅ 1987 ref 89 I och II har regeringsrätten gjort bedömningen att en hyresrätt till en bostadslägenhet inte kan anses ha något värde vid beräkning av reavinst

och reaförlust. Bedömningen innebär knappast ett frångående av marknadsvärderingsnormen, utan beror på de legala restriktioner som finns då hyresrätter enligt gällande lagstiftning i 12 kap. 65 § jordabalken inte kan överlåtas mot vederlag.

Värdet på de vid egendomsförsäljning avdragsgilla omkostnaderna för egendomens anskaffning och förbättring beräknas likaså med utgångspunkt från marknadsvärdet på det vederlag som lämnats vid förvärvet. Exempelvis har i RÅ 1986 ref 48 anskaffningskostnaden för aktier förvärvade genom kvittning mot räntefria reversfordringar ansetts vara reversernas efter marknadsränta diskonterade värde vid tidpunkten för aktieförvärvet.

Däremot kan konstateras att det vid rättstillämpningen ibland förelegat svårigheter att beakta fördelningar av anskaffningsvärde mellan olika tillgångar samt förbrukning av anskaffningsvärde. Som exempel kan nämnas RÅ 83 1:77 där anskaffningsvärdet för ett skuldebrev och en optionsrätt som förvärvades tillsammans enbart hänfördes till skuldebrevet. Resultatet härav blev att skuldebrevet kunde säljas omedelbart med en avdragsgill reaförlust som följd och att detta värde i stället kom att beskattas som en reavinst på optionsrätten när denna avyttrades. Genom lagstiftning ändrades sedermera rättsläget i detta fall, så att nu anskaffningsvärdet fördelas på såväl skuldebrev som optionsrätt; se punkt 2 b tionde stycket av anvisningarna till 36 § KL. RÅ 1986 ref 104 är ett exempel på att regeringsrätten ansett att man enligt reglerna i inkomstslaget tillfällig förvärvsverksamhet vid beräkningen av anskaffningsvärde på aktier inte kan beakta att den skattskyldige har erhållit skattefri utdelning på aktierna, något som däremot kan beaktas vid resultatberäkning i inkomstslaget rörelse. Detta har bl.a. skapat möjlighet för aktiebolag att efter förvärv av aktiebolag med utdelningsbara vinstmedel företa skattefri utdelning av vinstmedlen och därefter erhålla en fiktiv men avdragsgill reaförlust vid avyttring av aktiebolagen.

15.6.2 Överväganden

Det är viktigt med en realistisk värdering av intäkter och kostnader vid kapitalinkomstbeskattningen dels för att inte överbeskattning skall ske, dels för att förhindra möjligheterna att undvika eller minska beskattningen exempelvis genom tillskapande av fiktiva reaförluster. Den gällande rättstillämpningen kännetecknas av en realistisk bedömning av olika transaktioners direkta ekonomiska innebörd.

Vi föreslår därför bara några kompletteringar av dessa regler. Som framgår av avsnitt 19.5.8 föreslås att avdrag inte skall medges för reaförlust som uppkommer genom att försäljningspriset understiger marknadsvärdet när säljaren utöver köpeskillingen direkt eller indirekt erhåller t.ex. en bostadshyresrätt i utbyte mot en privatbostad. Vad som nu sagts anser vi vara en allmän princip. Den nya regeln har därför generell räckvidd. Vi är medvetna om att beaktandet av bostadshyresrätter kan ses som ett mer generellt problem än så vid reavinstbeskattningen, men har inte funnit en generell ändring av rättstillämpningen såvitt gäller hyresrätter motiverad då bostadshyresrätt inte får avyttras mot vederlag enligt gällande rätt. Det

framstår dock som en mer allvarlig brist att i dessa fall avdrag kan erhållas mot andra kapitalinkomster för en fiktiv reaförlust.

Vid utformningen av vårt förslag till regler för vinst- och förlustberäkning har målsättningen varit att så långt som möjligt undvika att schabloniserade regler skall kunna systematiskt utnyttjas för att undvika en riktig resultatberäkning. Samtidigt innehåller dock vårt förslag flera schabloniseringar för resultatberäkningen. Som framhållits i avsnitt 15.2 skall dock i andra fall än där schabloner klart angivits i lagtexten, utgångspunkten för rättstillämpningen vara att beräkna inkomsterna verkliga värde. I värderingen av försäljningsintäkten resp. de avdragsgilla kostnaderna skall varje form av vederlag som erhållits vid försäljningen resp. lämnats vid förvärvet beaktas.

Det i föregående avsnitt nämnda förhållandet att skattefri utdelning i praxis inte beaktas vid beräkningen av reavinst och reaförlust, kommer efter reformen att sakna praktisk relevans i inkomstslaget kapital då sådana aktieförsäljningar fortsättningsvis för aktiebolag kommer att beskattas i inkomstslaget näringsverksamhet. Undantagsvis kan dock liknande situationer uppstå även fortsättningsvis i inkomstslaget kapital, exempelvis om substans utan skattekonsekvenser kan överföras till underpris från ett bolag till ett annat som den skattskyldige äger. Vår avsikt är att det i inkomstslaget kapital inte skall finnas några restriktioner för att vid vinst- och förlustberäkningar företa sådana bedömningar som skett i praxis vid beräkning av rörelseinkomst vid aktieavyttring.

Detta torde, i likhet med vad som gäller i inkomstslaget rörelse, inte kräva några särskilda regler, och det är svårt att i detalj reglera dessa situationer. Den åsyftade rättstillämpningen kommer dock till uttryck i de föreslagna reglerna dels i 24 § 3 mom. SIL om att avdrag för reaförlust förutsätter att förlusten är definitiv, dels i regeln i 3 § 1 mom. SIL om att vid bestämmande av omkostnadsbeloppen, hänsyn skall tas till värdeöverföring av annan egendom, där inte annat är särskilt stadgat.

Vi har även övervägt att införa regler för några situationer där beteckningarna på vissa betalningar är missvisande för betalningarnas reella innebörd. Ett exempel härpå är lån utgivna mot överkurs (långivaren kommer att erhålla mindre i återbetalning än han utgivit då lånet lämnades) som löper med ränta över marknadsräntan. Frågan om en som ränta betecknad betalning utgör ränta, amortering eller något annat skall bedömas på grundval av transaktionens verkliga ekonomiska innebörd. I detta fall utgör betalningen över marknadsräntan en amortering av lånets överkursdel och är således till denna del varken avdragsgill för låntagaren eller skattepliktig för långivaren.

I praxis bedöms transaktioner efter sin verkliga innebörd även om de givits en annan beteckning. För en korrekt behandling av det ovan angivna fallet krävs därför inte en särskild lagregel och det kan vara tillräckligt att här erinra om transaktionens egentliga innebörd. En annan sådan situation, där en lagregel inte är nödvändig, men som det kan vara av vikt att erinra om är när egendom förvärvas till pris över marknadsvärdet. Överprisdelen kan beroende på omständigheterna vara en gåva eller vederlag för annan prestation etc. I RÅ 80 1:57, ansågs vad en far vid förvärv av aktier från

sin dotter erlagt utöver vid denna tidpunkt gällande börsvärde vara betalning av gåvo- eller skadeståndskaraktär, och fick således inte inräknas i hans anskaffningsvärde för aktierna.

15.7 Tidpunkten för beskattning

Vårt förslag: Kontantprincipen bibehålls som huvudregel för att bestämma tidpunkten för skattskyldighetens inträde för kapitalinkomster. I vissa avseenden inskränks dock metoden.

Skattskyldighet för reavinster föreslås inträda vid avyttringen av egendomen. En anståndsmöjlighet föreslås för sådana fall där avyttringens bestånd är beroende av myndighetstillstånd eller liknande.

Skattskyldighet för ränta föreslås inträda redan för det beskattningsår som ränta belöper på för vissa lån där räntebetalningarna uppskjutits i beaktansvärd utsträckning. Regeln skall tillämpas på lån till sådan låntagare för vilken tidpunkten för ränteavdrag bestäms bokföringsmässigt eller som inte har avdragsrätt för räntan i Sverige och om efterskottsräntan överstiger 10 % av lånebeloppet.

Reglerna om årsskiftesbetalningar föreslås bli tvingande.

15.7.1 Gällande rätt

Alltsedan KL:s tillkomst tillämpas den s.k. kontantprincipen som metod för att avgöra när skattskyldighet inträder för inkomst av kapital och tillfällig förvärvsverksamhet. Dessförinnan tillämpades en bokföringsmässig metod benämnd belöpanدمetoden för dessa inkomster.

Kontantprincipen innebär på intäktssidan att beskattning skall ske då kontant betalning uppbärs, dock att beskattning skall ske redan dessförinnan om betalningen är tillgänglig för lyftning, och på kostnadssidan att avdragsrätt inträder när betalning erläggs. Kontantprincipen modifieras i vissa fall genom reglerna om s.k. årsskiftesbetalningar. Till dessa återkommer vi i avsnitt 15.7.3.

För räntor innebär detta att skattskyldighet inträder när avkastningen blir tillgänglig för lyftning enligt avtalet med låntagaren. Avdragsrätt inträder när räntekostnad betalas, med två undantag. Enligt 41 § tredje stycket KL medges inte avdrag vid betalning av förskottsränta. I stället fördelas räntan över låneperioden och avdrag medges under de år som räntan belöper på. Enligt punkt 2 av anvisningarna till 39 § inträder avdragsrätt för betalning av s.k. räntekompensation först då den "förvärvade" ränteintäkten förfaller till betalning. Avdragsrätten kopplas således när det gäller tidpunkten för beskattning till den intäkt som kostnaden är hänförlig till.

Vid reavinstbeskattningen tillämpas den s.k. "första kronans princip". Skattskyldighet inträder när den första betalningen av köpeskillingen blir

tillgänglig för lyftning. Skattskyldigheten omfattar därvid hela reavinsten oavsett om endast en del av köpeskillingen erhållits. I punkt 4 a av anvisningarna till 41 § föreskrivs som ett undantag från kontantprincipen att "flyttar en skattskyldig utomlands och har han tidigare avyttrat aktier eller andelar i ett svenskt företag, skall intäkt på grund av avyttringen anses ha åtnjutits när flyttningen sker, om intäkten inte blivit tillgänglig för lyftning dessförinnan." Regelns syfte är att skattskyldighet skall inträda medan den skattskyldige alltså är oinskränkt skattskyldig i Sverige.

Enligt praxis och enligt en lagregel i punkt 4 a av anvisningarna till 41 § KL gäller, i de fall intäktens storlek är beroende av viss framtida händelse och till följd härav intäktens totala belopp inte kan fastställas vid den taxering som är i fråga, att tillkommande belopp beskattas vid taxeringen för det år då beloppet blir tillgängligt för lyftning.

15.7.2 Överväganden

Kontantmetoden motiveras av enkelhet samt av hänsyn till de skattskyldigas likviditet. Den innebär ett praktiskt avsteg från den mer likformiga normen att skattskyldighet bör inträda redan då intäkter realiserar resp. att avdragsrätt för kostnader bör inträda då en förbrukning sker. Tillämpningen av kontantmetoden skapar därför möjlighet till förskjutningar i beskattningen som kan användas för skatteinpassning. De i föregående avsnitt nämnda reglerna om förskottsräntor, räntekompensation samt beskattning vid utflyttning från Sverige har tillkommit för att lagstiftaren velat minska möjligheten till sådan skatteinpassning.

Som en del i strävan mot en mer likformig beskattning kan övervägas om inte kontantmetoden bör ersättas med en bokföringsmässig metod (belöpanدمethod). Detta motiveras även av att den skattskyldiges betalningsförmåga, ett av de ursprungliga motiven för kontantmetoden, med dagens utvecklade kreditmarknad i mindre mån är beroende av när betalning för en realiserad intäkt erhålls. En generell tillämpning av en belöpanدمethod på löpande kapitalavkastning och reavinster är dock praktiskt problematisk. Vi föreslår därför inte att kontantmetoden generellt ersätts med en belöpanدمethod. I stället föreslår vi ytterligare inskränkningar i kontantmetoden dels innebärande att skattskyldighet för reavinster skall inträda redan vid avyttringen, dels att då räntebetalningar uppskjutits i mer beaktansvärd utsträckning intäkten skall fördelas över lånets löptid.

15.7.2.1 Reavinstbeskattningen

Beskattningen av kapitalvinster vid realisationstidpunkten motiveras förutom av hänsyn till betalningsförmågan av osäkerheten om storleken på värdestegringen samt om den blir bestående. Den till realisationstidpunkten uppskjutna beskattningen innebär en olikformighet i beskattningen av kapitalvinster jämfört med beskattningen av kapitalavkastning, då den senare inkomsttypen beskattas löpande. Kan beskattningen av kapitalvinster uppskjutas ytterligare genom senareläggning av erläggandet av köpeskillingen ökar olikformigheten.

Likformighetsskäl talar därför för att skattskyldighet inträder redan vid avyttringstidpunkten. Härigenom ökar dels likformigheten med beskattningen av kapitalavkastning, dels likformigheten vid beskattningen av egendomsförsäljningar där skillnader endast föreligger avseende betalningsvillkoren. Då kredit ges med erläggande av köpeskillingen erhåller säljaren normalt ränta på köpeskillingsfordran, och det är en olikformighet att en räntefri skattekredit då alltså skall bestå. En anknytning av beskattningen till avyttringstidpunkten torde även underlätta kontrollen av att realiserade vinster deklarerats.

En sådan förändring har tidigare diskuterats, se prop. 1982/83:44, men därvid inte genomförts. Den principiella utgångspunkten för en förändring är – vid en genomgripande reform – annorlunda nu än då detta förslag diskuterades.

Normalt torde säljaren kunna kräva att erhålla tillräcklig betalning i anslutning till avyttringen för att betala skatten. Betalningsförmåga kan även föreligga genom tidigare belåning av den sålda egendomen. Det bör även noteras att skattebetalningen enligt gällande uppbördsregler kan skjutas upp mer än ett år efter beskattningsårets utgång, men att det på grund av kvarskatteavgiftens höjd är lönsamt att erlagga skatten redan dessförinnan. Det kan därför normalt inte antas medföra några svårigheter om skattskyldigheten inträder redan vid avyttringstidpunkten. Vi föreslår därför en sådan regel. Motsvarande gäller för reavinstbeskattningen exempelvis i Danmark och Storbritannien, medan beskattning sker vid betalningstidpunkten exempelvis i Finland, Norge och USA.

En förutsättning för att en reavinst skall kunna beskattas är att vinstens storlek med tillräcklig säkerhet kan beräknas. I fall där köpeskillings storlek beror av framtida händelse kan beskattningen helt eller delvis enligt gällande rättspraxis uppskjutas. Någon förändring av denna praxis är inte åsyftad, och i dessa fall inträder skattskyldighet helt eller delvis först då de omständigheter inträffat varom klarhet krävs för att beräkna reavinsten. Detta motiveras även av att svårigheter kan föreligga att erhålla betalningsförmåga för en sådan osäker vinst.

Enligt realisationsprincipen skall säljaren ha fullgjort sin huvudsakliga prestation för att en intäkt skall anses realiserad. Detta anses exempelvis vid försäljning av varor i näringsverksamhet ske genom leveransen av varorna. Vid reavinstbeskattningen finns inte anledning att anknyta till tidpunkten för egendomens överlämnande. Den vinst som realiserats genom avyttringen är nämligen normalt inte till någon del beroende av prestationer som säljaren skall utföra därefter, utan beror i allt väsentligt på förändringar av egendomens marknadsvärde som säkerställts genom det bindande försäljningsavtalet. Enligt praxis (se RÅ 1950 ref 5 I) utgår man även vid vinstberäkningen från dagen för bindande avtal, exempelvis vid bestämmande av innehavstid.

I vissa situationer kan säljaren ha beaktansvärda svårigheter att betala skatt på reavinsten även då dess storlek är klar, beroende på att hela avyttringen är svävande då förvärvets giltighet är beroende av myndighetsbeslut (förvärvstillstånd, kommunalt förköp etc.). Denna situation föreligger huvudsakligen vid försäljningar av näringsfastigheter, men kan

i vissa fall aktualiseras även vid försäljning av privatfastigheter. Dessa betalningssvårigheter kan beaktas genom att det i sådana fall ges möjlighet till anstånd med betalningen av skatten.

Anståndsregeln bör utformas restriktivt för att dess tillämpning endast skall behöva övervägas i de fall där verkliga betalningssvårigheter kan antas föreligga. Regeln bör endast gälla försäljning av fastigheter, bostadsrätter samt aktier och andelar i fåmansföretag, och anstånd bör bara medges i de fall skattebetalningen är beaktansvärd. Anstånd bör därför medges till den del skatten överstiger 20 000 kr. Anståndsbeloppet bör dessutom minskas med vad som uppburits i köpeskillning. Härigenom kan anstånd beviljas även i fall där köpeskillning erhållits, eftersom varje uppbärande av köpeskillning först resulterar i skattebetalning. Säljaren kan då kräva handpenning, vilken resulterar i skattebetalning, och ändå erhålla anstånd med skattebetalningen i övrigt.

Anstånd bör medges i de fall då försäljningens bestånd är beroende av myndighets tillstånd samt då liknande omständigheter föreligger. Det senare skulle exempelvis kunna gälla då tvist föreligger om säljarens äganderätt till den sålda egendomen, och denna tvist är föremål för domstols prövning.

15.7.2.2 Den löpande kapitalavkastningen

Avdragsrätten vid betalning av räntor är inskränkt i väsentliga avseenden för att förhindra icke önskvärd skatteplanering. Det är dock alltså möjligt att genom förskjutning av betalningen av ränteintäkter erhålla skattekrediter. Genom en uppskjuten räntebetalning kan även svensk skattskyldighet helt undgå i samband med utflyttning.

En uppskjuten räntebetalning kan erhållas genom flera olika låneformer. Genom s.k. framtidskonton har en ny bankinlåning introducerats som innebär att räntan är tillgänglig för lyftning för långivaren först när lånetiden gått till ända. Skuldebrev kan emitteras till kurs under nominella värdet. Detta innebär att en del av förräntningen på lånet kommer att utgå vid inlösen genom att långivaren erhåller betalning med större belopp än han själv betalat låntagaren. Skuldebrev som emitterats till nominellt värde kan nedgå i värde om marknadsräntan stiger. Förvärvas ett sådant skuldebrev kommer en del av förräntningen att utgå genom att köparen erhåller ett högre belopp vid inlösen än han betalade vid anskaffningen. Räntekuponger kan fränkiljas från ett skuldebrev. Ett sådant räntefritt skuldebrev säljs under nominellt värde och köparen erhåller förräntning på samma sätt som angivits i nyssnämnda fall.

Ovannämnda fall utgör exempel på transaktioner som kan ges stor omfattning och varigenom beskattningen av beaktansvärda delar av kapitalavkastningen kan skjutas på framtiden. Väsentligt är därvid att yrkesmässiga låntagare erhåller avdrag för räntekostnaden enligt bokföringsmässiga grunder. Räntor kostnadsförs enligt bokföringsmässig inkomstberäkning löpande allteftersom ränteskulden löper upp. Enligt 17 § tredje stycket bokföringslagen (1976:125) får kapitalrabatter antingen fördelas över lånets löptid eller omedelbart kostnadsföras. Skattemässig

avdragsrätt inträder då räntan kostnadsförs i bokföringen enligt god redovisningssed och är således inte beroende av när räntan betalas.

För att minska möjligheterna till sådana skatteanpassningar samt öka likformigheten i beskattningen av olika kapitalplaceringsformer bör räntor beskattas för de beskattningsår de belöper på, dvs. en bokföringsmässig beskattning av det slag som beskrivs i punkt 1 fjärde stycket av anvisningarna till 41 § KL; "... räntor hänförs till inkomsten för det år, på vilket de belöper ... oberoende av om de verkligen har influtit under nämnda år eller inte." En sådan beskattning benämns nedan belöpandemetoden.

Som skäl mot en sådan beskattning kan förutom praktiska skäl anföras bristande betalningsförmåga hos långvivaren samt osäkerhet om erhållandet av räntebetalningen. Låneformer med uppskjuten räntebetalning är ett frivilligt utlåningsalternativ bland många alternativ som är tillgängliga på lånemarknaden. Betalningsförmågeskäl motiverar inte att kredit ges med att erlagga skatt på räntan, då långvivaren frivilligt valt att uppskjuta erhållandet av räntan. Vidare är osäkerheten om räntebetalningen normalt försumbar då låntagarna är banker eller andra välkonsoliderade finansinstitut. För andra fall kan särskilda regler införas för att undvika obilliga effekter.

Sammantaget har vi funnit skäl för att inskränka kontantmetoden till förmån för belöpandemetoden i sådana fall där mer beaktansvärda skattekrediter eljest skulle kunna erhållas.

Av praktiska skäl bör belöpandemetoden ges ett sådant tillämpningsområde så att antalet berörda skattskyldiga begränsas, vilket markerar att ändringarna i första hand avser att förebygga skatteanpassning. Först och främst bör lån mellan privatpersoner inte beröras, dels av praktiska skäl, dels då dessa endast i mindre mån kan skapa omotiverade skattekrediter eftersom långvivarens fördel av en uppskjuten räntebeskattning normalt uppvägs av en motsvarande nackdel för låntagaren av en uppskjuten avdragsrätt för räntebetalningen. Vidare bör en kvantitativ gräns anges, så att lån där endast en mindre del av förräntningen uppskjutits inte berörs av belöpandemetoden.

För den tekniska utformningen av belöpandemetoden kan viss ledning erhållas från utländsk rätt, som dock endast har ett fåtal exempel på att en belöpandemetod tillämpas. I USA finns för den federala inkomstbeskattningen omfattande regler för fördelning av kapitalrabatter, "original issue discount (OID)", på skuldebrev. Innehavaren av ett lån med OID skall deklarerar den dagliga andelen av kapitalrabatten för varje dag av beskattningsåret som han innehar skuldebrevet. Någon fördelningspliktig OID föreligger inte om OID är mindre än 1/4 % av inlösenpriset multiplicerat med antalet hela år som återstår till lånets förfallodag. OID-reglerna tillämpas om det angivna inlösen-priset överstiger lånets nominella värde eller lånets nuvärde vid utgivningen (kapitalrabatt). Utgivare av allmänna OID-skuldebrev är skyldiga lämna information till skattemyndigheten om lånevillkoren inom 30 dagar efter utgivningen.

Belöpandemetoden tillämpas även i Nya Zeeland på skuldebrev.

15.7.3 Årsskiftesbetalningar

Reglerna om årsskiftesbetalningar finns i punkt 4 av anvisningarna till 41 § KL och innebär att intäkter och kostnader kan deklarerars för det år de belöper på även om betalningen skett annat år. Som förutsättning härför gäller att betalningen skall ha skett i nära anslutning till årsskiftet. Reglerna innebär således en tillämpning av belöpanدمethoden. Av praxis (RÅ 1953 Fi 528) torde den slutsatsen kunna dras att betalningen skall ha skett senast den 15 januari för att årsskiftesreglerna skall vara tillämpliga och en liknande tidsgräns torde gälla före årsskiftet. I viss äldre praxis har reglerna inte tillämpats utan den skattskyldiges yrkande (se RÅ 1973 ref 21) men tvekan råder härom efter regeringsrättens dom i RÅ 85 1:3 (årskort på SL, Storstockholms lokaltrafik, för 1982, inköpt i december 1981). En annan oklarhet är om intäkten/kostnaden i sin helhet måste belöpa endast på beskattningsåret före betalningsåret, eller om posterna även kan belöpa på tidigare beskattningsår.

Reglerna om årsskiftesbetalningar har en praktisk funktion exempelvis för de situationer där på grund av bristfälliga betalningsrutiner utbetalningar råkar hamna på fel år. Materiellt sett innebär reglerna även en korrekt periodisering till belöpanدمåret. Vi anser därför att reglerna skall behållas. Reglerna bör dock ändras i några avseenden.

Valfriheten medför att det kan uppstå osäkerhet vid taxeringen för betalningsåret om intäkten/kostnaden redan deklarerats eller inte på belöpanدمåret. Reglerna bör därför göras tvingande. Enligt sin ordalydelse är reglerna inte tillämpliga på poster som belöper på tidigare år än året före betalningsåret. Reglerna bör omfatta även sådana betalningar. Slutligen bör tidsgränserna anges i lagtexten.

Efter dessa förtydliganden bör reglerna även beaktas i de fall utbetalaren är skyldig lämna kontrolluppgift. Så torde redan i dag i praktiken i viss mån ske då utbetalaren inte kan förutse när en betalning blir tillgänglig för lyftning för mottagaren.

Reglerna om årsskiftesbetalningar är gemensamma för inkomst av tjänst och inkomst av kapital. De återfinns därför i KL.

16 Behandlingen av reaförluster

16.1 Gällande rätt

Enligt nuvarande regler är reaförluster avdragsgilla mot reavinster under samma och följande sex år medan de inte får kvittas mot andra inkomster. Utöver denna allmänna kvittningsbegränsning finns särskilda förhållandevis komplicerade kvittningsbegränsningar för reaförluster på premieobligationer.

Reaförluster är i huvudsak avdragsgilla till samma andel som reavinster beskattas. Avdragsrätten för lös egendom som beskattas enligt 35 § 4 mom. KL trappas således ner från 100 %, via 75, 50 och 25 % till 0 % när egendomen innehafts i mer än fem år.

För aktier och annan lös egendom som beskattas enligt 35 § 3 mom. KL, har nyligen införts mera restriktiva regler för reaförluster genom att reaförluster alltid är avdragsgilla till endast 40 %, medan vinster beskattas till 100 % upp till två års innehavstid och därefter till 40 %. Innan denna asymmetri infördes hade de formellt symmetriska reglerna i stor utsträckning använts på ett asymmetriskt sätt genom försäljning av aktier som gått med förlust innan de innehafts i två år, vilket gav ett avdrag för hela förlusten som kunde kvittas mot vinster på aktier som innehafts i mer än två år och där endast 40 % av vinsten var skattepliktig. En förlust på t.ex. 1 000 kr. kunde därmed användas för att kvitta bort en reavinst på 2 500 kr. motsvarande 1 000 kr. efter kvotering.

För fastigheter är endast nominella reaförluster avdragsgilla, dvs. anskaffningsvärdet får inte uppräknas med hänsyn till inflationen vid beräkning av reaförlust trots att sådan uppräkning medges vid beräkning av reavinst förutom under de första fyra åren av innehavstiden.

16.2 Brister vid nuvarande regler för reaförluster

Nuvarande regler och särskilt avdragsbegränsningens utformning om att reaförluster endast får dras av mot reavinster är mindre lämplig vid de nya skattereglerna av flera skäl.

Vi föreslår att nuvarande inkomstslag kapital och tillfällig förvärvsverksamhet slås ihop till ett utvidgat inkomstslag kapital som ett led i en allmänt mera likformig och enhetlig beskattning av kapitalinkomster. Vid en kvarvarande regel om att reaförluster endast skall få dras av mot

reavinster på andra tillgångar eller, som för premieobligationer, endast mot reavinster på tillgångar av samma slag krävs i princip en avgränsning för berörda reavinster och reaförluster inom inkomstslaget kapital. En sådan uppdelning inom inkomstslaget skulle eliminera en del av de förenklingsvinster som i annat fall uppnås genom en sammanslagning av inkomstslagen. Som exempel kan nämnas att en sådan uppdelning skulle kräva en fortsatt gränsdragning mellan å ena sidan räntor och å andra sidan reavinst/reaförlust för bl.a. skuldebrev. Därtill uppkommer komplikationer om dessa förluster skulle sparas i sex år eller i särskild ordning medan reformförslaget i övrigt innebär att underskott i inkomstlagen näringsverksamhet och tjänst rullas framåt utan tidsbegränsning på det sätt som diskuteras närmare i kapitel 9.

En annan nackdel med nuvarande avdragsbegränsning är att den kan kringgå på ett förhållandevis enkelt sätt. Om en person har en reaförlust som han i annat fall inte kan utnyttja skattemässigt så kan han t.ex. genom att köpa premieobligationer eller andelar i avkastningsfond strax efter utbetalning erhålla en reavinst så att reaförlusten kan utnyttjas. Nuvarande avdragsbegränsning drabbar därför i första hand personer som inte känner till eller av moraliska eller andra skäl avstår från denna typ av skatteplanering.

En tredje nackdel med nuvarande avdragsbegränsning är att avdrag erhålls för förluster endast om den skattskyldige kan ta fram motsvarande reavinster inom de närmaste sex åren. Personer som har aktier som ökat i värde kan således utnyttja en reaförlust om t.ex. villan säljs med förlust medan personer som inte innehar några sådana tillgångar och som inte kan eller vill skatteplanera inte får någon skattelättnad.

En fjärde nackdel med nuvarande regler är att de gynnar reavinster jämfört med löpande avkastning i form av ränta eller aktieutdelning eftersom endast reavinster kan kvittas mot reaförluster. Därmed gynnas sparande i bolag jämfört med utdelning, vilket bidrar till inlåsning av vinstmedel i historiskt vinstrika bolag. På samma sätt gynnas avkastning i form av värdeökning på obligationer eller tillgångar i utländsk valuta jämfört med löpande avkastning i form av ränta utöver den skattemässiga förmån som generellt uppkommer genom att värdeökningar beskattas först när de realiserats.

En femte aspekt är att vi tillsammans med URF föreslår att näringsfastigheter och andra tillgångar inom näringsverksamhet skall reavinstbeskattas inom inkomstslaget näringsverksamhet. Därmed kan man knappast medge kvittning mellan näringsfastigheter och andra reavinstbeskattade tillgångar på det sätt som sker vid nuvarande regler. Om reaförluster på näringsfastigheter och privatbostäder skall behandlas på ett likartat sätt för fysiska personer krävs i så fall att reaförluster på näringsfastigheter endast skulle få kvittas mot andra reavinster inom näringsverksamhet, vilket skulle avvika markant från de regler som URF föreslår för inkomstslaget näringsverksamhet för aktiebolag.

En mera allmän synpunkt är att avdragen för reaförluster begränsas i förhållande till beskattningen av reavinster på ett oenhetligt och svåröverskådligt sätt vid nuvarande regler. Som redovisats ovan finns det utöver

den allmänna regeln om att reaförluster endast kan kvittas mot reavinster särskilda och oenhetliga begränsningsregler för premieobligationer, aktier och fastigheter. Målet om enkla och överskådliga regler talar för att eventuella avdragsbegränsningar för reaförluster utformas på ett mera enhetligt sätt.

16.3 Skäl för en begränsad avdragsrätt

16.3.1 Formell symmetri och faktisk asymmetri

Om värdeändringar mäts exakt och beskattas när de uppkommer i stället för vid avyttring talar både fördelnings- och samhällsekonomiska effektivitetsskäl för att värdeminskningar skall behandlas symmetriskt med värdeökningar. I praktiken måste emellertid värdeändringar i huvudsak beskattas när de realiseras då det ofta är svårt att fastställa värdet på olika tillgångar under innehavstiden samt då omedelbar beskattning av värdeändringar skulle leda till stora fluktuationer i den skattepliktiga inkomsten samt till likviditetsproblem.

Beskattning av realiserade värdeändringar innebär emellertid att *formellt* symmetriska regler blir asymmetriska i praktiken då skattskyldiga kan "plocka russin ur kakan" genom att realisera värdeminskningar för att få en skattelättnad så snart som möjligt medan realiseringen av värdeökningar och därmed skattebetalningen kan skjutas på framtiden. Genom denna mycket enkla typ av skatteanpassning erhålls en räntefri skatte kredit, vilket strider mot målet om likformig beskattning och målet om ett minimalt utrymme för skatteanpassning.

Som exempel kan nämnas en person som köper två tillgångar för 50 000 kr. där en av tillgångarna ökar i värde till 75 000 kr. medan den andra minskar i värde till 25 000 kr. efter ett år, varefter värdena förblir konstanta. Genom att sälja och återköpa tillgången som sjunkit i värde får den skattskyldige vid obegränsad avdragsrätt och 30 % skattesats en skattelättnad på 7 500 kr. trots att den sammanlagda förmögenheten inte förändrats. Om båda tillgångarna avyttras tio år senare uppkommer en skatt på 7 500 kr. eftersom värdeökningen på den andra tillgången då realiseras.

Formellt symmetriska regler innebär således att den skattskyldige i detta exempel erhåller en räntefri skatte kredit på 7 500 kr. under tio år som en följd av mycket elementär skatteanpassning. Vid 9 % ränta motsvarande en ränta efter skatt på 6,3 % uppgår nuvärdet av skattelättnaden som erhålls ett år efter anskaffandet till 7 056 kr. medan nuvärdet av samma skatt mått i kronor skatt 11 år efter anskaffandet uppgår till 3 830 kr. Den skattskyldige kan således minska sin skatt mått i nuvärde med 3 226 kr. eller 3,2 % av det sammanlagda investerade beloppet på 100 000 kr. i detta exempel med värdeändringar på +/- 50 % samt en tidsmässig förskjutning mellan realisering av värdeminskningen och värdeökningen på tio år.

Denna skattelättnad är omotiverad ur likformighetssynvinkel eftersom den skattskyldiges förmögenhet varit konstant under hela innehavstiden. Om den skattskyldige i stället köpt de två tillgångarna sammanslagna i en

aktiefond så skulle det skattemässiga resultatet vara lika med noll varje år, vilket skulle vara korrekt också ur ekonomisk synvinkel.

Motsvarande skatteminskning mätt i nuvärde vid alternativa antaganden för procentuell värdeändring och tidsmässig förskjutning mellan realisering av värdeminskning och värdeökning redovisas i tabell 16:1.

Tabell 16:1

Reducerad skatt mätt i nuvärde vid olika värdeändring och olika tidsmässig förskjutning mellan realisering av värdeminskning och värdeökning mätt som procent av det sammanlagda investeringsbeloppet; 9 % ränta.

Värdeändring:	10 %	50 %	100 %
Tidsförskjutning:			
1	0,1	0,4	0,8
5	0,4	1,9	3,7
10	0,6	3,2	6,5
50	1,3	6,7	13,4

Som framgår av tabellen leder en större värdeändring till en större skattelättnad mätt i nuvärde, vilket beror på en större räntefri skattecredit. En längre tidsmässig förskjutning mellan realisering av värdeminskningen och värdeökningen ökar också nuvärdet av skattelättnaden, vilket beror på att den skattskyldige då erhåller en räntefri skattecredit under en längre tid.

Med hänsyn till att det förekommer transaktionskostnader kan problemet med faktisk asymmetri vid formell symmetri sägas vara mindre allvarligt för tillgångar med ett förhållandevis stabilt pris. Detta gäller särskilt om den maximala tidsmässiga förskjutningen mellan realisering av förluster och vinster därtill begränsas genom att tillgången har en begränsad löptid, vilket är fallet för flertalet obligationer.

Vid stora värdeändringar och obegränsad löptid kan skattelättnaden utgöra en väsentlig andel av investeringsbeloppet. Åtgärder för att uppnå faktisk symmetri är därför särskilt angelägna under dessa förutsättningar.

Den ur likformighetssynvinkel omotiverade skattelättnaden kan motverkas på olika sätt. En förhållandevis enkel metod är att medge avdrag för endast en del av reaförlusten.¹ I exemplet ovan med en tidsmässig förskjutning mellan realisering av värdeminskning och värdeök-

1

En ur likformighetssynvinkel mera korrekt lösning är att justera den skattepliktiga inkomsten med hänsyn till innehavstiden så att skatten mätt i nuvärde blir oberoende av försäljningstidpunkten. Vid en ränta efter skatt på 7 % skulle den skattepliktiga vinsten då justeras upp med 7 % per år så att den skattepliktiga vinsten beräknas som 196,7 % av skillnaden mellan försäljningspris och inköpspris vid en innehavstid på 10 år. Denna lösning synes dock vara mindre realistisk bl.a. med hänsyn till att inflationsandelen av vinsten ofta ökar med innehavstiden samt med hänsyn till att innehavstiden då måste redovisas och kontrolleras för berörda tillgångar.

ning på tio år blir den sammanlagda skatten mätt i nuvärde lika med noll om avdrag medges för 51 % av reaförlusten. Skattelättnaden för den sålunda kvoterade reaförlusten blir då 3 800 kr., vilket är lika med nuvärdet av den skatt på 7 500 kr. som uppkommer tio år senare.

Tabell 16:2 visar den andel av en reaförlust som skall vara avdragsgill för att nuvärdet av skattelättnaden skall vara lika med nuvärdet av den framtida skatten vid olika tidsmässig förskjutning mellan realiseringen av värdeminskningar och värdeökningar.

Tabell 16:2

Avdragsgill andel av reaförlust för att neutralisera förmånen av uppskjuten beskattning vid olika tidsmässig förskjutning mellan realisering av värdeminskningar och värdeökningar, 9 % ränta.

Tidsförskjutning	Avdragsgill andel
0	100 %
1	94 %
5	74 %
10	54 %
20	29 %
50	5 %

En längre tidsmässig förskjutning mellan realisering av värdeminskningar och värdeökningar innebär en längre räntefri skattekredit som måste neutraliseras genom en lägre avdragsandel om nuvärdet av den sammanlagda skatten skall vara lika med noll.

Den i denna mening adekvata avdragsandelen är oberoende av storleken på värdeändringen, vilket beror på att den större skattekredit som följer av en större värdeändring neutraliseras av att kvoteringen avser en större reaförlust. Detta talar för att eventuella begränsningar i avdragsrätten för reaförluster skall baseras på normal eller maximal tidsmässig förskjutning mellan realisering av värdeminskning och värdeökning.

16.3.2 Avyttringar till pris som understiger marknadspris

Ett andra skäl för begränsad avdragsrätt för reaförluster är att reaförluster kan uppkomma genom avyttring till ett skattemässigt pris som understiger marknadspriset. Före nyligen genomförda regeländringar kunde en person som köpt en fastighet för t.ex. 1 miljon kr. sälja denna vidare till sina barn för 700 000 kr. och därvid få en avdragsgill reaförlust på 300 000 kr. Just denna konstruktion förhindras numera genom särskilda regler, men dessa regler kan eventuellt kringgåas genom att försäljning i stället sker till ett kommanditbolag som ägs av barnen, vilket utgör ett faktiskt exempel som är under prövning för närvarande.

Exemplet illustrerar de svårigheter som uppkommer om man försöker förebygga skatteplanering genom särskilda regler för varje observerad typ av skatteplanering.

Ett annat exempel på skatteplanering genom avdrag för reaförluster och felvärderade tillgångar vid nuvarande regler är att en person som köpt ett bolag till ett marknadsmässigt pris kan överföra tillgångar till ett annat bolag värderade till bokfört värde, varefter aktierna i det tömda bolaget kan säljas med reaförlust.

Ett ytterligare exempel är att avyttring av t.ex. privatbostad och näringsfastighet kan kombineras med att säljaren erhåller en hyresrätt. Detta kan leda till underskattning av den faktiska reavinsten och t.o.m. till reaförluster som en följd av att hyresrätter inte åsätts något skattemässigt värde vid sådana överlåtelse.

Som diskuteras närmare i avsnitt 19.5.8 föreslår vi att dessa och likartade typer av skatteplanering förebyggs genom att avyttrade tillgångar i högre utsträckning beskattas med hänsyn till marknadspris och med hänsyn till eventuella överföringar som har gjorts före avyttringen.

16.3.3 Skattefusk

Restriktiva avdragsregler för reaförluster kan också förebygga skattefusk i form av felaktigt redovisade försäljningspriser t.ex. genom att en del av det faktiska priset för en fastighet ses som betalning för möbler som säljs samtidigt. Vid frånvaro av avdragsrätt för reaförluster kan sådant skattefusk eliminera reavinstskatten för fastigheten men inte reducera skatten för andra inkomster.

Avvecklingen av kreditregleringen har lett till att skattskyldiga kan köpa och sälja många olika typer av tillgångar och skulder som t.ex. optioner, terminer, obligationer och andra värdepapper. Omsättningen av dessa tillgångar är omfattande och ofta svår att kontrollera. Formellt symmetriskt regler med fullt avdrag för reaförluster och full beskattning av reavinster kan leda till skattefusk i form av att förluster redovisas i större utsträckning än vinster. Skattefuskare kan därför lockas till att placera i dessa tillgångar snarare än i mera lättkontrollerade tillgångar som t.ex. banksparande och aktier där kontrolluppgift lämnas.

En begränsad avdragsrätt för reaförluster kan i viss mån motverka sådant skattefusk.

16.4 Skäl mot en begränsad avdragsrätt

16.4.1 Risktagande

Antag att en person överväger mellan att placera 100 000 kr. i en tillgång som säkert är värd 100 000 kr. efter fem år och att placera 100 000 kr. i en tillgång som med 50 % sannolikhet är värd 200 000 kr. efter fem år och som i annat fall är värdelös. Om den skattskyldige är riskneutral så är dessa två placeringar likvärdiga vid frånvaro av skatt samt vid symmetriska skatteregler för reaförluster och reavinster.

Om däremot rea- och kapitalförluster endast delvis är avdragsgilla så uppkommer en snedvridning genom att det av skatteskal finns anledning att välja den säkra placeringen. En begränsning av avdragsrätten för reaförluster diskriminerar därför risktagande under förutsättning att avyttringstidpunkten är oberoende av om det uppkommit en värdeökning eller en värdeminskning. Det allmänna målet om likformighet talar därför för full avdragsrätt för rea- och kapitalförluster i sådana fall.

Om avyttringstidpunkten däremot anpassas med hänsyn till om det uppkommer en värdeökning eller en värdeminskning så krävs en begränsning i avdragsrätten för reaförluster för att uppnå faktisk likformighet mellan riskfria och riskfyllda placeringar på det sätt som anges i tabell 16:2.

Även målet om en hög grad av fördelningspolitisk träffsäkerhet talar för att förluster skall vara fullt avdragsgilla i fall då avyttringstidpunkten är oberoende av om det uppkommit en värdeökning eller en värdeminskning. En person som satsat på den riskfyllda placeringen i exemplet ovan och förlorat 100 000 kr. har en lägre skattebetalningsförmåga än den som valt den säkra placeringen och därför erhåller 100 000 kr.

Om det däremot förekommer en tidsförskjutning mellan realisering av värdeminskningar och värdeökningar så talar fördelningspolitiska skäl för att värdeminskningar kvoterar i en sådan utsträckning att faktisk likformighet uppnås.

16.4.2 Inlåsnings- och konkurrensneutralitet

Ett ytterligare skäl för att medge avdrag för reaförluster är att inlåsnings- uppkommer vid begränsad avdragsrätt. Den skattskyldige får skattemässiga incitament att behålla tillgången till dess att värdet återupprättats eftersom endast nuvarande ägare kan kvitta den tidigare värdeminskningen fullt ut mot en eventuell framtida värdeökning.

Som exempel kan nämnas att en person köpt en obligation med inlösenvärdet 100 000 kr. för 100 000 kr. Om kursen sjunker till 90 000 kr. och avdrag medges endast för en del av reaförlusten blir det skattemässigt förmånligt för personen att behålla obligationen till inlösningstillfället, dvs. inlåsnings- uppkommer.

Även när kursen överstiger 100 000 kr. uppkommer inlåsnings- eftersom obligationen blir mindre attraktiv för potentiella köpare som inte får dra av den förlust som realiserar vid inlösen.

En begränsad avdragsrätt för reaförluster kan mera generellt förhindra ömsesidigt förmånliga byten, vilket skulle kunna begränsa marknaden för värdepapper med stora kursfluktuationer som t.ex. optioner. Berörda skattskyldiga skulle komma i ett underläge jämfört med övriga marknadsaktörer som t.ex. skattefria placerare och aktiebolag som får kvitta reaförluster mot andra inkomster utan särskilda begränsningar enligt URF:s förslag.

16.4.3 Internationell harmonisering

Även målet om internationell harmonisering av skattereglerna talar för åtminstone viss avdragsrätt för reaförluster. Som framgår av avsnitt 15.2 får reaförluster i allmänhet kvittas mot reavinster i andra länder. Reaförluster är ofta inte kvittningsbara mot andra inkomster, vilket delvis beror på att reavinster och reaförluster ofta beskattas enligt särskilda regler.

16.4.4 Gränsdragningsproblem

Nuvarande gränsdragning mellan ränta och reavinst/reaförlust innebär komplikationer för såväl den skattskyldige som skattemyndigheter. Dessa komplikationer dämpas i vårt förslag genom att reavinster behandlas på samma sätt som ränteintäkter men kvarstår i viss mån om reaförluster inte blir fullt avdragsgilla.

16.5 Utgångspunkter för regler avseende reaförluster

Det övergripande målet om likformig och rättvis beskattning talar för att avdrag skall medges för reaförluster när detta är förenligt med målet om faktisk likformighet och målet om att skatteplanering och skattefusk skall förebyggas. Avdragsreglerna bör dock fortfarande vara förhållandevis restriktiva med tanke på dessa mål samt med tanke på målet om att skattebasen skall breddas genom begränsade avdrag. Avdragsreglerna för reaförluster bör därför vara åtminstone lika restriktiva som vid nuvarande regler.

En annan utgångspunkt är att neutralitet eftersträvas mellan marknadsnoterade aktier som beskattas enligt portföljmetoden och icke marknadsnoterade aktier som beskattas enligt genomsnittsmetoden. Som diskuteras närmare i avsnitt 20.5 innebär portföljmetoden implicit och full kvittning mellan värdeökningar och värdeminskningar *när de uppkommer*, medan skattskyldiga inte kan plocka russinen ur kakan genom att sälja aktier som sjunkit i värde och behålla aktier som stigit i värde. Eftersom skattskyldiga kan plocka russinen ur kakan avseende icke marknadsnoterade aktier talar denna utgångspunkt för en begränsad avdragsrätt för reaförluster, vilket bidrar till faktisk symmetri. Även tillgångar och skulder i utländsk valuta beskattas enligt portföljmetoden vilket också där leder till full kvittning inom portföljen.

En tredje utgångspunkt är att avdrag för reaförluster skall medges omedelbart och på samma sätt mot reavinster som mot ränteintäkter och aktieutdelningar för att undvika de problem som uppkommer vid nuvarande regler enligt tidigare analys.

En fjärde utgångspunkt är att avdrag för fiktiva förluster liksom underskattning av reavinster i första hand skall motverkas genom regler avseende värdering av vederlag för att undvika ur likformighetssynvinkel opåkallat restriktiva avdragsregler för verkliga förluster.

En femte och mera generell utgångspunkt är att målet om faktisk likformighet inkl. förebyggande av skatteplanering talar för att avdragsrätten i första hand begränsas för tillgångar med lång tidsmässig förskjutning mellan realisering av värdeminskningar och värdeökningar samt för tillgångar med stora prisvariationer.

16.6 Förslag

Vårt förslag: Reaförluster på marknadsnoterade skuldebrev och motsvarande utställda i svensk kronor behandlas som ränteutgifter och är därmed fullt avdragsgilla inom ramen för ränteavdragstaket på 100 000 kr.

Reaförluster på lös egendom som används för personligt bruk är inte alls avdragsgilla.

Alla övriga reaförluster är avdragsgilla till 70 %.

16.6.1 Marknadsnoterade skuldebrev i svenska kronor

För *skuldebrev* begränsas den tidsmässiga förskjutningen mellan realisering av värdeminskningar och värdeökningar genom att löptiden normalt är begränsad. Kursvariationerna är förhållandevis små för skuldebrev i svenska kronor, vilket ytterligare begränsar utrymmet för skatteanpassning enligt resultaten i tabell 16:1. För att undvika en komplicerad och ekonomiskt ofta godtycklig gränsdragning är det önskvärt att behandla ränteutgifter och reaförluster på samma sätt, vilket är av särskild vikt för tillgångar som innehas av många skattskyldiga. Värderings- och kontrollproblemen är också förhållandevis begränsade för marknadsnoterade skuldebrev.

Mot denna bakgrund föreslår vi att reaförluster på marknadsnoterade skuldebrev i svensk valuta behandlas på samma sätt som ränteutgifter och således blir fullt avdragsgilla inom ramen för ränteavdragstaket på 100 000 kr.

16.6.2 Inget avdrag för reaförluster avseende lös egendom för personligt bruk

Som diskuteras närmare i avsnitt 24.4.2 föreslår vi skattefrihet för lös egendom för personligt bruk om den förväntade livslängden på föremålet understiger 50 år *eller* om reavinsten understiger 20 000 kr. Symmetri-, förenklings- samt kontrollskäl talar för att avdrag aldrig medges för reaförluster avseende lös egendom för personligt bruk. En sådan regel innebär i huvudsak en precisering av nuvarande praxis inom området, då

avdrag ofta inte medges för reaförluster avseende lös egendom för eget bruk med hänvisning till att avdrag inte medges för personliga levnadskostnader. Se vidare avsnitt 24.4.4.

16.6.3 Huvudregel för reaförluster

Målet om enkla och överskådliga regler talar för att övriga reaförluster avseende bl.a. aktier, andelar i handelsbolag, tillgångar i utländsk valuta samt fastigheter behandlas på ett enhetligt sätt.

Mot denna bakgrund och särskilt med tanke på målet om faktisk snarare än formell symmetri föreslår vi att avdrag medges för 70 % av reaförluster för all egendom förutom marknadsnoterade skuldebrev i svenska kronor och lös egendom för personligt bruk. Som framgår av tabell 16:2 balanserar denna kvotering förmånen av räntefria skattekrediter vid en tidsmässig förskjutning mellan realisering av värdeökningar och värdeminskningar på fem år. Därmed förebyggs skatteanpassning och skattefusk på ett godtagbart sätt samtidigt som risktagande behandlas på ett rimligt sätt med hänsyn till de tidsmässiga förskjutningar som förekommer avseende realisering av värdeminskningar och värdeökningar.

En kvotering av reaförlusterna med 70 % utgör mera generellt vår avvägning mellan de skäl som talar för och mot restriktiva avdragsregler i detta avseende.

17 Beskattningen av ränta och utdelning m.m.

17.1 Vårt förslag i sammanfattning

Vårt förslag: Inkomsträntor, utdelning och annan löpande avkastning på kapitaltillgångar beskattas efter avdrag för förvaltningskostnader m.m. som överstiger 1 000 kr., med en statlig proportionell inkomstskatt på 30 %. Det s.k. extra avdraget om 1 600 kr. avskaffas. Grundavdrag medges inte för inkomstslaget kapital.

Avkastning på sparobligationer och vinster på premieobligationer likställs med räntor och beskattas på samma sätt. Motsvarande gäller för vinster i vinstsparande.

Ränta på allemanssparande och bonusränta på ungdomsbosparande beskattas övergångsvis med en skattesats om 20 %.

Särskilda regler införs för utdelning till aktieägare i fåmansföretag.

S.k. räntekompensation skall inte få kvittas mot utfallande ränta. Räntekompensationen får i stället dras av från försäljningsintäkterna vid en avyttring av skuldebrevet.

Ett s.k. avdragstak införs för ränteutgifter. Detta bestäms till 100 000 kr. och innefattar, förutom ränteutgifter, reaförluster vid avyttring av marknadsnoterade skuldebrev i svenska kronor. I avdragstaket inräknas s.k. räntekorrektion för ränteutgifter i vissa fall i inkomstslaget näringsverksamhet. Avdragstaket höjs i viss utsträckning för delägare i fåmansföretag.

I detta avsnitt tar vi upp frågan hur inkomsträntor, utdelning och annan löpande avkastning på kapitaltillgångar skall behandlas i det nya inkomstslaget kapital. Grundtanken i vårt förslag är att inkomsträntor, utdelning och annan avkastning i likhet med reavinster skall beskattas i det för båda kategorierna gemensamma inkomstslaget kapital. För inkomsträntor m.m. innebär detta att överskottet efter avdrag för kostnadsposter blir föremål för en proportionell statlig inkomstskatt på 30 %.

Vi föreslår inte några genomgripande ändringar när det gäller frågan om vilka typer av inkomster som bör hänföras till ränta och utdelning m.m. Till bilden hör att en proportionell beskattning av såväl reavinst som löpande avkastning med samma procentsats innebär vissa förenklingar. Mot bakgrund av att t.ex. räntekostnader och reaförluster behandlas efter skilda

principer i vårt förslag, behövs det dock en gränsdragning även i framtiden. Gränsdragningen bör göras i stort efter de principer som gäller för närvarande.

Vi tar även upp frågan om den skattemässiga behandlingen av skuldräntor m.m.

17.2 Huvuddragen i gällande rätt

Till intäkter i det nuvarande inkomstslaget kapital hör räntor, utdelning på aktier samt inkomst av bostadsföreningar och bostadsaktiebolag om inkomsten inte influtit från kapital som kan anses tillhöra rörelsen. För fysiska personer är räntor och aktieutdelningar i regel intäkt av kapital.

Utdelning behöver inte ske i pengar, utan kan även förekomma i form av värdepapper eller t.ex. aktier i annat bolag till underkurs.

Utdelning på andelar i svenska ekonomiska föreningar följer i huvudsak samma regler som utdelning på svenska aktier.

För aktiefonder gäller att andelsägarens skattskyldighet för utdelning jämfställs med aktieutdelning. För avkastningsfonder gäller, enligt särskilda regler som infördes år 1986, att vinst eller förlust vid avyttring genom försäljning eller inlösen skall behandlas som ränta.

För räntor gäller att dessa beskattas i inkomstslaget kapital, om de inte är att hänföra till inkomstlagen annan fastighet, jordbruksfastighet eller rörelse. Någon allmän definition av begreppet ränta finns inte i skattelagstiftningen och begreppet är inte helt entydigt. Som ränta behandlas t.ex. avkastning inkluderande kursvinster och kursförluster på bankcertifikat, statsskuldväxlar och skattkammarväxlar. Motsvarande gäller enligt praxis för s.k. indextillägg som avser att kompensera för penningvärdets fall. Även kapitalrabatt beskattas i praxis som ränta.

Genom en ändring år 1987 av 19 § KL har skattefrihet fr.o.m. 1989 års taxering införts för räntor understigande 100 kr. på konton i banker och andra kreditinstitut. Ändringen sammanhänger med att kontrolluppgift inte behöver lämnas på dessa belopp. Regeln gäller endast om den sammanlagda räntan på olika konton i samma kreditinstitut inte uppgår till 100 kr. Vidare får summan av dessa räntor inte vara 500 kr. eller mer för en person. Om så är fallet blir han skattskyldig för alla räntorna.

17.3 Ränteavdragstaket

17.3.1 Inledning

I kap. 6 har vi i stora drag redovisat våra överväganden vad gäller den framtida kapitalbeskattningen. Till grund för våra ställningstaganden i dessa frågor ligger bl.a. direktivens mål om enkelhet och enhetlighet samt målen att motverka låntagande och uppmuntra sparande. Härtill kommer de fördelningspolitiska åtgärder som kan vara motiverade mot bakgrund av kraftigt sänkta marginalskattesatser samt önskemålet att förebygga skatteplanering.

I detta avsnitt tar vi därför upp frågan om i vilken utsträckning avdrag bör medges för ränteutgifter m.m. Den skattemässiga behandlingen av reaförluster har vi behandlat i kapitel 16. Frågorna hänger dock delvis samman, vilket vi återkommer till nedan.

17.3.2 Våra överväganden

Den föreslagna statliga proportionella skattesatsen om 30 % för kapitalinkomster inkl. reavinster är i sig ägnad att minska det skattemässiga värdet av t.ex. underskottsavdrag. Denna effekt motverkas dock i viss mån av de föreslagna sänkta skattesatserna särskilt för höga arbetsinkomster. Någon form av avdragsbegränsning behövs därför mot bakgrund av de nyss angivna målsättningarna. Vid valet av metod för att åstadkomma en sådan begränsning bör man eftersträva en lösning som är både enkel och effektiv. Vidare bör av förenklingsskäl det nuvarande systemet med underlagsberäkning för tilläggsbelopp överges. Avdragsbegränsningen bör därför i princip åstadkommas genom åtgärder inom det nya inkomstslaget kapital.

17.3.3 Avdragsbegränsningens utformning

Av fördelningspolitiska skäl och för att kunna uppfylla målet om förebyggande av skatteplanering bör, enligt vår mening, någon obegränsad avdragsrätt för ränteutgifter inte medges. En annan ordning skulle innebära alltför stora möjligheter att undgå beskattning för kapitalinkomster. Vi anser däremot att fullt avdrag från ränteinkomster och utdelning bör få ske för direkta omkostnader för dessa intäkters förvärvande, såsom inköpsprovision, courtage m.m. Till förvaltningskostnader återkommer vi i avsnitt 17.4.

Den skattelättnad som i viss utsträckning är påkallad framför allt för att kostnader för t.ex. boende skall kunna finansieras på ett rimligt sätt, bör ske genom att avdrag för ränteutgifter medges upp till ett visst högsta belopp, ett ränteavdragstak. Räntekostnader upp till avdragstaket får i första hand kvittas mot inkomster inom inkomstslaget kapital. I andra hand beaktas de genom en 30-procentig skattereduktion. Reduktionen sker enligt vårt förslag mot den skatt som påförts på grund av inkomst av tjänst eller näringsverksamhet. Om sådana inkomster saknas får inte något underskott sparas i inkomstslaget kapital utan avdrags/reduktionsmöjligheten bortfaller.

Mot bakgrund av de tidigare angivna målsättningarna för reformen anser vi att ränteavdragstaket inte bör sättas högre än 100 000 kr. Den föreslagna nivån får anses utgöra en rimlig avvägning mellan önskemålet att förebygga skatteplanering och behovet att i rimlig utsträckning medge en skattelättnad för ränteutgifter. En sådan nivå innebär t.ex. att två makar får skattelättnad för ränteutgifter på lån motsvarande sammanlagt ca 1 800 000 kr. vid en ränta på 11 %. För barn och ungdomar under 18 år anser vi att avdragstaket bör bestämmas till 10 000 kr.

I kapitel 16 behandlas vårt förslag att reaförluster i allmänhet, med undantag för förlust vid försäljning av sådan egendom som innehafts för personligt bruk, får dras av till 70 %. Sådana kvoterade avdrag berörs inte av avdragstaket. Som vi utvecklar i avsnitt 21.3.2 bör emellertid reaförluster vid avyttring av marknadsnoterade skuldebrev i svenska kronor behandlas som ränteutgifter. Dessa kommer därför att omfattas av det föreslagna avdragstaket.

Det bör noteras att i det belopp som berörs av ränteavdragstaket skall endast nettoräntor räknas med när det är fråga om räntor för vilka utgår räntebidrag och annat stöd.

Vidare föreslås att s.k. tomträttsavgäld som är avdragsgill enligt de regler, som beskrivits i avsnitt 18.3.3, vid bestämning av beloppet för ränteavdragstaket skall likställas med ränta. Tomträttsavgäld skall alltså räknas in i räntetaket.

17.3.4 Ränteutgifter i inkomstslaget näringsverksamhet

URF föreslår i sitt betänkande att ett nytt inkomstslag, inkomst av näringsverksamhet, införs som ersätter inkomstlagen rörelse och jordbruksfastighet samt till vissa delar inkomst av annan fastighet. När det gäller ränteutgifter som redovisas i inkomstslaget näringsverksamhet är att märka, att sådana ränteutgifter kommer att ge en större skattelättnad i näringsverksamhet än om de redovisats i inkomstslaget kapital. I inkomstslaget näringsverksamhet är räntekostnader i princip avdragsgilla mot full marginalsatt, dvs. de är som mest värda 50 %. Vidare påverkar de socialavgiftsuttaget. Avdragen är sammantaget värda mellan 43 och 59 % att jämföra med 30 % i inkomstslaget kapital. I URF:s betänkande föreslås att avsättning medges till en obeskattad reserv, en s.k. skatteutjämningsreserv (SURV), som bestäms av storleken på bl.a. eget kapital i näringsverksamhet. Genom att underlaget för SURVEN minskar om lån förs över till näringsverksamheten, kommer SURVEN att bidra till en dämpning av den skattemässiga olikbehandlingen av ränteinkomster mellan inkomstlagen näringsverksamhet och kapital. Om emellertid privata lån flyttas in i näringsverksamheten i en sådan utsträckning att ett negativt underlag för SURVEN uppkommer, kan resultatet bli att den avdragsbegränsning som är avsedd att träffa ränteutgifter i inkomstslaget kapital, undviks utan att det för näringsidkaren uppkommer en balansering genom SURVEN. För att en sådan effekt skall motverkas, föreslås att ränteutgifter som motsvarar det negativa underlaget överförs till inkomstslaget kapital.

Denna överföring sker genom en räntekorrektion, som beräknas som statslåneräntan multiplicerad med beloppet för underlaget. Räntekorrektionen redovisas som en intäkt i näringsverksamheten samt som ett avdrag i inkomstslaget kapital. Därmed uppkommer samma skattemässiga resultat som om näringsidkaren redovisat ett lån för att finansiera privat konsum-

tion i inkomstslaget kapital. Härigenom kommer också räntekorrektionen att räknas in i ränteavdragstaket på 100 000 kr.

17.4 Förvaltningskostnader, sparavdrag och grundavdrag

Avdrag bör i likhet med vad som gäller i dag, medges för förvaltningskostnader i den mån dessa överstiger 1 000 kr. Vidare bör av förenklingsskäl den nyligen införda skattefriheten för smärre räntor understigande 100 kr. kvarstå. Beträffande tolkningen av vad som avses med förvaltningskostnader avses ingen förändring. Sådana förvaltningskostnader som t.ex. aviseringsavgifter för räntebetalningar på lån skall dock vara avdragsgilla även om de avser lån som nedlagts i fastighet. I och med att förvaltningskostnader inte är avdragsgilla i inkomstslaget annan fastighet har dessa avgifter inte ansetts avdragsgilla i dagens skattesystem. I det utvidgade inkomstslaget kapital blir de däremot avdragsgilla. S.k. bankgarantiavgift har i praxis ansetts varken utgöra förvaltningskostnader eller vara att jämställa med ränta. Sådan avgift blir därför inte heller avdragsgill i det utvidgade inkomstslaget kapital.

Det s.k. sparavdraget om 1 600 kr. bör inte finnas kvar eftersom det innebär en "skattefri ö" i ett i övrigt neutralt system. Härtill kommer att den föreslagna beskattningsnivån om 30 % i sig får anses tillräckligt sparstimulerande. Sparavdraget bör alltså avskaffas.

Vi anser också att målet om en likformig och neutral beskattning talar för att den som enbart har ränteinkomster och liknande inte bör medges något grundavdrag. Grundavdraget bör som framgår av kap. 4 vara förbehållet inkomst av tjänst och inkomst av näringsverksamhet där den skattskyldige varit aktiv.

17.5 Allemanssparande m.m.

Även beträffande allemanssparandet försvagas motiven för den nuvarande skattefriheten genom en sänkning av skattesatsen för banksparande. Mot bakgrund av att reformens effekter för sparandet inte helt kan överblickas i ett tidigt skede, föreslår vi dock att allemanssparandet beskattas med 20 % från den 1 januari 1991. Detta sker enklast i administrativt hänseende genom att endast 2/3 av räntan görs skattepliktig. De föreslagna och alltså även i fortsättningen gynnsamma reglerna för allemanssparandet bör dock endast gälla i ett övergångsskede. De bör omprövas några år efter reformens ikraftträdande.

Av neutralitetsskäl föreslår vi samma behandling för den s.k. bonusrätten enligt lagen (1988:846) om ungdomsbosparande. Denna ränta som för närvarande är skattefri skall således också beskattas med 20 %.

17.6 Avkastningen på obligationer och vinster i vinstsparande

Av neutralitets- och likformighetsskäl föreslår vi att hela avkastningen på svenska statens sparobligationer görs skattepliktig. Denna regel bör dock endast gälla för obligationer som ges ut efter reformens ikraftträdande, eftersom skattefrihet enligt lagen (1972:128) om skattefrihet vid premiering av sparande gäller för bonus på tidigare utgivna obligationer. Nyssnämnda lag bör upphävas i samband med reformens ikraftträdande.

När det gäller premieobligationer anser vi att vinster vid vinstdragning av likformighetsskäl bör jämföras med ränta, eftersom det snarare rör sig om kapitalavkastning än lotterivinst. På sikt torde s.k. innehavarregistrering komma till stånd även för premieobligationer. Detta kan troligen inte ske före reformens ikraftträdande.

Av samma skäl som de vi redovisat när det gäller vinster på premieobligationer anser vi att även vinster vid dragningar i av banker och sparkassor anordnade vinstsparsystem bör beskattas som ränta. Den särskilda lotterivinstskatten för sådana vinster avskaffas därmed.

17.7 Övriga förslag som berör räntor och utdelningar

17.7.1 Reaförluster på vissa skuldebrev

Frågan om hur värdeändringar på marknadsnoterade skuldebrev utställda i svenska kronor bör behandlas berör vi närmare i avsnitt 21.3.2. Enligt vårt förslag skall reaförluster på sådana skuldebrev behandlas som ränta. En förlust skall därmed vara avdragsgill till 100 % så länge den hamnar inom ränteavdragstaket på 100 000 kr.

17.7.2 Utdelning till aktieägare i fåmansföretag

I avsnitt 20.7 redogör vi för de problem som kan vara förenade med utdelning till aktieägare i fåmansföretag och föreslår där särregler för utdelning som överstiger en viss nivå.

17.7.3 Tidpunkten för beskattning m.m.

Frågor om tidpunkten för beskattning av kapitalavkastning och hur s.k. årsskiftesbetalningar bör behandlas skattemässigt har vi diskuterat i avsnitt 15.6. Vi föreslår att kontantprincipen kvarstår som en huvudregel för beskattningstidpunkten. För vissa situationer föreslår vi att en belöpande-metod införs. Reglerna om s.k. årsskiftesbetalningar bör göras tvingande. I avsnitt 21.3.5 tar vi upp beskattningsreglerna i samband med räntekompensation. Vi föreslår där att ersättning i samband med förvärv av skuldebrev för upplupen men inte förfallen ränta skall vara avdragsgill först i samband med att skuldebrevet avyttras. Räntekompensation får därmed inte kvittas mot utfallande ränta på skuldebrevet.

18 Den löpande beskattningen av fastigheter och bostadsrätter

18.1 Inledning

I detta kapitel redovisas den närmare innebörden av våra förslag i fråga om den löpande beskattningen av bostäder. Våra grundläggande överväganden liksom förslagets allmänna inriktning har redovisats i kap. 8.

Framställningen i detta kapitel är disponerad enligt följande. Först behandlas gränsdragningen mellan näringsfastigheter och sådana som skall redovisas i inkomstslaget kapital, dvs. privatbostäder. Därefter tar vi upp hur beskattningen av privatbostäder skall ske under innehavstiden. Slutligen behandlas fastighetsskatten.

18.2 Gränsdragningen mellan privatbostad och näringsfastighet

Vårt förslag: Småhus, som är inrättade som en- eller tvåfamiljsbostäder, samt bostadshus på jordbruk räknas som privatbostäder om de helt eller till övervägande delen används för eller är avsedda för ägarens eller honom närstående personers permanent- eller fritidsboende. Även tomtmark som är avsedd att bebyggas för sådana ändamål räknas som privatbostad. Privatbostad som ingår i dödsbo får hänföras till denna kategori under fyra kalenderår efter dödsfallet.

Annan fastighet än de nu nämnda är näringsfastighet.

Även bostadsrätt i s.k. äkta bostadsföretag räknas som privatbostad.

Normalt får högst tre bostäder i en och samma skattskyldigs hand behandlas som privatbostad.

Vårt förslag innebär att en fastighet hänförs till endera kategorin privatbostad eller näringsfastighet. Med privatbostad förstås förutom sedvanliga egna hem och fritidshus även mangårdsbyggnad med tillhörande tomt på jordbruk. Hit bör även hänföras tomtmark som skall bebyggas för permanent- eller fritidsboende. Detta bör emellertid gälla enbart när sådan mark är avsedd för den skattskyldiges eller honom närståendes egna boende. Andra fastigheter bör hänföras till kategorin näringsfastighet.

Ett grundkrav för att fastighet skall behandlas som privatbostad bör vara att den helt eller till övervägande delen används för permanent- eller

fritidsboende av ägaren eller honom närstående person. Med ägare avses naturligtvis även den som äger en andel i fastigheten. Vilka personer som bör ingå i närståendekretsen utvecklas närmare i det följande.

Som privatbostad bör emellertid under ovan angivna förutsättningar räknas även bostadsrätter i s.k. äkta bostadsföretag (vanligen bostadsrättsföreningar). Härmed avses enligt en definition i anvisningar av RSV (RSV Dt 1976:43) en bostadsförening eller ett bostadsaktiebolag vars fastigheter inrymmer minst tre bostadslägenheter och där minst 60 % av hela taxeringsvärdet för företagets fastigheter belöper på bostadslägenheter som upplåtits till medlemmarna eller delägarna med bostadsrätt eller hyresrätt. Bostad i s.k. andelshus behandlas enligt de regler som URF föreslår för näringsverksamhet. Som privatbostad räknas aldrig fastighet utomlands.

Begreppet närstående bör i tillämpliga delar sammanfalla med den krets som anges i 35 § 1 a mom. KL. Detta innebär att närståendekretsen inkluderar föräldrar, far- och morföräldrar, make, avkomling eller avkomlings make samt syskon eller syskons make eller avkomling. Med avkomling avses även styvbarn och fosterbarn. I den nämnda bestämmelsen omfattas även dödsbo i vilket den skattskyldige eller någon av nämnda personer är delägare. I detta sammanhang blir det ledet inte tillämpligt eftersom dödsbo är en juridisk person. Privatbostad kan endast innehas av fysiska personer. För att undvika att privatbostad som ingår i dödsbo omedelbart måste övergå till att redovisas i inkomstslaget näringsverksamhet bör emellertid just den situationen särregleras. Privatbostadsreglerna bör – i anslutning till de regler i 53 § 3 mom som anger när ett dödsbo skall behandlas som handelsbolag – få tillämpas under fyra kalenderår efter dödsfallet. En given förutsättning härför är naturligtvis att kraven i fråga om användning m.m. uppfylldes av den avlidne. Under den angivna tiden bör dödsbodelägarna hinna skifta ut fastigheten. I det vanliga fallet med efterlevande make och gemensamma barn torde fastigheten redan tidigare ha övergått på den efterlevande.

Om en fastighet eller bostadsrätt används för olika ändamål bör det övervägande användningssättet vara avgörande för indelningen. Begreppet övervägande är hämtat från FTL:s system och innebär ett krav på att mer än hälften används på visst sätt. Även om en del av en fastighet eller bostadsrätt, som till mer än hälften utgör privatbostad, används i näringsverksamhet skall den således i sin helhet behandlas enligt de regler som gäller för privatbostäder. Detta innebär bl.a. att avdrag inte medges för värdeminskning samt att räntor och tomträttsavgäld får dras av i inkomstslaget kapital. Om exempelvis hela husfasaden reparerats eller målats om medges inte avdrag för den del av kostnaderna som belöper på den del av byggnaden som tagits i anspråk för näringsverksamheten. Intäkten från näringsverksamheten tas naturligtvis upp till beskattning i det inkomstslaget. Avdrag medges därvid enbart för kostnader som är omedelbart betingade av näringsverksamheten som sådan. Denna fråga behandlas även i avsnitt 19.7.2.

Vi föreslår även en antalsmässig begränsning. En sådan är påkallad inte bara med tanke på den löpande beskattningen utan även med hänsyn till de nya gynnsammare reglerna för reavinstberäkningen när en privatbostad

säljs. En skattskyldig skall normalt bara kunna få räkna sammanlagt tre fastigheter eller bostadsrätter som privatbostäder. Den fjärde fastigheten eller bostadsrätten som förvärvas blir då definitionsmässigt att hänföra till inkomstslaget näringsverksamhet. De regler som föreslås för passiv näringsverksamhet blir därvid tillämpliga. Om den skattskyldige säljer en av de tre första fastigheterna övergår den fjärde fastigheten – om övriga förutsättningar är uppfyllda – till kategorin privatbostad. Denna övergång får till följd att reparationsavdrag och värdeminskningsavdrag omedelbart återförs till beskattning på det sätt som anges i avsnitt 19.7.4. En regel av denna innebörd bör tas in i de regler i KL som rör näringsverksamhet.

Normalt torde den av oss föreslagna trebostadsregeln inte vålla några speciella bekymmer. Givet är dock att en del problem kan uppkomma. Som ett exempel kan nämnas att någon som redan har tre privatbostäder förvärvar ytterligare ett småhus tillsammans med någon som inte tidigare är fastighetsinnehavare. I ett sådant fall blir halva småhuset näringsfastighet för den ene parten men vanlig privatbostad för den andre. Den nu beskrivna situationen kan i och för sig också uppkomma när de nya reglerna träder i kraft för redan existerande fastighetsinnehav. En del situationer av detta slag torde ha sin grund i arv eller liknande och för dessa finns en specialregel i 53 § KL. I närmast följande stycke föreslår vi också en viss uppmjukning av antalsbegränsningen.

För att undvika alltför många övergångar mellan inkomstslagen bör i undantagsfall innehav av mer än tre privatbostäder kunna godtas. I lagtexten har angetts att man tillfälligtvis kan få inneha mer än tre privatbostäder. Vi tänker här framförallt på de fall där någon, som redan har tre privatbostäder, skall byta permanent bostad och därvid skaffar sig ytterligare en fastighet och där tanken är att den äldre permanentbostaden skall avyttras. I fall som det nu angivna bör alltså mer än tre privatbostäder kunna innehas under en övergångstid. Ett riktmärke bör vara att denna övergångstid inte får överstiga sex månader.

Ytterligare frågor avseende övergång mellan näringsfastighet och privatbostad behandlas i avsnitt 19.7.4.

Som framgår av det tidigare sagda är en förutsättning för att en fastighet skall räknas som privatbostad att den används eller är avsedd att användas för den skattskyldiges – eller vissa närståendes – boende. Normalt torde det inte vara förenat med några större svårigheter att göra denna avgränsning. Den omständigheten att en fastighet hyrs ut behöver inte utgöra ett bevis för att den inte är avsedd att användas för eget boende. Är emellertid omständigheterna sådana att det framgår att den skattskyldige inte har för avsikt att inom överskådlig tid bosätta sig på fastigheten eller använda den för fritidsändamål skall den inte behandlas som en privatbostad. Vi har här tänkt bl.a. på sådana fall där någon, som redan har en bostad, förvärvar ytterligare en fastighet som skall hyras ut i mer stadigvarande former.

Den föreslagna regeln om att högst tre fastigheter eller bostadsrätter normalt skall räknas som privatbostad är generell. Vi vill emellertid påpeka att för t.ex. den som är verksam inom fastighetsbranschen får regeln ett delvis annat innehåll.

Beträffande fastighetsägare som bedriver byggnadsverksamhet eller handel med fastigheter kan härvid erinras om en specialregel i nuvarande andra stycket b av punkt 3 av anvisningarna till 37 § KL. I anvisningen regleras i vilken omfattning fastigheter som förvärvats av sådana skattskyldiga skall anses smittade av rörelsen och behandlas som omsättningstillgångar. Undantag görs dock för en- eller tvåfamiljsfastighet som uppenbarligen skall stadigvarande användas som bostad för fastighetsägaren eller dennes make. I skälen för bestämmelsen (prop. 1980/81:68 s. 155) anges, att kravet på att fastigheten skall stadigvarande användas som bostad innebär att fråga endast kan vara om den skattskyldiges permanenta bostad och ett – eller i undantagsfall ytterligare något – fritidshus som den skattskyldige såvitt kan bedömas kommer att inneha under avsevärd tid framöver. Någon ändring i den regeln är inte avsedd med anledning av den antalsavgränsning som nu föreslås.

Delvis likartade överväganden kan göras beträffande innehavare av jordbruk. Fler fastigheter än den av ägaren bebodda bör få hänföras till kategorin privatbostad endast under förutsättning att de inte har någon som helst anknytning till jordbruket. En fritidsfastighet kan således här inte ingå i samma fastighetskomplex som det jordbruket omfattar.

18.3 Beskattningen av småhus, mangårdsbyggnad på jordbruk samt vissa bostadsföretag

18.3.1 Småhus

Vårt förslag: Schablonbeskattningen av småhus (en- och tvåfamiljsfastigheter) slopas. Skatt för innehavet tas ut enligt fastighetsskattelagen. Hyres- och andra intäkter, som enligt nuvarande regler hänförs till inkomstslaget annan fastighet, beskattas i inkomstslaget kapital.

Sedan 1955 års taxering beskattas innehav av ett småhus enligt en schablonmetod (prop. 1953:187, BeU 1953:50, rskr 286, SFS 1953: 404). Som intäkt tas upp en viss procent av fastighetens taxeringsvärde. Beräkningen av intäkten sker enligt en progressiv skala som fr.o.m. 1982 års taxering sett ut på följande sätt.

2	0 – 450 000
4	450 000 – 600 000
6	600 000 – 750 000
8	750 000 –

Avdrag medges bara för räntor på kapital som nedlagts i fastigheten och för tomträttsavgälder. Ägare som var mantalsskriven på sin fastighet medgavs tidigare ett extra avdrag om 1 500 kr. Detta har dock avskaffats med verkan fr.o.m. 1988 års taxering.

Det var framförallt förenklingsskäl som motiverade övergången från konventionell beskattning till schablonmässig sådan. Vidare framhölls att det förelåg en väsentlig skillnad mellan förvärvskällor i allmänhet och enfamiljshus. Sådana fastigheter innehades för att tillgodose ett personligt behov, för vilket utgifterna var att hänföra till levnadskostnader. Det förhållandet att dessa fastigheter hänfördes till förvärvskälla i vanlig bemärkelse kunde därför i viss mån anses stå i mindre god överensstämmelse med de principer enligt vilka skatteförmågan vid den direkta beskattningen i övrigt bedömdes.

Den förenklade skattemetoden omfattar även tvåfamiljshus och uthyrda enfamiljshus. Schablonen bryts dock om ett småhus i förvärvssyfte brukar användas för tillfällig uthyrning, för odling eller dylikt i en omfattning som inte är ringa.

Det förhållandet att en villa delvis används i ägarens rörelse utgör inte heller något hinder mot att tillämpa schablonmetoden. I dessa fall görs en uppdelning av fastigheten i en bostadsdel och en rörelsedel. För de lokaler, som används i ägarens rörelse, tillämpas de vanliga reglerna för beskattning av rörelse medan schablonmetoden tillämpas på bostadsdelen. Taxeringsvärdet uppdelas mellan de olika delarna i dessa fall.

Schablonen har ändrats flera gånger. Ändringarna har framförallt varit föranledda av önskemål att lindra effekterna av höjningar av taxeringsvärdena vid de allmänna fastighetstaxeringarna åren 1957, 1965, 1970, 1975 och 1981. Schablonen ändrades dessutom år 1974 och år 1977. Ändringen år 1974 gjordes i samband med det årets bostadspolitiska lagstiftning där önskemål att skapa neutralitet i fråga om de ekonomiska villkoren för olika boendeformer spelade in. Ett nytt högsta skikt infördes då i schablonen. Justeringen av schablonen år 1977 hängde samman med att en kraftig prisstegring på villor och fritidshus – och då främst för dem med taxeringsvärden inom det lägsta skiktet – hade lett till att taxeringsvärdena hamnat långt under den nivå – 75 procent av marknadsvärdena – som ligger till grund för bestämmande av taxeringsvärdet.

18.3.2 Tidigare förslag att slopa schablonmetoden

Bostadskommittén, BoK, förde i sitt slutbetänkande (1986:6) del 2 fram tanken på ett slopande av den schablonmässiga intäktsberäkningen. Därvid erinrades först om den teoretiska bakgrunden till schablonmetoden, nämligen att innehav av fastighet anses ge ägaren en viss inkomst, som höjer dennes skatteförmåga. Villabeskattningen är som ovan nämnts avsedd att träffa en tänkt avkastning på det egna kapitalet. Detta synsätt leder till att intäkten av fastigheten bör beskattas efter den fördelningspolitiskt motiverade progressiva skatteskalan.

BoK ifrågasatte om detta synsätt alltför kunde göras gällande och menade att fråga om kostnadsneutralitet mellan skilda upplåtelseformer i stället borde träda i förgrunden. Kommittén menade vidare, att det vid neutralitetsjämförelser var naturligt att utgå från vad som gäller för hyresgäster. För dessa är boendekostnaden helt oberoende av inkomstförhållandena. Neutralitetsmålet talade enligt BoK för att också småhusbe-

skattningen borde bli mindre beroende av ägarens inkomster och i stället mer beroende av huset som sådant.

Som ett alternativ till schablonintäktsberäkningen nämnde BoK möjligheten att helt föra över villabeskattningen till lagen (1984:1052) om statlig fastighetsskatt, här förkortad fastighetsskattelagen.

18.3.3 Våra överväganden

Den omläggning av villabeskattningen som BoK diskuterade kan – bl.a. mot bakgrund av vad som ovan återgivits om de ursprungliga motiven för schablonbeskattningen – enligt vår mening ses som en vidareutveckling av såväl förenklingssträvandena som synpunkten att en- och tvåfamiljsfastigheter typiskt sett inte utgör förvärvskällor. Vidare omfattas småhusen redan av fastighetsskattelagen.

Vi föreslår således att intäktsbeskattningen av en- och tvåfamiljsfastigheter slopas för fysiska personer. Åtgärden föranleder ändringar av en rad materiella skatteregler. Ställning måste tas till frågan hur avdragen för räntor och tomträttsavgäld skall behandlas samt hur beskattning skall ske vid partiell rörelseanvändning av småhus och vid uthyrningar för exempelvis fritidsändamål. Dessa frågor behandlas närmare i det följande.

Enligt nuvarande regler medges avdrag för kostnader för ränta på kapital, som har nedlagts i fastigheten, samt för tomträttsavgäld i förvärvskällan annan fastighet (25 § 3 mom. KL). Då avdragen för räntor och tomträttsavgälder bör behållas av bl.a. bostadspolitiska skäl föreslår vi att dessa avdrag hänförs till det utvidgade inkomstslaget kapital.

Vid den löpande inkomstbeskattningen bör presumptionen vara, att en fastighet som vid fastighetstaxeringen indelats som småhus, dvs. utgör byggnad som är inrättad till bostad åt en eller två familjer, utgör privatbostad. Beskattning sker därvid enligt fastighetsskattelagen och – i förekommande fall – enligt bestämmelserna för inkomstslaget kapital. Till skillnad från vad som för närvarande gäller skall ingen ändring ske i denna del om en mindre del av fastigheten används i näringsverksamhet. Först om näringsverksamheten dominerar skall fastigheten behandlas enligt de regler som gäller för inkomstslaget näringsverksamhet. Vad nu sagts gäller inte bara den löpande beskattningen utan även vid en försäljning av fastigheten.

18.3.4 Beskattning av privatbostad på jordbruk

Vårt förslag: Beskattningen av ägarens bostad på ett jordbruk (normalt mangårdsbyggnaden) bryts ut och behandlas liksom andra privatbostäder i inkomstslaget kapital. Innehav av sådan byggnad beskattas enligt fastighetsskattelagen.

18.3.4.1 Nuvarande bestämmelser

Till intäkt av jordbruksfastighet räknas bl.a. värde av bostadsförmån. Bostadsförmånen värderas med ledning av hyrespriset på orten. Saknas möjlighet att göra jämförelse med ortens pris skall värdet beräknas efter annan lämplig grund. Grunderna för den värderingen anges i anvisningar som RSV utfärdar (RSV Dt 1988:17). Eftersom bostäder på jordbruk normalt ligger på landsbygd där det inte finns någon egentlig hyresmarknad tillämpas anvisningarnas beräkningsgrunder på det stora flertalet jordbruk. Enligt anvisningarna beräknas värdet schablonmässigt till viss procent av det taxerade byggnadsvärdet enligt följande skala.

Intäktspcent	Taxerat byggnadsvärde
10	0 – 100 000
6	100 000 – 200 000
3	200 000 –

Förmånsvärdet får jämkas under vissa förutsättningar. Om bostadsbyggnadsvärde åsatts under hänsynstagande till särskilda förhållanden (t. ex. K-märkt byggnad, slottsbyggnad) eller om bostadsbyggnad varit obeboelig eller under väsentlig ombyggnad eller det i övrigt framstår som uppenbart att ett procentberäknat förmånsvärde avsevärt (med 25 %) avviker från vad som med hänsyn till omständigheterna kan anses skäligt, får bostadsförmånsvärdet beräknas efter prövning i det enskilda fallet.

18.3.4.2 Tidigare förslag

BoK tog även upp frågan om schablonbeskattning av jordbrukets bostäder. Utgångspunkten för diskussionen var att dessa av principiella skäl borde beskattas på samma sätt som egnahem. BoK menade dock att åtskilliga tekniska problem skulle uppkomma vid en sådan omläggning av beskattningen. Problemen ansågs främst gälla frågan hur reparations- och underhållsavdrag skulle behandlas vid en utbrytning av bostäderna ur den konventionella beskattningen.

BoK:s sammantagna bedömning var att olägenheterna med en schablonbeskattning av jordbrukets bostäder skulle bli så stora att de skulle ta över det principiellt riktiga med en sådan beskattning. I stället ansåg BoK att man borde försöka vidareutveckla den schabloniserade förmånsberäkningen. Samtidigt framhölls att mindre jordbruk dock mer generellt borde hänföras till inkomstslaget annan fastighet.

18.3.4.3 Våra överväganden

Mot bakgrund av förslaget att slopa schablonbeskattningen av villor ter sig en vidare diskussion om att införa sådan beskattning för jordbrukets småhus föga meningsfull. I stället faller det sig naturligt att överväga att bryta ut beskattningen av ägarbostäder på jordbruk ur det nya inkomstslaget näringsverksamhet. Den löpande beskattningen av sådana bostäder

skulle då helt regleras i fastighetsskattelagen och således beskattas på samma sätt som övriga privatbostäder.

Vi är medvetna om att den av oss föreslagna utbrytningen av ägarens och närståendes bostäder kan medföra vissa gränsdragningsproblem när det gäller att bestämma vilka kostnader som lagts ned på bostadsbyggnaden och jordbrukets övriga byggnader. Samtidigt vill vi dock erinra om att en motsvarande gränsdragning redan i dag måste ske vid mervärdebeskattningen.

18.3.5 Beskattning av vissa bostadsföretag

Vårt förslag: Schablonbeskattningen av allmännyttiga bostadsföretag och s.k. äkta bostadsföretag (vanligen bostadsrättsföreningar) behålls. Beskattning sker även enligt fastighetsskattelagen.

18.3.5.1 Nuvarande regler

Schablonmässig inkomstbeskattning kan förutom för villor även tillämpas beträffande fastigheter som ägs av allmännyttiga bostadsföretag eller s.k. äkta bostadsföretag (vanligen bostadsrättsföreningar). RSV har som ovan angetts under avsnitt 18.2 definierat vad som menas med ett äkta bostadsföretag.

Schablonbeskattningen innebär att som intäkt skall redovisas 3 % av taxeringsvärdet. Avdrag medges för i huvudsak ränteutgifter.

I sina grunder härrör schablonbeskattningen av bostadsföretag från år 1954 (prop. 1954:37, BeU 18, rskr 102, SFS 1954:51 och prop. 1954:165, BeU 56, rskr 301, SFS 1954:263). Ursprungligen hade schablonmetoden för de allmännyttiga bostadsföretagen en något annorlunda utformning än för närvarande. Efter en lagändring år 1959 (prop. 1959:9, BeU 4, rskr 67, SFS 1959:36) gäller emellertid samma schablonmetod för de nämnda bostadsföretagen. Det var primärt förenklingsskäl som för de s.k. äkta bostadsföretagen motiverade övergången från den konventionella metoden för beskattning. Det framhölls också att medlem i bostadsförening eller delägare i bostadsbolag som regel innehade lägenhet för att tillgodose behovet av bostad och inte för att förvärva inkomst. För de allmännyttiga bostadsföretagen motiverades schablonbeskattningen främst med att den konventionella metoden ledde till att skattemässiga överskott kunde uppkomma visst år, trots att hyrorna författningsmässigt inte fick hållas högre än att de täckte de beräknade omkostnaderna jämnt fördelade på ett större antal år. Schablonmetoden syftade således till att företagen inte skulle beskattas för annat än beräknad ränta på eget kapital som nedlagts i fastigheten. Ändringen år 1959 motiverades av att den tidigare metoden, där inkomsten beräknades på grundval av det egna kapitalet, var oförmålig för de allmännyttiga företagen jämfört med den metod som användes för äkta bostadsföretag.

Genom lagstiftning år 1985 (prop. 1984/85:224, SkU 1985/86:3, rskr 3, SFS 1985:822) utvidgades möjligheten att tillämpa schablonmetoden till att gälla även för fastigheter som ägs av vissa andra bostadsföretag som i funktion och ekonomisk inriktning står de allmännyttiga bostadsföretagen nära. Prövning av förutsättningarna för att använda schablonmetoden i sistnämnda fall görs av regeringen. Hittills har medgivande härtill lämnats i endast ett fall (AB Stadsfastigheter).

Tidigare fanns även bestämmelser om individuell schablonbeskattning av medlemmar i bostadsrättsföreningar, bostadsföreningar samt delägare i bostadsaktiebolag för värdet av den egna bostaden. Bestämmelserna, som infördes år 1979 (prop. 1978/79:209, SkU 11, rskr 42, SFS 1979:1017), innebar att medlemmen/delägaren som inkomst av kapital skulle ta upp 3 % (ursprungligen 4 %) av den del av värdet av andelen i bostadsrättsföreningen/bostadsbolaget som översteg 50 000 kr. (från början 25 000 kr.). Beskattningen var avsedd att motverka de skattelättnader som vissa medlemmar erhöll genom att utnyttja en konstruktion med fördelade lån. Efter förslag av BoK slopades den individuella medlemsbeskattningen med verkan fr.o.m. inkomståret 1987 (prop. 1985/86:150, SkU 50, rskr 360, SFS 1986:473). Skälet härför var, att den kommit att rikta sig mot bostadsrätter i småhus, eftersom taxeringsvärdena på sådana fastigheter relativt sett är högre. Dessutom hade de fördelar med personlig avdragsrätt som beskattningen var avsedd att stävja reducerats genom inkomstskattereformen. Vidare hade beskattningsformen orsakat administrativa problem.

18.3.5.2 Vårt förslag

I samband med att den schablonmässiga villabeskattningen föreslås avskaffad framstår det av framförallt förenklingsskäl befogat att även föreslå att schablonbeskattningen av de ovan beskrivna bostadsföretagen slopas. Av skäl som vi redovisat i kap. 8 föreslår vi emellertid inte någon ändring beträffande schablonbeskattningen av sådana föreningars fastigheter. För detta slag av fastigheter skall beskattningen ske i inkomstslaget näringsverksamhet eftersom fastigheterna ägs av juridiska personer. I tydlighetens intresse bör påpekas att detta dock inte innebär annat än att de skall som intäkt ta upp viss procent av taxeringsvärdet och tillgodoföra sig ränteavdrag m.m. De berörs alltså inte av regelsystemet för näringsverksamhet.

Bestämmelser om denna typ av företag finns alltså i 2 § 7 mom. SIL.

För bostadsrättsinnehavarna medför våra förslag att de, liksom i dag, kan ha rätt till avdrag för exempelvis egna räntor. Avdrag sker i inkomstslaget kapital.

18.3.6 Beskattning av intäkt av uthyrning av privatbostäder

Vårt förslag: Intäkt av uthyrning m.m. av privatbostad, som inte är att hänföra till näringsverksamhet, beskattas som intäkt av kapital till den del den överstiger 4 000 kr. Vid uthyrning av ägt småhus medges härutöver avdrag med 20 % av bruttointäkten. Vid andrahandsuthyrningar av hyreslägenhet eller bostadsrätt medges i stället för nyss nämnda procentavdrag avdrag för den del av den egna hyran eller föreningsavgiften som belöper på det som hyrts ut. Dessa avdrag avses täcka kostnader för underhåll och reparation m.m. I övrigt medges avdrag i huvudsak enbart för räntor. 4 000-kronorsavdraget medges inte vid uthyrning till den skattskyldiges eller denna närståendes arbets- eller uppdragsgivare.

18.3.6.1 Småhus

För närvarande gäller, som ovan nämnts, att ett schablonbeskattat småhus – villa eller fritidshus – kan hyras ut till stadigvarande bostad utan att hyresintäkterna beskattas. När bestämmelserna infördes år 1953 anfördes, att ett tvåfamiljshus närmast hade karaktären av ett egna hem, i vilket ägaren hyr ut en lägenhet för att därigenom söka något nedbringa kostnaden för den egna bostaden. Uthyrningen ansågs ha åtskilliga likheter med det ofta förekommande fallet att den, som hyr en större bostadslägenhet än han behöver, hyr ut något eller ett par rum och därigenom återfår viss del av den hyra, som erläggs för hela lägenheten. En sådan uthyrning brukar i regel inte betraktas som förvärvskälla. Däremot bryts schablonen och beskattas intäkten konventionellt om ett småhus i förvärvssyfte brukar användas för tillfällig uthyrning i icke ringa omfattning. Detsamma gäller om fastigheten används för odling eller dylikt och inbringar t.ex. intäkter från försäljning av trädgårdsprodukter eller avverkad skog. I det närmast följande används för enkelhets skull den sammanfattande beteckningen uthyrningsintäkter om de intäkter som åsyftas här.

Skillnaden i bedömningen av de olika uthyrningsfallen hänger samman med att fastighet som utnyttjas på sistnämnda sätt ansågs ge sin ägare betydligt större inkomst än ränta på det egna kapitalet. Därför borde också vanlig inkomstberäkning ske. Beloppsgränser har dock bestämts för när en tillfällig uthyrning bryter schablonbeskattningen. Som gräns för att uthyrning skall anses som ringa gäller sålunda, att hyresintäkterna får uppgå till högst 8 000 kr. eller överstiga detta belopp men inte 2 procent av fastighetens taxeringsvärde. Gränsen sattes ursprungligen vid 2 procent av taxeringsvärdet. 2-procentsregeln kompletterades 1961 med ett belopp i kronor. Detta har sedermera höjts vid ett par tillfällen (från 1 200 kr. år

1961 till 2 400 kr. år 1974, till 4 000 kr. år 1980 samt till 8 000 kr. år 1986). Dessa frigränser motiverades med förenklingsskäl men även önskemål att underlätta uthyrning för främst fritidsändamål.

18.3.6.2 Bostad som innehas med bostadsrätt

En bostad som innehas med bostadsrätt kan hyras ut upp till halva året utan skattekonsekvenser. Om den hyrs ut helt eller till övervägande delen under större delen av året så blir hyresinkomsten däremot skattepliktig i inkomstslaget kapital. Avdrag får då göras för avgift till bostadsrättsföreningen, som inte är att anse som kapitaltillskott, ränta på skuld för lägenheten till annan än föreningen samt för övriga kostnader som har samband med uthyrningen, exempelvis kostnader för reparation och underhåll under uthyrningstiden.

Reglerna infördes genom lagstiftning år 1954 (prop. 1954:37, BeU 18, rskr 102, SFS 1954:51). Som skäl för att beskatta medlem eller delägare vid uthyrning i ovan beskriven omfattning anfördes, att det i de fallen fanns anledning att utgå från att ett förvärvssyfte låg bakom uthyrningen. Av principiella skäl ansågs intäkten då böra beskattas.

18.3.6.3 Hyreslägenheter

En hyreslägenhet som upplåtes i andra hand kan i regel hyras ut hela året utan att intäkten beskattas. Här saknas regler i skattelagstiftningen. I den praktiska tillämpningen torde beskattning komma ifråga endast om uthyrningen anses yrkesmässigt bedriven.

18.3.6.4 Tidigare utredningsförslag

Ett flertal utredningar har tagit upp nuvarande regler om beskattning av hyresintäkter till kritisk granskning. BoK kom in på dessa frågor i delbetänkandet (SOU 1984:36 del II) och i slutbetänkandet (SOU 1986:6 del II). Dessförinnan hade bl.a. bostadsskattekommittén (se SOU 1976:11 Bostadsbeskattning II) och villabeskattningsutredningen (Stencil Fi 1966:4 Reviderad schablon för villabeskattningen m.m.) behandlat frågorna.

Villabeskattningsutredningen anförde därvid bl.a. följande.

Enligt utredningens mening kan det ifrågasättas om ...avvägningen beträffande schablonmetodens tillämpning på uthyrda villor kan anses stå i god överensstämmelse med kraven på en rättvis och likformig taxering. Det är allmänt bekant att enfamiljsvillor ibland uthyrs för mycket lång tid mot hyror som på grund av den rådande bostadsbristen kan bestämmas till ett högt belopp. ...Inte sällan är det här fråga om personer som bosätter sig i utlandet men har kvar och hyr ut sin villafastighet. Sådan person är visserligen här skattskyldig för inkomst av fastighet men det fördelaktiga beskattningsresultat som schablonmetoden medför är ett starkt incitament till att behålla äganderätten till villan. Utomlandsvistelsen behöver givetvis i och för sig inte bero på skatteflyktsskäl och anledningen till att villan inte säljs kan vara en önskan att ha bostad vid ev. återkomst till Sverige. ... Även beskattningsresultatet för tvåfamiljsvillor får anses gynnsamt inte bara

när båda lägenheterna uthyrs utan även när ägaren själv bebor den ena lägenheten och hyr ut den andra. I sistnämnda fall täcker ofta den skattefria hyresintäkten alla omkostnaderna för villan, inkl. ägarens skatt på grund av villainnehavet.

....

Utredningen anser det för sin del knappast skäligt att undanta från beskattning intäkter genom permanent uthyrning på stundom mycket höga belopp men samtidigt kräva beskattning enligt konventionell metod för sommaruthyrning som oftast sker i mindre skala och under personliga uppostringar.

Utredningen avstod dock från att lägga fram något förslag utan framhöll avslutningsvis att frågan om beskattning av inkomst genom uthyrning borde göras till föremål för särskilda överväganden.

BoK föreslog inte några principiella ändringar av skattereglerna beträffande villor och hyresrätter. Däremot föreslogs beträffande bostadsrätterna att reglerna för beskattning av hyresintäkter skulle koordineras med de regler som för närvarande gäller för schablonbeskattade fastigheter. Förslaget motiverades med att reglerna borde göras så neutrala som möjligt. Bostadsrättsreglerna ansågs tillhöra de minst stränga om man jämförde med skattereglerna vid tillfällig uthyrning av villor. Vidare anfördes, att de fördelaktiga uthyrningsreglerna för bostadsrätter främst hade gynnat bostadsrättshavare i s.k. fritidshusföreningar. Den stora efterfrågan på tillfälliga bostäder i storstädernas centrala delar ansågs också ha gjort det möjligt att hyra ut bostadsrättslägenheter i sådana områden med ekonomisk förtjänst.

Intäkt av uthyrning av bostadsrättslägenhet föreslogs således bli beskattad till den del som den uppburna hyran översteg bostadsrättshavarens kostnader. Gränsbeloppet – för närvarande 8 000 kr. – för presumtion om förvärvssyfte föreslogs gälla även här.

Även på avdragssidan föreslogs viss samordning. Skillnaden mellan bostad som innehas med äganderätt och sådan som innehas med bostadsrätt gäller här främst rätten till värdeminskningssavdrag. Annan värdeminskning än sådan på inventarier tillkommer rätteligen ägaren till fastigheten (=bostadsrättsföreningen) och inte den individuella bostadsrättsinnehavaren. Ett regelrätt värdeminskningssavdrag från bostadsrättsinkomsten föreslogs därför inte. I stället föreslogs ett schablonavdrag från hyresintäkten med 3 000 kr. per år och lägenhet. Vidare föreslogs en ändring av de nuvarande avdragsreglerna för reparation och underhåll. Den nuvarande begränsningen av sådant avdrag till att gälla endast reparationskostnader under uthyrningstiden föreslogs avskaffat "i tydlighetens intresse".

18.3.6.5 Våra överväganden

Olika regler gäller således för beskattning av olika slag av uthyrningsbostäder. Det ter sig enligt vår mening föga rimligt att behålla en ordning som leder till så olika skattekonsekvenser. Den kritik som villabeskattningsutredningen framförde för mer än 20 år sedan har bärkraft än i dag. Vi anser att man bör eftersträva att söka åstadkomma så likformiga och enkla regler som möjligt. Vidare menar vi att det saknas anledning att

utesluta intäkt av uthyrning av hyreslägenhet från skatteplikt. Även det slaget av uthyrningar bör således omfattas.

Mot bakgrund av den omläggning av beskattningen av småhus, som föreslås ovan, framstår det inte längre som befogat att behandla uthyrning av villor till stadigvarande bostad på annat sätt än tillfälliga uthyrningar. Även de nuvarande kraven på att uthyrning av bostadsrättslägenhet skall avse viss tid och viss del av lägenheten bör slopas.

Vidare innebär ändringarna beträffande inkomstlagen att intäkt av småhusuthyrning måste hänföras till något annat inkomstslag än annan fastighet. Det ter sig härvid mest naturligt att behandla inkomster av uthyrning av privatbostäder som inkomst av kapitel. Detta gäller dock inte intäkt av annan fastighet som är belägen i utlandet.

Det kan här finnas anledning att erinra om den skattesituation som enligt nuvarande regler kan uppkomma till följd av stadgandena i punkterna 1 och 2 av anvisningarna till 18 § KL. Av dessa anvisningspunkter framgår, att en taxeringsenhet normalt sammanfaller med en förvärvskälla. Ibland kan dock flera taxeringsenheter bilda en förvärvskälla. Det kan inträffa om fastigheterna brukas tillsammans som en förvaltningsenhet. Om således flera småhus bildar en förvaltningsenhet kan den skattemässiga konsekvensen bli att beskattning skall ske i inkomstslaget näringsverksamhet.

I sammanhanget bör även pekas på en dom (RÅ 1988 ref 61), där regeringsrätten fann, att en fastighet som omfattade dels en tvåfamiljsvilla, dels en mindre stuga, borde anses inrättad till bostad åt mer än två familjer. Schablonmetoden skulle därför inte tillämpas utan inkomstberäkning ske enligt konventionell metod.

Med undantag för vad som ovan föreslås beträffande beskattningen av hyresintäkter bör den omläggning, som nu föreslås, utformas så, att utnyttjande av småhus i en omfattning som enligt nuvarande regler skulle föranleda konventionell beskattning enligt 24 § 1 mom. även i fortsättningen beskattas konventionellt och således faller in under det nya inkomstslaget näringsverksamhet. Omläggningen är inte heller avsedd att påverka beskattningen av sådan användning av småhus som enligt nuvarande regler skall anses som rörelse. Beskattningen bör även här för framtiden ske enligt de föreslagna reglerna om näringsverksamhet.

Regeln om beskattning av hyresintäkter tar sikte på fall där den skattskyldige verkligen uppburit vederlag antingen kontant eller i någon annan form. Om en hyresgäst åtar sig att svara för sin egen elförbrukning, telefon eller annat, som har ett omedelbart samband med det egna boendet, skall detta inte anses som hyra. Om däremot en hyresgäst åtar sig att utföra arbeten på fastigheten, såsom ommålning, reparationer eller andra liknande åtgärder, skall givetvis värdet härav tas upp till beskattning hos uthyraren.

En situation som inte bör utlösa några skattekonsekvenser är den att ägaren låter någon närstående bo i privatbostaden utan att betinga sig någon särskild ersättning. Sådan användning av bostaden bör ses som ett utflöde av ägarens egna nyttjande. I konsekvens med att detta inte skall beskattas bör inte heller den nämnda upplåtelsesituationen föranleda beskattning.

Det finns alltså skäl att behålla en beloppsgräns vid beräkningen av den skattepliktiga intäkten. Detta får betydelse för utformningen av de kompletterande avdragsreglerna i inkomstslaget kapital. För att underlätta utformningen av dessa bör det nuvarande gränsbeloppet omvandlas till ett grundavdrag. Härigenom undviks alltför markanta tröskeffekter. Av enkelhetsskäl bör det fasta avdraget inte proportioneras beroende på uthyrningstidens längd utan gälla för helt beskattningsår. Det bör bestämmas till 4 000 kr. Den nuvarande kopplingen till viss del – 2 % – av taxeringsvärdet när gränsbeloppet bestäms bör slopas. Vid uthyrning av ägt småhus bör därutöver avdrag medges med 20 % av hyresintäkten. Även detta avdrag bör vara fast. Vid annan uthyrning bör däremot avdrag medges med den del av den egna hyran eller avgiften som belöper på vad som hyrts ut. Beloppet 4 000 kr. får inte dras av vid uthyrning till den skattskyldiges eller denna närståendes arbetsgivare eller uppdragsgivare. Skälet för denna regel är att sådana hyresinkomster ofta har inslag av lön eller arvode.

De nu nämnda avdragen får anses täcka såväl sådana kostnader som normalt förorsakas av en uthyrning som eventuella utgifter för reparation och underhåll för att avhjälpa brist eller skada som har uppkommit under uthyrningstiden. Den nuvarande särskilda regeln om avdrag för sistnämnda slag av utgifter vid uthyrning av bostadsrättslägenhet bör således avskaffas. För att motverka missbruk av bestämmelserna genom exempelvis uthyrning till belopp understigande den egna hyran/avgiften bör avdrag inte medges med högre belopp än mottagen hyreslikvid. Vi vill avslutningsvis erinra om att uthyrning inte inverkar på skyldigheten att i förekommande fall utge fastighetsskatt. Avdragen är bestämda även med hänsyn härtill.

De nya bestämmelserna återfinns i 3 § 3 mom. SIL.

18.4 Fastighetsskatten

De grundläggande övervägandena återfinns i kapitel 8 samt i närmast följande kapitel. Tekniskt är ändringarna utformade enligt följande.

Bestämmelserna om procentsatser och underlag för skatten bör liksom för närvarande tas in i 3 § fastighetsskattelagen.

I den bestämmelsen tas även in en bestämmelse om jämkning vid eldsvåda eller liknande händelse. Bestämmelsen motsvarar delvis det nuvarande stadgandet i 24 § 2 mom. KL. Det har dock inte ansetts befogat att göra jämningsregeln tillämplig endast beträffande sådan privatbostad utan den har fått en generell utformning.

Vidare har till denna bestämmelse överförs en regel från nuvarande punkt 1 av anvisningarna till 41 a § KL om att privatbostads andel av taxeringsvärde på sådan samfällighet som avses i 41 a § KL skall inräknas i underlaget för fastighetsskatten om samfälligheten utgör en särskild taxeringsenhet.

19 Reavinstbeskattning av fastigheter m.m.

19.1 Inledning

I detta kapitel presenteras vårt förslag om en övergång till nominell reavinstbeskattning av fastigheter och bostadsrätter. Beträffande den närmare utformningen av enskilda regler hänvisas till specialmotiveringen till 25 och 26 §§ SIL.

19.2 Gällande rätt

19.2.1 Fastigheter

Enligt nuvarande regler reavinstbeskattas fastigheter i inkomstslaget tillfällig förvärvsverksamhet. Den skattepliktiga vinsten utgörs därvid av skillnaden mellan försäljningspriset minskat med eventuella försäljningskostnader och det s.k. omkostnadsbeloppet. I förekommande fall skall omkostnadsbeloppet reduceras med värdeminsknings-, substansminsknings- och skogsavdrag samt uppskovsbelopp.

Omkostnadsbeloppet består av ingångsvärdet, eventuella förbättringskostnader och i vissa fall ett särskilt fast tillägg.

Ingångsvärdet utgörs enligt huvudregeln av inköpspriset. Alternativregler kan användas vid bl.a. långa innehav. I dessa fall kan man använda på visst sätt uppräknade taxeringsvärden. Om den sålda fastigheten förvärvats genom arv, testamente, gåva eller bodelning utgörs ingångsvärdet av den förre innehavarens ingångsvärde. Med förbättringskostnader avses kostnader för ny-, till- eller ombyggnad av en fastighet. Hit räknas också reparationer på schablontaxerade fastigheter under förutsättning att fastigheten därigenom befinner sig i ett bättre skick vid avyttringen än vid förvärvet. Förbättringskostnader och värdehöjande reparationer får endast dras av för de år kostnaderna har uppgått till minst 3 000 kr.

För innehav under åren mellan 1952 och 1980 medges – under förutsättning att den avyttrade fastigheten omfattat en bostadsbyggnad – ett avdrag på 3 000 kr. för varje påbörjat kalenderår under vilket byggnaden använts för bostadsändamål.

Ingångsvärdet – oavsett vilken metod som använts för dess beräkning – liksom förbättringskostnader skall indexuppräknas med hänsyn till inflationen förutom under de första fyra innehavsåren. Uppräkning får dock inte ske så att reaförlust uppkommer. Konsekvensen är att en snabb

prisökning leder till en skattepliktig vinst, en måttlig prisökning ger varken vinst eller förlust medan nominella prisfall ger en mot andra reavinster avdragsgill reaförlust.

Omkostnadsbeloppet skall minskas med tidigare medgivna värdeminskingsavdrag som belöper på tiden före avyttringen. Värdeminskingsavdrag på byggnader inkl. maskinell utrustning beaktas endast om de uppgår till minst 3 000 kr. per år. Också värdeminskingsavdrag skall indexuppräknas och uppräkningsen skall ske med utgångspunkt i det fjärde året efter det år då kostnaden lades ned.

Nuvarande inkomstskatt liksom den inkomstskatt för fysiska och juridiska personer som föreslås av oss och av URF innebär, att värdeökningar normalt beskattas först vid försäljning medan strikt likformighet kräver att värdeökningar beskattas när de uppkommer.

Denna liksom andra avvikelser från strikt likformighet orsakar problem i andra avseenden. När skatten görs beroende av att försäljning sker blir det skattemässigt oförmånligt att sälja tillgångar med en stor latent skattecredit. Den därav följande inlåsningsen är särskilt problematisk för permanentbostäder med tanke på effekterna för de skattskyldiga samt av arbetsmarknads- och bostadspolitiska skäl.

Det är för att motverka sådan inlåsningsen som uppskov med reavinstbeskattningen under vissa omständigheter medges i fråga om schablonbeskattade fastigheter och jordbruksfastigheter. Reavinsten beskattas då först när den sista ersättningsfastigheten avyttras. Kraven för att uppskov skall medges är att den skattskyldige varit bosatt på fastigheten i minst tre av de senaste fem åren, att ersättningsfastighet anskaffats inom fyra år till ett pris som överstiger priset för den sålda fastigheten samt att den skattepliktiga vinsten uppgår till minst 15 000 kr.

Uppskovet är i förekommande fall preliminärt i avvaktan på att ersättningsfastighet skall anskaffas. Den skattskyldige måste då lämna bankgaranti för uppskovsbeloppet.

När ersättningsfastighet anskaffats medges s.k. definitivt uppskov. Vid försäljning av ersättningsfastigheten minskas omkostnadsbeloppet för ersättningsfastigheten med uppskovsbeloppet, omräknat med hänsyn till inflationen.

Därtill finns särskilda regler om s.k. tidigareläggning som innebär att anskaffningsvärdet för ersättningsfastigheten får uppräknas från och med det första innehavsåret om uppräkningsen ej skett för den ursprungliga fastigheten under de första fyra innehavsåren.

Om fastigheten byter ägare genom benefikt fång övergår uppskovet till den nye ägaren.

19.2.2 Bostadsrätt

Också när det gäller bostadsrätter är utgångspunkten för realisationsvinstberäkningen att försäljningspriset – efter avdrag för försäljningskostnader – skall minskas med förbättringskostnader och ingångsvärdet. Hänsyn måste också tas till föreningens fonder samt till gjorda kapitaltillskott.

Utgår utöver det avtalade försäljningspriset särskild ersättning för viss

lägenhetsutrustning – t.ex. spis, kyl- och frysskåp – skall ersättningen räknas in i försäljningspriset. Vidare gäller att om köparen lämnar särskild ersättning till säljaren för hans andel i en inre reparationsfond eller en liknande fond, skall ersättningen inte räknas in i vederlaget. Om någon sådan särskild ersättning inte utgått skall i stället dras av ett belopp motsvarande den del av fonden eller fonderna som vid avyttringen belöper på bostadsrätten.

Ingångsvärdet utgörs av inköpspriset och – i förekommande fall – ersättning som lämnats särskilt för sådan lägenhetsutrustning som nyss nämnts. Upplåtelse- och inträdeskostnader som betalats till föreningen i samband med dess bildande ingår också i ingångsvärdet. Vid beräkning av ingångsvärdet behandlas behållning på inre reparationsfond eller annan liknande fond på samma sätt som vid beräkning av försäljningspriset.

Har bostadsrätten förvärvats före år 1974 skall den anses förvärvad den 1 januari 1974 (den s.k. stickdagen). Ingångsvärdet skall i sådana fall anses utgöra 150 % av bostadsrättens andel av föreningens behållna förmögenhet nämnda dag.

Som förbättringskostnad räknas kostnader som den skattskyldige lagt ned på förbättringsarbeten i lägenheten. Detsamma gäller kostnader han lagt ned på lägenheten avseende reparation och underhåll i den mån lägenheten därigenom är i bättre skick än vid förvärvet. Kostnader som lagts ned ett visst år räknas som förbättringskostnader endast under förutsättning att de uppgår till minst 2 000 kr. Kostnader som lagts ned före stickdagen är ej avdragsgilla.

Kapitaltillskott som lämnats till föreningen under innehavstiden är avdragsgilla om de varit avsedda att användas för amortering av lån eller för finansiering av förbättringsarbeten på fastigheten. Kapitaltillskott som lämnats före stickdagen får ej dras av. De avdragsgilla tillskotten för amorteringar skall dock alltid anses uppgå till 1 000 kr. per påbörjat innehavsår efter stickdagen.

För bostadsrätt beräknas den skattepliktiga vinsten som en med innehavstiden sjunkande andel av den nominella vinsten. Den skattepliktiga andelen uppgår till 25 % vid en innehavstid som överstiger 4 år, vilket innebär en skatt på 12–18 % av den nominella reavinsten vid en marginalskatt på 47–72 %. Vid beräkning av omkostnadsbeloppet beaktas bl.a. bostadsrättsinnehavarens tillskott till föreningen under innehavstiden. Uppskov medges inte.

19.3 Utgångspunkter

19.3.1 Likformiga och enhetliga regler

En central utgångspunkt för våra förslag är att kapitalbeskattning skall göras likformig. Ett annat mål är att reglerna skall förenklas och göras enhetliga i största möjliga utsträckning, bl.a. genom att enhetliga regler tillämpas för privatbostäder i form av småhus med äganderätt, bostadsrätt samt mangårdsbyggnad på jordbruksfastighet. Målet om enkelhet är av särskild vikt för privatbostäder då ett mycket stort antal skattskyldiga

berörs.

Målet om enhetliga regler för olika typer av privatbostäder kräver genomgripande förändringar jämfört med nuvarande regler för reavinstbeskattning av fastigheter och bostadsrätter. En första frågeställning är därvid om uppräknig bör medges med hänsyn till inflationen som för fastigheter vid nuvarande regler eller om beskattningen skall baseras på en nominellt beräknad reavinst som för bostadsrätter.

Det av oss betonade målet om likformighet talar för att beskattning baseras på en nominellt beräknad inkomst inte bara för ränteinkomster och -utgifter utan även vid reavinstbeskattning av privatbostäder och näringsfastigheter. Därmed uppnås likformighet mellan avdraget för hela den nominella ränteutgiften och beskattning av nominellt beräknade reavinster.

Även målet om enkelhet talar för nominell beskattning av reavinster. Därmed undviks de komplikationer som uppkommer genom att uppräknig medges för en del av innehavstiden som vid nuvarande regler. Alternativet att utvidga nuvarande uppräknig till att omfatta även bostadsrätter har undersökts av kapitalvinstkommittén i Ds B 1982:6 Reavinst på bostadsrätt. Det därvid utarbetade systemet avvisades emellertid då det ansågs vara alltför komplicerat och i stället infördes nu gällande regler för bostadsrätter (prop. 1983/84:67, SkU 13, rskr 101, SFS 1983:1043).

En ytterligare aspekt är att URF föreslår att juridiska personer generellt beskattas för nominellt beräknade reavinster för fastigheter liksom för andra tillgångar. Målen om likformiga och enhetliga regler bl.a. för att undvika samhällsekonomiska snedvridningar talar för att även fysiska personer beskattas för nominellt beräknade reavinster för såväl fastigheter som andra tillgångar.

Slutsatsen är att beskattningen skall baseras på en nominellt beräknad reavinst även för fysiska personers fastigheter och bostadsrätter.

19.3.2 Uppskov

En annan frågeställning är om nuvarande system för uppskov skall avskaffas eller utvidgas till att gälla även bostadsrätt och andra privatbostäder.

Som framgår av beskrivningen ovan ger nuvarande uppskavsregler upphov till avsevärda komplikationer för såväl skattskyldiga som skattemyndigheter. Om reglerna skulle utsträckas till att gälla alla privatbostäder blir reglerna ännu mera komplicerade genom att det skulle krävas korsvisa uppskov mellan olika typer av privatbostäder.

Nuvarande uppskov noteras i särskild ordning med utgångspunkt från ett befintligt fastighetsregister medan det inte finns något motsvarande register för bostadsrätter. Av administrativa skäl är det därför knappast möjligt att införa uppskov för bostadsrätter under de närmaste åren.

Nuvarande uppskavsregler resulterar i snedvridningar och annan skatteanpassning som är till nackdel för de skattskyldiga samt ur samhällsekonomisk synvinkel. För att erhålla uppskov med hela reavinsten krävs att den skattskyldige anskaffar en dyrare fastighet. Detta styr efterfrågan mot dyrare fastigheter på ett samhällsekonomiskt omotiverat sätt. En annan

regionalpolitiskt oönskad konsekvens är att skatt normalt uppkommer vid flyttning från men inte vid flyttning till storstadsområden med relativt höga priser, där de högre priserna för övrigt understödjs av nuvarande uppskovsregler.

En ytterligare oönskad konsekvens av nuvarande uppskovsregler är att det blir skattemässigt oförmånligt för makar att gemensamt köpa en ersättningsfastighet om ursprungsfastigheten ägs av en av makarna eftersom uppskovet beror på säljarens andel i anskaffningsvärdet för ersättningsfastigheten. Regeln om att uppskov medges endast om den skattskyldige varit bosatt på fastigheten i minst tre av de senaste fem åren orsakar inlåsnings- och andra skatteinpassningar genom att skattskyldiga får skattemässiga incitament att bo kvar i minst tre år och att sälja inom två år efter en eventuellt tillfällig flyttning till annan ort.

För att i någon mån dämpa dessa nackdelar finns möjlighet till dispens från dessa tidsgränser om flyttning beror på t.ex. arbetsbyte eller skilsmässa. Dispensförfarandet innebär ytterligare komplikationer för skattskyldiga och skattemyndigheter samtidigt som beskattningen blir mindre förutsägbar.

Som nämnts ovan har uppskov införts för att motverka den inlåsnings- och uppkomsten om skatt tas ut vid bostadsbyten. Nuvarande uppskov är dock en högst bristfällig lösning på inlåsningsproblemet eftersom uppskov endast medges vid flyttning till ett dyrare egna hem och således inte vid flyttning till ett billigare egna hem, en bostadsrätt eller en hyresrätt. Eftersom uppskovet följer fastigheten vid arv och gåva kvarstår också inlåsnings- och uppkomsten i form av att arvs- och gåvomottagare har skattemässiga incitament att behålla fastigheten eller att anskaffa en ersättningsfastighet efter minst tre års bosättning på fastigheten.

Om nuvarande uppskov utvidgas till att gälla alla privatbostäder blir skattskyldiga inkl. arvs- och gåvomottagare i stället inlåsta i boendeformen privatbostad med skattemässiga incitament att flytta till dyrare och inte billigare privatbostäder.

Som exempel på sådan inlåsnings- och uppkomsten kan nämnas att byte från privatbostad till hyresrätt samt försäljning av privatbostad utan återanskaffning efter ett dödsfall skulle utlösa beskattning av hela den ackumulerade vinsten för i många fall flera privatbostäder.

Den här föreslagna övergången till beskattning av nominellt beräknade reavinster skulle innebära ett i många fall väsentligt högre skatteuttag vid försäljning av den sista ersättningsfastigheten och skulle därför i hög grad accentuera dessa inlåsningsproblem. Nuvarande uppskov ger därför knappast en acceptabel lösning på inlåsningsproblemet vid beskattning av nominella reavinster, vilket ytterst beror på att uppskov inte löser utan endast uppskjuter inlåsningsproblemet.

Nuvarande komplicerade uppskovsregler orsakar också orättvisor genom att mindre välinformerade personer som av ekonomiska eller andra skäl inte anlitar rådgivare i många fall betalar skatt medan andra arrangerar försäljning, köp och flyttning så att alla uppskovskraven uppfylls eller, i annat fall, söker dispens med angivande av tillräckliga skäl för att uppskov ändå skall erhållas. Nuvarande uppskovsregler, och i än högre utsträckning

nuvarande regler utvidgade till att omfatta även bostadsrätter och andra privatbostäder, innebär därför påtagliga nackdelar också ur fördelningspolitisk synvinkel.

Dessa överväganden talar för att problemet med inläsning bör lösas på ett enklare och mera definitivt sätt än genom uppskov. Samtidigt talar målet om basbreddning, vilket i sin tur motiveras av målet om låga marginalsatser och likformig beskattning, för icke obetydliga skatteuttag vid fastighetsförsäljningar. Vid vår riktpunkt om ett givet totalt skatteuttag för privatbostäder ger ett högre skatteuttag vid försäljningar utrymme för en något lägre löpande beskattning, vilket är önskvärt av bostads- och i viss mån av fördelningspolitiska skäl.

19.4 Problem vid full beskattning av nominell reavinst

19.4.1 Privatbostäder

Utgångspunkten är således att fastigheter och bostadsrätter skall reavinstbeskattas med utgångspunkt från en nominellt beräknad vinst utan uppskov.

Full beskattning av nominellt beräknade reavinster skulle emellertid leda till ett mycket högt skatteuttag vid försäljningar i många fall. Som exempel kan nämnas att försäljning av ett genomsnittligt småhus med ett pris på 460 000 kr. år 1988 som anskaffats 20 år tidigare för 100 000 kr. skulle leda till en skatt på 30 % av 360 000 kr. eller 108 000 kr. Vid ett tre gånger så högt försäljningspris och anskaffningsvärde, vilket är vanligt i storstadsområden, skulle skatten uppgå till 324 000 kr.

Så höga skatteuttag medför inläsningar och andra snedvridningar som särskilt för permanentbostäder innebär påtagliga nackdelar för de skattskyldiga samt ur arbetsmarknads- och bostadspolitisk synvinkel. Ett högt formellt skatteuttag vid försäljningar kan också ge förhållandevis begränsade skatteintäkter med tanke på att därav orsakad inläsning krymper skattebasen för såväl reavinstbeskattning som övrig beskattning.

Slutsatsen är att det krävs någon typ av begränsning av skatteuttaget särskilt vid försäljning av permanentbostäder. Eftersom många skattskyldiga berörs bör denna begränsning, till skillnad från nuvarande uppskavsregler, utformas på ett för skattskyldiga och skattemyndigheter enkelt och hanterbart sätt.

19.4.2 Näringsfastigheter

De skatteregler som föreslås av oss och URF innebär generellt att realiserade värdeökningar beskattas på samma sätt och i samma inkomstslag som löpande kapitalavkastning. Därmed uppnås likformighet mellan dessa två typer av kapitalavkastning. En annan konsekvens är att skattesatsen för ränteutgifter överensstämmer med skattesatsen för realiserade värdeökningar, vilket bidrar till en likformig beskattning.

Som en följd av denna generella regel bör realiserade värdeändringar för näringsfastigheter liksom realiserade värdeändringar på andra tillgångar inom näringsverksamhet beskattas i inkomstslaget näringsverksamhet.

Skattesatsen för inkomstslaget kapital liksom för inkomstslaget näringsverksamhet för juridiska personer uppgår till 30 %. Denna förhållandevis låga skattesats leder oftast till ett måttligt skatteuttag trots att hela den nominella reavinsten beskattas. Som diskuterats tidigare är den låga skattesatsen för inkomstslaget kapital ett sätt att implicit beakta inflationen.

För fysiska personers inkomst av näringsverksamhet uppgår emellertid det sammanlagda skatteuttaget genom inkomstskatt och socialavgifter till 43–64 %. Likformighetsskäl talar för att detta skatteuttag appliceras även för nominellt beräknade reavinster för näringsfastigheter, eftersom ränteutgifter, värdeminskningar och reparationer dras mot denna sammanlagda skattesats.

Ett skatteuttag på 43–64 % för nominellt beräknade reavinster skulle emellertid innebära ett i många fall mycket högt skatteuttag vid försäljning av näringsfastigheter. Ett sådant skatteuttag skulle skapa inlåsnings- och andra snedvridningar som innebär nackdelar för de skattskyldiga samt ur jordbruks-, närings- och bostadspolitisk synvinkel. Även i detta fall skulle ett högt formellt skatteuttag ge förhållandevis begränsade skatteintäkter med tanke på att inlåsnings- och värdeminskningar krymper skattebasen för reavinstbeskattning liksom för övrig beskattning.

Slutsatsen är att det krävs någon typ av begränsning av skatteuttaget även vid reavinstbeskattning av fysiska personers näringsfastigheter. För att undvika spänningar jämfört med den fulla reavinstbeskattningen av juridiska personers näringsfastigheter samt av allmänna likformighetsskäl bör en sådan begränsning av skatteuttaget ske genom minsta möjliga avvikelser från full nominell beskattning särskilt vid korta innehavstider.

19.4.3 Fördelningspolitiska aspekter

De skäl som anförts ovan för begränsning av skatteuttaget vid reavinstbeskattning av privatbostäder och näringsfastigheter får vägas mot att likformighetsskäl liksom fördelningspolitiska skäl talar för full beskattning av nominellt beräknade reavinster.

Fastigheter utgör en mycket stor del av hushållens förmögenhetstillgångar samtidigt som många hushåll med förhållandevis låga inkomster inte äger någon fastighet. Värdeökningarna på fastigheter under de senaste 30 åren har i hög grad bidragit till nuvarande förmögenhetsskillnader. Dessa förmögenhetsskillnader innebär bl.a. ett ofta mycket stort försteg för personer samt i förekommande fall för barn till personer som ägt en privatbostad under denna period jämfört med personer resp. barn till personer som bor eller bott i en hyreslägenhet.

Värdeökningar på fastigheter är mycket lågt beskattade vid nuvarande regler som en följd av att anskaffningsvärdet räknas upp med inflationen, trots att hela den nominella ränteutgiften är avdragsgill, samt som en följd av att uppskov medges, vilket innebär att skattebetalningen kan uppskjutas i princip utan tidsbegränsning.

Skatteintäkterna från reavinstbeskattningen av egna hem och fritidshus uppgår endast till cirka 0,2–1,3 miljarder kr. samtidigt som den årliga nominella värdeökningen uppgår till 30–60 miljarder kr. vid normal real prisutveckling och 4–8 % inflation.¹

Innehavet av näringsfastigheter är mycket ojämnt fördelat genom att en begränsad grupp har ofta betydande tillgångar av denna typ. Detta utgör ett starkt skäl för att principen om likformig nominell reavinstbeskattning skall tillämpas även för fysiska personers näringsfastigheter.

Många personer med betydande tillgångar i form av jordbruksfastigheter och hyreshus har höga lån samt måttliga löpande inkomster speciellt efter räntebetalningar. Skattebetalningsförmågan är normalt väsentligt högre efter en försäljning, vilket talar för ett förhållandevis högt skatteuttag vid försäljningar jämfört med en förhållandevis hög löpande beskattning.

Fördelningspolitiska skäl talar således för att reavinster för privatbostäder och näringsfastigheter beskattas med minimala avvikelser från en likformig nominell beskattningsprincip.

19.4.4 Enhetlig metod för begränsning av skatteuttaget

Full beskattning av nominella reavinster ger i princip samma problem för näringsfastigheter som för permanentbostäder – besvärande inlåsningsuppkommer som en följd av att skatteuttaget kan bli alltför högt vid i första hand långa innehavstider.

Målen om enhetliga och överskådliga regler talar för att detta problem löses på samma sätt för näringsfastigheter som för permanentbostäder. Det mera generella målet om likformighet samt ovan diskuterade fördelningspolitiska skäl talar för att problemet med inlåsningsuppkommer beaktas genom minsta möjliga avvikelse från en likformig nominell beskattningsprincip även om detta innebär att inlåsningsproblemet inte kan lösas på ett fullt tillfredsställande sätt i alla fall.

¹ Enligt data från 1979 och 1983 uppgår intäkterna från reavinstbeskattning av egna hem och fritidshus till cirka 0,2 miljarder kr. i 1989 års penningvärde. Dessa beräkningar innebär en underskattning av de framtida skatteintäkterna vid oförändrade regler eftersom uppräkningsmedgavs även för de fyra första innehavsåren vid reavinstbeskattningen år 1979 samt då de reala priserna sjönk kraftigt under perioden 1979–1983. Enligt en mycket överslagsmässig beräkning kan de framtida skatteintäkterna vid oförändrade regler för reavinstbeskattning av villor uppskattas till 1,3 miljarder kr.

19.5 Regler för privatbostäder

Vårt förslag: Reavinster för privatbostäder redovisas i inkomstslaget kapital och beskattas därmed med 30 %.

Grundregeln för vinstberäkningen är att den skattepliktiga vinsten beräknas som skillnaden mellan försäljningsintäkt och omkostnadsbelopp.

Skatteuttaget begränsas genom en *schablonregel* om att omkostnadsbeloppet får beräknas som 70 % av försäljningsintäkten för permanentbostäder och som 40 % av försäljningsintäkten för övriga privatbostäder.

19.5.1 Begränsning av skatteuttag

Mot bakgrund av diskussionen ovan föreslår vi att problemet med ett i många fall alltför högt skatteuttag vid försäljningar löses på enklast möjliga sätt genom ett tak för skatteuttaget för såväl privatbostäder som näringsfastigheter. Dessa skattetak väljs som en avvägning mellan målet om att undvika inlåsnings- och målet om att av bl.a. fördelningspolitiska skäl upprätthålla en likformig nominell beskattningsprincip.

Den allmänna grundregeln om att reavinsten beräknas som skillnaden mellan försäljningsintäkten och omkostnadsbeloppet enligt en nominell beskattningsprincip tillämpas även för fastigheter. Skatteuttaget särskilt vid längre innehavstider begränsas emellertid genom en schablonregel om att omkostnadsbeloppet får beräknas som en viss andel av försäljningsintäkten.

19.5.2 Skattetak för permanentbostäder

För att dämpa problemen med inlåsnings- samt av förenklingsskäl föreslås en särskilt förmånlig schablonregel för permanentbostäder genom att omkostnadsbeloppet får beräknas som 70 % av försäljningsintäkten. Den skattepliktiga vinsten maximeras därmed till 30 % av försäljningsintäkten vilket, tillsammans med skattesatsen på 30 % för inkomstslaget kapital, innebär att skatteuttaget maximeras till 9 % av försäljningsintäkten.

Exemplet ovan med en genomsnittlig villa och 20 års innehav reduceras skatteuttaget från 108 000 kr. till 41 400 kr. motsvarande 9 % av försäljningspriset på 460 000 kr. Skatten uppgår därmed till 12 % i stället för 30 % av den nominella reavinsten på 360 000 kr.

Ett skatteuttag på denna nivå utgör vår avvägning mellan målet om att motverka inlåsnings- för permanentbostäder och målet om minimala avvikelser från en likformig nominell beskattningsprincip. Den nya schablonregeln har intagits i 25 § 9 mom. SIL och kommenteras ytterligare i specialmotiveringen.

19.5.3 Förenklingar för permanentbostäder

Schablonregeln innebär avsevärda förenklingar jämfört med alternativa

metoder för begränsning av skatteuttaget vid försäljningar som t.ex. uppskov eller uppräknig av anskaffningsvärdet. Detta är av särskild vikt då reglerna berör ett stort antal skattskyldiga där många av ekonomiska eller andra skäl inte anlitar skatterådgivare.

Vid en årlig fastighetsprisökning på 4 alternativt 8 % blir det förmånligt att använda schablonregeln för permanentbostäder redan efter en innehavstid på 10 resp. 5 år eftersom vinsten enligt schablonregeln då understiger vinsten enligt grundregeln. Konsekvensen är att vinstberäkningen blir mycket enkel att utföra och kontrollera vid flertalet försäljningar av permanentbostäder. Därmed kan även skattemyndigheterna initiera förändringar av deklarationen som är till förmån för den skattskyldige.

Vid fall som ligger nära gränsen där schablonregeln är likvärdig med grundregeln får den skattskyldige eller skattemyndigheterna göra dubbla beräkningar för att undvika rättsförluster. I flertalet fall är det dock uppenbart att schablonregeln är mera förmånlig.

Eftersom schablonregeln för permanentbostäder är mera förmånlig än grundregeln redan efter en förhållandevis kort innehavstid och skatten då uppgår till 9 % av försäljningsintäkten påminner de föreslagna reglerna om en omsättningsskatt. En viktig skillnad är dock att skatten aldrig överstiger 30 % av den faktiska reavinsten. Därmed kan skatten vid försäljning av en privatbostad inte överstiga skatten vid motsvarande försäljning av t.ex. aktier eller skuldebrev. En annan konsekvens är att det inte uppkommer skatt vid försäljningar där det föreligger en faktisk förlust.

19.5.4 Skattens andel av nominell vinst

De föreslagna reglerna innebär att skatten alltid utgör minst 9 och högst 30 % av den nominella reavinsten för permanentbostäder. Vid mycket korta innehav är grundregeln normalt mera förmånlig än schablonregeln, varvid skatten uppgår till 30 % av den nominella vinsten. Vid långa innehav blir schablonregeln normalt mera förmånlig, vilket leder till att skattens andel av vinsten reduceras till som lägst 9 %.

En relaterad men mindre önskvärd konsekvens av schablonregeln är att skattens andel av den nominella vinsten blir förhållandevis låg även vid stora prisökningar som inte beror på en lång innehavstid. Om t.ex. priset på en permanentbostad fördubblas så maximeras skatten till 9 % av försäljningsintäkten eller 18 % av vinsten även om prisökningen sker inom några år så att vinsten i huvudsak utgör en real vinst.

19.5.5 Bosättningskrav för förmånlig schablonregel

Som nämnts ovan medges för närvarande uppskov med reavinstbeskattning av permanentbostäder. Avgränsningen sker därvid genom krav på att den skattskyldige skall ha varit bosatt på fastigheten under minst tre av de senaste fem åren.

Kravet på en förhållandevis lång bosättningstid kan ses som ett sätt att förebygga skatteplanering i form av att ägaren bosätter sig på fastigheten strax före försäljningen för att erhålla uppskov med reavinstbeskattningen. En nackdel med denna gränsdragning är att inlösning uppkommer under de tre kvalifikationsåren som en följd av själva uppskofsregeln trots att regeln syftar till att undvika inlösning. Om den skattskyldige bott i fastigheten i t.ex. två år så finns det i många fall skattemässiga skäl för att åtminstone formellt bo kvar ytterligare ett år.

Målet om att förebygga inlösningar talar för att bosättningskravet reduceras till ett år när detta kan ske utan risk för att reglerna kringgås. Som exempel på kringgående som bör förebyggas kan nämnas bosättning i en fritidsbostad ett år före försäljningen, vilket kan vara mycket lönsamt skattemässigt om det förekommer en stor latent skatteskuld. Ett annat exempel är att en fastighet med stor latent skatteskuld kan säljas till närstående till ett lågt pris, varefter den närstående kan utnyttja den särskilt förmånliga schablonregeln för permanentbostäder redan efter ett års faktisk eller formell bosättning. Av fördelnings- och bostadspolitiska skäl bör den förmånliga schablonregeln inte heller få tillämpas efter en kortare tids faktiskt eller formellt boende i en privatbostad som erhållits genom kö till ett icke marknadsmässigt pris.

Vi föreslår därför att den förmånliga schablonregeln med ett skattetak på 9 % får tillämpas om den skattskyldige varit bosatt i privatbostaden i minst ett år under förutsättning att innehavstiden då den skattskyldige inte varit bosatt på privatbostaden understiger ett år och att bostaden anskaffats till ett marknadsmässigt pris. Om dessa två förutsättningar inte uppfylls får den förmånliga schablonregeln ändå tillämpas om den skattskyldige varit bosatt i privatbostaden under minst tre av de senaste fem åren. Bosättningskravet regleras i 25 § 9 mom. SIL och berörs ytterligare i specialmotiveringen.

19.5.6 Fritidsbostäder m.m.

Privatbostäder som inte uppfyller dessa bosättningskrav, dvs. i första hand fritidsbostäder samt privatbostäder som varit uthyrda under en längre tid, bör också få använda en schablonregel bl.a. av förenklingsskäl men denna schablonregel bör innebära en mindre avvikelse från full nominell beskattning än för permanentbostäder då problemet med inlösning är mindre påtagligt för sådana privatbostäder. Även nuvarande uppskofsregler, som just syftar till att motverka inlösning, innebär en skillnad i detta avseende genom att uppskov medges endast för permanentbostäder.

Vi föreslår en schablonregel om att anskaffningsvärdet får beräknas som 40 % av försäljningsintäkten för privatbostäder som inte uppfyller bosättningskraven för permanentbostäder. Den skattepliktiga vinsten maximeras därmed till 60 % av försäljningsintäkten, vilket ger ett skattetak på 18 % av försäljningspriset.

Vid en fastighetsprisökning på 4 alternativt 8 % blir schablonregeln för fritidsbostäder m.m. mera förmånlig än grundregeln vid innehavstider på minst 24 resp. 12 år. Det högre skattetaket innebär därför att den faktiska

vinsten måste beräknas oftare för fritidsbostäder än för permanentbostäder.

Vid mycket långa innehavstider skulle dock schablonregeln normalt vara mera förmånlig än grundregeln, vilket är en fördel då den faktiska anskaffningskostnaden kan vara särskilt svår att beräkna och kontrollera i sådana fall. En annan fördel med att en schablonregel tillämpas även för fritidsbostäder m.m. är att schablonregeln kan ersätta andra mera komplicerade och mindre enhetliga kompletterande beräkningsregler på det sätt som diskuteras senare. Även för fritidsbostäderna återfinns reglerna i 25 § 9 mom. SIL.

19.5.7 Beräkning av reavinst för bostadsrätt

Som nämnts ovan inräknas bostadsrättsinnehavarens kapitaltillskott i omkostnadsbeloppet vid reavinstberäkning av bostadsrätter. Som exempel kan nämnas att en person som köpt en bostadsrätt för 100 000 kr. och gjort ett kapitaltillskott på 10 000 kr för att amortera bostadsrättsföreningens lån därmed jämställs med en person som köper en motsvarande bostadsrätt strax efter kapitaltillskottet för 110 000 kr. Nuvarande regler innebär således en genomsyn genom att amortering av föreningens skuld beaktas.

En sådan genomsyn bör tillämpas även fortsättningsvis men bör utformas på ett något annorlunda sätt av förenklingskäl samt för att skattetaket skall tillämpas för bostadsrätt och egna hem på ett likvärdigt sätt. Bostadsrättens andel i föreningens nettoskuld bör därför behandlas på samma sätt som lån som följer med ett eget hem vid ägarbyten.

Den skattepliktiga försäljningsintäkten för en bostadsrätt bör därför beräknas som köpeskillingen för bostadsrätten plus bostadsrättens andel av föreningens nettoskuld vid försäljningstillfället. Omkostnadsbeloppet enligt grundregeln bör på motsvarande sätt beräknas som anskaffningskostnaden för bostadsrätten plus bostadsrättens andel av föreningens nettoskuld vid anskaffningstillfället. Den skattepliktiga vinsten blir därmed lika med köpeskillingen minus anskaffningskostnaden för bostadsrätten plus ändringen av föreningens nettoskuld under innehavstiden på i princip samma sätt som vid nuvarande regler.

Av det nu sagda följer att man även bör ta hänsyn till kostnaden för ny-, till- eller ombyggnad avseende föreningens fastighet.

Omkostnadsbeloppet enligt schablonregeln för permanentbostäder beräknas som 70 % av köpeskillingen plus bostadsrättens andel i föreningens nettoskuld vid försäljningstillfället. Den skattepliktiga vinsten enligt schablonregeln blir därmed lika med 30 % av köpeskillingen plus bostadsrättens andel i föreningens nettoskuld vid försäljningstillfället.

Vinstberäkningen blir därmed mycket enkel i flertalet fall med normala och långa innehavstider eftersom endast förhållandena vid försäljningen behöver beaktas, dvs. kapitaltillskott liksom förbättringar under innehavstiden blir irrelevanta. De praktiska svårigheter som anfördes vid behandlingen av tidigare förslag i ämnet (Ds B 1982:6 Reavinst på bostadsrätt) bör därför kunna bemästras.

Som exempel kan nämnas en bostadsrätt som efter permanentboende säljs för 100 000 kr. varvid bostadsrättens andel i föreningens lån uppgår till 200 000 kr. Den skattepliktiga försäljningsintäkten uppgår då till köpeskillingen för bostadsrätten plus andelen i föreningens lån på sammanlagt 300 000 kr. Omkostnadsbeloppet enligt schablonregeln uppgår till 70 % av detta belopp eller 210 000 kr. Den skattepliktiga vinsten blir 90 000 kr., vilket ger en skatt på 27 000 kr. Skatten uppgår därmed till 9 % av köpeskillingen för bostadsrätten plus bostadsrättens andel av föreningens lån.

Därmed uppnås skattemässig likformighet jämfört med ett eget hem som säljs för 300 000 kr. där medföljande lån uppgår till 200 000 kr. Därtill uppnås skattemässig likformighet mellan den studerade bostadsrätten och en bostadsrätt där alla lån ligger hos bostadsrättsinnehavaren och köpeskillingen för bostadsrätten uppgår till 300 000 kr.

De föreslagna reglerna för reavinstbeskattning av bostadsrätter ger mera generellt skattemässig likformighet mellan lån som redovisas inom och utanför bostadsrättsföreningen samt mellan bostadsrätt och övriga typer av privatbostäder.

De nya reglerna är intagna i 26 § SIL och kommenteras ytterligare i specialmotiveringen.

19.5.8 Reaförluster för privatbostäder

Reaförluster för privatbostäder får dras av till 70 % i inkomstslaget kapital på samma sätt som övriga reaförluster.

Reaförluster för privatbostäder beror emellertid ofta på att en privatbostad avyttras till ett förhållandevis lågt pris i samband med att säljaren får överta en hyreslägenhet. Vi anser att en hyresrätt inte kan åsättas ett skattemässigt värde då hyresrätter enligt lag inte får avyttras i utbyte mot vederlag. Samtidigt är det emellertid önskvärt att undvika avdrag för i viss mening fiktiva reaförluster i sådana fall. Vi förslår därför att avdrag inte medges för reaförluster som uppkommer genom att försäljningspriset understiger marknadsvärdet för privatbostaden när säljaren utöver köpeskillingen direkt eller indirekt erhåller en hyresrätt i utbyte mot privatbostaden.

19.6 Begränsning av skatteuttag för näringsfastigheter

Vårt förslag: Reavinster för näringsfastigheter redovisas i inkomstslaget näringsverksamhet och beläggs med grundavgift samt progressiv inkomstskatt.

Grundregeln för vinstberäkningen är att den skattepliktiga vinsten beräknas som skillnaden mellan försäljningsintäkt och omkostnadsbelopp.

Skatteuttaget begränsas genom en *schablonregel* om att omkostnadsbeloppet får beräknas som 40 % av skillnaden mellan försäljningsintäkten och utnyttjade avdrag för reparationer under de senaste fem åren, minus 60 % av utnyttjade skogs- och substansminskningsavdrag.

Reaförluster är avdragsgilla till 70 % mot egenavgifter och progressiv inkomstskatt.

19.6.1 Sammanlagt skatteuttag

Som diskuterats tidigare föreslår vi en generell regel om att fulla sociala avgifter skall utgå för förmånsgrundande inkomster. Övriga inkomster i inkomstlagen tjänst och näringsverksamhet beläggs med en grundavgift på 22,51 % av inkomsten.

Reavinster för näringsfastigheter utgör oregelbundna inkomster, vilket talar mot att reavinster ingår i underlaget för sociala förmåner som ATP och sjukpenning. Detta förhållande liksom målet om att begränsa skatteuttaget vid försäljningar leder till slutsatsen att reavinster för näringsfastigheter inte bör ingå i förmånsgrundande inkomster och att uttaget av sociala avgifter därmed begränsas till grundavgiften på 22,51 %.

Vid 30,8 % marginalskatt uppgår det samlade skatteuttaget inklusive grundavgift till 43,5 %. Vid 50,8 % marginalskatt uppgår det sammanlagda skatteuttaget inklusive grundavgift i stället till 59,8 %. Grundregeln om beskattning av hela den nominella reavinsten leder således till ett skatteuttag på 43,5–59,8 % av den nominellt beräknade reavinsten.

Genom de särskilda reglerna om ackumulerad inkomst kan en reavinst spridas ut så att den i princip beskattas som om den uppkommit under flera år. En person med övriga inkomster på 100 000 kr. får därmed en

skatt motsvarande den lägre intervallgränsen på 43,5 % för reavinster upp till 1 miljon kr. under förutsättning att den ackumulerade inkomsten får fördelas över 10 år i enlighet med diskussionen i avsnitt 36.3.

Om övriga inkomster uppgår till mer än 200 000 kr. liksom om reavinsten överstiger 10 miljoner kr. ligger skatteuttaget nära den övre gränsen på 59,8 % av den nominellt beräknade reavinsten.

Dessa höga skatteuttag vid försäljningar får bedömas med hänsyn till den förhållandevis låga löpande beskattningen av näringsfastigheter. Avdrag medges för ränteutgifter mot såväl sociala avgifter som inkomstskatt och det skattemässiga restvärdet av fastigheten ingår i den skattskyldiges SURV-underlag. Denna reserv maximeras dock till åtta basbelopp för enskilda näringsidkare, vilket motiverar en viss skattelättnad för fysiska personer jämfört med juridiska personer där skatteutjämningsreserven inte maximeras på detta sätt.

En viss skattelättnad vid försäljningar av näringsfastigheter är också motiverad med utgångspunkt från den generella riktpunkten om ett skatteuttag på 1,5 % vid en real avkastning före skatt på 2,4 %.²

19.6.2 Schablonregel för näringsfastigheter

Mot denna bakgrund föreslår vi att skatteuttaget för fysiska personers näringsfastigheter begränsas inte bara genom att endast grundavgift utgår utan även genom en schablonregel om att anskaffningsvärdet i princip får beräknas som 40 % av försäljningsintäkten på samma sätt som för fritidsbostäder m.m.

Liksom för fritidsbostäder är denna schablonregel normalt mera förmånlig än grundregeln vid innehavstider utöver 24 år vid 4 % årlig prisökning och 12 år vid 8 % årlig prisökning. Därmed upprätthålls normalt en likformig nominell beskattning under en ganska lång period i början av innehavstiden, vilket bl.a. innebär att skatteplanering förebyggs i hög utsträckning.

I kombination med ovan nämnda skattesatser innebär schablonregeln ett skattetak på 26 % av försäljningsintäkten för skattskyldiga med 30 % marginalskatt. Om den ackumulerade inkomsten får fördelas över 10 år

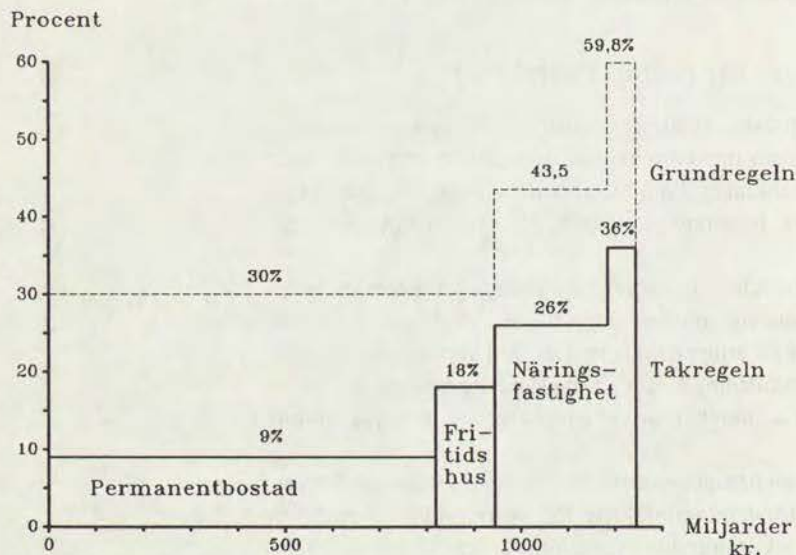
² Om hälften av avkastningen på 6,4 % vid 4 % inflation beskattas löpande och resterande genom reavinstbeskattning så uppgår det sammanlagda skatteuttaget mätt i nuvärde till cirka 1,6 % av marknadsvärdet vid 30 % marginalskatt och innehavstider på 25–30 år.

så blir detta skattetak relevant för personer med låga eller normala övriga inkomster i kombination med försäljningsintäkter på högst cirka 1 milj. kr. (eftersom maximal skattepliktig vinst då uppgår till $1 - 0,4 = 0,6$ milj. kr. motsvarande en inkomst på 60 000 kr. per år under 10 år).

Vid 50,8 % marginalsatt uppgår skattetaket i stället till 36 %, vilket blir relevant för personer med höga övriga inkomster eller med mycket höga försäljningsintäkter.

I övriga fall ligger skattetaket mellan 26 och 36 %. Effekten av schablonregeln och skattetaket på 26–36 % av försäljningsintäkten belyses av att skattens andel av försäljningsintäkten vid ett försumbart omkostnadsbelopp i annat fall skulle överensstämma med den sammanlagda skattesatsen på 43,5–59,8 %. Detta illustreras i figur 19:1, där staplarnas bredd visar marknadsvärdet för resp. fastighetstyp.

Figur 19:1. Maximal skatt som andel av försäljningsintäkt vid de föreslagna skattetakerna samt vid grundregeln.

19.6.3 Exempel

Som exempel kan nämnas en jordbruks- eller hyresfastighet som säljs för 1 milj. kr. med försumbar eller okänd faktisk anskaffningskostnad. Likformig nominell beskattning enligt grundregeln skulle ge en skatt på 435 000 kr. för personer med 30,8 % marginalsatt efter användande av reglerna om ackumulerad inkomst, medan skatten genom schablonregeln begränsas till 260 000 kr.

För personer med 50,8 % marginalsatt skulle grundregeln ge en skatt på 598 000 kr medan schablonregeln reducerat skatten till 360 000 kr.

Schablonregeln ger således en ur likformighetssynvinkel opåkallad skattelättnad på 175 000 respektive 238 000 kr. i detta extremfall. Likformighets- och fördelningsskäl talar för en mera restriktiv schablonregel. Den ur likformighetssynvinkel omotiverade skattelättnaden på 238 000 kr. för personer med höga övriga inkomster som haft hög belåning eller som kunnat utnyttja hela reserveringsutrymmet ger oönskade fördelningseffekter. Inlåsningsproblemet liksom problemet med ett oskäligt skatteuttag för personer som inte kunnat utnyttja reserveringsmöjligheten fullt ut t.ex. som en följd av maximeringen till åtta basbelopp talar i motsatt riktning. Den här föreslagna lösningen utgör en av många möjliga avvägningar i detta avseende.

19.6.4 Skogsavdrag o.d.

Skogsavdrag och andra avdrag för substansminskning innebär att intäkter från skogsavverkning och motsvarande blir skattefria. Om dessa avdrag inte beaktas skulle det uppkomma starka skattemässiga incitament för skattefri avverkning före försäljning av en fastighet där schablonregeln tillämpas. För att undvika sådana snedvridningar bör underlaget för schablonregeln beräknas som 40 % av försäljningsintäkten minus 60 % av utnyttjade skogs- och substansminskningsavdrag. Avverkningsintäkter på t.ex. 100 000 kr. som blivit skattefria genom skogsavdrag och som reducerat fastighetens marknadsvärde med 100 000 kr. reducerar då omkostnadsbeloppet med 40 000 plus 60 000 kr., vilket motsvarar den tidigare skattefria avverkningsintäkten.

19.6.5 Reparationer före försäljning

Skattetaket innebär att skattesatsen för en *extra* försäljningsintäkt uppgår till högst 36 % medan löpande inkomster beskattas med upp till 63 % inkl. egenavgifter. En sådan spännvidd mellan skattesatserna ger utrymme för skatteplanering bl.a. genom att en fysisk person kan köpa upp en kommunal fastighet med stort reparationsbehov, dra av reparationskostnaderna mot en sammanlagd skattesatt på upp till 63 % varefter därav följande värdeökning beskattas med 36 %.

Spännvidden är tillräckligt stor för att den kan ge upphov till skatteplanering och andra snedvridningar. Schablonregeln bör därför kombineras med en regel som eliminerar den skattemässiga vinsten av att reparera före en försäljning. Av praktiska skäl kan man därvid endast beakta reparationer under en förhållandevis begränsad tidsperiod. Vi föreslår därför att omkostnadsbeloppet beräknas som 40 % av skillnaden mellan försäljningsintäkten och utnyttjade avdrag för reparationer under de senaste fem åren. Reparationer som ökar försäljningsintäkten med samma belopp påverkar då inte omkostnadsbeloppet.

Som exempel kan nämnas en fastighet som erhållit skogsavdrag på 100 000 kr., reparerats för sammanlagt 400 000 kr. under de senaste fem åren och som säljs för 900 000 kr. Schablonregeln ger ett omkostnadsavdrag på 40 % av 500 000 kr. (= 900 000 minus 400 000 kr.) minus 60 % av 100 000 kr. eller således 140 000 kr. Den skattepliktiga vinsten blir då 760 000 kr. (= 900 000 kr. minus 140 000 kr.). Vid ett omkostnadsbelopp på mer än 140 000 kr. enligt grundregeln, dvs. i första hand vid korta och måttliga innehavstider, blir grundregeln mera förmånlig. Vid ett lägre omkostnadsbelopp, dvs. i första hand vid långa innehavstider, blir schablonregeln mera förmånlig trots den fulla beskattningen av försäljningsintäkter motsvarande reparationsavdragen.

Schablonregeln innebär mera generellt att försäljningsintäkter motsvarande reparationsavdragen under de senaste fem åren blir fullt beskattade. Därmed blir det inte skattemässigt förmånligt att göra stora reparationer före en avyttring. Vid stora reparationer och korta innehav blir schablonregeln förhållandevis restriktiv, vilket leder till att grundregeln normalt kommer att användas i sådana fall. Därmed uppnås likformig nominell beskattning i de fall där detta är väsentligt av fördelningspolitiska skäl och för att förebygga skatteplanering.

19.6.6 Reaförluster för fysiska personers näringsfastigheter

Reaförluster i inkomstslaget kapital föreslås bli avdragsgilla till 70 % för fysiska personer medan reaförluster föreslås bli fullt avdragsgilla utan kvotering eller någon annan begränsning för juridiska personer som endast har inkomstslaget näringsverksamhet. Frågan är då om reaförluster för fysiska personers näringsfastigheter skall kvoterar med utgångspunkt från att det gäller fysiska personer eller om de skall vara fullt avdragsgilla med tanke på att det gäller inkomstslaget näringsverksamhet.

Som nämnts ovan föreslår vi att reavinster för näringsfastigheter beläggs med endast grundavgift för att begränsa skatteuttaget vid försäljningar. Reaförluster efter eventuell kvotering bör emellertid få dras av mot fulla egenavgifter, eftersom skattskyldiga och skattemyndigheter i annat fall måste separera sparade underskott som beror på reaförluster och övriga i förvärvskällan sparade underskott, varvid kvittningsreglerna skulle bli mycket komplicerade. Vid frånvaro av kvotering skulle skattelättnaden för en förlust överstiga skatten för en motsvarande vinst för näringsfastigheter. Detta skulle förstärka den faktiska asymmetri som uppkommer genom att

skattskyldiga kan välja att realisera förluster snabbt och att uppskjuta realiserandet av vinster.

Mot denna bakgrund samt med hänsyn till målet om faktisk snarare än formell symmetri föreslår vi att reaförluster för fysiska personers näringsfastigheter kvoterar med 70 % samt dras av före beräkning av underlag för socialavgifter.

Skillnaden jämfört med den obegränsade avdragsrätten för juridiska personers näringsfastigheter är även motiverad med hänsyn till att fysiska men inte juridiska personer får tillämpa en schablonregel vid beräkning av den skattepliktiga reavinsten.

19.7 Gränsdragning mellan näringsfastighet och privatbostad

19.7.1 Inledning

Privatbostäder beskattas i inkomstslaget kapital avseende såväl löpande beskattning som reavinstbeskattning. Småhus eller bostadsrätter som hyrs ut under rörelseliknande former liksom övriga fastigheter beskattas däremot i inkomstslaget näringsverksamhet vid såväl löpande beskattning som reavinstbeskattning. En del hithörande frågor har även behandlats i avsnitt 18.2.

19.7.2 Blandad användning av byggnad

Av förenklings- och kontrollskäl bör en byggnad redovisas antingen i inkomstslaget kapital eller i inkomstslaget näringsverksamhet med utgångspunkt från det övervägande användningssättet.

Om näringsverksamheten överväger, som t.ex. för ett hyrehus där en lägenhet bebos av ägaren, så redovisas alla intäkter och kostnader i inkomstslaget näringsverksamhet samtidigt som ägaren får ta upp värdet av bostaden som en skattepliktig förmån på samma sätt som vid nuvarande regler.

Om privatbostadsdelen överväger, som t.ex. för en villa där mindre än hälften används som läkarmottagning, bör som angetts i avsnitt 18.2, avdrag ske, såvitt avser byggnaden, för sådana kostnader som kan sägas vara omedelbart betingande av näringsverksamheten inklusive en rimlig andel av villans uppvärmningskostnader o.d. Av enkelhetsskäl bör byggnaden i övrigt behandlas som en privatbostad i sin helhet, dvs. 1) fastighetsskatt utgår för hela byggnaden, 2) hela reavinsten redovisas i inkomstslaget kapital med ett skattetak på 9 eller 18 %, 3) värdepappersavdrag medges ej och 4) byggnaden inräknas inte i näringsidkarens SURV-underlag.

Den sistnämnda regeln innebär att ränteutgifter ger en skatteeffekt motsvarande cirka 30 % även om de redovisas i inkomstslaget näringsverksamhet genom räntekorrektion eller genom att reserveringsutrymmet reduceras. Därmed krävs inga särskilda regler om hur lån och räntor skall fördelas mellan inkomstlagen vid blandad användning av en byggnad

utöver nuvarande mera generella regler för fördelning av lån och ränteutgifter.

19.7.3 Blandad användning av en fastighet

Om en fastighet inkluderar en byggnad som används för ägarens eller närståendes boende medan resten av fastigheten används inom näringsverksamhet, som t.ex. en jordbruksfastighet där mangårdsbyggnaden bebos av ägaren, bör klyvning ske enligt förslaget i avsnitt 18.3. Därvid bör anskaffningskostnad och lån fördelas mellan privatbostad och näringsfastighet normalt med ledning av taxeringsvärden vid anskaffningstillfället. Denna fördelning påverkar bl.a. underlaget för avskrivningar samt reserveringar. Vid försäljning beräknas reavinst dels för näringsverksamhetsdelen och dels för privatbostadsdelen, varvid försäljningsintäkten normalt bör fördelas med ledning av taxeringsvärdeandelar vid försäljningstillfället.

I undantagsfall kan åsätta taxeringsvärden vara så missvisande att annan fördelning bör godtas avseende anskaffningskostnad, lån och försäljningsintäkt. Den skattskyldige får då visa att en annan fördelning bör göras.

En konsekvens av dessa regler är att det förmånliga skattetaket på 9 % även gäller för permanentbostäder inom en jordbruksfastighet. En jordbrukare som säljer sin jordbruksfastighet för att flytta till en villa eller en hyresrätt får således ett skattetak på 9 % av försäljningsintäkten för permanentbostadsdelen samt på 26–36 % för övrig försäljningsintäkt. Om permanentbostadsdelen utgör 25 % uppgår skattetaket då till i genomsnitt 22 % av den totala försäljningsintäkten vid 30,8 % marginalskaft.

19.7.4 Övergång från näringsfastighet till privatbostad

I detta delavsnitt föreslås regler för behandling av en byggnad eller fastighet som övergår från att vara näringsfastighet till att bli privatbostad. Som exempel kan nämnas ett trebostadshus som övergår till att bli ett enbostadshus genom sammanslagning av lägenheter samt en mangårdsbyggnad där ägaren flyttar in efter det att gården varit utarrenderad.

När näringsverksamheten upphör och inventarier behålls för privat användning sker normalt uttagsbeskattning med utgångspunkt från skillnaden mellan faktiskt värde och skattemässigt restvärde för berörda tillgångar. En sådan regel är emellertid svår att tillämpa fullt ut när en näringsfastighet övergår till att bli privatbostad bl.a. med hänsyn till värderings- och likviditetsproblem.

Frånvaro av uttagsbeskattning skulle å andra sidan leda till alltför stora snedvridningar samt möjligheter till skatteplanering bl.a. genom att det – liksom vid nuvarande regler – skulle vara skattemässigt lönsamt att reparera ett hyreshus före en övergång från hyres- till bostadsrätt.

Vi föreslår mot denna bakgrund ett mellanting som innebär uttagsbeskattning av ett belopp motsvarande utnyttjade reparationsavdrag under de senaste fem åren samt under innehavstiden utnyttjade värdeminskningar,

skogs- och andra substansminskningsavdrag. Liksom vid reavinstbeskattning av näringsfastigheter redovisas beloppet i inkomstslaget näringsverksamhet och beläggs med grundavgift samt progressiv inkomstskatt.

Genom denna avskattning återförs värdeminskings-, skogs- och andra substansminskningsavdrag när fastigheten eller byggnaden övergår till att bli privatbostad. Dessa avdrag behöver därmed inte beaktas vid framtida reavinstbeskattning, vilket innebär förenklingar. Det uttagsbeskattade beloppet motsvarande de senaste fem årens utnyttjade reparationsavdrag läggs till omkostnadsbeloppet och kan därmed reducera framtida reavinstskatt.

För att undvika oskäligen uttagsbeskattning krävs därtill en regel om att uttagsbeskattningen nedsätts så att omkostnadsbeloppet efter uttagsbeskattningen inte överstiger fastighetens marknadsvärde vid övergångstillfället.

Av likformighetsskäl krävs också en karenstid så att reavinstbeskattning sker i inkomstslaget näringsverksamhet och inte i inkomstslaget kapital vid försäljning strax efter en övergång. Skillnaden i skatt kan vara betydande, vilket belyses av att skattetaket reduceras från 26–36 % till 9 % vid övergång från näringsfastighet till permanentbostad och till 18 % vid övergång till annan privatbostad. Denna stora skatteskillnad motiverar en förhållandevis lång karenstid så att det inte blir skattemässigt alltför attraktivt att t.ex. förmå arrendatorn att lämna mangårdsbyggnaden eller att slå ihop lägenheter i ett trebostadshus före en försäljning.

Vi föreslår därför att reavinstbeskattning sker i inkomstslaget näringsverksamhet vid försäljning inom fem år efter det att en byggnad eller fastighet övergått från att vara näringsfastighet till att bli privatbostad.

19.8 Övergångsregler

Vi föreslår således att grundregeln om beskattning av hela den nominella reavinsten kompletteras med en schablonregel om att omkostnadsbeloppet får beräknas som 70 % av försäljningsintäkten för permanentbostäder och 40 % av försäljningsintäkten för övriga fastigheter och bostadsrätter. Dessa regler ger i kombination med skatteuttagen för inkomstlagen kapital och näringsverksamhet ett skattetak på 9 % av försäljningsintäkten för permanentbostäder, på 18 % av försäljningsintäkten för andra privatbostäder samt på 26–36 % av försäljningsintäkten för näringsfastigheter på det sätt som illustreras i figur 19:1.

De föreslagna reglerna innebär en i många fall skärpt reavinstbeskattning för fastigheter jämfört med nuvarande regler. Vid frånvaro av särskilda övergångsregler skulle försäljningar strax efter den 1 januari 1991 ofta leda till en väsentligt högre skatt än försäljningar strax före denna dag trots de sänkta skattesatserna. Detta skulle skapa fördelningspolitiskt godtyckliga effekter samt skatteanpassning i form av tidigare lagda försäljningar samt skattebetingade försäljningar och återköp före den 1 januari 1991. Sådana övergångseffekter bör om möjligt undvikas genom särskilda övergångsregler.

Omfattande och tidsmässigt utsträckta övergångsregler innebär å andra sidan komplikationer som strider mot målet om ett enkelt och enhetligt skattesystem.

Mot denna bakgrund föreslår vi en övergångsregel om att omkostnadsbeloppet vid försäljning av en fastighet senast den 31 december 1999 får beräknas som det omkostnadsbelopp som skulle gällt vid försäljning den 31 december 1990 enligt då gällande regler minus därefter utnyttjade värdeminskings-, skogs- och substansminskningsavdrag.

För bostadsrätterna har övergångsbestämmelserna anknutits till viss andel av den skattepliktiga vinsten. För bostadsrätter, som innehafts minst fyra år, beskattas 25 % av vinsten med en skattesats på 43–72 % år 1989, motsvarande en skatt på 12–18 % av reavinsten. Andelen för den skattepliktiga vinsten enligt grundregeln bör höjas successivt ungefär som vid den tidigare övergången till evig reavinstbeskattning av bostadsrätter. Vi föreslår därför att den skattepliktiga andelen som anskaffats före den 1 januari 1989 beräknas som 60 % av reavinsten år 1991, 75 % år 1992 och 90 % år 1993. För större reavinster ökar därmed skattens andel av vinsten vid längre innehavstider från 18 % år 1989 och år 1991 till 22,5 % år 1992 och 27 % år 1993, varefter den långsiktiga nivån på 30 % uppnås år 1994. Därtill får schablonregeln användas fr.o.m. år 1991 vilket leder till ett lägre skatteuttag i många fall.

19.9 Övriga förenklingar

19.9.1 Avskaffade alternativregler

Nuvarande regler för reavinstbeskattning innehåller alternativregeln att anskaffningsvärdet får beräknas som 150 % av taxeringsvärdet för 20 år sedan för fastighet som innehafts i mer än 20 år. Därtill får anskaffningsvärdet beräknas som 133 % av taxeringsvärdet året före dödsfallet om fastigheten erhållits genom arv. Dessa alternativregler underlättar vinstberäkningen när anskaffningskostnaden är osäker eller okänd.

Även här föreslagna schablonregler fyller denna funktion genom att de kan tillämpas när anskaffningskostnaden är osäker eller okänd. Schablonregeln för permanentbostäder är så pass förmånlig att den regelmässigt kommer att tillämpas förutom vid mycket korta innehavstider.

Bl.a. för att undvika inlåsnings- och godtyckliga gränsdragningar föreslår vi att nuvarande tidsgränser avskaffas vid reavinstbeskattning av annat än fastigheter. Detta talar mot en kvarvarande 20-årsgräns vid reavinstbeskattning av fastigheter.

Mot denna bakgrund samt med hänsyn till målet om enkla, enhetliga och överskådliga regler föreslår vi att nuvarande alternativregler för beräkning av anskaffningsvärden avskaffas och ersätts med här föreslagna schablonregler.

19.9.2 Begränsat avdrag för värdehöjande reparationer

Nuvarande regler innebär att inte bara kostnader för ny-, om- och tillbyggnad utan även s.k. värdehöjande reparationer får inräknas i omkostnadsbeloppet vid reavinstbeskattning av egnahem, fritidshus och bostadsrätt.

Dessa regler innebär besvärande gränsdragnings- och kontrollproblem för såväl skattskyldiga som skattemyndigheter särskilt för reparationer som ligger långt tillbaka i tiden.

Avdrag för värdehöjande reparationer som ligger långt tillbaka i tiden kan också ifrågasättas eftersom dessa reparationer till stor del kan ses som personliga levnadskostnader motsvarande förbrukade reparationer under en lång mellanliggande tidsperiod.

En ytterligare aspekt är att begränsade avdrag för värdehöjande reparationer sällan leder till oskäliga effekter vid här föreslagna schablonregler eftersom skatteuttaget ändå maximeras till 9 % av försäljningsintäkten för permanentbostäder och till 18 % av försäljningsintäkten för övriga privatbostäder.

Mot denna bakgrund samt med hänsyn till de allmänna målen om basbreddningar genom begränsade avdrag samt förebyggande av skatteplanering och skattefusk föreslår vi att värdehöjande reparationer får inräknas i omkostnadsbeloppet för privatbostäder endast för de senaste fem åren före försäljningstillfället och endast om beloppet under ett år överstiger 5 000 kr.

Bortsett från den nya beloppsgränsen innebär förslaget inga förändringar avseende ny-, om- och tillbyggnader, dvs. sådana kostnader bör även fortsättningsvis få inräknas i omkostnadsbeloppet för privatbostäder när grundregeln tillämpas.

De nya reglerna i nu aktuella delar återfinns i 25 § 4 mom. och 26 § 5 mom. SIL.

20 Reavinstbeskattning av aktier, optioner m.m.

20.1 Inledning

De finansiella marknaderna har genomgått stora förändringar under 1980-talet. Marknaderna har expanderat kraftigt, en mängd nya instrument har introducerats och regleringarna av finansmarknaderna har begränsats eller tagits bort. Kursutvecklingen på framför allt aktiemarknaden har vidare lett till stora värdestegringsvinster.

Utvecklingen har medfört att reglerna för beskattning av reavinster på värdepapper fått stor betydelse. Dessa regler har emellertid delvis konstruerats under andra förutsättningar än de som råder i dag. Följden har blivit att beskattningen inte givit de resultat som avsetts. Brister i den nuvarande lagstiftningen har också lett till oklarhet om hur vissa finansiella instrument skall beskattas. Detta har i flera fall varit särskilt uppenbart vad gäller reavinstbeskattningen av aktierelaterade värdepapper.

Kritiken mot reavinstbeskattningen av aktier har i huvudsak gällt att beskattningen är olikformig, orättvis och krånglig. I avsnitt 20.2.1 sammanfattas huvuddragen i gällande rätt och i avsnitt 20.3.1 redovisas de allvarligaste bristerna hos den nuvarande reavinstbeskattningen av aktier.

Reavinstbeskattningen av värdepapper omfattar sådana värdepapper som omsätts på kapitalmarknaden. Kapitalmarknaden brukar delas upp på kreditmarknad och riskkapitalmarknad. På kreditmarknaden finns en utestående stock av värdepapper, obligationer m.m., på ca 1 000 miljarder kr. Därutöver finns lån på ca 1 500 miljarder kr. Lån mellan privatpersoner ingår inte i statistiken.

Den största delen av riskkapitalmarknaden utgörs av aktiemarknaden. På aktiemarknaden var värdet av de vid Stockholms fondbörs registrerade aktierna ca 675 miljarder kr. i maj 1989. Detta innebär emellertid från förmögenhetssynpunkt en viss dubbelräkning, eftersom en del marknadsnoterade aktier ägs av marknadsnoterade aktiebolag. Värdet av övriga aktier kan uppskattas till ca 150 miljarder kr.

Ägarutredningen (SOU 1988:38, s. 92) uppskattar att fysiska personer år 1985 innehade omkring 25 % av det totala värdet av utestående börsaktier. Därtill ägde man ytterligare ca 5 % av börsvärdet via andelar i aktiefonder. Fysiska personers andel av aktieägandet har minskat under lång tid och uppgifter för år 1987 visar att den minskat ytterligare efter år 1985. Med hänsyn till detta kan fysiska personers innehav av börsaktier och aktiefondandelar uppskattas till ca 150 miljarder kr. år 1989. Innehaven av

övriga aktier kan uppskattas till mellan 100 och 150 miljarder kr. år 1989. Uppgifterna är emellertid osäkra. Reavinstbeskattningen av aktier omfattar således en förmögenhetsmassa på i storleksordningen 300 miljarder kr. En bedömning av intäkterna från den föreslagna reavinstbeskattningen av aktier redovisas i avsnitt 20.8.1.6.

Vid utformningen av reavinstbeskattningen av aktier har vi utgått från ett antal mål, vilka återges i avsnitt 20.3.2. Våra förslag till reavinstbeskattning återges i avsnitten 20.3.3–20.7. I det avslutande avsnittet 20.8 utvärderas förslagen med utgångspunkt från de uppställda målen. Där redovisas också våra bedömningar av de ekonomiska effekterna av förslagen.

20.2 Gällande rätt och reavinstbeskattning i utlandet

20.2.1 Gällande rätt

Nuvarande regler skiljer på äldre och yngre aktier. Med äldre aktier menas aktier som innehafts i två år eller mer, dvs. där närmast föregående onerösa fång (köp, byte eller liknande) ligger två år eller längre tillbaka i tiden. Yngre aktier är sådana som innehafts kortare tid än två år.

Vid försäljning av äldre aktier utgör 40 % av vinsten skattepliktig reavinst. Vinst som uppkommit vid försäljning av yngre aktier beskattas i sin helhet.

Reglerna för reavinstbeskattning av aktier gäller även för andel i aktiefond, delbevis eller teckningsrätt till aktie, andel i ekonomisk förening eller i handelsbolag, eller annan rättighet som är jämförbar med sådan andelsrätt eller aktie. Vidare gäller de vid avyttring av konvertibelt skuldebrev, optionsrätt eller företrädesrätt till teckning av konvertibelt skuldebrev eller skuldebrev förenat med optionsrätt.

Förluster vid försäljning av aktier var tidigare avdragsgilla till samma andel som vinsten var skattepliktig, dvs. till 100 % eller 40 % beroende på innehavstidens längd. Fr.o.m. år 1989 är emellertid endast 40 % av reaförluster på aktier samt andra värdepapper, andelar eller rättigheter som beskattas enligt aktievinstreglerna avdragsgilla oavsett innehavstid. Reaförluster är vidare avdragsgilla endast mot reavinster och lotterivinster. Reaförluster som inte kan utnyttjas under det beskattningsår då de uppkommer får sparas i sex år.

Aktier som förvärvats genom ett oneröst fång anses vid beräkning av anskaffningsvärde förvärvade den dag då bindande avtal om överlåtelsen träffats. Vid köp är det i allmänhet den dag då fondnotan är daterad.

Aktier som förvärvats genom benefikt fång anses förvärvade vid närmast föregående onerösa förvärv. Mottagaren av aktierna övertar alltså såväl anskaffningskostnad som anskaffningstidpunkt.

Aktie kan även erhållas genom nyemission, fondemission, split eller liknande. Den anses då vanligen vara förvärvad samma dag som den aktie (moderaktien) som grundade rätten till den nya aktien. Om emissionsrätten avser aktie av annat slag än moderaktien anses de nya

aktierna dock vara förvärvade på teckningsdagen.

Reavinstbeskattning utlöses endast vid onerös överlåtelse. Vid blandat fång, dvs. överlåtelse som delvis är onerös och delvis benefik, tillämpas den s.k. delningsprincipen, se avsnitt 15.5.

Yngre aktier

Vid försäljning av yngre aktier skall den verkliga vinsten läggas till grund för beskattningen. Det är således inte tillåtet att använda någon schablonregel vid bestämmandet av den skattepliktiga vinsten. Med den verkliga vinsten förstås försäljningspriset minskat med anskaffningskostnaden och andra kostnader i samband med förvärvet och avyttringen. Anskaffningskostnaderna inkl. kostnaderna för förvärvet skall beräknas med hänsyn till emissioner och delförsäljningar av teckningsrätter eller liknande under innehavstiden. Beroende på antalet emissioner, delförsäljningar o.d. blir beräkningen av anskaffningskostnaden mer eller mindre komplicerad. Förlust som uppkommer vid försäljningen av yngre aktier räknas fram på samma sätt som vinst.

Äldre aktier

Beräkningen av vinst eller förlust vid försäljningen av äldre aktier är mer komplicerad. Den skattskyldige kan använda tre olika metoder för beräkning av en akties anskaffningskostnad. Eftersom dessa metoder i viss utsträckning kan kombineras sinsemellan och även med de regler som gäller för yngre aktier blir valmöjligheterna många. De tre metoder som den skattskyldige kan använda sig av är genomsnittsberäkning, schablonregel och en hjälpregel i övergångsbestämmelserna.

Huvudregeln för beräkning av vinst resp. förlust för äldre aktier finns i punkt 2 b av anvisningarna till 36 § KL. Enligt denna bestämmelse skall som anskaffningskostnad för äldre aktier tas upp den genomsnittliga anskaffningskostnaden för samtliga aktier av samma slag som den avyttrade. Enligt praxis skall anskaffningskostnaden beräknas som ett genomsnitt för aktier av olika serier i samma bolag om skillnaderna i marknadspris är små. Exempel på hur den genomsnittliga anskaffningskostnaden skall beräknas redovisas i avsnitt 20.6.

Det är möjligt att tillämpa reglerna om genomsnittsberäkning även om den exakta anskaffningskostnaden för samtliga aktier inte är känd. Har den skattskyldige t.ex. ärvt vissa aktier och saknar uppgift om arvlåtarens anskaffningskostnad kan han kanske ändå göra sannolikt att anskaffningskostnaden uppgått till ett visst belopp. Detta belopp får då läggas till grund för vinstberäkningen. Den som har både äldre och yngre aktier av samma slag och säljer en del av dem får välja vilka aktier han skall anses ha sålt.

För äldre aktier som är noterade på börs eller föremål för liknande notering (marknadsnoterade aktier) får anskaffningskostnaden bestämmas till ett belopp som motsvarar 25 % av vad den skattskyldige erhållit för aktien efter avdrag för kostnader för avyttringen. Eftersom 40 % av vinsten

är skattepliktig vid försäljning av äldre aktier blir den skattepliktiga reavinsten därmed 30 % av nettoförsäljningspriset. Den skattskyldige kan använda denna metod även om han känner till den verkliga anskaffningskostnaden.

Vid beräkning av reavinsten från en enskild försäljning måste antingen genomsnittsmetoden eller schablonmetoden tillämpas. Det är således inte tillåtet att i sådant fall använda genomsnittsberäkning för några av de sålda aktierna och schablonregeln för de övriga. Däremot är det tillåtet att vid successiva delavyttringar byta metod från schablonmetoden till genomsnittsmetoden och omvänt.

I anvisningspunkten 2 b till 36 § KL finns i femte och sjätte stycket regler om termins- och blankningsaffärer och om switchrätt (rätt att omplacera utländsk aktie i annan utländsk aktie).

I åttonde stycket av anvisningspunkten anges att genomsnittsmetoden även skall tillämpas på konvertibla skuldebrev och optionsrätter som innehafts i två år eller längre. Är sådana konvertibla skuldebrev marknadsnoterade får även schablonmetoden tillämpas. Sistnämnda regel gäller även för äldre optionsrätt, om rätten utfästs av bolag vars aktier vid avyttringen av optionsrätten är föremål för marknadsnotering.

I nionde och tionde styckena av nämnda anvisningspunkt finns regler om vad som skall anses som anskaffningskostnad för vissa finansiella instrument såsom företrädesrätt till teckning av konvertibelt skuldebrev, skuldebrev förenat med optionsrätt m.m.

För aktier som förvärvats den 1 april 1971 eller tidigare finns därtill en hjälpregel enligt vilken anskaffningskostnaden för marknadsnoterade aktier och andelar i aktiefonder får bestämmas till 2/3 av deklarationskursen den 31 december 1975. För övriga aktier får anskaffningskostnaden beräknas till 3/4 av deklarationskursen den dagen. Hjälpregeln finns intagen i övergångsbestämmelserna till 1976 års reavinstregler. Det värde som erhålls med hjälpregeln används sedan i stället för den verkliga anskaffningskostnaden vid beräkning av den genomsnittliga anskaffningskostnaden. Om hjälpregeln används behöver den inte tillämpas på alla aktier av samma slag som förvärvats den 1 april 1971 eller tidigare. Den skattskyldige kan alltså välja att tillämpa regeln på vissa äldre aktier och utgå från den verkliga anskaffningskostnaden för övriga äldre aktier av samma slag.

Övriga bestämmelser

Enligt 35 § 3 mom. första stycket KL får avdrag göras med högst 1 000 kr. från den skattskyldiges sammanlagda reavinst på yngre aktier under beskattningsåret. Den sammanlagda reavinsten beräknas netto, alltså efter avdrag för eventuella reaförluster.

I andra stycket av samma lagrum finns en motsvarande bestämmelse för äldre aktier. Avdraget är fr.o.m. 1987 års taxering 2 000 kr för beskattningsåret.

I momentets tredje stycke finns den s.k. strukturrationaliseringsregeln. Den innebär att regeringen kan medge befrielse helt eller delvis från reavinstbeskattningen av äldre aktier om beskattning kan antas hindra

strukturrationalisering som är önskvärd från allmän synpunkt.

Enligt momentets fjärde stycke gäller att endast 40 % av vinsten i fall av tvångsförsäljning är skattepliktig, oavsett tidpunkten för förvärvet av aktierna.

För att hindra skatteundandragande vid fastighetsförsäljningar har i sjätte stycket tagits in en bestämmelse för det fallet att en fastighet säljs via ett bolag.

Sjunde stycket avser s.k. vinstbolagstransaktioner. Innebörden av regeln är att den köpeskilling den skattskyldige erhåller vid avyttringen av en aktie i ett sådant bolag i sin helhet anses utgöra skattepliktig reavinst. Bestämmelsen gäller om det vid avyttringen finns obeskattade vinstmedel i bolaget till följd av att större delen av dess tillgångar överlåtits före avyttringen av aktierna.

Bestämmelserna om s.k. interna aktieöverlåtelser i åttonde stycket medför att hela köpeskillingen anses utgöra skattepliktig vinst även när aktier i ett fåmansbolag överlåts till ett annat fåmansbolag, i vilket säljaren eller honom närstående person äger aktier.

20.2.2 Reavinstbeskattning av aktier i utlandet

I detta avsnitt lämnas en kortfattad redogörelse för reavinstbeskattningen av aktier i några andra länder än Sverige. Sådana ändringar som kan ha skett under senare tid har ej beaktats.

Danmark

Den danska lagstiftningen skiljer på huvudaktieägare och andra aktieägare. Som huvudaktieägare anses den som ensam eller tillsammans med närstående äger minst 25 % av aktiekapitalet, eller mer än 50 % av röstvärdet i bolaget.

För huvudaktieägare gäller i stort sett följande. Har aktierna innehafts kortare tid än tre år beskattas hela den nominella vinsten som inkomst. Förluster kan bara dras av mot vinst av samma slag under förluståret och de närmast följande fem åren. Beräkningen av vinsten resp. förlusten sker enligt aktie-för-aktie metoden och först-in-först-ut (FIFO) principen med verkliga anskaffningskostnader som utgångspunkt. Har aktierna ägts längre tid än tre år medges ett avdrag på 10, 20, 30, 40 eller 50 % av vinsten när ägartiden varit 3, 4, 5, 6 resp. 7 år och däröver. Vidare medges ett grundavdrag på högst 65 000 DKK under en fyraårsperiod. Vinstberäkningen sker enligt samma principer som vid korta innehav.

För andra aktieägare än huvudaktieägare gäller att vinsten inte är skattepliktig om aktierna innehafts i minst tre år. Eventuell förlust kan å andra sidan inte heller dras av. Om aktierna innehafts kortare tid än tre år är hela den nominella vinsten skattepliktig. Vinsten beräknas enligt aktie-för-aktie metoden. Har den skattskyldige flera aktier i samma bolag tillämpas FIFO-principen, under förutsättning att det är fråga om aktier med samma rättigheter. Förlust på aktier som innehafts kortare tid än tre

är kan bara dras av mot motsvarande vinster under förluståret eller de närmast följande fem åren.

Finland

Reavinst på aktier som innehafts kortare tid än fem år är i sin helhet skattepliktig, under förutsättning att den skattepliktiga reavinsten uppgår till högst 400 000 FIM. Vinst på aktier som innehafts fem år eller längre är skattefri.

Norge

Hos den som driver näringsverksamhet i aktiebolag beskattas vinst vid avyttring av aktierna i bolaget som inkomst av näringsverksamhet. Detta gäller oavsett hur stor andel av aktiekapitalet i bolaget som innehas. Reaförluster får kvittas mot alla övriga inkomster under en tioårsperiod.

För andra aktieägare gäller att reavinsten är skattepliktig om aktierna innehafts under högst tre år. Ett grundavdrag på 8 000 NOK per år får göras av makar gemensamt eller av ensamstående med försörjningsansvar. För övriga är grundavdraget 4 000 NOK. Reavinst beskattas med en skattesats på 40 %. Förlust kan bara kvittas mot vinst under högst fyra år. Vinst på försäljning av aktier som innehafts längre än tre år är skattefri, medan motsvarande reaförlust inte är avdragsgill.

Australien

Australien har nyligen infört en kapitalvinstbeskattning med indexuppräknings av anskaffningsvärdet på tillgångar som innehafts i mer än 12 månader. Den beskattningsbara kapitalvinsten läggs samman med övriga beskattningsbara inkomster.

Enligt huvudregeln behandlas reavinster på aktier på samma sätt som övriga kapitalvinster. Den skattepliktiga vinsten är således i princip skillnaden mellan försäljningspris och anskaffningskostnad, i förekommande fall uppräknad med index. Förluster får bara dras av mot kapitalvinster.

Förbundsrepubliken Tyskland

Kapitalvinster på lös egendom som innehafts längre tid än sex månader är skattefri, vilket således gäller även för aktier. Kapitalvinster vid kortare innehav är skattepliktiga om de överstiger 1 000 DEM. För fysisk person som äger 25 % eller mer av aktiekapitalet i ett bolag gäller särskilda regler vid avyttring av dessa aktier.

Nederländerna

Reavinster på aktier är i huvudsak skattefria i Nederländerna.

Storbritannien

I Storbritannien beräknas den skattepliktiga reavinsten vid aktieförsäljning som försäljningspriset minskat med den indexuppräknade anskaffningskostnaden. Vinsten beskattas med en "capital gains tax" på 30 %. Ett grundavdrag på ca 70 000 kr. finns (avser år 1988).

Förenta staterna

Tidigare var 40 % av vinsten på långa innehav skattepliktig. Gränsen för långa innehav gick vid ett år medan hela den nominellt beräknade reavinsten på korta innehav beskattades. Efter den amerikanska skattereformen beskattas hela den nominellt beräknade reavinsten oavsett innehavstid.

Vid beräkningen av vinsten är utgångspunkten anskaffningskostnaden för aktien, inkl. transaktionskostnader. Om aktien erhållits på annat sätt än genom köp bestäms anskaffningskostnaden i regel till marknadsvärdet vid förvärvstillfället eller till överlåtarens anskaffningskostnad.

Anskaffningskostnaden skall vidare justeras med hänsyn till vissa händelser som inträffat efter förvärvet såsom emissioner.

Om aktier köpts och sålts vid olika tillfällen och det inte går att säkert identifiera vilka aktier som sålts skall anskaffningskostnaden för de försålda aktierna beräknas enligt FIFO-principen. För identifiering av de värdepapper som sålts kan krävas särskilda intyg.

De nominellt beräknade reavinsterna träffas normalt av en skattesats i storleksordningen 30 %.

20.3 Vissa grundläggande överväganden

20.3.1 Brister i nuvarande reavinstbeskattning av aktier

Den nuvarande reavinstbeskattningen av aktier är, som framgått ovan, oenhetlig och olikformig. Den är också, delvis av ovannämnda orsaker, behäftad med åtminstone fyra brister. Den är komplicerad, den ger upphov till snedvridande skatteplanering, den skapar inlåsningsing effekter och den ger förhållandevis små skatteintäkter.

20.3.1.1 Komplicerade regler

De gällande reglerna för beskattning av reavinster vid försäljning av aktier är, som framgått av avsnitt 20.2.1, komplicerade. Detta medför betydande nackdelar för såväl de skattskyldiga som skattemyndigheterna. Kapitalvinstkommittén sammanfattade i sitt betänkande (SOU 1986:37, s. 59) Reavinst Aktier Obligationer problemen på följande sätt: "För varje transaktion krävs i princip att den skattskyldige gör en genomgång av de alternativ som står till buds för att han skall vara säker på att han funnit det för honom gynnsammaste beskattningsresultatet. För taxeringsmyndigheterna gäller kontrollen inte bara själva vinstberäkningen utan också underlaget för den och den skattskyldiges rätt att använda det valda alternativet." Dessutom

måste den skattskyldige ta hänsyn till att det skattemässiga utfallet i hög grad kan påverkas av om försäljningen sker före eller efter två års innehavstid.

Det råder inte någon tvekan om att det nuvarande systemet för reavinstbeskattning av aktier är krångligt. Det kan vara motiverat att införa komplicerade skatteregler om man därigenom uppnår andra mål, som större rättvisa eller ökad rättssäkerhet. Den nuvarande reavinstbeskattningen av aktier uppfyller emellertid inte några sådana mål. Tvärtom kan den i vissa fall leda till att den skattskyldige betalar onödigt hög skatt och att det uppstår skillnader mellan skattskyldiga med olika förutsättningar att bedöma beskattningens konsekvenser. Slutsatsen är därför att det är angeläget att utarbeta enklare och mer enhetliga regler.

20.3.1.2 Skatteplanering med nuvarande skatteregler

Det kan konstateras att en betydande del av den mer avancerade skatteplaneringen har skett, och sker, inom ramen för reavinstbeskattningen av aktier. Skatteplanering med avkastningsfonder, optionslån, s.k. skalbolag och genom kvittning av reaförluster på yngre aktier mot reavinster på äldre aktier har varit vanlig. Det är främst två inslag i reavinstbeskattningen som utnyttjats för skatteplanering. Det första är att endast 40 % av reavinsten vid försäljning av aktier som innehafts två år eller längre är skattepliktig. Det andra har varit att reaförluster på aktier som innehafts kortare tid än två år tidigare kunnat dras av i sin helhet. Från och med den 1 januari 1989 är emellertid endast 40 % av reaförluster på sådana aktier avdragsgilla.

Trots att det vid flera tillfällen införts särskilda regler för att förhindra skatteplanering förefaller den inte ha minskat. Det finns därför ett starkt behov av att generellt minska utrymmet för skatteplanering genom att införa en enhetlig och likformig beskattning. Minskade möjligheter till skatteplanering skulle dels medföra minskat skattebortfall, dels skapa ökad rättvisa och dels ge samhällsekonomiska vinster genom att skattesystemet skulle påverka resursfördelningen i ekonomin i betydligt mindre omfattning.

20.3.1.3 Inlåsnings effekter

Beskattningen ger inlåsnings effekter om den medför att den skattskyldige av skatteskäl finner det lönsammare att behålla en tillgång än att sälja den och investera i någonting annat. Detta kan illustreras med ett exempel:

Antag att en person innehar aktier som är värda 100 000 kr. och som anskaffats för 25 000 kr. Om aktierna säljs blir den skattepliktiga vinsten för äldre aktier 30 000 kr. Om den skattskyldige har en marginalskatt på 61 % blir skattebelastningen sålunda 18 300 kr. För investering i exempelvis någon annan aktie återstår då 81 700 kr.

Antag vidare att de ursprungliga aktierna kan förväntas öka i värde med 10 % per år under de närmaste fem åren. Behåller den skattskyldige aktierna har han vid försäljning om fem år, vid oförändrade regler och

oförändrad marginals katt, 131 500 kr. efter skatt. Väljer han i stället att sälja sina aktier nu och investera det erhållna beloppet i nya aktier så måste dessa aktier stiga i värde med 12,5 % per år för att den skattskyldige skall ha 131 500 kr. efter skatt om fem år.

Beskattningen gynnar således alternativet att behålla aktier jämfört med alternativet att sälja aktier och placera i nya. Detta medför i sin tur samhällsekonomiska förluster, eftersom det kan leda till att investerare behåller aktier i mindre effektiva bolag i stället för att placera dem i bolag med högre avkastning.

20.3.1.4 Små skatteintäkter

Det finns inte någon heltäckande och löpande statistik över skatteintäkter från reavinstbeskattningen av aktier. Undersökningar visar emellertid att de skattepliktiga reavinsterna varit små i förhållande till den värdestegring på aktier som registrerats.

Riksrevisionsverket har gjort en sammanställning över reavinster på aktier inkomståret 1983. Sammanställningen visar skattepliktiga reavinster för yngre aktier på 1,1 miljarder kr., skattepliktiga reavinster för äldre aktier på 3,2 miljarder kr. (40 % av 7,9 miljarder kr.) och avdragsgilla reaförluster på 0,6 miljarder kr. Sammanlagt uppgick de skattepliktiga reavinsterna på aktier netto till ca 3,7 miljarder kr., vilket motsvarade 3 % av hushållens aktieinnehav detta år. Som jämförelse kan nämnas att den genomsnittliga värdeökningen på börsnoterade aktier var 18 % per år mellan 1973 och 1983.

En studie¹ utförd av RSV över ett antal stora aktieförsäljningar i bolag vars aktier blivit börsintroducerade, eller på annat sätt blivit marknadsnoterade, under åren 1981–1985 visar att av totala reavinster på 905 milj. kr. återstod efter kvotering och avdrag endast 15 milj. kr. i skatteunderlag. Studien visar därmed tydligt att personer med stora reavinster på aktier genom olika skatteplaneringsåtgärder kunnat reducera sin skattebelastning mycket kraftigt.

20.3.2 Mål för en reform

Reavinstbeskattningen av aktier bör utformas utifrån de generella inriktningarna för reformeringen av inkomstbeskattningen som angivits i kap. 3. Här återges och preciseras de mål som är av störst betydelse för utformningen av aktiebeskattningen.

Skatteplanering skall förebyggas

Beskattningen skall inte verka snedvridande på ekonomiska beslut. Det innebär att beskattningen inte skall påverka valet av företagsform, finansieringsform eller kapitalform. Slutligen skall beskattningen utformas

¹ "Aktievinster och skatter", RSV Rapport 1987:7

så att inläsnings effekterna minimeras.

Beskattningen skall uppfylla fördelningspolitiska mål. Det innebär att vid en given skattesats och på en given inkomst skall skattebelastningen bli densamma oavsett hur inkomsten uppkommit.

Den svenska aktiebeskattningen bör utformas så att den i största möjliga mån harmonierar med beskattningen i andra från ekonomisk synpunkt viktiga länder.

Aktiebeskattningen bör utformas så att den blir så enkel som möjligt. Utformningen bör vara sådan att den i första hand blir enkel att tillämpa för privatpersoner med små resurser för skatteöverväganden.

Beskattningen bör utformas så att den ger högre intäkter än nuvarande system.

20.3.3 Val av metod för reavinstbeskattning av aktier m.m.

Vårt förslag: Marknadsnoterade aktier m.m. reavinstbeskattas enligt en portföljmetod. Övriga aktier m.m. reavinstbeskattas enligt en genomsnittsmetod på aktieslagnivå.

Som sidoalternativ till portföljmetoden föreslår vi att även marknadsnoterade aktier m.m. beskattas enligt en genomsnittsmetod på aktieslagnivå.

Vi har under utredningsarbetet undersökt ett betydande antal metoder för kapitalbeskattning. I avsnitt 3.4 redovisas våra överväganden vad avser skatteuttag och beskattningsmetod. Vårt förslag är att införa en likformig och enhetlig kapitalbeskattning med konventionell inkomstbeskattning av kapitalinkomster. Nominellt beräknade reavinster liksom andra nominellt beräknade kapitalinkomster föreslås därvid bli beskattade med en enhetlig skattesats på 30 %.

Med utgångspunkt från att reavinstbeskattningen skall vara nominell och utformad som en konventionell inkomstbeskattning redovisas i de två följande avsnitten de tre alternativ för reavinstbeskattning av aktier som vi övervägt.

20.3.3.1 Reavinstbeskattning på aktienivå och på aktieslagnivå

Vid reavinstbeskattning av aktier kan den skattepliktiga vinsten beräknas på olika nivåer. Den nuvarande reavinstbeskattningen innefattar två sådana nivåer, aktienivå och aktieslagnivå. Vid aktie-för-aktie metoden görs reavinstberäkningarna på aktienivå och vid genomsnittsmetoden görs reavinstberäkningen på aktieslagnivå. Metoderna kan belysas med ett exempel:

Antag att en person vid tre tillfällen köper aktier i Volvo av serie B fria. Vid det första tillfället förvärvas 100 aktier för 100 kr. styck, vid det andra tillfället förvärvas 100 aktier för 125 kr. styck och vid det tredje tillfället

förvärvas 300 aktier för 150 kr. styck. Personen avyttrar sedan 150 aktier för 175 kr. styck och därefter ytterligare 150 aktier för 200 kr. styck.

Vid beräkningarna enligt aktie-för-aktie metoden antas att de aktier som först anskaffats är de som först avyttras, dvs. det antas att den s. k. först-in-först-ut (FIFO) principen följs. Enligt nuvarande regler får den skattskyldige däremot välja vilka aktier som sålts.

Enligt aktie-för-aktie metoden ger den första försäljningen en vinst på 175 kr. – 100 kr. = 75 kr. per styck för 100 aktier samt en vinst på 175 kr. – 125 kr. = 50 kr. per styck för 50 aktier. Den andra försäljningen ger en vinst på 200 kr. – 125 kr. = 75 kr. per styck för 50 aktier samt en vinst på 200 kr. – 150 kr. per styck för 100 aktier. Sammanlagt medför de båda försäljningarna en skattepliktig reavinst på 18 750 kr. Det kvarvarande innehavet på 200 aktier har ett anskaffningsvärde på 150 kr. per aktie.

Enligt genomsnittsmetoden beräknas det genomsnittliga anskaffningsvärdet för samtliga tre förvärv. Det genomsnittliga anskaffningsvärdet blir då 67 500 kr. delat på 500 aktier, dvs. 135 kr. per aktie. Den första försäljningen ger enligt genomsnittsmetoden en vinst på 175 kr. – 135 kr. = 40 kr. per aktie. Den andra försäljningen ger en vinst på 200 kr. – 135 kr. = 65 kr. per aktie. Sammanlagt medför de båda försäljningarna en skattepliktig reavinst på 15 750 kr. Det kvarvarande innehavet har ett anskaffningsvärde på 135 kr. per aktie.

Vid upprepade köp och försäljningar blir tillämpningen av genomsnittsmetoden mer komplicerad, se avsnitt 20.6.

Av exemplet framgår att metoderna ger olika resultat. När hela aktieinnehavet avyttrats kommer emellertid den sammanlagda skattepliktiga reavinsten i nominella termer att bli densamma enligt båda metoderna. Tidpunkten för beskattningen blir däremot olika. En aktie-för-aktie metod med en FIFO-princip leder vid stigande aktiekurser till en tidigare beskattning av värdestegringsvinster än genomsnittsmetoden. Detta framgår också av exemplet där den skattepliktiga reavinsten är högre enligt aktie-för-aktie metoden än enligt genomsnittsmetoden. Senareläggning av beskattningen innebär i sin tur att skatteuttaget sänks i ekonomisk mening. Orsaken är att senarelagd beskattning leder till större räntefria skattekrediter, vilka utgör en förmån för den skattskyldige, se avsnitt 3.4.5.

Både aktie-för-aktie metoden och genomsnittsmetoden har såväl fördelar som nackdelar:

För aktie-för-aktie metoden talar att den i många fall torde överensstämma med den skattskyldiges egen syn på resultatet av de olika aktieplaceringarna.

Aktie-för-aktie metoden innebär i kombination med FIFO-principen att skattecrediterna i normalfallet blir något mindre än enligt genomsnittsmetoden. Metoden uppfyller därmed det i avsnitt 3.4.5 redovisade kravet att skattecrediterna skall minimeras något bättre än vad som följer av genomsnittsmetoden. Detta gäller emellertid endast vid användande av FIFO-principen. Skulle den skattskyldige själv få välja vilka aktier som avyttrats skulle aktie-för-aktie metoden sannolikt leda till större skattekrediter än genomsnittsmetoden.

Mot aktie-för-aktie metoden talar att den kräver komplicerade fördelningar av anskaffningsvärden vid emissioner, försäljning av teckningsrätter och liknande. I praktiken torde då i många fall genomsnittsberäkningar bli nödvändiga. För att uppnå rimliga möjligheter till kontroll av de skattskyldigas reavinstberäkningar torde det dessutom vara nödvändigt att föreskriva vilka aktier som skall anses ha avyttrats vid en delförsäljning, exempelvis i form av en FIFO-princip.

För genomsnittsmetoden talar att den ger möjlighet att på ett enhetligt sätt behandla aktieförsäljningar, emissioner, försäljning av teckningsrätter och liknande.

Vid genomsnittsmetoden behövs inte heller någon regel för att bestämma vilka aktier som skall anses avyttrade vid delförsäljningar. Den används också av vissa skattskyldiga som har möjlighet att välja mellan en aktie-för-aktie metod och en genomsnittsmetod.

Mot genomsnittsmetoden talar att den i ett avseende är mer komplicerad än en aktie-för-aktie metod. Den medför nämligen att så länge den skattskyldige innehar någon aktie av ett aktieslag så måste uppgifter om utgifterna för samtliga anskaffningar av aktier av detta slag sparas. Därtill kommer att beräkningen av återstående genomsnittligt anskaffningsvärde kan vara komplicerad i vissa fall.

Sammantaget har vi funnit att båda metoderna kan vara komplicerade. Genomsnittsmetoden har emellertid fördelen framför aktie-för-aktie metoden att den är möjlig att tillämpa på ett enhetligt sätt i flertalet situationer. Den reglerar också vilka aktier som skall anses försålda. I valet mellan en aktie-för-aktie metod och en genomsnittsmetod förordar vi därför genomsnittsmetoden.

Vårt förslag till reavinstbeskattning enligt genomsnittsmetoden redovisas i avsnitt 20.6.

20.3.3.2 Reavinstbeskattning på portföljnivå

Den skattepliktiga reavinsten kan också beräknas på andra nivåer än aktienivå eller aktieslagsnivå. Det alternativ vi undersökt är att betrakta den skattskyldiges hela innehav av aktier, eller en viss grupp av aktier, som en enhet.

Det är vanligt att en persons investeringar i olika slag av tillgångar sammantagna brukar kallas en "portfölj". Man brukar tala om en "investeringsportfölj" eller en "värdepappersportfölj". I överensstämmelse med detta språkbruk kallas här den skattskyldiges samlade innehav av aktier, eller en viss grupp av aktier, för den skattskyldiges *aktieportfölj*.

Med denna terminologi har vi undersökt en metod att vid försäljning av aktier beräkna den skattepliktiga reavinsten på *portföljnivå*. Metoden kallas för *portföljmetoden*. Skillnaderna mellan portföljmetoden och genomsnittsmetoden är i princip desamma som mellan genomsnittsmetoden och aktie-för-aktie metoden. Sett över hela den tidsperiod som den skattskyldige innehar aktier blir den skattepliktiga reavinsten, vid symmetrisk skattebehandling av reavinster och reaförluster, i nominella termer densamma enligt alla tre metoderna. Skillnaderna uppkommer genom att reavinstbe-

skattningen sker vid olika tidpunkter.

Portföljmetoden har emellertid vissa tekniska särdrag. Vid beräkningar som omfattar olika slag av aktier är det inte relevant att beräkna den genomsnittliga anskaffningskostnaden som total anskaffningskostnad dividerad med antalet aktier. Den genomsnittliga anskaffningskostnad som får dras av vid beräkning av den skattepliktiga reavinsten beräknas i stället som en andel av försäljningsintäkterna. Den andel av försäljningsintäkterna som får dras av som anskaffningskostnad beräknas som portföljens hela anskaffningskostnad dividerad med portföljens hela marknadsvärde. Därigenom fördelas aktiernas anskaffningskostnader proportionellt mot marknadsvärdet på de innehavda aktierna.

Denna tekniska skillnad mellan genomsnittsmetoden och portföljmetoden kan belysas med ett exempel:

1 000 aktier av ett slag är anskaffade för 75 000 kr. 500 av aktierna säljs för 50 000 kr. Enligt genomsnittsmetoden är anskaffningsvärdet 75 kr. per aktie. Den skattepliktiga vinsten vid försäljningen blir då 50 000 kr. - $(500 \times 75 \text{ kr.}) = 12\,500 \text{ kr.}$

Vid portföljmetoden måste först andelen avdragsgill anskaffningskostnad (avdragskvoten) beräknas. Avdragskvoten beräknas som aktiernas anskaffningskostnad före försäljningen dividerad med deras marknadsvärde före försäljningen. De 500 aktier som säljs har ett marknadsvärde på 100 kr. styck. Eftersom alla aktierna är av samma slag blir marknadsvärdet på hela aktieinnehavet 100 000 kr. Avdragskvoten kan då beräknas till 75 000 kr. dividerat med 100 000 kr. = 0,75 eller 75 %. Den skattepliktiga vinsten enligt portföljmetoden blir då 50 000 kr. - $(50\,000 \text{ kr.} \times 75 \%) = 12\,500 \text{ kr.}$

Genomsnittsmetoden kan bara tillämpas på aktier av samma, eller mycket likartade, slag. Vid portföljmetoden är det däremot möjligt att slå ihop olika aktier, och andra värdepapper, eftersom beräkningen av genomsnittligt anskaffningsvärde enbart grundas på anskaffningskostnader och marknadsvärden. Skillnaden kan också uttryckas som att vid genomsnittsmetoden beräknas anskaffningsvärdet per aktie, medan vid portföljmetoden beräknas anskaffningsvärdet per krona marknadsvärde hos portföljen.

Som framgått är det vid portföljmetoden nödvändigt att vid vissa tidpunkter beräkna såväl marknadsvärde som anskaffningsvärde för hela aktieportföljen. Anskaffningsvärdet är i de flesta fall i princip möjligt att bestämma med hjälp av uppgifter om köpeskillingar.

Även marknadsvärdet för aktieportföljen kan vara svårt att beräkna. För marknadsnoterade aktier kan portföljvärdet i de flesta fall enkelt beräknas med hjälp av marknadspriset. För icke marknadsnoterade aktier är det däremot nödvändigt att beräkna marknadsvärden på annat sätt. Sådana skattemässiga beräkningar genomförs bland annat i samband med förmögenhetsbeskattningen, men de framräknade marknadsvärdena torde inte uppfylla de krav som bör ställas på en likformig kapitalbeskattning. Reavinstbeskattning av icke marknadsnoterade aktier enligt en portföljmetod skulle således innebära risk för felaktigheter i beskattningen. Felaktigheter i värderingen skulle då påverka reavinstbeskattningen på ett

slumpmässigt sätt.

Vår bedömning är att en portföljmetod bäst lämpar sig för marknadsnoterade aktier. För att uppfylla kraven på enhetlig och likformig beskattning och kravet på att minimera utrymmet för skatteplanering har vi emellertid bedömt det som nödvändigt att vissa icke marknadsnoterade värdepapper ändå beskattas enligt portföljmetoden. Motivet är att en placering i exempelvis *icke marknadsnoterade* aktier, eller andra aktierelaterade värdepapper, i ett bolag vars aktier är marknadsnoterade inte skall beskattas enligt en annan metod än de *marknadsnoterade* aktierelaterade värdepapperen i samma bolag. Vi har bedömt att en sådan olikformighet skulle kunna medföra större nackdelar än det förordade alternativet att inkludera vissa icke marknadsnoterade värdepapper i portföljmetoden. I vårt förslag till ny 24 § 4 mom. SIL definieras begreppet marknadsnoterad.

Vårt förslag till reavinstbeskattning av marknadsnoterade aktier m.m. enligt portföljmetoden redovisas i avsnitt 20.5.

20.4 Avgränsning av värdepapper och vissa gemensamma regler

20.4.1 Avgränsning av värdepapper som beskattas enligt portföljmetod resp. genomsnittsmetod

Vårt förslag: Portföljmetoden tillämpas vid reavinstbeskattning av följande slag av värdepapper i den mån de är föremål för marknadsnotering: Aktie, interimisbevis, andel i annan aktiefond än allemansfond och avkastningsfond, delbevis, teckningsrättsbevis, vinstandelsbevis, konvertibelt skuldebrev och skuldebrev förenat med optionsrätt. Vidare optionsbevis eller företrädesrätt till teckning av aktie, konvertibelt skuldebrev, skuldebrev förenat med optionsrätt, eller vinstandelsbevis samt optioner eller terminskontrakt avseende något av här uppräknade värdepapper eller avseende index som grundas på här uppräknade värdepapper.

Portföljmetoden tillämpas också på icke marknadsnoterade värdepapper av nämnda slag, om något annat värdepapper av ovannämnda slag i det bolag till vilket värdepapperet är hänförligt är föremål för marknadsnotering. Vidare är portföljmetoden tillämplig på värdepapper och andra finansiella instrument som till konstruktion och verkningssätt liknar ovan nämnda värdepapper.

Portföljmetoden tillämpas på ovan nämnda värdepapper om och endast om de innehåfts över ett årsskifte.

Värdepapper som förvärvas eller avyttras med stöd av annat finansiellt instrument exempelvis en option, som ingått i portföljvärdet, och där utnyttjandet av optionen eller motsvarande inte skall beskattas som avyttring, skall emellertid alltid beskattas enligt portföljmetoden.

Portföljmetoden tillämpas inte på värdepapper av ovannämnda slag om det bolag som de avser utgör ett fåmansföretag.

Genomsnittsmetoden tillämpas vid reavinstbeskattning av värdepapper av ovan nämnda slag som inte skall reavinstbeskattas enligt portföljmetoden. Genomsnittsmetoden tillämpas också vid reavinstbeskattning av andelar i ekonomiska föreningar och andelar i aktiefonder som inte beskattas enligt portföljmetoden. För andelar i allemansfonder utgör skattepliktig reavinst två tredjedelar av den enligt genomsnittsmetoden beräknade vinsten. För reavinster på aktier m.m. i fåmansföretag föreslås särregler för personer i närståendekretsen. Vidare är genomsnittsmetoden tillämplig på värdepapper och andra finansiella instrument som till konstruktion och verkningssätt liknar ovan nämnda värdepapper och som inte beskattas enligt portföljmetoden.

Huvudregeln är att aktier och till aktier relaterade värdepapper skall beskattas enligt portföljmetoden om de är marknadsnoterade och beskattas enligt genomsnittsmetoden om de inte är marknadsnoterade. Andelar i ekonomiska föreningar samt andelar i allemansfonder och avkastningsfonden föreslås emellertid alltid bli reavinstbeskattade enligt genomsnittsmetoden.

Med marknadsnotering menas notering på svensk eller utländsk börs eller annan notering av marknadsmässig omsättning som är allmänt tillgänglig. Till det sistnämnda slaget av marknadsnoteringar kan räknas allmänt tillgängliga uppgifter om köp- och säljpriser från s.k. market makers (marknadsgaranter).

Även aktier och aktierrelaterade värdepapper som inte är föremål för marknadsnotering skall beskattas enligt portföljmetoden, om det finns marknadsnoterade aktier eller andra värdepapper som beskattas enligt portföljmetoden i det bolag till vilket värdepapperet är hänförligt. Marknadsnotering av någon typ av portföljpapper "smittar" således andra värdepapper som gäller samma bolag. Om t.ex. endast någon serie aktier i ett bolag är marknadsnoterad skall alla aktier i detta bolag beskattas enligt portföljmetoden.

Värdepapper som förvärvas eller avyttras med stöd av annat värdepapper, exempelvis en option, som ingått i portföljen, och där utnyttjandet av optionen eller liknande inte skall beskattas som avyttring, se avsnitt 20.4.2.1, skall alltid beskattas enligt portföljmetoden. Detta har exempelvis betydelse vid emissioner. Aktier som förvärvas med stöd av moderaktier som ingår i portföljen skall sålunda alltid beskattas enligt portföljmetoden. Värdepapper som säljs med stöd av exempelvis säljoption som ingått i portföljen skall också beskattas enligt portföljmetoden. Vid försäljning av aktie med stöd av säljoption skall sålunda aktien "läggas in" i portföljen och aktieförsäljningen beskattas enligt portföljmetoden.

Genomsnittsmetoden tillämpas på alla typer av aktieliknande värdepapper som *inte* beskattas enligt portföljmetoden.

Andelar i ekonomiska föreningar avyttras i normalfallet genom inlösen. Det uppkommer då mycket sällan någon skattepliktig reavinst av betydelse. Dessutom utgörs huvuddelen av antalet andelar i ekonomiska föreningar av andelar med låga individuella värden i kooperativa ekonomiska

föreningar. I dessa fall förekommer inte marknadsnoteringar, men vi anser att om sådana andelar i ekonomiska föreningar skulle marknadsnoteras så skulle det medföra betydande komplikationer att reavinstbeskatta dem tillsammans med aktier m.m. enligt en portföljmetod. Av ovanstående orsaker föreslås att andelar i ekonomiska föreningar beskattas enligt genomsnittsmetoden.

Värdepapper som inte ingår i uppräknningen men som till sin innebörd liknar dessa skall också beskattas enligt portföljmetoden resp. genomsnittsmetoden. Utvidgningen till liknande fondpapper och andra finansiella instrument kan i och för sig kritiseras för att inte vara så precis som kan krävas av en skattelagregel. Det är emellertid inte möjligt att genom en uppräkning fånga in alla tänkbara varianter av, och benämningar på, finansiella instrument som finns, eller kan komma att konstrueras. Även sådana värdepapper som inte uttryckligen räknats upp bör dock omfattas av portfölj- resp. genomsnittsmetoden, om de till konstruktion eller verkningssätt liknar de uppräknade värdepapperen. Vi anser att en sådan vid formulering – men som ändå ger någon vägledning för tolkningen i praxis – är att föredra ur rättssäkerhetssynpunkt, framför osäkerhet om hur ett instrument skall beskattas.

Av betydelse vid bedömningen av om ett värdepapper skall anses vara aktieliknande är om avkastningen eller värdet, direkt eller indirekt, beror på vinstutvecklingen hos, eller värdet av, ett aktiebolag eller en grupp av aktiebolag. Värdepapper vars pris är beroende av index för aktieoptioner är exempel på sådana aktieliknande värdepapper som föreslås bli beskattade enligt aktiereglerna. Rättigheter att teckna bevis om andel i vinst är ett annat exempel.

Vid bedömningen av om ett värdepapper är aktieliknande måste en avgränsning göras mot fordringar. En fordran har normalt ett värde oavsett utvecklingen för gäldenärsbolaget. Befarad eller inträffad insolvens hos gäldenären kan visserligen påverka en sådan fordrans värde, men detta medför inte att fordran skall anses vara aktieliknande.

Författningsförslag avseende avgränsningen mellan portföljmetoden och genomsnittsmetoden finns i förslagen till 27 och 28 §§ SIL.

20.4.2 Vissa gemensamma regler m.m.

Vårt förslag är att hela den enligt portföljmetoden eller genomsnittsmetoden beräknade reavinsten beskattas i inkomstslaget kapital med en skattesats på 30 %. Vinster på andelar i allemansfonder skall emellertid endast till två tredjedelar utgöra skattepliktig reavinst. Förslaget innebär att de nuvarande reglerna om nedtrappning av den skattepliktiga vinsten med innehavstiden tas bort.

Därutöver föreslås två kompletterande särregler. För det första föreslås att endast 70 % av reaförluster skall få dras av, se kap. 16. Vid avyttring av andelar i allemansfonder får 70 % av två tredjedelar, dvs. 47 %, av förluster dras av. För det andra föreslås vissa särregler för beskattningen av utdelningsinkomster från fåmansföretag och av reavinster vid försäljning av aktier i fåmansföretag, se avsnitt 20.7.

Vidare föreslås generellt att reavinster beskattas när egendomen avyttras. Med avyttringstidpunkt menas tidpunkten då bindande avtal träffas om försäljning, byte eller jämförbar överlåtelse. Enligt gällande rätt inträder skattskyldighet i stället när den första betalningen av köpeskillingen blir tillgänglig för lyftning, enligt den s.k. första kronans princip. Tidpunkten för beskattningen behandlas närmare i avsnitt 15.7.

20.4.2.1 Lösen av optioner, konvertering av konvertibla skuldebrev m.m.

Vårt förslag: Vid förvärv av värdepapper med stöd av förvärvad option, terminskontrakt, teckningsoption eller teckningsrättsbevis eller delbevis, genom konvertering av konvertibelt skuldebrev eller konvertibelt vinstandelsbevis eller liknande skall utnyttjandet av optionen eller motsvarande finansiella instrument reavinstbeskattas som avyttring av det finansiella instrumentet om utnyttjandet äger rum mer än ett år efter utställandet eller emissionen av det finansiella instrumentet.

Om ovan nämnda förvärv i stället äger rum inom högst ett år efter utställandet eller emissionen av ovan angivna finansiella instrument skall reavinstbeskattning ej utlösas.

Enligt gällande rätt utlöser lösen av optioner, utnyttjande av teckningsrätter eller teckningsoptioner, konvertering av konvertibla skuldebrev eller av konvertibla vinstandelsbevis eller liknande inte reavinstbeskattning.

Vi delar kapitalvinstkommitténs bedömning att optioner och terminskontrakt bör betraktas som separata värdehandlingar vilka skall beskattas på samma sätt som exempelvis aktier. Det innebär enligt vår mening att avyttring av exempelvis en option i princip skall utlösa reavinstbeskattning, oavsett om vederlaget utgörs av den aktie som optionen ger rätt att köpa, eller om vederlaget utgörs av kontanter. Konsekvensen av detta synsätt är att lösen av optioner, konvertering av konvertibla skuldebrev och leverans enligt terminskontrakt etc. bör utlösa beskattning. Detta förfarande benämns i det följande avskattning.

Alternativet till avskattning är att lösen av optioner, leverans enligt terminskontrakt, konvertering av konvertibla skuldebrev m.m. inte skall utlösa beskattning. Beskattning sker då i stället vid försäljningen av det värdepapper som erhållits genom exempelvis konvertering av ett konvertibelt skuldebrev. Detta innebär att beskattningen skjuts upp och att anskaffningsvärdet för det värdepapper som erhållits genom konverteringen av det konvertibla skuldebrevet utgörs av skuldebrevets anskaffningsvärde. Detta alternativ kallas därför uppskovsalternativet.

Fördelarna med resp. metod redovisas nedan:

För avskattningsalternativet talar att det uppfyller kraven på likformighet. Det medför likformighet mellan fallen att aktie byts mot aktie och att konvertibelt skuldebrev byts mot aktie. Det medför också likformighet mellan options- och terminsaffärer som avslutas med kontantavräkning och

sådana som avslutas med lösen eller leverans enligt terminskontrakt. Slutligen leder det till symmetri i beskattningen. Detta uppnås inte vid uppskovsalternativet. Vid exempelvis lösen av optioner som innebär försäljning till överpris reavinstbeskattas överpriset omedelbart, medan reavinstbeskattningen skjuts upp vid lösen som innebär köp till underpris.

Avskattning leder till tidigare beskattning av options- och terminsaffärer än uppskovsalternativet, vilket uppfyller målet att skattekrediterna skall minimeras. För närvarande finns exempelvis realiserade kursvinster på ca 10 miljarder kr. i konvertibla skuldebrev. En tidigareläggning av beskattningen med fem år genom att avskattningsalternativet väljs skulle i detta fall innebära en räntevinst på sammanlagt ca 1,5 miljarder kr. för staten.

Avskattningsalternativet innebär vidare att principen om att reavinstbeskattning skall utlösas oavsett i vilken form som vederlaget utgår kan upprätthållas.

För uppskovsalternativet och mot avskattningsalternativet talar att det kan vara svårt att värdera de värdepapper som erhålls vid konvertering av konvertibelt skuldebrev, lösen av option eller liknande.

För uppskovsalternativet och mot avskattningsalternativet talar vidare att avskattning inte bör ske vid deltagande i ny- eller fondemission med stöd av moderaktie, eller vid split. Detta innebär att utnyttjande av tecknings- eller delrätter som erhållits med stöd av moderaktie inte bör utlösa beskattning. Utnyttjande av *köpt* tecknings- eller delrätt är däremot att jämställa med lösen av optioner och bör vid avskattningsalternativet utlösa beskattning. Vid uppskovsalternativet kan däremot tecknings- och delrätter behandlas på samma sätt oavsett om de erhållits genom köp eller med stöd av moderaktie.

Vår bedömning är att avskattningsalternativet i princip är att föredra eftersom det leder till en mera likformig beskattning. Vårt förslag är därför att som huvudregel skall utnyttjande av option, konvertering av konvertibelt skuldebrev eller liknande reavinstbeskattas som avyttring av optionen, det konvertibla skuldebrevet eller motsvarande. De praktiska problemen med avskattning, i kombination med de vanligen små reavinster som skulle beskattas vid bland annat utnyttjande av inköpta teckningsrätter, motiverar emellertid vissa undantag från huvudregeln om avskattning. Vårt förslag är därför att uppskovsmetoden av förenklingsskäl skall tillämpas om lösen, konvertering eller liknande äger rum *senast ett år* efter utställandet av optionen, teckningsrätten, det konvertibla skuldebrevet eller liknande.

Motivet för att sätta gränsen för undantaget vid ett år är att de flesta fall av utnyttjande av teckningsrätter, delrätter, lösen av optioner m.m. därigenom undantas från avskattning. De stora värdestegringsvinster som uppkommer på bl.a. konvertibla skuldebrev, konvertibla vinstandelsbevis och vissa teckningsoptioner med lång löptid kommer med denna gräns däremot att beskattas vid konvertering eller motsvarande.

Författningsregleringen återfinns i förslaget till 24 § 2 mom. tredje stycket SIL.

20.4.2.2 Strukturrationalisering

Vårt förslag: Då aktier i andra bolag än fåmansföretag avyttras mot ersättning som utgår uteslutande i form av nyemitterade aktier i det köpande företaget skall uppskov med reavinstbeskattningen erhållas. Vid avyttring av aktier i fåmansföretag kan uppskov erhållas efter ansökan hos länsskattemyndigheten.

Generellt innebär målen om enhetliga och likformiga regler och målet att skattekrediterna skall minimeras att uppskov med reavinstbeskattningen bör undvikas. Vår bedömning i föregående avsnitt var emellertid att det av praktiska orsaker var motiverat att medge uppskov i de flesta fall då värdepapper förvärvas med stöd av option, inköpt teckningsrätt eller liknande. I detta avsnitt behandlas en annan typ av fall där vi anser att det är befogat med uppskov med reavinstbeskattningen.

I många fall då ett aktiebolag, helt eller delvis, förvärvar aktierna i ett annat bolag motiveras köpet av att bolagens verksamhet skall integreras eller samordnas. Sådan strukturrationalisering är ofta önskvärd från samhällsekonomisk synpunkt. Enligt gällande regler kan regeringen också helt eller delvis medge skattefrihet vid avyttring av äldre aktier om beskattningen kan antas hindra strukturrationalisering som anses önskvärd från allmän synpunkt.

Vi bedömer att det skulle innebära ett alltför stort avsteg från likformig kapitalbeskattning att medge skattefrihet i de fall då aktier köps av aktiebolag. Ett alternativ till skattefrihet har emellertid föreslagits av kapitalvinstkommittén. Kommittén föreslog (SOU 1986:37, s. 141 ff) att de nuvarande dispensreglerna skulle ersättas av generella regler om uppskov med beskattningen när aktier avyttras mot ersättning som uteslutande utgår i form av nyemitterade aktier i det köpande bolaget. Remissinstanserna var i allmänhet positiva till förslaget.

Vi ansluter oss till kapitalvinstkommitténs förslag och föreslår därför att uppskov med beskattningen erhålls då aktier avyttras mot vederlag som uteslutande utgår i form av aktier i det köpande bolaget. Därigenom uppnås också att reavinstbeskattningen i sådana fall inte missgynnar alternativet att ett bolag förvärvar ett annat bolag som redan driver verksamhet framför alternativet att bolaget i stället startar motsvarande verksamhet i egen regi.

För aktier i fåmansbolag föreslår vi i vissa fall särskilda regler för beskattning av reavinster, se avsnitt 20.7. För att dessa särregler inte skall kringgås genom att aktier i ett fåmansbolag först byts mot andra aktier vilka sedan säljs föreslår vi att uppskavsreglerna inte skall gälla då aktiebolag förvärvar aktier i fåmansbolag.

Motivet för de särskilda reglerna för fåmansbolag är att säkerställa att arbetsinkomster som sparas i bolaget beskattas likformigt med andra arbetsinkomster. För delägare i fåmansbolag som kan visa att förhållande-
na är sådana att beskattning inte skall ske i inkomstslaget tjänst bör det

därför finnas möjlighet att ansöka om uppskov med beskattningen i de fall de avyttrat sina aktier i fåmansbolaget mot vederlag som uteslutande utgår i form av aktier i det köpande bolaget. Vårt förslag är att uppskov i sådana fall skall kunna medges efter ansökan hos länsskattemyndigheten.

Vid uppskov med beskattningen inträder skatteplikt först när de nyemitterade aktier som erhållits i utbyte avyttras. Vid tillämpning av portföljmetoden, se avsnitt 20.5, kommer avdraget för anskaffningsvärde då att beräknas som försäljningsintäkten multiplicerad med den avdragskvot som gäller vid avyttringstidpunkten. Vid genomsnittsmetoden får de erhållna nyemitterade aktierna överta anskaffningsvärdet från de aktier som lämnats i utbyte.

Författningsregleringen finns i förslagen till 27 § 6 mom. och 28 § 5 mom. SIL.

20.4.2.3 Tvångsavyttringar

Vårt förslag: För tvångsavyttringar skall inte längre gälla några särregler.

Nu gällande regler innebär att den skattskyldige vid en tvångsavyttring får tillämpa de regler som gäller för aktier som innehafts i två år eller mer även om aktierna innehafts kortare tid.

I ett system där det innebär en fördel att sälja egendomen efter viss minsta innehavstid är det rimligt att ha regler som ger den skattskyldige samma fördel om han tvingas avbryta innehavet innan denna minsta innehavstid har uppnåtts.

Vårt förslag till reavinstbeskattning innehåller inte några tidsgränser som reglerar skattepliktens omfattning för aktier. Det finns därför inte av denna anledning något skäl att ha särskilda regler när en skattskyldig tvingas avyttra sin egendom. Inte heller likviditetsskäl talar emot en avskattning i samband med tvångsavyttring.

Vi har sålunda funnit att övervägande skäl, inte minst förenklings-skäl, talar mot en särbehandling. Några särregler för tvångsfallen föreslås därför inte.

20.4.2.4 Skattefri omplacering

Det har vid olika tillfällen framförts önskemål om skattefrihet vid omplacering av aktier. Ägarutredningen yttrade exempelvis i sitt huvudbetänkande (SOU 1988:38) Ägande och inflytande i svenskt näringsliv (s. 21) att "Som en i flera avseenden intressant åtgärd vill utredningen dock peka på möjligheten att medge småsparare i aktier uppskov med beskattning av realisationsvinster från aktieförsäljningar som återinvesteras på aktiemarknaden".

Förslagen till skattefri omplacering har i allmänhet utformats så att intäkter från försäljning av aktier som investerats i nya aktier inte medräknas vid beräkningen av skattepliktig inkomst. Tekniskt medför detta

att de nya aktierna i någon form övertar de sålda aktiernas anskaffningsvärde. Skattefri omplacering skulle därmed innebära uppskov med beskattningen enligt samma principer som beskrivits i avsnitt 20.4.2.2 om strukturrationalisering, eller som ligger till grund för det nuvarande systemet med uppskov med reavinstbeskattning av en- och tvåfamiljsfastigheter vid anskaffning av ersättningsbostad.

Vi har bedömt att skattefri omplacering skulle kunna medföra en viss stimulans för sparande i aktier. Dels skulle privatpersoner kunna delta aktivt på aktiemarknaden utan att detta skulle utlösa beskattning. Dels skulle det faktiska skatteuttaget från sparande i aktier bli något lägre, genom att beskattningen skulle skjutas upp.

Ett ökat deltagande av privatpersoner på aktiemarknaden skulle i sin tur kunna leda till ökat ägarinflytande i företagen och därmed förbättrad resursfördelning i ekonomin. Detta är, enligt vår uppfattning, ägarutredningens huvudskäl för att förespråka skattefri omplacering.

Vår bedömning är att skattefri omplacering, obegränsad eller upp till ett visst belopp, i princip skulle kunna medföra de positiva effekter som nämnts ovan. Mot detta måste emellertid vägas ett antal negativa effekter.

Skattefri omplacering skulle för det första eliminera reavinstbeskattningens inlåsnings effekter vid omplacering av aktier, men skulle i stället sannolikt *förstärka* inlåsningsen av kapital på aktiemarknaden i sin helhet, eftersom den latent skatteskulden på aktieinnehav i genomsnitt skulle öka. En inlåsnings av kapital i enskilda aktier skulle således bytas ut mot en kraftigare inlåsnings av kapital på aktiemarknaden i sin helhet. Vi anser att en sådan olikformig behandling av investeringar i aktier jämfört med investeringar i exempelvis obligationer eller enskild näringsverksamhet alltför kraftigt skulle strida mot målet att införa en enhetlig kapitalbeskattning. Därmed skulle skattefri omplacering också strida mot målet att minimera skattekrediterna, se avsnitt 3.4.5.

För det andra skulle skattefri omplacering medföra att värdestegringsvinster på aktier, i ännu högre grad än enligt vårt förslag, skulle beskattas lindrigare än löpande kapitalavkastning i form av exempelvis räntor. Strikt likformig beskattning kräver att både löpande avkastning och kapitalavkastning i form av värdestegringsvinster beskattas när de uppkommer. Vårt förslag är att värdestegringsvinster beskattas när de realiseras, vilket innebär en förmån jämfört med beskattningen av löpande avkastning. Med skattefri omplacering skulle kapitalavkastning i form av värdestegringsvinster på aktier få en ännu förmånligare beskattning, jämfört med kapitalavkastning som beskattas löpande. Vi anser att skattefri omplacering för aktier även av detta skäl skulle medföra ett alltför stort avsteg från principen om likformig kapitalbeskattning.

Ett tredje viktigt argument mot att tillåta skattefri omplacering är att den skulle kunna utnyttjas för skatteanpassning. Den skattskyldige skulle exempelvis kunna lånefinansiera aktieinnehav som endast sträcker sig över årsskiftet och på så sätt undgå beskattning av värdestegringsvinster på aktier, samtidigt som han de facto använder dessa vinster till annat än investeringar i aktier.

Det fjärde skälet mot skattefri omplacering av aktier är att den skulle göra reavinstbeskattningen krångligare. Vid beräkning av den skattepliktiga vinsten skulle det bli nödvändigt att avskilja sådana försäljningsintäkter som använts för köp av nya aktier. Det skulle också bli nödvändigt för skattemyndigheterna att kontrollera att aktieköp verkligen ägt rum.

Sammanfattningsvis föreslår vi, av ovan angivna orsaker, att skattefri omplacering av aktier inte skall medges.

20.5 Reavinstbeskattning enligt portföljmetoden

20.5.1 Sammanfattning av förslaget

En skattskyldigs hela innehav av marknadsnoterade aktier m.m. ses som en enhet – en portfölj. Portföljmetoden tillämpas på marknadsnoterade aktier m.m. när de innehafts över ett årsskifte. För att underlätta framställningen talas i det följande endast om avdrag för anskaffningsvärde. Det avdragsgilla omkostnadsbeloppet kan emellertid därutöver innefatta bl.a. försäljningskostnader som courtage och omsättningsskatt.

Huvudregel

Skattepliktig vinst = försäljningsintäkter - avdrag för anskaffningsvärde

Avdrag för anskaffningsvärde = försäljningsintäkter x avdragskvoten

Avdragskvoten = föregående års utgående anskaffningsvärde/portföljens marknadsvärde vid föregående års utgång

Utgående anskaffningsvärde = anskaffningsvärde vid föregående års utgång + årets anskaffningsutgifter - årets avdrag för anskaffningsvärde

Spärregel mot negativt anskaffningsvärde

Avdrag för anskaffningsvärde får inte medföra att kvarvarande anskaffningsvärde blir negativt.

Kompletteringsregel om särskilt avdrag vid förlust på kvarvarande portfölj vid årets utgång

Om vid årets slut anskaffningsvärdet överstiger marknadsvärdet vid tillämpning av huvudregeln, skall det överskjutande anskaffningsvärdet dras av som ett särskilt avdrag från årets försäljningsintäkter. Det särskilda avdraget får dock inte medföra att det uppkommer förlust på årets försäljningar.

Författningsreglering av portföljmetoden för aktier m.m. finns i förslaget till 27 § SIL.

20.5.2 Tidigare utredningar

Portföljmetoden är en vidareutveckling av idéer om s.k. saldometoder som har förts fram i tidigare utredningsarbete. Kapitalvinstkommittén övervägde i sitt slutbetänkande (SOU 1986:37) olika saldometoder. Enligt den *danska saldometoden* uppkommer ingen skattepliktig inkomst förrän så många försäljningar har gjorts att hela anskaffningskostnaden har förbrukats. Metoden innebär i sin enklaste version full återinvesteringsrätt under året utan att det utlöser beskattning. Med *nettoförsäljningsmetoden* beskattas också nettot av köp och försäljningar under året. Dock utlöses beskattning endast om anskaffningsvärdet är mindre än börsvärdet vid årets utgång. Återinvesteringar medges också här. Med *börsvärde*metoden beskattas eventuell ökning under året av börsvärdet på hela aktieportföljen oavsett om försäljning har skett. Har portföljen sjunkit i värde krediteras den skattskyldige skatt vid årets slut.

Kapitalvinstkommittén ansåg att saldometoderna visserligen utgjorde intressanta alternativ till nuvarande metoder men eftersom det skulle innebära en så genomgripande förändring att genomföra någon av dem måste det föregås av en omfattande allmän diskussion. Kapitalvinstkommittén föreslog därför en modifierad genomsnittsmetod för beräkning av aktievinster.

Vid remissbehandlingen av betänkandet ansåg några instanser att saldometoderna var intressanta och borde utredas närmare. Många remissinstanser berörde inte saldometoderna eftersom de inte hade presenterats som något huvudförslag. Av dem som kommenterade metoderna var de flesta kritiska av framför allt två skäl; dels innebar vissa varianter av saldometoderna beskattning av orealiserade vinster, dels ansågs att det var svårt för de skattskyldiga att förutse skatteeffekterna vid försäljningstillfället. Andra påtalade den bristen att beskattning av realiserade vinster i vissa fall kunde skjutas på framtiden. Några ansåg att metoderna krävde ett alltför komplicerat kontrollförfarande.

Vi har tagit fasta på denna kritik när vi har utarbetat portföljmetoden. I portföljmetoden fångar man upp vissa fördelar som fanns i kapitalvinstkommitténs saldometoder, t.ex. enkelhet och ökade kontrollmöjligheter, samtidigt som man kommit till rätta med vissa avgörande brister bl.a. när det gäller förutsebarheten.

20.5.3 Huvudregel för vinstberäkning

För att underlätta framställningen talas i det följande huvudsakligen om aktier. För avgränsningen av värdepapper se avsnitt 20.4.1.

Vårt förslag: Den skattepliktiga vinsten utgörs av årets försäljningsintäkter minskade med avdrag för anskaffningsvärde.

Avdraget för anskaffningsvärde beräknas som en viss kvot av försäljningsintäkten, *avdragskvoten*. Avdragskvoten är lika med föregående års utgående anskaffningsvärde dividerat med marknadsvärdet på portföljen vid föregående års utgång.

Utgående anskaffningsvärde bestäms som föregående års utgående anskaffningsvärde ökat med utgifterna för anskaffningar under året och minskat med det anskaffningsvärde som har fått dras av vid försäljningar under året.

Vid årets slut kan den beskattningsbara vinsten beräknas enligt följande formel:

Årets försäljningsintäkter – (årets försäljningsintäkter x avdragskvoten)
= skattepliktig vinst

För varje år fastställs den kvot, avdragskvoten, som bestämmer hur stor del av intäkten som får dras av som anskaffningsvärde vid avyttringar under året.

Avdragskvoten för ett år beräknas som utgående anskaffningsvärde vid utgången av föregående år delat med marknadsvärdet på hela portföljen vid samma tidpunkt.

Exempel: Portföljens anskaffningsvärde vid utgången av år 1 är 60 000 kr. Vid samma årsskifte uppgår portföljens marknadsvärde till 100 000 kr. Avdragskvoten som skall tillämpas år 2 blir då 0,6 eller 60 % (60 000:100 000).

Avdragskvoten skall avrundas till hela procentenheter.

Om aktierna gått ned i värde kan det kvarvarande anskaffningsvärdet vid årets slut vara större än portföljvärdet. Då uppkommer en avdragskvot som överstiger 100 %. Det innebär att avdraget för anskaffningsvärde vid försäljningar under det påföljande året blir större än försäljningsintäkterna. Dessa försäljningar medför således att det uppkommer reaförlust.

Anskaffningsvärdet vid ett årsskifte utgörs av det fastställda anskaffningsvärdet vid föregående årsskifte ökat med de verkliga anskaffningsutgifterna för de aktier som anskaffats under året, och som fortfarande innehas vid årets utgång, minus det anskaffningsvärde som har fått dras av från årets försäljningsintäkter.

Exempel: Utgående anskaffningsvärde för år 1 = 60 000 kr. Aktier har köpts år 2 för 30 000 kr., varav aktier med en anskaffningskostnad på 10 000 kr. sålts före årets utgång. Beräknat omkostnadsbelopp har fått dras av år 2 med 12 000 kr. Utgående anskaffningsvärde för år 2 = 60 000 + 20 000 – 12 000 = 68 000 kr.

En fördel med portföljmetoden, jämfört både med nuvarande regler och med de tidigare nämnda saldometoderna, ligger i att den skattskyldige med en enkel räkneoperation kan fastställa det skattemässiga resultatet av en försäljning. När en försäljning sker under året vet den skattskyldige vilket omkostnadsbelopp han enligt huvudregeln får tillgodoräkna sig vid skatteberäkningen. Om kvoten är 60 % skall 60 % av försäljningspriset vid varje försäljning dras av vid skatteberäkningen.

I och med att det är fråga om en proportionell skattesats kan också det slutgiltiga skatteuttaget, om inte någon särregel skall tillämpas, beräknas vid varje försäljning. Om avdragskvoten är 60 % kommer, vid en 30-procentig skattesats, 12 % att tas ut i skatt på varje försäljningsintäkt. Så länge man håller sig till huvudregeln har därför portföljmetoden stora fördelar när det gäller förutsebarheten.

För att förenkla tillämpningen av portföljmetoden föreslår vi vidare att portföljens utgående anskaffningsvärde och avdragskvoten skall fastställas vid taxeringen, se vidare kap. 26 om deklarationsskyldighet, taxering och uppbörd. Fastställandet skall ske oavsett om några försäljningar ägt rum, eftersom den fastställda avdragskvoten påverkar beskattningen av senare försäljningar. Vår bedömning är att med fastställande av anskaffningsvärdet och avdragskvot kommer portföljmetoden att innebära väsentliga förenklingar vid reavinstbeskattningen av aktier för det stora flertalet skattskyldiga.

20.5.4 Kompletteringsregler

Vid sidan av huvudregeln för vinstberäkning som beskrivits ovan bör portföljmetoden föras med kompletteringsregler för de fall där huvudregeln medför oönskade effekter. Vi föreslår två sådana kompletteringsregler samt ytterligare en kompletterande regel vid slutförsäljning. Framställningen inleds med en beskrivning av motiven för kompletteringsreglerna.

20.5.4.1 Motiv för kompletteringsreglerna

Portföljmetoden har i princip två viktiga särdrag. Det ena är att beskattningen av årets försäljningar bestäms av den avdragskvot som fastställs vid föregående årsskifte. Detta särdrag analyseras nedan. Det andra särdraget är att avdraget för anskaffningsvärde beräknas på grundval av anskaffningsvärdet för *hela* portföljen, dvs. att metoden är en genomsnittsmetod på portföljnivå. Detta särdrag analyseras i avsnitt 20.5.5.9.

Effekter av att avdragskvoten fastställs årsvis

För att en vinstberäkningsmetod som portföljmetoden, där det avdragsgilla omkostnadsbeloppet beräknas i relation till försäljningsintäkten, skall fungera på ett teoretiskt riktigt sätt krävs att avdragskvoten beräknas varje gång försäljning sker. Då skulle avyttring av exempelvis 5 % av portföljvärdet alltid ge ett avdrag motsvarande 5 % av portföljens anskaffningsvärde.

Det är också endast då som det är säkert att en slutförsäljning av portföljen leder till att varken mer eller mindre än hela anskaffningsvärdet förbrukas vid tillämpning av portföljmetodens huvudregel. Av praktiska skäl har vi emellertid inte bedömt det som möjligt att fastställa avdragskvoten vid varje försäljning. Vårt förslag är i stället att avdragskvoten fastställs för ett år i taget.

Vid vinstberäkning på aktieslagnivå, dvs. vid tillämpning av genomsnittsmetoden, uppkommer inte detta problem eftersom avdraget av anskaffningsvärde beräknas per aktie och inte per försäljningskrona. Ett exempel kan belysa denna skillnad mellan portföljmetoden och genomsnittsmetoden:

Ett innehav av 1 000 aktier av ett aktieslag har vid utgången av år 1 ett anskaffningsvärde på 75 000 kr. och ett marknadsvärde på 100 000 kr. Avdragskvoten för år 2 fastställs därför till 75 %. Portföljens marknadsvärde stiger sedan till 120 000 kr. Därefter säljs 500 aktier för 60 000 kr.

Enligt portföljmetoden blir då den skattepliktiga reavinsten 60 000 kr. $-(60\,000 \text{ kr.} \times 75\%) = 15\,000 \text{ kr.}$ Enligt genomsnittsmetoden blir den skattepliktiga reavinsten 60 000 kr. $-(500 \times 75 \text{ kr.}) = 22\,500 \text{ kr.}$

Vid försäljning av resterande 500 aktier till samma pris blir, eftersom avdraget inte får överstiga återstående anskaffningsvärde, den skattepliktiga reavinsten enligt portföljmetoden 60 000 kr. $- 30\,000 \text{ kr.}$ (återstående anskaffningsvärde) = 30 000 kr. Utan spärregler skulle avdraget blivit större och det återstående anskaffningsvärdet negativt. Enligt genomsnittsmetoden blir den skattepliktiga reavinsten, på samma sätt som tidigare, 22 500 kr.

Exemplet visar att vid genomsnittsmetoden erhålls lika stort avdrag för anskaffningsvärde vid båda försäljningarna, vilket är rimligt eftersom försäljningarna är identiska. Vid portföljmetoden erhålls, jämfört med vad som vore teoretiskt riktigt, för högt avdrag vid den första försäljningen och för lågt avdrag vid den andra försäljningen. Anledningen till att portföljmetoden ger detta resultat är att avdragskvoten inte justerats med hänsyn till ökningen av aktiernas marknadsvärde från 100 000 kr. till 120 000 kr.

Att avdragskvoten fastställs för ett år i taget leder allmänt till att avdraget för anskaffningsvärde blir större än vad som är teoretiskt riktigt om aktiekurserna stiger efter det att avdragskvoten fastställts. På motsvarande sätt blir avdraget lägre än vad som är teoretiskt riktigt om aktiekurserna sjunker efter det att avdragskvoten fastställts. För att minska de negativa effekterna av denna egenskap föreslår vi två kompletteringsregler, vilka redovisas i avsnitten 20.5.4.2 och 20.5.4.3.

Att avdragskvoten för ett år fastställs som anskaffningsvärde dividerat med marknadsvärde vid föregående års utgång kan också påverka valet av försäljningstidpunkt. Vid stigande marknadsvärden reduceras avdragskvoten när ett årsskifte passeras. Det blir då förmånligare att sälja före än efter årsskiftet. Det omvända gäller vid sjunkande marknadsvärden. De ekonomiska effekterna av detta redovisas utförligare i avsnitt 20.8.

20.5.4.2 Spärregel mot negativt anskaffningsvärde

Vårt förslag: Avdraget för anskaffningsvärde får inte vara större än att utgående anskaffningsvärde blir noll kr.

Som visats i föregående avsnitt kan vid tillämpning av portföljmetodens huvudregel ett, jämfört med vad som är teoretiskt riktigt, alltför högt anskaffningsvärde komma att få dras av vid årets försäljningar. Vid starkt stigande marknadsvärden, i kombination med försäljning av en stor del av portföljen kan då hela portföljens anskaffningsvärde få dras av, utan att alla aktier i portföljen försålts. Eftersom avdrag inte skall medges för mer än det totala anskaffningsvärdet föreslår vi att avdraget för anskaffningsvärde får uppgå högst till ingående anskaffningsvärde jämte utgifter för aktier som anskaffats under året och som innehas vid årets utgång.

Regeln mot negativt anskaffningsvärde gör inte i sig att förutsebarheten minskar. Vid en försäljning kan den skattskyldige, genom att hålla reda på hur mycket han har sålt för tidigare under året, veta hur stor del av anskaffningsvärdet som finns kvar. Regeln gör dock att en del av enkelheten med metoden går förlorad och påverkar därigenom den skattskyldiges möjligheter att med lätthet överblicka situationen. Sannolikt kommer emellertid huvudregeln att gälla i det stora flertalet fall.

20.5.4.3 Särskilt avdrag vid förlust på återstående portfölj

Vårt förslag: Om man vid tillämpning av huvudregeln finner att utgående anskaffningsvärde överstiger utgående portföljvärde skall ett ytterligare särskilt avdrag göras.

Det särskilda avdraget och avdraget enligt huvudregeln får dock tillsammans inte vara större än årets försäljningsintäkter och inte heller större än att utgående anskaffningsvärde blir lika med utgående portföljvärde.

Regeln om att avdragskvoten fastställs för ett år i taget leder till att avdraget för anskaffningsvärde kan avvika från vad som är teoretiskt riktigt. Regeln gynnar de skattskyldiga när aktiekurserna stiger, eftersom de då får dra av ett "för högt" anskaffningsvärde vid försäljningar. Den enda regel som föreslås för att korrigera detta är spärregeln mot negativt anskaffningsvärde. Eftersom det i övrigt inte föreslås några särskilda regler för att motverka "för högt" avdrag för anskaffningsvärde vid stigande aktiekurser, är det inte heller motiverat att införa generella regler mot "för lågt" avdrag för anskaffningsvärde vid sjunkande aktiekurser. Sett över längre tidsperioder stiger dessutom de genomsnittliga aktiekurserna, vilket leder till att regeln om årsvis avdragskvot ger ett lägre skatteuttag än om kvoten fastställts på ett teoretiskt riktigt sätt.

Det finns emellertid ett fall då det är motiverat att införa en särregel vid sjunkande aktiekurser. Detta fall uppkommer om avdragskvoten understiger 100 % och aktiekurserna sjunker under året. Avdraget för anskaffningsvärde vid försäljningar blir då för lågt, jämfört med vad som är teoretiskt riktigt, och försäljningar leder enligt huvudregeln till beskattning.

Om ett för lågt avdrag av anskaffningsvärde då leder till att den skattskyldige beskattas vid försäljningar, och detta samtidigt medför att den kvarvarande portföljen vid årets slut visar förlust, föreslås att den skattskyldige skall göra ett ytterligare särskilt avdrag av anskaffningsvärde. Motivet är att det "för låga" avdraget i detta fall kan medföra att den skattskyldige vid försäljningar följande år tvingas att redovisa reaförluster.

Vid en formellt symmetrisk behandling av reavinster och reaförluster skulle detta inte vara något motiv för en kompletterande regel. Vi föreslår emellertid i kap. 16 att endast 70 % av reaförluster skall vara avdragsgilla. Under dessa förutsättningar har vi bedömt det som oskäligt att ett "för lågt" avdrag av anskaffningsvärde skall leda till reavinstbeskattning ett år och till reaförluster som är avdragsgilla till endast 70 % under följande år. Vi föreslår därför en regel om ytterligare särskilt avdrag av anskaffningsvärde för att hindra att denna oskäliga beskattningssituation uppkommer.

Exempel: Portföljvärdet är 100 000 kr. och anskaffningsvärdet är 95 000 kr. vid utgången av år 1. Avdragskvoten vid försäljningar år 2 är 95 %. I början av år 2 sjunker portföljvärdet till 95 000 kr. Därefter säljs aktier ur portföljen för 50 000 kr. Avdraget för anskaffningsvärde blir då enligt huvudregeln 47 500 kr. och den skattepliktiga vinsten 2 500 kr. Med tillämpning av huvudregeln är då vid årets utgång anskaffningsvärdet 47 500 kr. och portföljvärdet 45 000 kr.

Enligt kompletteringsregeln om särskilt avdrag skall skillnaden mellan anskaffningsvärde och portföljvärde vid årets utgång dras av från årets försäljningsintäkter. Denna skillnad uppgår till 47 500 kr. - 45 000 kr. = 2 500 kr.

Det särskilda avdraget och avdraget enligt huvudregeln får emellertid tillsammans inte överstiga årets försäljningsintäkter. Årets försäljningsintäkter är 50 000 kr. och avdraget enligt huvudregeln 47 500 kr. Det extra avdraget kan sålunda uppgå till högst 2 500 kr. utan att de sammanlagda avdragen överstiger årets försäljningsintäkter.

Enligt kompletteringsregeln om särskilt avdrag skall således ytterligare 2 500 kr. dras av från årets försäljningsintäkter. Efter det särskilda avdraget blir årets vinst noll kr. och utgående anskaffningsvärde blir lika med utgående portföljvärde, som uppgår till 45 000 kr.

Vid tillämpning av kompletteringsregeln om särskilt avdrag föreligger inte den förutsebarhet som annars är utmärkande för portföljmetoden. Inte förrän vid årets slut kan den skattskyldige med säkerhet veta om regeln får tillämpas. Ofta torde det dock redan under senare delen av året finnas anledning att misstänka om så kommer att bli fallet. Regeln skall ses som en garantiregel mot ett alltför högt skatteuttag varför svårigheterna att förutse utfallet borde vara acceptabla.

20.5.4.4 Slutförsäljning

Vårt förslag: Om utgående portföljvärde är noll kr., till följd av att alla värdepapper sålts eller blivit värdelösa, skall återstående anskaffningsvärde dras av som reaförlust, efter kvotering till 70 %.

Om en skattskyldig har sålt hela sin portfölj skall eventuellt återstående anskaffningsvärde vid årets slut dras av som reaförlust. Detsamma gäller om alla de i portföljen ingående värdepapperen blivit värdelösa, exempelvis aktier som blivit värdelösa genom konkurs eller likvidation, eller optioner som blivit värdelösa på slutdagen. I de fall den skattskyldige avser att under följande år köpa nya aktier kan förlusten i praktiken ofta sparas, genom att något av de i portföljen ingående värdepapperen behålls. Förlusten ingår då i sin helhet i portföljens anskaffningsvärde och kan kvittas mot senare intäkter i portföljen.

20.5.5 Portföljmetodens tillämpning på optioner, terminskontrakt m.m.

Vårt förslag: Värdepapper som förvärvas eller avyttras med stöd av finansiellt instrument som ingått i portföljvärdet beskattas enligt portföljmetoden.

Optionsutfärdaren skall i övriga fall beskattas enligt genomsnittsmetoden för intäkter av utfärdade optioner.

Portföljmetoden fungerar generellt så att utgifter för förvärv läggs till anskaffningsvärdet och intäkter beskattas efter avdrag av anskaffningsvärde som beräknats med hjälp av avdragskvoten. Denna princip kan medföra att affärer i optionen och terminskontrakt, där kvoten mellan anskaffningskostnad och försäljningsintäkt för den enskilda affären är låg eller noll, gynnas jämfört med andra placeringar som omfattas av portföljmetoden. Vårt förslag att endast värdepapper som innehas över ett årsskifte skall beskattas enligt portföljmetoden skall ses mot bl.a. denna bakgrund. I de flesta fall kommer optioner och terminskontrakt därför att beskattas enligt genomsnittsmetoden.

Regeln att värdepapper som innehas över ett årsskifte skall beskattas enligt portföljmetoden och i övrigt enligt genomsnittsmetoden skulle kunna medföra problem vid beräkning av vinst eller anskaffningsvärde vid lösen av optioner och motsvarande. Vid vinstberäkningen måste antingen optionen och dess anskaffningsvärde "tas ur" portföljen eller aktieaffären som görs med stöd av optioner "läggas in" i portföljen. Vi har valt den sistnämnda lösningen. Vi föreslår därför som generell regel att finansiellt

instrument som förvärvas eller avyttras med stöd av annat finansiellt instrument som ingått i portföljen och där förvärvet inte skall beskattas som en avyttring av optionen, alltid skall beskattas enligt portföljmetoden. Detta innebär exempelvis att aktie som förvärvas med stöd av moderaktie, option eller liknande som ingår i portföljen skall beskattas enligt portföljmetoden. På motsvarande sätt skall aktie som säljs med stöd av säljoption som ingår i portföljen beskattas enligt portföljmetoden. Ingår aktien från början inte i portföljen skall aktien vid försäljning med stöd av option först "läggas in" i portföljen och försäljningen sedan beskattas enligt portföljmetoden.

Reglerna återfinns i vårt förslag till 27 § 1 mom. fjärde stycket SIL.

Teckningsrätter m.m.

Vid avyttring av exempelvis teckningsrätter beräknas den skattepliktiga reavinsten som intäkten minus intäkten multiplicerad med avdragskvoten. Detta är mycket enklare än de regler som föreslås i avsnitt 20.6 för genomsnittsmetoden, där anskaffningsvärden för teckningsrätter beräknas genom proportionering.

Om en teckningsrätt i stället köps för att ge möjlighet att teckna aktie behandlas köpeskillingen på samma sätt som andra utgifter för anskaffningar. När den tecknade aktien sedan säljs beräknas den skattepliktiga reavinsten efter avdrag enligt avdragskvoten.

Optioner

För förvärvade optioner läggs anskaffningsutgiften till portföljens anskaffningsvärde när optionen innehafts över ett årsskifte. Om optionen sedan avyttras sker beskattning enligt vanliga regler, dvs. försäljningsintäkt minus enligt avdragskvot beräknat anskaffningsvärde beskattas.

Vid *köp med stöd av förvärvad option* som sker inom ett år från det att optionen utfärdas skall reavinstbeskattning ej utlösas, se avsnitt 20.4.2.1. Finns optionen då i portföljen skall anskaffningsvärdet för det med hjälp av optionen förvärvade värdepapperet utgöras av vederlaget vid förvärvet. Avyttring av det förvärvade värdepapperet skall alltid beskattas enligt portföljmetoden.

Finns optionen inte i portföljen skall anskaffningsvärdet på det förvärvade värdepapperet bestämmas med tillämpning av genomsnittsmetoden. Innehas det förvärvade värdepapperet sedan över ett årsskifte skall det enligt genomsnittsmetoden beräknade anskaffningsvärdet läggas till portföljens anskaffningsvärde.

Vid *försäljning med stöd av förvärvad option* som sker inom ett år från det att optionen utfärdas skall följande gälla.

Finns både optionen och det värdepapper som säljs i portföljen skall skattepliktig reavinst beräknas som vederlaget för det med stöd av optionen sålda värdepapperet minus avdrag av enligt avdragskvoten beräknat anskaffningsvärde. Om optionen finns i portföljen men det värdepapper som säljs med stöd av optionen inte ingår i portföljen skall

värdepapperet först "läggas in" i portföljen och försäljningen sedan beskattas enligt portföljmetoden.

Finns optionen inte i portföljen men den aktie som säljs finns i portföljen skall skattepliktig reavinst beräknas enligt följande: Vederlaget för det med stöd av optionen sålda värdepapperet minus det enligt genomsnittsmetoden beräknade anskaffningsvärdet för optionen utgör försäljningsintäkt som skall ligga till grund för reavinstberäkning enligt portföljmetoden. Från sistnämnda försäljningsintäkt får avdrag för anskaffningsvärde beräknat enligt avdragskvoten göras för att erhålla skattepliktig reavinst. Detta framgår av vårt förslag till ny 24 § 4 mom. tredje stycket SIL jämfört med 27 §.

Finns varken optionen eller den aktie som säljs i portföljen skall beskattning ske enligt genomsnittsmetoden.

Optionsutfärdaren skall inte beskattas enligt portföljmetoden för *utställda optioner* eftersom de inte utgör tillgångar utan förpliktelser. Optionsutfärdande där förpliktelsen inte avslutas genom att försäljning eller köp av underliggande värdepapper framtvingas (lösen) skall således alltid beskattas enligt genomsnittsmetoden.

Vid lösen av köpoptioner, dvs. *när optionsutfärdaren tvingas sälja värdepapper* från sin portfölj, skall premium, om den inte redan beskattats, läggas till försäljningsintäkten och denna summa utgöra intäkt vid beräkning av skattepliktig reavinst enligt portföljmetoden.

Vid lösen av säljoptioner, dvs. *när optionsutfärdaren tvingas köpa värdepapper*, skall anskaffningsvärdet beräknas som köpeskillingen minus erhållen premium, om denna inte redan beskattats.

Se vidare specialmoitiveringar till 24 § 4 mom. tredje stycket SIL.

Standardiserade terminskontrakt

En person som ingår ett standardiserat terminskontrakt om exempelvis försäljning av aktier, och inte senare genomför s.k. nettning, se nedan, kan välja mellan att på slutdagen leverera aktierna eller reglera affären genom kontantavräkning. I fallet med kontantavräkning är det rimligt att resultatet beskattas först på slutdagen, eftersom det är först då som intäkten av affären är känd. För att uppnå likformighet föreslår vi att även affärer med standardiserade terminskontrakt som avslutas med leverans beskattas vid samma tidpunkt som sådana affärer som avslutas med kontantavräkning, dvs. senast på slutdagen. Reglerna framgår av vårt förslag till ny 24 § 4 mom. fjärde stycket.

Den skattskyldige kan emellertid i praktiken fastställa resultatet av en affär med standardiserade terminskontrakt redan före slutdagen genom s.k. nettning. Nettning innebär att den som tidigare köpt aktier enligt terminskontrakt senare säljer motsvarande aktier enligt terminskontrakt med samma slutdag, eller att den som tidigare sålt aktier enligt terminskontrakt senare köper motsvarande aktier enligt terminskontrakt med samma slutdag. Genom nettning blir resultatet av terminsaffären känt. Då finns också underlag för beräkning av skattepliktig reavinst.

Skattskyldighet för affärer med standardiserade terminskontrakt bör således inträda senast på slutdagen, när affären avslutas genom leverans eller kontantavräkning, eller på den dag då resultatet av terminsaffären blivit känt genom s.k. nettnig.

Ej standardiserade terminskontrakt

Vid försäljning av aktier med fördröjd leverans, vilken kan betraktas som försäljning enligt ej standardiserade terminskontrakt, skall värdet av den överenskomna köpeskillingen beskattas, efter avdrag för enligt avdragskvoten beräknat anskaffningsvärde, vid den tidpunkt då bindande avtal träffas. Detta följer av de regler om beskattningstidpunkt som föreslås i avsnitt 15.7. För skattskyldiga som inte har någon fastställd avdragskvot sker beskattning i stället enligt genomsnittsmetoden. Beskattning sker här för intäkten när dess storlek blir känd. Uppkommer inte den utgift som affären är förenad med under samma år, får den senare till 70 % dras av som en reaförlust.

Konvertering av konvertibelt skuldebrev m.m.

Som framgått av avsnitt 20.4.2.1 föreslås att konvertering av konvertibelt skuldebrev m.m. skall beskattas som avyttring om transaktionen sker mer än ett år efter utställandet av det konvertibla skuldebrevet eller motsvarande. I fallet med ett konvertibelt skuldebrev har en anskaffningskostnad lagts till portföljens anskaffningsvärde när det konvertibla skuldebrevet anskaffades. När konverteringen sedan sker, förutom i fall där konvertering sker redan inom ett år, inträder skattskyldighet som om en bytesaffär hade ägt rum mellan skuldebrevet och aktien. Aktiens marknadsvärde på konverteringsdagen tas upp som intäkt vilken beskattas efter avdrag enligt avdragskvoten.

20.5.6 Benefika fång m.m.

Vårt förslag: Vid förvärv genom arv, testamente, gåva eller bodelning mellan makar skall mottagaren tillgodoräkna sig ett anskaffningsvärde som motsvarar vad den tidigare ägaren skulle ha fått dra av om han sålt aktierna till marknadsvärdet på överlåtelsedagen. Vid gåva och bodelning skall den tidigare ägaren minska sitt anskaffningsvärde med samma belopp.

Vid gåva av aktie skall det anskaffningsvärde som överförs från givaren till gävtogaren bestämmas till det belopp som givaren skulle fått dra av som anskaffningsvärde om aktierna i stället sålts till marknadsvärdet på gävodagen. Mottagaren får således ta över givarens anskaffningsvärde i enlighet med den s.k. kontinuitetsprincipen. Vid årsskiftet sker i förekommande fall en sammanslagning av de som gåva mottagna aktierna och gävtogarens ev. övriga marknadsnoterade aktier. Säljer mottagaren i

stället aktierna före årsskiftet skall den skattepliktiga reavinsten beräknas enligt genomsnittsmetoden och med proportionering av det anskaffningsvärde som övertagits från givaren.

Vid arv och testamente samt bodelning mellan makar föreslås att samma principer tillämpas som vid gåva. Vid bodelning mellan sambor blir det däremot aldrig fråga om att fördela värdepapper eftersom det endast är gemensam bostad och bohag som omfattas av lagen (1987:232) om sambors gemensamma hem. Se vidare specialmotiveringen till förslaget till 27 § 9 mom. SIL.

Vid blandade fång, dvs. där en del av en avyttring är gåva och en del utgör försäljning föreslås att den s.k. delningsprincipen skall tillämpas vid beskattningen, se avsnitt 15.5. Den innebär att en del av avyttringen betraktas som gåva och bara blir föremål för gåvobeskattning och inte någon inkomstbeskattning. Den andra delen av avyttringen betraktas som försäljning och reavinstbeskattas.

För den del som utgör gåva gäller de ovan beskrivna reglerna för överföring av anskaffningsvärde från givaren till mottagaren. Den del som utgör försäljning beskattas enligt portföljmetodens regler.

Detta kan belysas med ett exempel: Om en aktie som har marknadsvärdet 100 kr. överlåts mot ett vederlag på 40 kr., hänförs 40 kr. till försäljning och 60 kr. till gåva. Antag att givaren har avdragskvoten 50 %. Mottagaren får då överta ett anskaffningsvärde för gåvodelen på 30 kr. Givarens anskaffningsvärde minskas med samma belopp. För försäljningen beskattas givaren för en vinst på 20 kr. ($40 \text{ kr.} - (40 \text{ kr.} \times 50 \%)$), medan gåvotagaren får lägga 40 kr. till sitt anskaffningsvärde. Sammanlagt kommer givarens anskaffningsvärde att minskas med 50 kr. och gåvotagarens anskaffningsvärde att vara 70 kr.

20.5.7 Avregistrering m.m.

Vårt förslag: Vid årsskiftet efter det att en aktie upphört att marknadsnoteras minskas anskaffningsvärdet i portföljen med avdragskvoten multiplicerad med det sist noterade marknadsvärdet. Aktien beskattas därefter enligt genomsnittsmetoden. Aktiens anskaffningsvärde uppgår därvid till det belopp varmed portföljens anskaffningsvärde minskats.

När en aktie upphört att marknadsnoteras, och inte i övrigt skall beskattas enligt portföljmetoden, skall portföljmetoden inte längre tillämpas. Vårt förslag är att aktien under sådana omständigheter skall "lyftas ut ur portföljen" vid nästföljande årsskifte. Därvid skall det kvarvarande anskaffningsvärdet vid årsskiftet minskas med den avregistrerade aktiens anskaffningsvärde.

Vi föreslår att samma metod som föreslagits beträffande bodelnings- och gåvofallen används för beräkning av den avregistrerade aktiens anskaffningsvärde. Portföljens anskaffningsvärde minskas med aktiens värde sista

dagen den noterades multiplicerat med den avdragskvot som då gällde. Det på detta sätt beräknade anskaffningsvärdet får sedan gälla som anskaffningsvärde för aktien i fråga.

Av tidigare föreslagna regler följer att marknadsnotering av tidigare onoterad aktie medför att aktien skall beskattas enligt portföljmetoden från och med det närmaste årsskiftet efter det att aktien börjat noteras. Reglerna finns intagna i förslaget till 27 § 8 mom. SIL.

20.5.8 Övergångsregler

Vårt förslag: När portföljmetoden skall tillämpas för första gången för år 1991 får ingående anskaffningsvärde schablonmässigt beräknas som 40 % av portföljens marknadsvärde den 31 december 1990 eller, om den skattskyldige så begär, som summan av aktiernas anskaffningsvärden enligt de regler som gäller år 1990.

Under en övergångsperiod på tre år tillämpas inte portföljmetoden om innehavet av marknadsnoterade aktier m.m. vid föregående års utgång har ett marknadsvärde som är lägre än 50 000 kr.

En övergång till beskattning av aktier enligt portföljmetoden innebär vissa övergångsproblem för både de skattskyldiga och skattemyndigheterna. Regler bör därför utformas så att övergången blir enkel. Vår bedömning är att den enklaste metoden är att vid övergången schablonmässigt bestämma anskaffningsvärdet för de aktier som skall ingå i portföljen till en viss andel av marknadsvärdet den 31 december 1990.

När schablonens nivå bestäms bör en avvägning göras mellan önskemålet att få så många som möjligt att använda den och strävan att inte skatteunderlaget skall reduceras för mycket. Vi anser att en lämplig schablon är att 40 % av marknadsvärdet den 31 december 1990 av den skattskyldiges innehav av marknadsnoterade aktier m.m. skall användas som anskaffningsvärde. Alternativt får den skattskyldige om han så begär beräkna sitt anskaffningsvärde för hela innehavet enligt de regler som gäller för år 1990.

För att reducera övergångsproblemen föreslås att metoden under en övergångsperiod på tre år endast tillämpas om den skattskyldiges innehav av marknadsnoterade aktier, m.m. vid utgången av föregående beskattningsår har ett marknadsvärde på minst 50 000 kr. Under övergångsperioden kan vinnas erfarenheter om metodens lämplighet för de mindre innehaven. När någon väl har börjat beskattas enligt portföljmetoden skall denna dock tillämpas ända till dess alla ingående värdepapper avyttrats. Därefter tillämpas portföljmetoden på nytt för påföljande år först när portföljvärdet kommer upp i 50 000 kr. vid ett årsskifte.

20.5.9 Vissa egenskaper hos portföljmetoden

I avsnitt 20.5.4 analyserades effekterna av att avdragskvoten fastställs årsvis. I detta avsnitt analyseras effekter av att reavinsten beräknas på portföljnivå. En analys av möjliga ekonomiska effekter av portföljmetoden, dels i jämförelse med nuvarande regler, dels i jämförelse med genomsnittsmetoden redovisas i avsnitt 20.8.

Portföljmetoden bygger som nämnts i avsnitt 20.3.3.2 på samma principer som genomsnittsmetoden. Vid genomsnittsmetoden beräknas anskaffningsvärdet för avyttrade aktier som ett genomsnitt för alla innehavda aktier av samma aktieslag. Vid portföljmetoden beräknas avdraget av anskaffningsvärde för avyttrade aktier som ett genomsnitt för alla aktier i portföljen.

Vid en delförsäljning av aktier av samma aktieslag som anskaffats till olika kostnad, uppgår den skattepliktiga reavinsten enligt genomsnittsmetoden till de försålda aktiernas andel av den totala vinsten för samtliga anskaffningar. På motsvarande sätt uppgår den skattepliktiga reavinsten enligt portföljmetoden till de avyttrade aktiernas andel av den totala vinsten för hela portföljen. I detta sammanhang bortses från effekterna av att avdragskvoten fastställs för ett år i taget, se vidare avsnitt 20.5.4.

Portföljmetoden medför således en utjämning av det skattepliktiga resultatet mellan alla aktier och andra värdepapper som ingår i portföljen. Det har två viktiga effekter.

För det första kvittas skattemässigt förluster på enskilda aktier som sjunkit i värde mot vinster på andra enskilda aktier som stigit i värde. Detta uppnås också vid genomsnittsmetoden, men där uppkommer endast kvittning mellan aktier av samma slag som anskaffats till olika kostnad. Vid portföljmetoden har kvittningen större betydelse eftersom den kan ske mellan olika aktier, vilka kan ha olika kursutveckling.

För det andra kommer nyköpta aktier och andra värdepapper, när de läggs in i portföljen, att "smittas" av den relation mellan marknadsvärde och anskaffningsvärde som sedan tidigare finns i portföljen. Enskilda affärer där kvoten mellan anskaffningskostnad och marknadsvärde (försäljningsvärde) avviker från avdragskvoten i portföljen kommer då att gynnas resp. missgynnas beroende på om kvoten för den enskilda affären understiger eller överstiger portföljens avdragskvot. Exempelvis gynnas vinstgivande affärer med standardiserade terminskontrakt som avslutas med kontantavräkning, då det i dessa fall inte finns några anskaffningskostnader. Placeringar i aktier med korta innehavstider, där anskaffningskostnaden vanligen är nästan lika stor som marknadsvärdet, missgynnas däremot.

Utjämningen mellan förluster och vinster på enskilda aktier inom portföljen kan illustreras med ett exempel:

Ett aktieinnehav består av 100 aktier i AB X som anskaffats för 20 000 kr. och 100 aktier i AB Y som anskaffats för 10 000 kr. Marknadsvärdet på X-aktierna är 35 000 kr. och på Y-aktierna 1 000 kr. Avdragskvoten enligt portföljmetoden är 83 % (30 000 kr. : 36 000 kr.). Vid försäljning av X-aktierna blir den skattepliktiga vinsten 35 000 kr. - 29 050 kr. (35 000 kr. x 83 %) = 5 950 kr., medan värdestegringen på det

enskilda innehavet av X-aktier är 15 000 kr. En stor del av värdestegringen på X-aktierna kvittas således bort mot värdeminskningen på Y-aktierna.

Vid försäljning av Y-aktierna blir den skattepliktiga vinsten 1 000 kr. – 950 kr. = 50 kr., med tillämpning av kompletteringsregeln vid slutförsäljning, medan värdeminskningen på det enskilda innehavet av Y-aktier är 9 000 kr. Därigenom beskattas den återstående vinsten i portföljen och full kvittning mellan vinster och förluster på enskilda aktier har uppnåtts.

Den andra viktiga effekten är att nyinköpta aktier och andra värdepapper "smittas" av den relation mellan anskaffningsvärde och marknadsvärde, i normalfallet den realiserade vinst, som sedan tidigare finns i portföljen. Det medför att den beräknade avkastningen efter skatt på nyinvesteringar i aktier eller andra finansiella instrument påverkas av vinsten på tidigare investeringar som ingått i portföljvärdet.

Först behandlas det fallet att nyinvesteringar *missgynnas* av att de "smittas" av portföljens avdragskvot. Finns en stor vinstandel i portföljen kan detta missgynna placeringar i aktier med korta innehavstider, eftersom skattens andel av vinsten på det kortfristiga aktieinnehavet då kan bli hög. Detta kan visas genom ett exempel:

En portfölj har ett anskaffningsvärde på 500 000 kr. och ett marknadsvärde på 1 000 000 kr. Innehavaren av portföljen tror att en aktie kommer att stiga med 10 % i värde den närmaste månaden. Han tror däremot inte att aktien är en bra placering på längre sikt. Han skulle därför vilja köpa aktier av detta slag för 100 000 kr. och sedan sälja dem efter en månad. Om aktierna innehas över ett årsskifte kommer han då att beskattas för en vinst som uppgår till 46 % av försäljningspriset, medan den faktiska vinsten är 9,1 % av försäljningspriset. Med en skattesats på 30 % blir skatten 14 % av försäljningspriset, dvs. mer än den nominella vinsten.

Om en stor del av försäljningsintäkten skall tas upp som skattepliktig vinst för en enskild aktie som kan förväntas stiga måttligt i värde, uppkommer risk att vissa investerare hellre avstår från att köpa aktien. Detta antagande är särskilt giltigt om den skattskyldige sätter ett lågt värde på de framtida avdragsmöjligheter som uppkommer till följd av att de nyanskaffade aktiernas anskaffningsvärde påverkar avdragskvoten även för de aktier som innehades från början.

Det finns emellertid också fall där placeringar *gynnas* av att de "smittas" av portföljens avdragskvot. Ett exempel är affärer i standardiserade terminkontrakt som avslutas med kontantavräkning. Där uppkommer en intäkt utan att det finns någon anskaffningskostnad. Vid beskattning enligt portföljmetoden får emellertid ändå avdrag göras med enligt avdragskvoten beräknat anskaffningsvärde. Därigenom blir den skattepliktiga reavinsten lägre än nettointäkten från den enskilda affären.

För att minska de effekter som portföljmetoden skulle kunna ge på bl.a. kortfristiga aktieplaceringar och terminsaffärer föreslår vi, som nämnts i avsnitt 20.4.1, att endast aktier som innehas över ett årsskifte skall beskattas enligt portföljmetoden. Därigenom beskattas aktier och andra värdepapper som både köps och säljs under året i stället enligt genomsnittsmetoden. På detta sätt undviks i de flesta fall att kortfristiga aktieaffärer under året missgynnas eller att affärer i optioner eller

terminskontrakt gynnas. Kortfristiga innehav av aktier eller andra finansiella instrument som sträcker sig över årsskiftet kommer emellertid att beskattas enligt portföljmetoden.

En nackdel med årsskiftesgränsen är att den kan leda till skatteanpassning genom att den skattskyldige väljer att före årets slut ta fram reavinster på värdepapper som gått med lägre vinst än den genomsnittliga vinsten i portföljen. Därigenom erhålls ett högre avdrag av anskaffningsvärde än om aktierna säljs efter årsskiftet och avdraget beräknas med hjälp av avdragskvoten i portföljen. För värdepapper som givit förlust kan det emellertid vara gynnsammare att behålla dem för att förbättra avdragskvoten för övriga aktier i portföljen än att realisera förlusten och få avdrag för 70 % av denna reaförlust.

En annan nackdel med årsskiftesgränsen är att en del av den förenkling som portföljmetoden skulle kunna medföra inte kommer till stånd. Optioner, teckningsrätter, terminskontrakt m.m. som inte innehas över ett årsskifte beskattas då enligt genomsnittsmetoden som i många fall är krångligare att tillämpa än portföljmetoden.

Vår bedömning är att fördelarna med att undanta innehav av finansiella instrument som påbörjas och avslutas under samma år ändå överväger de nackdelar i form av olikformigheter, skatteanpassning och komplicerande inslag som kan uppkomma. Om det emellertid framkommer att årsskiftesgränsen skapar svårigheter i form av svårtillämpade regler eller skatteplanering i stor skala bör det övervägas att i stället beskatta marknadsnoterade aktier m.m. enligt portföljmetoden redan från anskaffningstidpunkten, alternativt att beskatta alla aktier och aktierelaterade finansiella instrument enligt genomsnittsmetoden.

20.6 Reavinstbeskattning av aktier m.m. enligt genomsnittsmetoden

Vårt förslag till reavinstbeskattning enligt genomsnittsmetoden överensstämmer till stora delar med gällande rätt för reavinstbeskattning av aktier som innehafts i två år eller längre. I de fall förslaget avviker från gällande rätt anges detta särskilt.

20.6.1 Sammanfattning av förslaget

Vid beräkning av skattepliktig reavinst vid försäljning av aktier och andelar m.m. som inte beskattas enligt portföljmetoden, skall genomsnittsmetoden användas. Avgränsningen av vilka värdepapper som föreslås bli beskattade enligt portföljmetoden resp. genomsnittsmetoden redovisas ovan i avsnitt 20.4.1.

Den skattepliktiga reavinsten beräknas för varje slag av värdepapper för sig som försäljningsintäkten minus avdrag för beräknat anskaffningsvärde. Vid aktieförsäljningar innebär genomsnittsmetoden att avdraget för anskaffningsvärde beräknas som det genomsnittliga anskaffningsvärdet för det aktuella aktieslaget, multiplicerat med antalet försålda aktier.

Anskaffningsvärdet för kvarvarande innehav av aktier av samma aktieslag reduceras med hänsyn till det anskaffningsvärde som dragits av.

Förslaget innebär avvikelser från gällande rätt genom att dels aktier, andelar m.m. som innehafts kortare tid än två år, dels optioner och terminskontrakt föreslås bli reavinstbeskattade enligt genomsnittsmetoden.

Som ett aktieslag räknas aktier av viss serie, exempelvis Volvo B fria. Vid vinstberäkningen skall aktier av olika serier i samma bolag och med små prisskillnader inte, som enligt nuvarande praxis, slås samman.

20.6.2 Huvudregel för vinstberäkning

Vårt förslag: Den skattepliktiga realisationsvinsten utgörs av försäljningsintäkter minskade med det beräknade anskaffningsvärdet.

Det beräknade anskaffningsvärdet bestäms som det genomsnittliga anskaffningsvärdet för värdepapper av det aktuella slaget, multiplicerat med antalet försålda värdepapper av detta slag.

Det genomsnittliga anskaffningsvärdet skall beräknas separat för varje slag av värdepapper på följande sätt:

Summan av anskaffningsutgifter för inköpta värdepapper minus summan av vid tidigare försäljningar avdraget anskaffningsvärde för försålda värdepapper utgör summa anskaffningsvärde för det kvarvarande innehavet av värdepapper. Denna senare summa dividerad med antalet innehavda värdepapper utgör det genomsnittliga anskaffningsvärdet.

Genomsnittsmetodens huvudregel överensstämmer med gällande rätt. Principerna för genomsnittsmetoden har också beskrivits ovan, bl.a. i avsnitt 20.3.3. Metoden belyses därför endast med ett exempel:

En person har anskaffat 100 aktier av ett visst slag för 100 kr. per styck, 250 aktier à 150 kr. och 150 aktier à 200 kr. Personen säljer sedan 100 aktier för 300 kr. styck. Den skattepliktiga vinsten per aktie blir då 300 kr. minus det genomsnittliga anskaffningsvärdet för aktierna. Detta anskaffningsvärde är 155 kr. per aktie ($77\,500$ kr. i totala anskaffningsutgifter dividerade på 500 aktier). Den skattepliktiga vinsten blir således, i frånvaro av transaktionskostnader, 145 kr. per aktie.

Aktiekursen sjunker och personen köper ytterligare 300 aktier av samma slag för 200 kr. styck. Därefter stiger aktiekursen och han kan återigen sälja 100 aktier för 300 kr. styck. Det genomsnittliga anskaffningsvärdet är då 174,29 kr. ($77\,500$ kr. - $15\,500$ kr. + $60\,000$ kr. = $122\,000$ kr. delat på 700 aktier). Vid beräkningen av anskaffningsvärdet för det återstående innehavet dras det anskaffningsvärde bort som utnyttjats vid tidigare försäljningar, dvs. i detta fall minskas anskaffningsvärdet med de $15\,500$ kr. som utnyttjades vid föregående försäljning.

Det föreligger svårigheter för taxeringsmyndigheterna att kontrollera riktigheten i beräkningen av genomsnittligt anskaffningsvärde, eftersom aktieinnehavaren vid återkommande köp och försäljningar i många fall kan

välja att utgå från de köp som givit de högsta anskaffningsutgifterna, och dölja att han innehaft aktier av samma slag med lägre anskaffningsvärde och som senare avyttrats. Genomsnittsmetoden kan vidare vara komplicerad för den skattskyldige. Detta var ett betydelsefullt inslag i kritiken mot kapitalvinstkommitténs förslag till reavinstbeskattning av aktier enligt genomsnittsmetoden. För att underlätta kontrollen och för att förenkla för den skattskyldige är det därför önskvärt att anskaffningsvärdena fastställs varje år även vid tillämpning av genomsnittsmetoden, enligt samma principer som föreslagits för portföljmetoden, se vidare kap. 26 om deklarationsskyldighet, taxering och uppbörd.

Som ett slag av värdepapper räknas bl.a. aktier av en viss serie, exempelvis Volvo B fria till skillnad från Volvo B bundna, optioner av en viss serie och till visst lösenpris, exempelvis köpoptioner avseende Atlas Copco A med slutmånad augusti 1989 och lösenpris 440 kr. Det kan således bli aktuellt att fastställa ett stort antal anskaffningsvärden för en skattskyldig.

Enligt nuvarande praxis vid beräkning av genomsnittlig anskaffningskostnad för aktier som innehafts två år eller längre, skall aktier av olika serier i samma bolag slås samman om kursskillnaderna mellan aktieslagen är små. De praktiska problemen med att avgöra vilka slag av värdepapper som skall slås samman vid genomsnittsberäkningen, exempelvis svårigheterna att avgöra när prisskillnaderna skall anses vara små, talar emellertid mot en sammanslagning av olika värdepapper. Prisskillnaderna mellan värdepapper kan vidare variera över tiden, vilket skulle kunna innebära att genomsnittsberäkningen ibland skulle avse flera aktieslag sammanslagna och ibland varje aktieslag för sig. Av ovanstående skäl föreslås att det genomsnittliga anskaffningsvärdet skall beräknas separat för varje aktieslag, eller slag av andra värdepapper.

Genomsnittsmetoden lagregleras i förslaget till 28 § SIL.

20.6.3 Anskaffningsvärden för vissa värdepapper

20.6.3.1 Anskaffningsvärden för teckningsrättsbevis, teckningsoptioner m.m.

Vårt förslag: Vid avyttring av teckningsrättsbevis, delbevis eller bevis om företrädesrätt som erhållits med stöd av moderaktie, och där erhållandet av rättigheten inte utgör utdelning, beräknas anskaffningsvärdet genom proportionering.

Anskaffningsvärdet för moderaktien inkl. teckningsrätt, delrätt eller företrädesrätt fördelas då på det avyttrade beviset och moderaktien utan teckningsrätt, delrätt eller företrädesrätt. Bevisets andel av anskaffningsvärdet beräknas som bevisets marknadsvärde dividerat med moderaktiens marknadsvärde inkl. teckningsrätt, delrätt eller företrädesrätt.

Även vid avyttring av teckningsoption som erhållits genom förvärv av skuldebrev förenat med optionsrätt föreslås att anskaffningsvärdet beräknas genom proportionering enligt den metod som angivits ovan.

Innehav av en moderaktie kan ge rätt att teckna nya aktier eller att, vid fondemission, utan vederlag erhålla aktier. Dessa rättigheter kan, i stället för att utnyttjas för att erhålla fler aktier, avskiljas från moderaktien och säljas separat i form av teckningsrättsbevis resp. delbevis. Därutöver kan innehav av moderaktier ge rätt att köpa konvertibla skuldebrev, skuldebrev förenade med optionsrätt eller annat värdepapper. Även dessa rättigheter, här kallade företrädesrätter, kan utnyttjas eller avskiljas och säljas separat i form av bevis om företrädesrätt.

Om en innehavare av en moderaktie får rätt att till underpris teckna annat än aktier eller konvertibla skuldebrev eller skuldebrev med optionsrätt i det egna bolaget, kan värdet av teckningsrätten eller företrädesrätten i vissa fall vara att betrakta som utdelning. Anskaffningsvärdet för en sådan teckningsrätt eller företrädesrätt beräknas inte enligt de föreslagna reglerna om proportionering, utan utgörs av värdet av den beskattade utdelningen.

Vid försäljning av teckningsrättsbevis, delbevis eller bevis om företrädesrätt som erhållits med stöd av moderaktie, och som inte utgör utdelning, måste ett anskaffningsvärde beräknas. Nedan motiveras vårt förslag till regler för att beräkna dessa anskaffningsvärden. I texten och exempen nämns endast teckningsrättsbevis, men principerna avser även delbevis och bevis om företrädesrätt.

För teckningsrättsbevis som erhållits genom innehav av en moderaktie finns två alternativa metoder att beräkna anskaffningsvärdet. Det första alternativet förordades av kapitalvinstkommittén (SOU 1986:37). Förslaget innebär att anskaffningskostnaden för avyttrade teckningsrättsbevis som erhållits med stöd av moderaktie skulle sättas till noll kr.

Det andra alternativet är att, som enligt gällande rätt, proportionera moderaktiens anskaffningsvärde på teckningsrättsbeviset och aktien exkl. teckningsrätten. Proportionering innebär att teckningsrättsbeviset får en

andel av moderaktiens anskaffningsvärde. Denna andel bestäms som teckningsrättsbevisets försäljningspris dividerat med aktiens marknadsvärde före avskiljandet av teckningsrätten. Fördelarna med resp. metod kan sammanfattas:

För noll kr. som anskaffningsvärde talar att det blir enkelt att beräkna den skattepliktiga vinsten vid försäljningar av teckningsrätter. Försäljningar av teckningsrätter påverkar då inte heller det genomsnittliga anskaffningsvärdet för återstående aktier, vilket innebär en förenkling för den skattskyldige jämfört med nuvarande regler. Slutligen medför noll kr. som anskaffningsvärde att skattekrediten hos det kvarvarande aktieinnehavet minskar.

För att beräkna anskaffningsvärdet genom proportionering talar att metoden innebär en enhetligare, och ekonomiskt sett riktigare, tillämpning av genomsnittsmetoden än alternativet att ha noll kr. som anskaffningsvärde.

Försäljning av ett teckningsrättsbevis kan ses som en delförsäljning från den enhet som aktien och teckningsrätten utgör. Vid delförsäljningar av aktier av ett aktieslag proportioneras anskaffningsvärdet enligt genomsnittsmetoden på de försålda aktierna och det kvarvarande aktieinnehavet. Proportionering uppfyller därför kravet på enhetliga skatteregler.

Avskiljande av teckningsrätten innebär i de flesta fall att moderaktiens värde sjunker. Om denna minskning av moderaktiens marknadsvärde inte motsvaras av en minskning av aktiens anskaffningsvärde så kan det uppkomma reaförlust vid försäljning av moderaktien. Enligt vårt förslag skall endast 70 % av reaförluster få dras av. Med noll kr. i anskaffningsvärde kan den situationen uppkomma att hela försäljningslikviden för en teckningsrätt beskattas som vinst medan de därigenom uppkomna förlusterna på moderaktier endast får dras av till 70 %. För att undvika en sådan ogynnsam skattebehandling kan det förutses att aktieägare i vissa fall avstår från att sälja sina teckningsrätter. En regel om att anskaffningsvärdet är noll kr. skulle därför missgynna handeln med delbevis och teckningsrätter. Detta undviks vid beräkning av anskaffningsvärden genom proportionering.

Vår bedömning är att av ovannämnda faktorer bör likformighet och enhetlighet tillmätas störst vikt. Vårt förslag är därför att anskaffningsvärdet för teckningsrättsbevis, delbevis, och bevis om företrädesrätter skall beräknas genom proportionering.

Samma princip föreslås vidare tillämpas vid beräkning av anskaffningsvärde för optionsbevis som erhållits genom köp av skuldebrev förenat med optionsrätt. Enligt gällande rätt beräknas anskaffningskostnaden för sådant optionsbevis som anskaffningskostnaden för skuldebrevet inkl. optionsrätten minus marknadsvärdet för skuldebrevet. För att uppnå likformiga och enhetliga regler skall även anskaffningsvärdet för sådana optionsbevis beräknas genom proportionering. Skulle uppgifter om marknadsvärde för skuldebrev med optionsrätt saknas, bör dock nuvarande regel kunna

tillämpas som en ersättning för proportionering.

Författningsregleringen i denna del finns i förslaget till 28 § 3 mom. SIL.

20.6.3.2 Anskaffningsvärde för konvertibla skuldebrev m.m.

Vårt förslag: Vid avyttring av konvertibelt skuldebrev, skuldebrev förenat med optionsrätt, vinstandelsbevis, aktie av annan serie eller annat slag, eller liknande, som tecknats med stöd av moderaktie eller med stöd av teckningsoption som erhållits genom förvärv av skuldebrev förenat med optionsrätt, och där erhållandet av tecknings- eller företrädesrätten inte utgör utdelning, utgörs anskaffningsvärdet av teckningsbeloppet.

Utnyttjar innehavaren av en moderaktie sin rätt att köpa exempelvis ett konvertibelt skuldebrev kan anskaffningsvärdet för det konvertibla skuldebrevet inte beräknas enligt genomsnittsmetoden på det sätt som föreslagits vid nyemission av aktier. Detta beror på att moderaktien och det konvertibla skuldebrevet inte utgör samma slag av värdepapper. Svårigheterna kan belysas med ett exempel:

En person äger 2 100 X-aktier med ett genomsnittligt anskaffningsvärde på 108:10 kr. och ett marknadsvärde på 250 kr. per aktie. Han får därefter rätt att för varje aktie teckna ett konvertibelt skuldebrev för 100 kr. Det konvertibla skuldebrevet kan i sin tur så småningom konverteras till en X-aktie. En företrädesrätt att köpa ett konvertibelt skuldebrev antas ha marknadsvärdet 5 kr. om den säljs separat. Efter utnyttjandet eller avskiljandet av företrädesrätten sjunker moderaktiens marknadsvärde till 245 kr., eftersom detta är prisskillnaden mellan moderaktien med företrädesrätt och den separata företrädesrätten.

Teoretiskt borde anskaffningsvärdet för det konvertibla skuldebrevet i detta fall vara 102:16 kr., varav 100 kr. utgör köpeskillning och 2:16 kr. utgör anskaffningsvärde som övertagits från moderaktien. Det övertagna anskaffningsvärdet avser företrädesrätten, vars anskaffningsvärde beräknats genom proportionering (5 kr. dividerat med 250 kr. x 108:10 kr.).

I de fall det saknas marknadsnotering av företrädesrätten är det svårt att finna någon tillförlitlig grund för proportionering. Även i de fall det finns tillförlitliga marknadsnoteringar torde det teoretiskt riktiga förfarings-sättet vara krångligt att tillämpa. Dessa skäl talar för att anskaffningsvärdet för det konvertibla skuldebrevet i exemplet bör utgöras av köpeskillningen för det konvertibla skuldebrevet. Detta innebär att företrädesrätten som utnyttjats implicit tilldelas anskaffningsvärdet noll kr. vilket är ett avsteg från principen om likformig tillämpning av genomsnittsmetoden.

Vår bedömning är att det på grund av ovan nämnda praktiska svårigheter inte är möjligt att upprätthålla en strikt likformig beskattning i detta fall. Det föreslås därför att anskaffningsvärdet för konvertibla skuldebrev, skuldebrev förenade med optionsrätt, vinstandelsbevis, aktier av annan serie, eller liknande värdepapper som tecknats med stöd av moderaktie skall utgöras av teckningsbeloppet utan tillägg av anskaffningsvärde som

proportionerats från moderaktien. Denna regel gäller inte aktier som tecknats med stöd av moderaktie och som är av samma slag som moderaktien, dvs. regeln gäller inte normala nyemissioner.

Vid teckning av konvertibla skuldebrev, skuldebrev förenade med optionsrätt, vinstandelsbevis, aktie, eller liknande värdepapper, med stöd av företrädesrätt som förvärvats tillsammans med skuldebrev föreslås samma regler som då teckning sker med stöd av moderaktie. Enligt gällande rätt skall anskaffningskostnaden för aktier som förvärvas exempelvis med stöd av optionsrätt som inköpts tillsammans med skuldebrev beräknas som teckningsbeloppet plus emissionspriset för skuldebrevet inkl. optionsrätten minus skuldebrevets marknadsvärde exkl. optionsrätten vid teckningstillfället. Denna regel medför en form av proportionering av anskaffningskostnaden för skuldebrevet inkl. optionsrätten på dels optionsrätten dels skuldebrevet. Vår bedömning är emellertid att de skäl som talar mot en proportionering av anskaffningsvärdet vid teckning av värdepapper med stöd av moderaktie gäller även i dessa fall.

Författningsregleringen återfinns i förslaget till 28 § 3 mom. SIL.

20.6.3.3 Anskaffningsvärden för värdepapper förvärvade med stöd av option, konvertibelt skuldebrev m.m.

Vårt förslag: Vid förvärv av värdepapper som sker med stöd av option, konvertibelt skuldebrev eller på liknande sätt *inom ett år efter* det att optionen, skuldebrevet eller liknande utfärdats skall anskaffningsvärdet för på detta sätt förvärvade värdepapper beräknas som anskaffningsvärdet för optionen, det konvertibla skuldebrevet eller motsvarande plus eventuellt vederlag som lämnas i samband med förvärvet av värdepapperet.

Om förvärv av värdepapper sker med stöd av option, konvertibelt skuldebrev eller på liknande sätt *mer än ett år efter* det att optionen, skuldebrevet eller liknande utfärdats skall detta beskattas som en avyttring av optionen eller skuldebrevet. Som intäkt skall då tas upp det förvärvade värdepapperets marknadsvärde minus eventuellt vederlag utöver optionen, skuldebrevet eller liknande som lämnas för förvärvet. Värdepapperets marknadsvärde vid förvärvstillfället skall då också i princip utgöra anskaffningsvärdet för det förvärvade värdepapperet. Se avsnitt 20.4.2.1.

Om förvärv av värdepapper sker med stöd av option etc. *inom ett år efter* det att optionen utfärdats skall detta inte utlösa reavinstbeskattning. Detta innebär att beskattningen av en vinst på exempelvis optioner eller konvertibla skuldebrev skjuts upp, vilket kan åskådliggöras genom ett exempel:

Antag att en person köper en option för 2 000 kr. som ger rätt att den 30 juni köpa 100 X-aktier för 180 kr. styck. Den 30 juni är kursen på X-aktier 230 kr. Optionen är då värd 5 000 kr. (100 x (230 kr. – 180 kr.)) och vinsten på optionsaffären är 3 000 kr. Om personen avslutar affären med

kontantavräkning, exempelvis därför att han vill disponera pengarna för att köpa Y-aktier, skall han beskattas för en vinst på 3 000 kr. Om han i stället väljer att köpa 100 X-aktier för 180 kr. styck utlöses i detta fall inte någon beskattning. Aktiernas anskaffningsvärde blir 180 kr. + 20 kr. (dvs. 2 000 kr. dividerat med 100 aktier) = 200 kr. per styck. Anskaffningsvärdet utgörs således av summan av den erlagda köpeskillingen och utgiften för förvärvet av optionen. Redan vid förvärvet av X-aktierna har han då en orealiserad värdestegringsvinst på 30 kr. per aktie.

Nedan redovisas förslagets tillämpning vid beräkning av anskaffningsvärdet eller beskattningsbar reavinst när optioner eller terminskontrakt i olika situationer utnyttjas för att köpa eller sälja värdepapper. I avsnitt 20.5.5. redovisas våra förslag i de fall optionen, eller motsvarande, eller det förvärvade värdepapperet beskattas enligt portföljmetoden.

Köp av värdepapper med stöd av förvärvad köpoption: Värdepapperets anskaffningsvärde är summan av optionens genomsnittliga anskaffningsvärde och den köpeskillning som erlagts för värdepapperet.

Försäljning av värdepapper med stöd av förvärvad säljoption: Den skattepliktiga intäkten utgörs av köpeskillingen för det försålda värdepapperet. Från denna intäkt dras summan av optionens genomsnittliga anskaffningsvärde och värdepapperets genomsnittliga anskaffningsvärde för att erhålla den skattepliktiga vinsten.

Försäljning framtingad till följd av utfärdad köpoption: Försäljningsintäkten utgörs av köpeskillingen för det försålda värdepapperet plus genomsnittlig intäkt (se avsnitt 20.6.4) av den utfärdade optionen, om denna intäkt inte redan beskattats. Från denna sammanlagda intäkt dras värdepapperets genomsnittliga anskaffningsvärde för att erhålla den skattepliktiga vinsten.

Köp framtingat till följd av utfärdad säljoption: Anskaffningsvärdet utgörs av köpeskillingen för det köpta värdepapperet minus genomsnittlig intäkt av den utfärdade optionen om denna intäkt inte redan beskattats.

Köp enligt terminskontrakt: Anskaffningsvärdet utgörs av köpeskillingen.

Försäljning enligt terminskontrakt: Försäljningsintäkten utgörs av köpeskillingen. Från denna intäkt dras värdepapperets genomsnittliga anskaffningsvärde för att erhålla den skattepliktiga vinsten. Om terminskontraktet inte är standardiserat skall dock hela intäkten tas upp till beskattning om anskaffningsutgiften uppkommer ett senare beskattningsår.

20.6.4 Beskattning av optioner, terminskontrakt m.m.

Vårt förslag: Optioner och terminskontrakt, för vilka portföljmetoden ej tillämpas, reavinstbeskattas enligt genomsnittsmetoden. Avyttring av förvärvat option utlöser reavinstbeskattning på samma sätt som avyttring av aktie.

Med avyttring jämföras s.k. kvittning och stängning med åtföljande kontantavräkning. Reavinstbeskattning utlöses dessutom vid s.k. netting av standardiserade terminskontrakt.

Vid utfärdande av standardiserade optioner beskattas nettoresultatet av affären. Vid utfärdande av övriga optioner beskattas premium vid utfärdandet medan eventuella senare utgifter får dras av som reaförlust.

Standardiserade optioner, optionsbevis, teckningsrättsbevis och liknande som blir värdelösa skall anses vara avyttrade för noll kr.

Generellt föreslås att om standardiserade optioner, optionsbevis, bevis om företrädesrätt, teckningsrättsbevis och liknande blir definitivt värdelösa så skall de vid reavinstberäkningen anses vara avyttrade för noll kr. Motiven är dels att det i realiteten rör sig om en reaförlust, dels att det annars uppkommer marknader där dessa värdepapper köps till symboliska belopp bara för att säljaren skall få en avdragsgill reaförlust.

Vid utfärdande av standardiserade optioner föreslås att utfärdarens nettoresultat av affären beskattas. Skattskyldighet föreslås vidare inträda den dag detta nettoresultat först kan fastställas. Nettoresultatet kan fastställas senast på optionens slutdag, då optionen upphör att existera. Affären kan avslutas tidigare genom återköp av den utfärdade optionen. Om endast en option av ett visst slag utfärdats beräknas den beskattningsbara vinsten på den affären separat. Om flera optioner av samma slag utfärdats tillämpas en omvänd genomsnittsmetod, genom att från den genomsnittliga premieintäkten per option skall dras utgifter för återköp. Att metoden blir omvänd beror på att intäkterna kommer före utgifterna vid utfärdande av optioner och att det är först när nettoresultatet blir känt som beskattning kan komma i fråga.

Förvärvade optioner som avyttras eller förfaller reavinstbeskattas på samma sätt som aktier, dvs. försäljningsintäkt minus genomsnittligt anskaffningsvärde utgör skattepliktig reavinst.

Standardiserade terminskontrakt beskattas analogt med de standardiserade optionerna. Antag att en person den 30 mars ingår ett terminskontrakt avseende köp av 100 X-aktier till priset 150 kr. styck den 30/6. Den 30 april ingår han ytterligare ett terminskontrakt avseende köp av 100 X-aktier till priset 170 kr. styck den 30 juni. Den 30 maj ingår han ett terminskontrakt avseende försäljning av 100 X-aktier till priset 180 kr. styck den 30 juni. Den genomsnittliga kostnaden för anskaffning av X-aktier med leverans den 30 juni är då 160 kr. styck och vinsten på de enligt terminskontraktet försålda aktierna 20 kr. per aktie. Den 30 juni är kursen på X-aktier 200 kr. Det kvarvarande terminskontraktet avslutas då genom

kontantavräkning och personen beskattas för en vinst på 200 kr. – 160 kr. = 40 kr. per aktie.

Försäljning enligt *ej standardiserade terminskontrakt* beskattas när bindande avtal om avyttring ingås. Den skattepliktiga vinsten beräknas som avtalat pris minus avdrag för genomsnittligt anskaffningsvärde.

Intäkter från *utfärdande av ej standardiserad option* beskattas vid utfärdandet. Motivet för beskattning redan vid utfärdandet är att icke standardiserade optionsavtal kan gälla under lång tid. Det skulle vara otillfredsställande om intäkter från sådant utfärdande skulle förbli obeskattade under lång tid. Standardiserade optioner kan däremot gälla under högst ett år. För standardiserade optioner har det dessutom bedömts som önskvärt att medge full kvittning mellan intäkter av utfärdande och utgifter för exempelvis återköp.

20.6.5 Benefika fång

Vårt förslag: Vid förvärv genom arv, testamente, gåva eller bodelning mellan makar skall mottagaren tillgodoräkna sig ett anskaffningsvärde som motsvarar vad den tidigare ägaren skulle ha fått dra av om han sålt aktierna. Vid gåva och bodelning skall den tidigare ägaren minska sitt anskaffningsvärde med samma belopp.

Förslaget anknyter till den s.k. kontinuitetsprincipen och innebär vid gåva att mottagaren övertar givarens anskaffningsvärde utan att reavinstbeskattning utlöses. En konsekvent tillämpning av såväl kontinuitetsprincipen som genomsnittsmetoden leder till att det övertagna anskaffningsvärdet skall beräknas till det belopp som givaren skulle ha fått dra av om han i stället sålt aktierna. Om gåvomottagaren innehar aktier av samma slag som de han erhåller i gåva skall vid försäljning avdrag göras med det genomsnittliga anskaffningsvärdet för samtliga aktier av samma slag.

Vid förvärv genom arv och testamente samt bodelning mellan makar förslås att samma principer skall gälla som vid gåva.

Vid blandade fång, dvs. när en del av en avyttring utgör gåva och en del utgör försäljning skall den s.k. delningsprincipen tillämpas enligt vårt förslag i avsnitt 15.5. Den innebär att en del av avyttringen betraktas som gåva och således behandlas enligt ovan nämnda regler för överföring av anskaffningsvärde. Den del som utgör försäljning reavinstbeskattas som vanligt enligt genomsnittsmetoden.

20.6.6 Övergångsregler

Vårt förslag: Hjälpregeln om att anskaffningsvärdet för aktier förvärvade före den 2 april 1971 får beräknas som 3/4 av aktiens deklarationskurs den 31 december 1975 eller, för aktier som noteras på börs eller varit föremål för liknande notering samt för andel i aktiefond, 2/3 av deklarationskursen den 31 december 1975, skall fortsätta att gälla.

För marknadsnoterade aktier som beskattas enligt genomsnittsmetoden får anskaffningsvärdet beräknas som 25 % av försäljningsintäkten, enligt de regler som för närvarande gäller för äldre aktier. I övrigt föreslås inte några särskilda övergångsregler.

Genomsnittsmetoden överensstämmer till stora delar med gällande rätt. Den andel av reavinsten som skall tas upp till beskattning föreslås öka från 40 % till hela vinsten. Samtidigt kommer emellertid den skattesats till vilken beskattning sker att sänkas kraftigt för de flesta skattskyldiga. Vår bedömning är därför att behovet av särskilda övergångsregler för reavinstbeskattning av aktier m.m. enligt genomsnittsmetoden inte är så stort.

Huvudregeln är att anskaffningsvärdet skall beräknas enligt genomsnittsmetoden och grundas på de faktiska utgifterna för förvärvet. Vidare föreslår vi att den s.k. hjälpregeln avseende aktier anskaffade före den 2 april 1971 fortsätter att gälla. Slutligen föreslår vi att anskaffningsvärdet för marknadsnoterade aktier som innehades vid ikraftträdandet får bestämmas enligt de regler som för närvarande gäller för äldre aktier. Detta innebär att anskaffningsvärdet för sådana aktier får beräknas till 25 % av försäljningsintäkten.

När portföljmetoden utvidgas till att omfatta även aktieinnehav på mindre än 50 000 kr. år 1994 bör schablonregeln att anskaffningsvärdet kan beräknas till 40 % av marknadsvärdet vid övergångstillfället tillämpas även på dessa aktier.

20.7 Särskilda regler för beskattning av fåmansföretag

20.7.1 Problemställning

URF och RINK föreslår att både aktiebolags inkomster och privatpersoners kapitalinkomster skall beskattas med en skattesats på 30 %. Skattesatsen är vald med hänsyn till att hela den nominella kapitalinkomsten beskattas.

Vårt förslag innebär vidare att höga förvärvsinkomster beskattas med en högre skattesats än kapitalinkomster. Denna skillnad skapar ett potentiellt utrymme för skatteplanering i fåmansföretag. Det kan bli

skattemässigt lönsamt att ta ut arbetsinkomster i form av utdelning eller i form av reavinst vid avyttring av aktierna i företag. Personer som arbetar i och kontrollerar ett fåmansföretag skulle således kunna undvika den progressiva beskattningen av förvärvsinkomster genom att ta ut sådana i form av utdelning i stället för i form av lön eller genom att spara arbetsinkomster för att senare ta ut dem som en extra reavinst när företaget avyttras. Inkomsterna kan sparas dels i form av företagsbeskattade vinstmedel och dels i form av företagsobeskattade vinstmedel. Den förändring av företagsbeskattningen som föreslås av URF innebär ett väsentligt mindre reserveringsutrymme, men företagsobeskattade vinstmedel kommer ändå att finnas kvar genom att immateriella investeringar får dras av omedelbart och genom att avskrivningarna för fastigheter och flertalet inventarier oftast överstiger normal nominell värdeutveckling. Därtill finns företagsobeskattade reserver i form av SURV.

Skillnaderna i skatteuttag illustreras bäst i nedanstående tabell. Beräkningen gäller en höginkomsttagare med 50,8 % marginalskatt för inkomst av tjänst, motsvarande 20 % statlig skatt plus den genomsnittliga kommunalskattesatsen år 1989. Arbetsgivaravgifterna antas uppgå till 36,79 %, efter de av oss föreslagna sänkningarna, och dessa utgör i sin helhet skatt i ekonomisk mening för inkomster över 7,5 basbelopp. Bolagsbeskattade vinstmedel på 100 kr. antas vidare ha ett marknadsvärde på 95 kr., medan obeskattade vinstmedel på 100 kr. antas ha ett marknadsvärde på 70 kr. De två kolumnerna visar behållning efter skatt när arbetsinkomster på 100 kr. tas ut på olika sätt utan resp. med de särskilda regler för fåmansbolag som föreslås i det följande.

Tabell 20:1.

Behållning efter skatt när en bruttointkomst på 100 kr. tas ut på olika sätt av en person med arbetsinkomster över 7,5 basbelopp.

	Utan särskilda regler (1)	Med särskilda regler (2)
Lön	35:97	35:97
Utdelning	49:00	34:44
Reavinst, beskattade vinstmedel	46:55	39:63
Reavinst, obeskattade vinstmedel	49:00	41:72

Som framgår av tabellen skulle personer som arbetar i och kontrollerar ett fåmansföretag kunna undvika den progressiva delen av beskattningen

på förvärvsinkomster genom att ta ut arbetsinkomster i form av utdelning. Därigenom skulle behållningen efter skatt bli betydligt högre än om arbetsinkomsterna tas ut i form av lön. Detta är inte acceptabelt från rättvisesynvinkel och strider mot målet om likformig beskattning av olika slag av inkomster.

Uttag av arbetsinkomster i form av reavinst är något mera komplicerat än uttag genom utdelning eftersom aktierna måste avyttras. En möjlighet är dock att spara arbetsinkomst i ett företag under några år varefter företaget avyttras och verksamheten fortsätter i ett annat företag. Den s.k. stopplagstiftning som bl.a. syftar till att förhindra sådant fungerar inte längre tillfredsställande. Det är också önskvärt att skatteplanering förebyggs på ett mera generellt sätt.

De förslag som presenteras i följande avsnitt skulle, enligt vår mening, på ett rimligt sätt förebygga skatteplanering. Våra likformighetssträvanden innebär att dessa regler bör utformas så att man uppnår neutralitet mellan bolag som berörs och bolag som inte berörs av de särskilda reglerna. En annan utgångspunkt är att bestämmelserna skall tillämpas endast när det finns påtaglig risk för att arbetsinkomster av skatteskal tas ut i form av utdelning eller reavinst. Slutligen bör förslaget inte leda till sådana svårigheter vid tillämpningen av de särskilda reglerna att verkningarna blir svåra att förutse.

20.7.2 Förslag till särskilda regler

20.7.2.1 Avgränsning

Vårt förslag: Om skattskyldig eller närstående till honom är eller under den senaste tioårsperioden har varit verksam i betydande omfattning i ett aktiebolag som är eller inom nämnda tidsperiod har varit ett fåmansföretag eller i ett bolag inom samma koncern skall särskilda regler gälla för beskattning av utdelning och reavinst som härrör från detta bolag.

Om den skattskyldige visar att utomstående i betydande omfattning äger och har ägt del i bolaget och har rätt till utdelning eller att reavinst består av ersättning som uppenbarligen inte kan anses som avkastning av den skattskyldiges eller honom närståendes arbetsinsats, skall beskattning kunna ske utan tillämpning av de särskilda reglerna.

De särskilda reglerna behöver endast tillämpas om den skattskyldige eller honom närstående har varit verksam inom företaget eftersom problemet

med sparade arbetsinkomster aktualiseras endast i sådana fall. Förutsättningen för särbehandling bör därför vara att någon person i närstående-kretsen har varit verksam i företaget i sådan omfattning att hans arbetsin-sats har haft en påtaglig betydelse för vinstgenereringen. Detta förutsätter varken att den verksamme varit företagsledare eller heltidsarbetande.

Verksamhet eller aktieinnehav i ett annat bolag i en koncern där fåmansföretag ingår måste jämföras med verksamhet resp. innehav i det sistnämnda. Det bör således inte vara möjligt att kringgå de särskilda bestämmelserna genom att låta verksamheten resp. ägandet avse olika bolag inom koncernen.

Det räcker inte att ta hänsyn till ägar- och verksamhetsförhållanden m.m. i anslutning till utdelnings- eller försäljningstillfället. De särskilda reglerna bör gälla även förfluten tid såväl i fråga om företagets karaktär av fåmansföretag som i fråga om närståendekretsens verksamhet i företaget. Någon form av tidsbegränsning är emellertid lämplig. Vi föreslår därför att förhållanden under den senaste tioårsperioden skall beaktas. Ett undantag bör dock göras för det fall att den skattskyldige fortsätter med likartad verksamhet i ett annat fåmansföretag. Om den skattskyldige eller honom närstående inte var delägare i bolaget vid den tidpunkt då det upphörde att vara ett fåmansföretag skall de särskilda reglerna naturligtvis inte tillämpas.

Om vidare utomstående äger en stor andel av ett fåmansföretag blir risken för skatteplanering av den typ som behandlas i föregående avsnitt mindre eftersom en stor del av de sparade arbetsinkomsterna då tillfaller utomstående i form av utdelning eller värdeökning. Om utomstående äger en betydande del av aktierna kan den skattskyldige normalt tillgodogöra sig endast så stor del av utdelning och värdeökning som motsvarar hans andel av aktierna. Om utomstående äger 30 % av aktierna kan huvudägaren tillgodogöra sig 70 % av de belopp som anges i kolumn 1 i tabell 20:1 för uttag genom utdelning eller reavinst. Vid utdelning uppgår den tillgängliga inkomsten då till 34:30 kr., vilket understiger behållningen efter skatt vid uttag i form av lön.

Det går emellertid inte att generellt avstå från att tillämpa de särskilda reglerna i sådana fall då mer än 30 % av företaget ägs av utomstående, eftersom detta skulle ge möjligheter att kringgå reglerna t.ex. med hjälp av aktier som ger olika utdelning, genom konvertibla skuldebrev eller genom options- och terminsavtal avseende bolagets aktier. En sådan 30-procents-gräns skulle också kunna kringgå genom successiv försäljning av aktier. En lämplig avvägning är därför att den skattskyldige får möjlighet att visa att utomståendes andel i företaget och omständigheterna i övrigt varit sådana att uttag i form av utdelning eller reavinst inte medför en större nettobehållning än löneuttag. I sådant fall föreslås att de särskilda reglerna för fåmansföretag inte tillämpas för utdelning och reavinst.

Vid beskattning av reavinster bör det därutöver finnas en undantagsbe-

stämmelse som motverkar att värdeökning som inte beror på att arbetsinkomster har sparats i företaget omfattas av de särskilda bestämmelserna. Den skattskyldige föreslås därför, oavsett ägarförhållanden, ges möjlighet till att visa att den uppkomna reavinsten helt eller delvis uppenbarligen inte kan hänföras till hans eller närståendes arbetsinsats. Vid denna prövning bör man ta hänsyn såväl till de löneuttag som säljaren eller hans närstående har gjort under hela innehavstiden som till företagets verksamhet och tillgångar, antalet anställda m.m. Enbart högt löneuttag skall emellertid inte vara tillräckligt för att undantag skall medges, eftersom de faktiska arbetsinkomsterna kan vara mycket stora.

De definitioner av fåmansföretag och närstående som finns i 35 § 1 a mom. 7 och 9 st. KL kan användas också i fortsättningen. Med "fåmansföretag" avses i första hand ett aktiebolag, en ekonomisk förening eller ett handelsbolag, i vilket aktierna eller andelarna till övervägande del ägs eller på därmed jämförligt sätt innehas av en fysisk person eller ett fåtal fysiska personer. Enligt RSV:s anvisningar bör mer än hälften av aktierna eller andelarna kontrolleras av högst 10 personer. Eftersom närstående personers innehav skall räknas samman som ett individuellt ägande kan emellertid antalet delägare i ett fåmansföretag vara väsentligt större än 10.

Vissa företag kan oberoende av antalet delägare vara fåmansföretag. Det är sådana företag vars verksamhet är uppdelad på verksamhetsgrenar och där enskilda delägare har den reella bestämmanderätten över sådan verksamhetsgren och kan förfoga över dess resultat.

Med "närstående" avses enligt nuvarande lagstiftning föräldrar, far- och morföräldrar, make, avkomling eller avkomlings make, syskon eller syskons make eller avkomling samt dödsbo vari den skattskyldige eller någon av nämnda personer är delägare. Med avkomling avses jämväl styvbarn och fosterbarn. Med makar avses förutom personer som är gifta med varandra även personer som sambeskattas enligt 65 § KL. Den lämpligaste avgränsningen av närståendekretsen kan naturligtvis diskuteras men varje inskränkning i förhållande till vad som nu gäller öppnar möjligheter till kringgående av den föreslagna lagstiftningen.

De förslag om ändrad beskattning av fåmansföretag som har lämnats av 1980 års företagsskattekommitté kan eventuellt komma att medföra viss justering av begreppet fåmansföretag. Se vidare avsnitt 20.7.2.4. I ett avseende är det redan nu klart att de här föreslagna reglerna förutsätter en skärpning av fåmansföretagsbegreppet på så sätt att nämnda regler i vissa fall måste tillämpas även vid ett större antal delägare när dessa eller någon närstående är verksam i företaget i betydande omfattning. I annat fall skulle t.ex. konsultföretag där flertalet anställda är delägare falla utanför tillämpningen.

Vi har inte haft underlag för att ta ställning till om de regler som föreslås i det följande enbart skall gälla för aktiebolag eller också för handelsbolag och ekonomiska föreningar.

20.7.2.2 Gräns för normalbeskattad utdelning

Vårt förslag: Utdelning som motsvarar statslåneräntan plus fem procentenheter multiplicerad med anskaffningskostnaden för aktierna bör alltid beskattas på samma sätt som andra utdelningsinkomster.

Utrymmet för utdelning bör kunna sparas till senare beskattningsår och i sådant fall årligen räknas upp med statslåneräntan plus fem procentenheter.

För att undvika diskriminering av berörda bolag bör normal kapitalavkastning på det av ägaren satsade kapitalet beskattas på samma sätt som för övriga aktier, dvs. normal beskattning bör ske i inkomstslaget kapital med en skattesats på 30 %. Detta kan enklast uppnås genom att utdelning upp till en viss gräns beskattas på samma sätt som annan aktieutdelning. Skattemässigt godtagbar kapitalavkastning i detta sammanhang bör avse normal ränta plus skälig riskersättning för denna typ av kapitalplaceringar.

Gränsen för normalt beskattad utdelning bör anknytas till den skattskyldiges anskaffningsvärde för aktierna eftersom detta motsvarar det belopp den skattskyldige satsat i aktierna och som skulle gett normalt beskattad avkastning om det i stället placerats t.ex. i bank.

Mot denna bakgrund föreslås att gränsen för normalt beskattad utdelning bestäms som statslåneräntan plus fem procentenheter multiplicerad med den skattskyldiges anskaffningsvärde för aktierna. Outnyttjat utrymme för normalbeskattad utdelning bör kunna sparas för att beaktas vid senare års utdelning eller i samband med beskattning av reavinst vid försäljning av aktier. Sparad utdelning bör årligen räknas upp med statslåneräntan plus fem procentenheter för att uppnå likformig skattebehandling jämfört med vinstmedel som sparas i andra företag.

Vi har övervägt alternativa lösningar som att i stället anknyta gränsen för normalt beskattad utdelning till aktiernas skattemässiga förmögenhetsvärde, aktiekapital eller eget kapital. Dessa lösningar avvisas dock då de inte löser det grundläggande problemet med skatteplanering på ett tillfredsställande sätt. Sparade arbetsinkomster påverkar nämligen aktiernas förmögenhetsvärde och kan omvandlas till aktiekapital genom fondemission eller till eget företagsbeskattat kapital utan att detta utlöser beskattning hos aktieägaren. Sparade arbetsinkomster skulle därmed öka underlaget för normalt beskattad utdelning och skulle därigenom kunna tas ut med en ur likformighetssynpunkt alltför låg beskattning sett över en längre tidsperiod.

20.7.2.3 Behandling av överskjutande utdelning

Vårt förslag: Utdelning utöver normalbeskattad utdelning skall tas upp som inkomst av tjänst för aktier som berörs av de särskilda reglerna.

Har någon av den skattskyldiges make eller barn under 18 år – eller såvitt gäller barn under 18 år – förälder eller syskon under 18 år, under den senaste tioårsperioden varit verksam i företaget i betydande omfattning skall överskjutande utdelning beskattas hos den av dessa personer som har den högsta beskattningsbara inkomsten och som är eller har varit verksam i företaget.

För att förebygga skatteplanering måste utdelning utöver statslåneräntan plus fem procentenheter beskattas på ett sådant sätt att det inte blir skattemässigt förmånligt att ta ut arbetsinkomster i form av överskjutande utdelning i stället för i form av lön. Om skatteplanering skall kunna förebyggas på ett tillfredsställande sätt måste detta gälla all utdelning som tillfaller såväl skattskyldig som i betydande omfattning varit verksam i företaget som honom närstående personer.

Den erforderliga skattesatsen på 50 % kan uppnås genom att överskjutande utdelning beskattas som inkomst av tjänst eller beläggs med en särskild skatt på 20 % utöver de 30 % som föreslås bli den normala skattesatsen för inkomstslaget kapital. Den senare lösningen innebär dock en tillkommande skattebas och därmed komplikationer i form av en särskild inkomst- och skatteberäkning.

Ytterligare en tänkbar lösning vore att beräkna den skattepliktiga utdelningen som faktisk utdelning plus 67 % av utdelning utöver gränsen för normalbeskattad utdelning. Skattesatsen på 30 % i inkomstslaget kapital ger då den erforderliga sammanlagda skatten på 50 % för överskjutande utdelning. En likartad metod föreslås för övrigt för ränta från allemanssparkonto, där den önskade skattesatsen på 20 % uppnås genom att den skattepliktiga räntan beräknas som 2/3 av den faktiska räntan.

För att på ett någorlunda enkelt sätt åstadkomma regler som inte medför att överskjutande utdelning som tillfaller skattskyldiga med låga inkomster träffas av progressiv beskattning har vi valt det förstnämnda alternativet, dvs. beskattning som inkomst av tjänst. Utdelningen bör därvid inte ses som lön utan som en särskild intäktspost och inte medföra uttag av sociala avgifter eller rätt till schablonavdrag och grundavdrag.

I en trängre familjekrets bestående av makar och barn under 18 år är det enligt vår mening nödvändigt att skattemässigt hänföra all överskjutande utdelning till den person som har den högsta beskattningsbara inkomsten om man bortser från överskjutande utdelning. Det skulle annars bli allt för lätt att utnyttja framför allt barnens möjligheter att ta ut stora belopp av överskjutande utdelning i inkomstslaget tjänst utan att de skulle träffas av den statliga delen av inkomstskatten. En förutsättning bör

emellertid vara att den som beskattas för utdelning, som lämnats till annan familjemedlem, själv är eller har varit verksam i företaget.

20.7.2.4 Behandling av reavinster

Vårt förslag: Halva den reavinst som avser aktier eller andra värdepapper som är föremål för aktievinstbeskattning och som har utgivits av ett fåmansföretag skall i vissa fall beskattas som inkomst av tjänst.

Avgränsningen av den närståendekrets som bör bli föremål för extra beskattning och utformningen av reglerna i övrigt föreslås bli desamma som i fråga om överskjutande utdelning.

Som framgår av tabell 20:1 krävs särskilda regler även för att förebygga att arbetsinkomster tas ut i form av 30-procentigt beskattad reavinst för aktier i fåmansbolag. Den erforderliga extrabeskattningen är dock lägre än för aktieutdelning eftersom 100 kr. i företagsbeskattade eller företagsobeskattade vinstmedel ökar försäljningspriset för bolaget med mindre än 100 kr. och eftersom uttag i form av reavinst medför vissa komplikationer och kostnader för den skattskyldige. Extrabeskattningen av reavinster bör därför understiga extrabeskattningen av överskjutande utdelning med hänsyn till målsättningen att berörda aktieägare skall särbehandlas i minsta möjliga utsträckning.

Genom att endast beakta halva reavinsten vid den extra beskattningen uppnås en lämplig skattenivå. Ett faktiskt skatteuttag på 40 % för reavinster ger vid uttag genom reavinst den inkomst efter skatt som redovisas i kolumn 2 i tabell 20:1. Som framgår av tabellen är inkomsten efter skatt något högre vid uttag genom reavinst än vid uttag genom lön. Skillnaden är dock så liten att den är acceptabel med tanke på nämnda komplikationer och kostnader.

För att inte bestämmelserna om extra beskattning av reavinster skall kunna kringgå måste dessa även avse konvertibla skuldebrev, optioner m.fl. värdepapper som aktievinstbeskattas. I övrigt kan reglerna utformas enligt de principer som föreslagits vad gäller överskjutande utdelning.

20.7.2.5 Förhöjt avdragstak för ägare av aktier i fåmansföretag

Vårt förslag: Innehavare av aktier i fåmansföretag får, utöver det allmänna avdragstaket på 100 000 kr., utnyttja avdrag med belopp som motsvarar statslåneräntan plus fem procentenheter multiplicerad med anskaffningskostnaden för aktierna samt erlagd arvs- eller gåvoskatt för dessa.

Aktier i fåmansföretag bör särbehandlas på något sätt vad gäller taket på 100 000 kr. (10 000 kr. för skattskyldig under 18 år) för avdragsgilla ränteutgifter i inkomstslaget kapital eftersom fåmansföretag annars skulle

missgynnas jämfört såväl med företag som har ett mera spritt ägande som med enskild näringsverksamhet, där ränteutgifterna dras av i inkomstslaget näringsverksamhet. Vi föreslår därför att taket för ränteavdrag i inkomstslaget kapital beräknas som 100 000 kr. plus maximal normalt beskattad utdelning avseende aktier som omfattas av de särskilda reglerna för fåmansföretagsaktier. Avdragstaket höjs således med statslåneräntan plus fem procentenheter multiplicerat med den skattskyldiges anskaffningskostnad för sådana aktier. En uppräknig av avdragstaket med samma procentsats bör också medges motsvarande erlagd arvs- eller gåvoskatt vid den skattskyldiges förvärv av aktierna.

20.7.3 Stopplagstiftning avseende vinstbolag m.m.

Vårt förslag: Nuvarande stopplagstiftning mot vinstbolagstransaktioner och interna aktieöverlåtelse avskaffas.

Nuvarande lagstiftning godtar att delägare i fåmansföretag sparar arbetsinkomster och att dessa blir lägre beskattade vid en framtida försäljning av företaget. Redan nu finns emellertid regler om s.k. vinstbolag och interna aktieöverlåtelse. Syftet med dessa regler är bl.a. att förhindra att företaget töms på vinstmedel och därefter drivs vidare av samma personer. Särskilt vinstbolagsreglerna har emellertid visat sig vara otillräckliga. Trots dispensmöjligheter medför s.k. stopplagstiftning av detta slag en betydande risk för olyckliga beskattningsresultat i enskilda fall. Reglerna är dessutom svåra att förstå och tillämpa. Ett starkt önskemål är därför att de nya bestämmelserna om beskattning av reavinster vid försäljning av aktier och andelar i fåmansföretag får en generell utformning som gör nuvarande och framtida stopplagstiftning obehövlig.

Den 1972 införda lagstiftningen mot s.k. vinstbolagstransaktioner finns i 35 § 3 mom. sjunde stycket KL och innebär att hela köpeskillingen vid en aktieförsäljning som omfattas av dessa regler skall tas upp till beskattning. Inte ens aktiernas anskaffningskostnad beaktas.

Vinstbolagsreglerna gäller inte bara när säljaren av aktierna driver samma verksamhet vidare i ett nytt företag utan också när avveckling av verksamheten görs i flera etapper så att alla tillgångar och skulder utom likvida medel och eventuella fonder avvecklas innan aktierna säljs. Det har således inte någon betydelse om syftet med affären primärt har varit något annat än att omvandla arbetsinkomster till aktievinster.

Möjligheterna att kringgå vinstbolagsreglerna har visat sig vara talrika. Under 1980-talet har RSV:s nämnd för rättsärenden och regeringsrätten bidragit till att klargöra viktiga gränsdragningar för reglernas tillämpningsområde. En omfattande och väl organiserad handel med vinstbolag förekommer och har av allt att döma tilltagit under senare år.

Bestämmelserna om s.k. interna aktieöverlåtelse finns i 35 § 3 mom. åttonde stycket KL och innebär att hela köpeskillingen beskattas på samma

sätt som vid vinstbolagstransaktioner om aktier i ett fåmansföretag säljs till ett annat sådant bolag där aktierna ägs av säljaren eller någon närstående. En ganska omfattande dispensgivning förekommer och det är svårt att upprätthålla en konsekvent praxis utan att möjliggöra visst kringgående av bestämmelserna genom mer eller mindre konstruerade anpassningar till denna praxis vid utformningen av interna aktieöverlåtelse.

Med de föreslagna särskilda reglerna för beskattning av reavinster vid försäljning av aktier andelar m.m. som härrör från fåmansföretag, den sänkta skatten på arbetsinkomster och de nya reglerna för företagsbeskattning blir inte skillnaden i skatteuttag mellan å ena sidan arbetsinkomster samt å andra sidan aktievinster tillräckligt stor för att skalbolagsaffärer skall vara lönsamma. Nuvarande stopplagstiftning bör därför avskaffas.

Även reglerna om interna aktieöverlåtelse kan avskaffas eftersom sådana, om övriga förslag genomförs, inte kommer att medföra några obehöriga förmåner.

Den som säljer aktier i samband med ett generationsskifte eller för att övergå till annan verksamhet, gamla ägare som säljer sina aktier till ett nybildat fåmansföretag i samband med att nya delägare skall tas in i företaget och avstår från sin tidigare aktiemajoritet, samt den som av organisatoriska eller marknadstekniska skäl vill bilda en koncern och som är beredd att använda köpeskillingen för att öka aktiekapitalet i det köpande företaget, brukar kunna få dispens från RSV så att nuvarande stopplagstiftning inte tillämpas. De av oss föreslagna särskilda reglerna för aktier i fåmansföretag innebär visserligen skärpt beskattning i dessa fall men inte någon särbehandling i förhållande till andra överlåtelse av aktier i fåmansföretag. Någon dispensmöjlighet bör därför inte finnas.

20.7.4 Särskilda regler för förmånsbeskattning av fåmansföretagare

I kommunalskattelagen finns en rad specialregler som skall förhindra att fåmansföretagare låter företaget betala deras privata levnadskostnader m.m. Reglerna gäller i vissa fall företagsledare och honom närstående person och i vissa fall samtliga delägare i företaget. Dessa bestämmelser har nyligen varit föremål för översyn av 1980 års företagsskattekommitté som i sitt slutbetänkande, Beskattning av fåmansföretag (SOU 1989:2), har lämnat förslag till viss förändringar.

Betänkandet har avlämnats så sent att vi inte haft möjlighet att beakta nämnda förslag i vårt arbete. Vi tar därför inte upp dessa frågor.

20.8 Effekter av förslagen

I detta avsnitt redovisas vår bedömning av effekterna av den föreslagna reavinstbeskattningen av aktier m.m. Bedömningen är uppdelad i två steg. Först redovisas effekter av övergången från nuvarande regler till en enhetlig reavinstbeskattning i avsnitt 20.8.1. Därefter redovisas skillnaderna

i ekonomiska effekter mellan portföljmetoden och genomsnittsmetoden i avsnitt 20.8.2.

20.8.1 Jämförelse med nuvarande regler

Jämförelsen utgår från de sex mål för reformeringen av reavinstbeskattningen som sattes upp i avsnitt 20.3.2. Målen är: minskat utrymme för skatteplanering, minskad snedvridning av ekonomiska beslut, ökad fördelningspolitisk rättvisa, harmonisering med utländska skatteregler, enklare regler och ökade skatteintäkter.

20.8.1.1 Minskat utrymme för skatteplanering

Den av oss föreslagna reavinstbeskattningen leder utan tvekan till att utrymmet för skatteplanering blir mindre än vid de nuvarande reglerna. Det är i huvudsak tre inslag i de föreslagna skattereglerna som är av betydelse för att minska skatteplaneringen.

Det viktigaste är införandet av full beskattning av nominellt beräknade reavinster, som kommer att eliminera de flesta av de möjligheter till skatteplanering som utnyttjas i det nuvarande systemet. Eftersom beskattningen av den nominella reavinsten föreslås bli densamma oavsett innehavstid, försvinner de möjligheter till skatteplanering som finns i nuvarande system med olika beskattning av yngre och äldre aktier. Förslaget om en separat beskattning av kapitalinkomster, utan grundavdrag och med en skattesats på 30 % kommer också att omöjliggöra skatteplanering genom uppdelning av inkomster på familjemedlemmar, utspridande av inkomster över flera år och liknande.

Den föreslagna regeln att endast 70 % av reaförluster får dras av kommer att medföra att det inte blir lönsamt för de skattskyldiga att realisera förluster snabbt och vänta med att realisera vinster. Som framgått av kap. 16 är begränsningen av avdragsrätten till 70 % av förlusten avpassad för att skapa faktisk likformighet i beskattningen av reavinster och reaförluster, under antagandet att förluster realiseras före vinster.

En mycket viktig del av skatteplaneringen inom reavinstbeskattningen av aktier har avsett s.k. skalbolagstransaktioner och liknande. Drivkraften bakom dessa transaktioner har varit att arbetsinkomster i fåmansföretag skattemässigt kunnat omvandlas till lindrigare beskattade reavinster på aktier. Därigenom har skattebelastningen på vad som egentligen varit arbetsinkomster kunnat reduceras till hälften, eller ännu mer.

Vårt förslag innebär sänkta marginalsattesatser för arbetsinkomster och i stort sett oförändrad skattesats för höginkomsttagares reavinster på aktier som innehafts två år eller mer. För övriga inkomsttagare innebär förslaget en viss skatteskärpning vad gäller reavinster på aktier. Förslaget innebär således väsentligt minskade skillnader mellan skatteuttaget på arbetsinkomster och skatteuttaget på kapitalinkomster. Därigenom minskas lönsamheten hos detta slag av skatteplanering.

Fortfarande kommer emellertid betydande skillnader i skattesatser att kvarstå. Det högsta skatteuttaget på arbetsinkomster föreslås bli 63 %,

inkl. sociala avgifter, medan reavinster föreslås bli beskattade med 30 %.

För att förhindra att denna kvarstående olikformighet i beskattningen utnyttjas för skatteplanering, exempelvis i form av skalbolagstransaktioner, föreslår vi särregler för utdelningar från fåmansföretag till närståendekretsen och för närståendes reavinster på aktier i fåmansföretag, se avsnitt 20.7.

Vår bedömning är att de föreslagna skattereglerna kommer att eliminera de flesta möjligheter till skatteplanering inom ramen för reavinstbeskattningen av aktier i det nya inkomstslaget kapital. Kvarvarande skatteinpassning kommer sannolikt främst att bestå i att beskattningen av värdestegringsvinster skjuts upp, genom att vinster inte realiserar.

För att motverka sådan skatteinpassning krävs antingen beskattning av värdestegringsvinster när de uppkommer eller uppräknig av anskaffningsvärden. Uppräknig av anskaffningsvärden gör det mindre lönsamt, eller olönsamt, att skjuta upp beskattningen genom att uppräknigen implicit innebär att det utgår ränta på skattekrediter. Detta beror på att låga anskaffningsvärden, dvs. stora skattekrediter, ger låg uppräknig.

Vi har emellertid avvisat dessa lösningar. Det första alternativet har avvisats därför att det skulle strida mot principen att endast realiserade inkomster får beskattas. Det andra alternativet har avvisats därför att det skulle innebära ett avsteg från den enhetliga beskattningen av kapitalinkomster genom ett särskilt gynnande av reavinster på aktier.

Inom inkomstslaget näringsverksamhet kommer reaförluster på aktier m.m., enligt förslag från URF, att vara avdragsgilla i sin helhet. Därigenom uppkommer större möjligheter till skatteplanering inom inkomstslaget näringsverksamhet än inom inkomstslaget kapital. Detta, tillsammans med den föreslagna gränsen på 100 000 kr. för avdrag för ränteutgifter inom inkomstslaget kapital samt möjligheterna att sätta av till SURV inom näringsverksamhet, kan medföra att vissa skattskyldiga kommer att flytta sin kapitalförvaltning från inkomstslaget kapital till aktiebolag. Vår bedömning är att de skattskyldiga därigenom uppnår fördelar för kapitalförvaltningen, men att dessa fördelar motverkas av att aktiebolags inkomster dubbelbeskattas.

20.8.1.2 Minskad snedvridning av ekonomiska beslut

Den föreslagna beskattningens effekter på investerarnas vilja till *risktagande* är svåra att bedöma från såväl teoretiska som empiriska utgångspunkter. Beskattning medför både att placerarens avkastning sjunker och att det offentliga, vid avdragsrätt för förluster, är med och betalar en del av eventuella förluster. Denna sistnämnda egenskap kan innebära att risktagande gynnas av beskattning. Det kan visas att under vissa förutsättningar, bl.a. full avdragsrätt för förluster, skall en rationell

placerare öka sin andel riskfyllda placeringar om skattesatsen höjs². Det kan tolkas som att riskfyllda placeringar gynnas relativt säkra placeringar om beskattning införs.

Vårt förslag till beskattning enligt portföljmetoden innebär full kvittningsrätt mellan värdeförändringar på enskilda aktier inom aktieportföljen, samt att 70 % av reaförluster får dras av skattemässigt. Det kan från teoretiska utgångspunkter inte visas att dessa skatteregler vare sig gynnar eller missgynnar risktagande. Vår bedömning är att sådana effekter, om de uppkommer, blir små. Vårt förslag till reavinstbeskattning skulle därmed i denna del i huvudsak uppfylla målet att inte påverka investerarnas risktagande. Vid beskattning enligt genomsnittsmetoden kommer förslaget att endast 70 % av reaförlusten skall få dras av emellertid att medföra en något mindre gynnsam behandling av risktagande.

Jämfört med nuvarande regler för yngre aktier, där reavinster beskattas i sin helhet och endast 40 % av reaförluster är avdragsgilla, kommer vårt förslag dock entydigt att innebära en gynnsammare behandling av risktagande.

Det föreslagna ränteavdragstaket på 100 000 kr. per person och år kan komma att reducera utbudet av riskvilligt kapital, eftersom frånvaron av avdragsrätt höjer finansieringskostnaderna. Vår bedömning är att denna effekt, efter en viss övergångstid, blir relativt liten, bl.a. med hänsyn till möjligheterna att i stället bedriva sådan kapitalplaceringsverksamhet i aktiebolagsform.

Vårt förslag till reavinstbeskattning kommer sannolikt att medföra ungefär lika stora *inlåsnings effekter* som de nuvarande reglerna för äldre aktier. Att denna del av inlåsnings effekterna kvarstår beror på att endast realiserade värdestegringsvinster beskattas. Den särskilt starka inlåsnings effekt för yngre aktier som uppkommer vid nuvarande regler genom den relativt hårda beskattningen av vinster på aktier som inte innehafts i två år eller längre, kommer emellertid att elimineras.

Vid tillämpning av portföljmetoden kommer inlåsnings effekterna vidare att bli lika stora för alla aktier i portföljen, vilket leder till större neutralitet i beskattningen än enligt nuvarande regler, se avsnitt 20.8.2.

Vårt förslag till enhetlig kapitalbeskattning kommer vidare att medföra att målet om *neutralitet mellan värdepapper* kommer att kunna uppfyllas i högre grad än vid dagens regler. Förekomsten av två olika metoder för reavinstberäkning, portföljmetoden och genomsnittsmetoden, kan emellertid ge upphov till bristande neutralitet i vissa fall. Detta gäller särskilt termins- och optionsaffärer vilka i de flesta fall kommer att beskattas enligt genomsnittsmetoden, men som kommer att beskattas enligt

² Se "Skattesystemet, hushållens portföljval och prisbildningen på kapitalmarknaden" av Jonas Agell och Per-Anders Edin, bilaga 3, samt "The effects of taxation on savings and risk" av Agnar Sandmo, "Handbook of public economics" Martin Feldstein, red. Amsterdam 1985.

portföljmetoden när de innehas över ett årsskifte. Detta kan leda till komplicerade skatteöverbåganden i vissa fall.

20.8.1.3 Ökad fördelningspolitisk träffsäkerhet

Ett viktigt mål vid reformeringen av beskattningen är att öka den fördelningspolitiska träffsäkerheten. Den nuvarande olikformiga beskattningen av reavinster medför att samma inkomst, även vid samma marginalskattesats för de skattskyldiga, kan träffas av olika skattebelastning. Dessa brister förstärks av de möjligheter till skatteplanering som de nuvarande reglerna ger möjlighet till. I avsnitt 20.3.1.4 refererades också en studie av RSV som visade att stora reavinster på aktier i många fall har beskattats mycket lindrigt.

Vår bedömning är att förslaget till enhetlig och likformig kapitalbeskattning kommer att medföra en väsentlig förbättring av den fördelningspolitiska träffsäkerheten. Förbättringar uppkommer dels genom att alla kapitalinkomster beskattas likformigt, dels genom att utrymmet för skatteplanering reduceras som diskuterats ovan.

20.8.1.4 Harmonisering med beskattningen i omvärlden

Kapitalinkomster beskattas enligt olika regler i olika länder. Det är vanligt att löpande avkastning i form av räntor och utdelningar beskattas med samma skattesats som arbetsinkomster hos inhemska skattskyldiga. För utländska skattskyldiga utgår vanligen källskatt i storleksordningen 20 %–30 %. Dessa inkomster är emellertid med beaktande av dubbelbeskattningsavtal dessutom ofta skattepliktiga i mottagarens hemland.

Reavinster på aktier beskattas lindrigt i många västeuropeiska länder. I Förenta staterna beskattas sedan år 1987 däremot nominella reavinster på aktier fullt ut, ofta med en marginalskattesats på i storleksordningen 30 %.

Vårt förslag till kapitalbeskattning kan bedömas innebära att löpande kapitalavkastning formellt kommer att beskattas lindrigare än i många andra länder. Den faktiska skattebelastningen på kapitalinkomster torde emellertid i vissa av dessa länder, på grund av bristande kontroll, vara lägre än vad skattereglerna visar. Vårt förslag till reavinstbeskattning av aktier innebär en högre beskattning av aktieinnehav i Sverige än i många andra ekonomiskt betydelsefulla länder, med undantag för Förenta staterna.

I Peter Englunds bilaga³ visas att kapitalbeskattningens generella nivå i ett land under vissa förutsättningar endast påverkar sparandets nivå. Däremot påverkas inte valet av placeringsobjekt. Av betydelse för valet av placeringsobjekt är i stället skillnader i beskattningen av olika placeringsobjekt i Sverige *relativt* skillnader i beskattning av olika placeringsobjekt i andra länder.

³"Samspelet mellan svensk och internationell kapitalmarknad", Bilaga 9.

Vårt förslag innebär som nämnts en långt driven likformighet i kapitalbeskattningen. I Sverige kommer därmed värdestegringsvinster på aktier och inkomster från räntebärande placeringar att beskattas i stort sett likformigt. Det material som erhållits avseende kapitalbeskattningen i andra industriländer tyder däremot på att inkomster från aktier ofta beskattas lindrigare än inkomster från räntebärande placeringar.

Dessa förutsättningar innebär, enligt analysen i den nämnda bilagan, ett skattemässigt missgynnande av svenskers placeringar i aktier i förhållande till utländska placerare. Det skulle därigenom kunna uppkomma en s.k. skatteklienteffekt som skulle leda till att svenskar i första hand investerade i räntebärande placeringar, medan svenska aktier köptes upp av utländska placerare. En harmonisering med de olikformiga utländska skattereglerna skulle alltså kräva ett skattemässigt gynnande av svenskers aktieäggande. Detta skulle emellertid innebära ett avsteg från den enhetliga kapitalbeskattningen.

Den olikformiga beskattningen av kapitalinkomster i många andra länder, med undantag för Förenta staterna, gör att det sålunda inte är möjligt med en fullständig harmonisering mellan svensk och utländsk kapitalbeskattning. Därtill kommer att kapitalinkomster beskattas olika i olika länder.

Vår bedömning är emellertid att den formellt sett bristande harmoniseringen inte kommer att få något avgörande inflytande på ägarfördelningen i svenska aktiebolag. En orsak är att skillnaderna i beskattning mellan aktier och räntebärande placeringar i andra länder, på grund av bristande kontroll avseende ränteinkomster, sannolikt inte är så stora som de formella reglerna visar. En annan orsak är att andra faktorer, exempelvis bristande information och valutarisker, minskar benägenheten hos såväl utländska som svenska placerare att investera i utländska värdepapper. Slutligen, vilket är av stor betydelse, finns det tendenser till att kapitalbeskattningen även i andra länder går mot större likformighet. Skattereformerna i bl.a. Förenta staterna och Nya Zeeland är tydliga exempel på detta.

20.8.1.5 Enklare skatteregler

Även vid frånvaro av skatt kan det vara komplicerat att beräkna resultatet av en aktieinvestering. Det är därför inte någon lätt uppgift att konstruera skatteregler som både uppfyller kraven på likformighet, rättvisa och enkelhet.

De föreslagna skattereglerna innebär i två avseenden förenklingar jämfört med gällande rätt. För det första försvinner de nuvarande skillnaderna mellan yngre och äldre aktier. För det andra innebär portföljmetoden, när systemet med fastställande av anskaffningsvärden och avdragskvot tagits i bruk, en kraftig förenkling jämfört med nuvarande regler.

Den föreslagna genomsnittsmetoden för reavinstbeskattning av aktier överensstämmer till stora delar med gällande rätt och innebär sålunda till den delen inte någon förändring. Allmänt är genomsnittsmetoden relativt

krånglig att använda vid återkommande köp och försäljningar, samt vid försäljning av bevis om företrädesrätt och liknande. Vi har dock bedömt detta som ofrånkomligt vid reavinstberäkningar på aktieslagnivå.

Det som kan bedömas innebära störst problem från förenklingssynpunkt är förslaget att portföljmetoden inte skall tillämpas på aktier och andra värdepapper som köps och säljs under samma år. Genom detta undantag kommer skatteöverbäganden att påverka de skattskyldigas handlande i samband med årsskiftet. Övriga effekter av årsskiftesgränsen diskuteras i avsnitt 20.8.2.3.

Med sistnämnda undantag bedömer vi ändå att den föreslagna reavinstbeskattningen av aktier uppfyller det uppställda målet om enklare regler, även om inte heller de av oss föreslagna reglerna i alla avseenden kan sägas vara enkla.

20.8.1.6 Ökade skatteintäkter

Vårt förslag till enhetlig beskattning av reavinster på aktier bedöms medföra en väsentlig breddning av basen för skatteuttaget. Vi beräknar att basbreddningen inom aktieområdet kommer att uppgå till ca 17 miljarder kr. Merparten av denna basbreddning beror på att hela den nominella reavinsten beskattas i stället för endast 40 %. Om hänsyn tas till den samlade effekten av basbreddning och sänkta skattesatser kan skatteuttaget på utdelningar och reavinster på aktier på lång sikt beräknas öka med ca 1,6 miljarder kr. i 1989 års prisnivå.

20.8.2 Vissa effekter av portföljmetoden

20.8.2.1 Ekonomiska effekter av att avdragskvoten fastställs årsvis

Metoden att fastställa avdragskvoten för ett år i taget har i princip två effekter. För det första leder den i genomsnitt till ett något lägre skatteuttag än en metod där avdragskvoten fastställs vid varje försäljning. För det andra medför metoden att beteendet på aktiemarknaden påverkas i samband med att avdragskvoten justeras vid årsskiftet.

I avsnitt 20.5.4 visades att vid tillämpning av portföljmetoden blir avdraget för anskaffningsvärde större än vad som är teoretiskt riktigt, om aktiekurserna stiger efter det att avdragskvoten fastställts. På motsvarande sätt blir avdraget lägre än vad som är teoretiskt riktigt, om aktiekurserna sjunker efter att avdragskvoten fastställts.

På längre sikt stiger aktiekurserna i genomsnitt. Metoden att fastställa avdragskvoten för ett år i taget kan således leda till en systematiskt något lägre beskattning än den teoretiskt riktiga metoden. Denna effekt motverkas emellertid i viss mån av att även nyanskaffningar, som medför att kvoten höjs, påverkar avdragskvoten först vid årsskiftet. Det går att visa att om alla realiserade värdestegringsvinster återinvesteras, så medför tekniken att fastställa avdragskvoten för ett år i taget att skattekrediten i portföljen blir något större än om avdragskvoten skulle fastställas vid varje

försäljningstillfälle. Skattekreditens andel av portföljvärdet ökar emellertid inte obegränsat utan stabiliseras på en viss nivå, vilken beror av storleken på den årliga värdestegringen och på omsättningshastigheten i aktieportföljen.

Vid stigande aktiekurser justeras avdragskvoten ned när nästa årsskifte passeras, om det inte skett några nyanskaffningar under året. Eftersom avdraget av anskaffningsvärde i det fallet är större före årsskiftet än efter årsskiftet, är det förmånligt att sälja innan årsskiftet passerats. Fastställandet av avdragskvoten för ett år i taget kan av denna orsak vid stigande aktiekurser väntas medföra ett visst säljtryck under slutet av året. Detta borde i sin tur i princip leda till att kursuppgången dämpas dvs. det borde verka kursstabiliserande.

Vid sjunkande aktiekurser är det i stället förmånligt att vänta med försäljningar till dess att avdragskvoten justerats upp efter årsskiftet. Av detta skäl leder portföljmodellens konstruktion vid sjunkande aktiekurser, allt annat lika, till att försäljningarna minskar under slutet av året. Därigenom borde portföljmodellen verka något stabiliserande på aktiekurserna även vid fallande aktiekurser.

20.8.2.2 Ekonomiska effekter av att reavinsten beräknas på portföljnivå

Effekterna av att portföljmetoden är en genomsnittsmetod på portföljnivå har redovisats relativt utförligt i avsnitt 20.9. I korthet är effekterna att de olika aktieinnehavens individuella resultat jämnas ut, att exempelvis förluster kvittas mot vinster, och att nyinköpta värdepapper som kommer att ingå i portföljen "smittas ned" av den relation mellan anskaffningsvärde och marknadsvärde som från början finns i portföljen. Det visades också att det sistnämnda kan leda till hög beskattning av avkastningen på aktieinvesteringar med korta innehavstider resp. låg beskattning vid exempelvis terminsaffärer som avslutas med kontantavräkning.

En förhållandevis hög beskattning av avkastningen på aktieplaceringar med korta innehavstider kan verka ekonomiskt snedvridande på två sätt. För det första kan det medföra att innehavare av vinstrika aktieportföljer av skatteskal väljer att göra kortfristiga placeringar i annat än aktier. Därigenom kan riskkapitalförsörjningen minska något och prisbildningen på aktiemarknaden försämrats. För det andra kan kortfristiga aktieplaceringar i första hand komma att göras av aktörer som inte omfattas av portföljmetoden, exempelvis sådana som är skattskyldiga i utlandet.

För att inte kortfristiga aktieaffärer skall missgynnas, föreslås att värdepapper som köpts in under året beskattas enligt portföljmetoden först efter det att aktierna innehafts över ett årsskifte. Därigenom uppnås också att affärer i derivatinstrument inte gynnas alltför mycket. För värdepapper som både köps och säljs under året tillämpas i stället genomsnittsmetoden.

Möjligheterna att inom portföljen fullt ut kvitta förluster på enskilda aktier mot vinster på andra aktier innebär i många fall att portföljmetoden är gynnsammare för riskfyllda placeringar än genomsnittsmetoden. Enligt genomsnittsmetoden får nämligen endast 70 % av reaförluster på aktier

dras av.

En annan viktig egenskap hos portföljmetoden är att skattebelastningen blir densamma oavsett vilka aktier i portföljen som säljs. Detta innebär att den skattskyldige inte behöver ta någon hänsyn till skattekonsekvenser vid valet av aktie som skall säljas. Metoden är således neutral mellan de olika aktier som finns i portföljen. Vid tillämpning av genomsnittsmetoden blir skattebelastningen däremot beroende av hur stor värdestegringen varit på det enskilda aktieslaget. Vid genomsnittsmetoden kan således valet av vilken aktie som skall säljas påverkas av beskattningen.

20.8.2.3 Effekter av att portföljmetoden inte tillämpas på aktier som köps och säljs under samma år

Vårt förslag är att inte tillämpa portföljmetoden på aktier m.m. som köps och säljs under samma år. Den föreslagna regeln kommer emellertid att öka risken för skatteanpassning vid årsskiftena. Den innebär vidare att kortfristiga innehav av värdepapper som innehas över ett årsskifte beskattas enligt andra regler än kortfristiga innehav av värdepapper som innehas under loppet av ett kalenderår. Regeln innebär således ett avsteg från den enhetliga beskattningen, samtidigt som den medför att en del av förenklingsvinsten med portföljmetoden går förlorad.

Effekten av regeln blir sannolikt att aktieplacerare väljer att realisera vinster på kortfristiga innehav före årsskiftet och att spara förluster på kortfristiga innehav över årsskiftet. Den skattskyldiges syfte med det sistnämnda skulle då vara att erhålla full kvittning mot vinster på aktier i portföljen. I den mån det uppkommer någon skatteanpassning av denna typ vid årsskiftena är det troligt att den verkar kursstabiliserande, på samma sätt som de skattskyldigas anpassning till att avdragskvoten fastställs vid varje årsskifte.

21 Beskattning av fordringar

I detta avsnitt behandlas beskattningsreglerna för fordringar, dvs. framför allt olika typer av skuldebrev såsom obligationer.

21.1 Gällande rätt

21.1.1 Beskattningsreglerna

För reavinstbeskattning av skuldebrev, spar- och premieobligationer, gäller i huvudsak samma regler som när KL infördes förutom att avtrappningsregler infördes år 1951. För att skattepliktig reavinst skall uppstå krävs således att ett skuldebrev förvärvats av den skattskyldige genom köp, byte eller därmed jämförligt fång och att det varit i den skattskyldiges ägo i mindre än fem år. Egendom som avyttras efter att ha förvärvats genom benefika fång beskattas endast om de förvärvats från vissa närstående enligt den s.k. skyldemansregeln. Vidare krävs att det inte är fråga om yrkesmässig avyttring eller tvångsavyttring. För skuldebreven gäller alltså samma beskattningsregler som för övrig lös egendom som inte utgör värdepapper (se kap. 24). En rad särregler tillkommer dock för fordringarna som tar sikte på problemen med gränsdragningen mellan ränta och kapitalvinst, se avsnitt 21.1.2 nedan.

Reglerna för reavinstbeskattning av skuldebrev finns i 35 § 4 mom. KL. Följande gäller för beskattningen:

Innehavstid	Skattepliktig reavinst
Mindre än två år	100 %
2 år men mindre än 3 år	75 %
3 år men mindre än 4 år	50 %
4 år men mindre än 5 år	25 %

Vinstbeloppet beskattas tillsammans med den skattskyldiges övriga inkomster.

Reaförlust på skuldebrev beräknas i princip enligt samma grunder som gäller för reavinst. Avdrag får alltså endast göras för så stor andel av förlusten som skulle ha utgjort skattepliktig vinst om försäljningen skett med vinst. Detta framgår av punkt 3 andra stycket av anvisningarna till 36 § KL.

Avdrag för reaförlust får enligt punkt 4 av anvisningarna till 36 § KL göras från sådan reavinst eller lotterivinst som är hänförlig till inkomst-

slaget tillfällig förvärvsverksamhet. Underskottsavdrag får inte göras från den skattskyldiges inkomst från förvärvskällor inom andra inkomstslag. Fr.o.m. 1983 års taxering gäller även att förluster på premieobligationer, som emitterats efter år 1980, endast får kvittas mot reavinster på premieobligationer. Avdrag medges för reaförluster – med angivna förbehåll – under ett senare beskattningsår om avdraget inte kan utnyttjas under förluståret. Avdraget måste dock utnyttjas senast sjätte beskattningsåret efter det till vilket förlusten är hänförlig.

Vinster vid vinstdragning på svenska premieobligationer är enligt 19 § första stycket tredje ledet KL, skattefria.

21.1.2 Gränsdragningen mellan ränta och reavinst

Realiserade ändringar av värdet på skuldebrev beskattas normalt som reavinst/förlust och inte som ränta. För vissa slags skuldebrev – bankcertifikat, statsskuldväxlar och skattkamarväxlar – följer dock av 41 e § KL att alla värdeförändringar skall beskattas som ränta. Skillnaden mellan inköpspriset och vad som erhållits vid avyttring eller inlösen av obligationerna eller växlarna beskattas då som ränta.

En räntebeskattning innebär redan enligt dagens regler att värdeökningen beskattas fullt ut hos långivaren. Den skattepliktiga delen av en reavinst reduceras däremot ju längre tid ett skuldebrev innehas. Efter fem års innehav är hela vinsten skattefri och en reaförlust är inte avdragsgill. En ytterligare skillnad är att avdragsrätten för räntor i princip är fullständig. Om ränteutgifterna ger upphov till underskott kan detta dock inte med full verkan kvittas mot intäkter i andra förvärvskällor. Genom reglerna om skatteberäkning för tilläggsbelopp är det skattemässiga värdet av det uppkomna underskottet högst 47 %. Underskottet är emellertid kvittningsbart mot framtida överskott som ett allmänt avdrag. Reaförluster kan däremot endast kvittas mot framtida reavinster utan hänsyn till avdragsbegränsningsreglerna. Det är därför ofta av stor betydelse om en värdeförändring klassificeras som ränta eller reavinst.

KL innehåller inte någon definition av begreppet ränta. En omfattande rättspraxis har behandlat problemen med gränsdragningen mellan ränta och reavinst. För en utförlig beskrivning av praxis hänvisas till kapitalvinstkommitténs betänkande SOU 1986:37.

I vissa fall är det oklart hur värdeförändringar på skuldebrev skall beskattas. Denna osäkerhet är särskilt markerad vid beskattningen av skuldebrev som getts ut till under- eller överkurs.

Ett annat problem som har fått lösas genom upprepade lagstiftningsin-
gripanden är frågan om beskattning av s.k. räntekompensation. Om en obligation överlåts sedan räntan har börjat löpa men ännu ej förfallit till betalning, betalar köparen räntekompensation till säljaren för ränta som belöper på den tid säljaren innehaft obligationen.

Säljaren beskattas enligt fast praxis för räntekompensationen på samma sätt som för ränta enligt huvudregeln i 38 § 1 mom. KL. För resterande del av köpeskillingen som avser själva skuldebrevet kan därutöver reavinstbeskattning komma i fråga. När räntan sedermera blir tillgänglig för lyftning

beskattas köparen för hela räntebeloppet. Om en köpare har betalat räntekompensation är denna enligt punkt 2 andra stycket av anvisningarna till 39 § KL avdragsgill som skuldränta först det beskattningsår då den ränta kompensationen avser, förfaller till betalning. Har dock förvärvaren i sin tur överlåtit skuldebrevet tillsammans med rätten till ränta *innan* räntan förfallit till betalning, är räntekompensationen avdragsgill först det beskattningsår då betalning för skuldebrevet erhålls. Dessa avsteg från kontantprincipen har kommit till i syfte att förhindra skatteinpassning genom att räntekompensationen dras av tidigare år än ränteutbetalningen/avyttringen av skuldebrevet beskattas och därmed en skattecredit uppnås (prop. 1987/88:62, SkU15, rskr. 72, SFS 1987:1203 samt prop. 1988/89:55, SkU16, rskr. 65, SFS 1988:1518).

Denna typ av uppdelning av köpeskillingen med hänsyn till upplupen avkastning tillämpas inte när det gäller värdepapper som beskattas som aktier. Köpeskillingen vid förvärv av aktier är avdragsgill först i samband med avyttringen även om den till någon del avser ersättning för utdelning som ännu inte betalats ut.

21.1.3 Tidigare utredningsarbete

Kapitalvinstkommittén föreslog i sitt slutbetänkande (SOU 1986:37) Reavinst Aktier Obligationer, att all värdeförändring; både ränta och reavinst på skuldebrev skulle beskattas i inkomstslaget kapital. Detta skulle dock inte gälla för premieobligationer. Där föreslogs att reglerna i 35 § 4 mom. KL med avtrappning och skattefrihet efter fem år skulle fortsätta att gälla. Konvertibla skuldebrev skulle enligt den då nyligen införda ändringen beskattas som aktier men ett undantag skulle finnas. Konvertibla skuldebrev som givits ut med en värdelös konverteringsrätt skulle beskattas som skuldebrev. Kommittén föreslog vidare beträffande skuldebrev att alla förvärv skulle vara reavinstgrundande samt slutligen att avdrag skulle medges för förlust på grund av att skuldebrev blivit värdelösa på grund av konkurs. Inget av dessa förslag har lett till någon lagändring.

21.2 Överväganden och förslag

21.2.1 Reformen

21.2.1.1 Utvidgningen av inkomstslaget och evig beskattning

Vårt förslag: Beskattningen av fordringar och liknande finansiella instrument görs evig och avtrappningen tas bort.

En av de stora förändringarna i vårt reformförslag är att inkomstslaget kapital utvidgas till att omfatta all kapitalavkastning inom privatekonomin. I detta nya inkomstslag skall bl.a. ingå nuvarande inkomst av kapital och större delen av nuvarande inkomst av tillfällig förvärvsverksamhet.

Som vi beskrivit ovan innebär den nuvarande uppdelningen i inkomstslag att värdeförändringar på skuldebrev beskattas väsentligt olika beroende på vilket inkomstslag förändringen anses hänförlig till. Räntor beskattas till 100 % medan reavinster beskattas med avtrappning inom fem år och är därefter skattefria. Kapitalvinstkommittén ville åtgärda detta genom att beskatta alla värdeförändringar som ränta i nuvarande inkomstslaget kapital.

Vi har redan från början valt att slå samman inkomstslagen. Genom att dessutom göra reavinstbeskattningen på skuldebrev evig och utan avtrappning av den skattepliktiga delen, åstadkommer vi samma fördelar som kapitalvinstkommittén ville uppnå. Såväl ränta som reavinst kommer därmed att beskattas med den enhetliga proportionella skattesats på 30 % som vi har föreslagit för inkomstslaget kapital. Härigenom minskar ett av de största problemen vad gäller skuldebrevsbeskattningen; nämligen gränsdragningen mellan ränteintäkt och reavinst. De lagregler som tar sikte på att särskilja dessa kategorier, därför att skattepliktens *omfattning* påverkas, kan därför upphävas.

I ett annat hänseende kommer dock gränsdragningen mellan ränteintäkter och reavinster att ha betydelse även efter reformen. Det gäller tidpunkten för skattskyldighetens inträde. Ränteinkomster beskattas löpande. Det kommer att gälla i än högre grad än tidigare, eftersom vi föreslår löpande avskattning av vissa beräknade räntor för de s.k. underkursskuldebrev (se vidare avsnitt 15.7). Sådana värdeförändringar som inte beror på och kan beräknas på grundval av låneavtalet, utgör reavinster eller reaförluster. Sådana oväntade värdeförändringar skall även fortsättningsvis beskattas först när de realiserats genom avyttring av fordringen. På motsvarande sätt är räntekostnader avdragsgilla löpande medan reaförlustavdrag förutsätter en avyttring. Detta innebär att skatteregler som tar sikte på gränsdragningen mellan ränta och reavinst för att avgöra *tidpunkten* för skattskyldighetens inträde måste behållas. Som framgår av avsnitt 21.2.5 föreslår vi dessutom en materiell ändring beträffande reglerna om beskattning i samband med räntekompensation.

Derivatinstrument där de underliggande instrumenten är räntebärande fordringar omfattas också av regleringen. Beträffande beskattningen av ränteoptioner och terminer se kap. 20.

Vårt förslag till beskattning av fordringar finns i förslaget till 29 § SIL.

21.2.1.2 Avdragsbegränsning för förluster och räntor

Förutom sammanslagningen till det utvidgade inkomstslaget kapital, föreslår vi som framgår av kap. 16 och 17 ytterligare några övergripande förändringar beträffande kapitalbeskattningen.

En nyhet är att reaförluster skall vara avdragsgilla till 70 % mot alla inkomster i inkomstslaget kapital. En annan nyhet är att räntor i inkomstslaget inte skall vara avdragsgilla i den mån de överstiger 100 000 kr. (10 000 kr. för personer under 18 år).

Som vi har diskuterat i kap. 17 och återkommer till nedan i avsnitt 21.2.2, föreslår vi att marknadsnoterade skuldebrev utställda i svenska kronor skall undantas från avdragsbegränsningen beträffande reaförluster. Värdeförändringar på dessa skuldebrev skall beskattas som ränta. Det innebär att en reaförlust betraktas som en räntekostnad. Den skall därför omfattas av ränteavdragstaket på 100 000 kr. Några gränsdragningsproblem mellan ränteintäkt och reavinst eller räntekostnad och reaförlust för berörda skuldebrev uppkommer inte genom denna konstruktion. Ränteinkomster och reavinster behöver inte särskiljas – annat än i fråga om periodisering – eftersom de beskattas lika. Några räntekostnader i egentlig bemärkelse uppkommer inte för innehavaren av ett skuldebrev. Den reaförlust han skall få dra av som "ränta" kan direkt identifieras. Däremot kan det mera som ett kontrollproblem vara svårt att genomskåda eventuell kvittning som kan göras mellan ränteinkomster och "räntekostnader" i form av reaförluster, redan i förhållandet mellan låntagare och långgivare. Sådan kvittning kan förutses för att kringgå reglerna om ränteavdragstaket. En person får t.ex. låna ut pengar till en särskilt låg ränta i utbyte mot att han får bättre betalt för sina obligationer.

För de skuldebrev som inte skall omfattas av specialregleringen i avsnitt 21.2.2 gäller att reaförluster är avdragsgilla endast till 70 %. Inte heller här kommer några gränsdragningsproblem för ränta/reavinst eller räntekostnad/reaförlust att finnas. Inkomsträntan och reavinsten beskattas likformigt och räntekostnad som behöver skiljas från den kvoteringspliktiga reaförlusten, uppkommer inte för långgivaren. Kontrollproblemet vid dolda kvittningar uppkommer givetvis också här.

Gränsdragningsproblem räntekostnad/reaförlust uppkommer först när det gäller reavinstbeskattning av skulder, se avsnitt 22.4.2. Bara när det gäller skulder är det samma person som erlägger räntekostnader och som också kan göra reaförluster vid avyttring. Här spelar gränsdragningen en avgörande roll eftersom räntekostnaderna omfattas av ränteavdragstaket och reaförlusterna av kvoteringsregeln. För dessa skattskyldiga blir det attraktivt att få en värdeminskning hänförlig till räntekostnad så länge

avdragstaket på 100 000 kr. inte har överstigits. Därefter blir det förmånligare att få en värdesänkning bedömd som reaförlust eftersom den då blir avdragsgill åtminstone till 70 %.

21.2.2 Marknadsnoterade skuldebrev

Vårt förslag: Värdeförändringar på marknadsnoterade skuldebrev utställda i svenska kronor, beskattas som ränta.

Generellt gäller i inkomstslaget kapital att reaförluster skall vara avdragsgilla till 70 %. Som diskuterats närmare i kap. 16 bör denna kvotering inte tillämpas för marknadsnoterade skuldebrev utställda i svenska kronor. Som framgått av kap. 17 skall värdeförändringar på dessa skuldebrev i princip beskattas som ränta. Därigenom uppnås alltså att avdrag för reaförluster medges utan kvotering. Däremot kommer dessa reaförluster att omfattas av ränteavdragstaket på 100 000 kr.

Lagtekniskt har vi valt den lösningen att låta värdeförändringar på dessa skuldebrev omfattas av reglerna för beräkning av reavinster och förluster och har alltså inte flyttat över dem till reglerna för räntor och utdelningar. Som enda undantaget anges att reaförluster beskattas enligt reglerna för räntekostnader. Anledningen till att vi inte har fört in reglerna bland räntereglererna är att man i sådant fall ändå skulle behöva hänvisa till reavinstreglerna för att bestämma värdeförändringens storlek.

De föreslagna reglerna finns i nya 3 § 2 mom. andra stycket SIL.

21.2.3 Premieobligationer

Vårt förslag: Vinst vid vinstdragning på svenska premieobligationer skall vara skattepliktig i inkomstslaget kapital.

Det är vidare vår tanke att vinst vid vinstdragning på svenska premieobligationer som hittills varit skattefri enligt 19 § första stycket tredje ledet KL, skall beskattas på samma sätt som reavinst eller ränta på obligationer. En sådan förändring minskar den olikformighet som skulle uppkomma om dessa vinster lämnades utanför inkomstskattesystemet. Om vinst vid vinstdragning inte inkomstbeskattas påverkar den nämligen inte inkomstprövade bidrag och avdrag, såsom bostadsbidrag resp. extra avdrag för pensionärer. Se förslaget till ny 3 § 1 mom. SIL.

Som framgått av avsnitt 17.6 har vi föreslagit att även vinst vid dragning på vinstsparande i bank m.m. skall inkomstbeskattas.

21.2.4 Underkursskuldebrev

Även behandlingen av underkurspapper kommer att principiellt underlättas genom att det inte blir någon skillnad i beskattningen beroende på om värdeökningen skall hänföras till ränta eller reavinst. Se avsnitt 15.7 angående löpande avskattning av upplupen ränta.

21.2.5 Beskattningsregler i samband med räntekompensation

Vårt förslag: Ersättning i samband med förvärv av skuldebrev för upplupen men inte förfallen ränta, räntekompensation, behandlas som en del av anskaffningsutgiften för skuldebrevet och skall således vara avdragsgill först i samband med att skuldebrevet avyttras.

Problemen med uppdelning av köpeskillingen för ett skuldebrev mellan ersättning för själva skuldebrevet och ersättning för upplupen ränta som ännu inte förfallit till betalning, kommer att minska redan i och ned att ränta och reavinst beskattas likformigt. Vi vill dock gå ännu längre i likformighet. Vi föreslår dessutom att de beskattningsprinciper som gäller för ersättning för avkastning på aktier skall tillämpas även när det gäller skuldebreven, dvs. hela ersättningen vid förvärvet behandlas som anskaffningsutgift för skuldebrevet och får dras av mot försäljningsintäkten först vid avyttringstillfället. Utgiven räntekompensation kommer därmed inte att få dras av mot utfallande ränta. Se förslaget till ny 29 § 3 mom. SIL.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
 LIBRARY

1890

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
 LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
 LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
 LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
 LIBRARY

22 Reavinstbeskattning av skulder

22.1 Gällande rätt

En reavinst vid återbetalning av en skuld uppkommer om den som har lånat pengar betalar tillbaka en lägre summa än den han lånat.

En förlust uppkommer analogt om en högre summa än den som lånats återbetalas till långivaren.

KL:s regler om reavinstbeskattning gäller avyttring av egendom. Skulder torde inte kunna inordnas i detta begrepp, och realiserade värdeförändringar på skulder torde därför inte kunna beskattas som reavinst resp. få dras av som reaförlust.

I en viss situation kan dock redan dagens reavinstregler indirekt komma att träffa reavinster och reaförluster vid överlåtelse av skulder. Det gäller t.ex. försäljning av en fastighet där köparen får överta lån som belastar fastigheten. Om det är fråga om förmånliga lån är köparen i vissa fall beredd att betala ett högre pris för fastigheten. En viss del av köpeskillingen kan därmed sägas utgöra ersättning till säljaren för att köparen får överta lånen och säljaren gör en viss reavinst som inte är hänförlig till fastigheten i sig, utan till skulden. Såvitt är känt har det dock aldrig ifrågasatts att en sådan vinst skulle särskiljas från vinsten på fastighetsförsäljningen.

Om någon i stället skulle få mindre betalt för sin fastighet därför att den är belånad med oförmånliga lån, beaktas på motsvarande sätt reaförlusten genom att reavinsten på fastigheten blir i motsvarande mån lägre. Se vidare avsnitt 22.5.

Övertagande av lån i samband med förvärv av annan typ av egendom än fastigheter och bostadsrätter är givetvis tänkbar men torde vara mycket ovanligt. Att långivaren över huvud taget går med på att lånet får överlåtas torde oftast hänga samman med att en fastighet/bostadsrätt har lämnats som säkerhet för lånet. Om det är fråga om ett lån med fördelaktiga villkor torde långivaren sällan vara intresserad av att låta någon överta lånet om han inte är beroende av att viss säkerhet skall ligga kvar.

Skulder ger i många fall upphov till reaförluster som inte är avdragsgilla i dag. Det gäller t.ex. vid förtida återbetalning av lånet. Ersättning till långivaren i samband med förtida återbetalning har inte betraktats som avdragsgill. I riksskatteverkets Handledning för taxering 1989, s. 153, sägs att denna typ av ersättning, som brukar kallas räntekompensation eller

ersättningsränta, inte är ränta i egentlig bemärkelse eftersom den skattskyldige inte är betalningsansvarig för lånet under den tid kompen- sationen avser. Denna kostnad har därför inte ansetts avdragsgill under inkomst av kapital. Något avgörande i praxis finns dock inte på denna punkt. Det får dessutom anses oklart om kostnaden skulle anses avdragsgill i något annat inkomstslag (förutom rörelse). Det har hävdats att det är en brist i nuvarande skattesystem att denna kostnad inte är avdragsgill eftersom den ersätter en ränta som skulle ha varit avdragsgill om den hade betalats ut löpande.

Det bör noteras att den typ av "räntekompensation" som betalas i samband med förtida inlösen av ett lån har en annan karaktär än den typ av räntekompensation som betalas ut i samband med överlåtelse av ett skuldebrev för vilket det finns upplupen ränta som avser säljarens innehavstid. Som framgår av avsnitt 21.2.5 om beskattning av skuldebrev är denna idag avdragsgill mot utfallande ränta men enligt vårt förslag skall den vara avdragsgill i samband med beräkning av reavinsten efter avyttring.

22.2 Reformen

I våra direktiv betonas vikten av att åstadkomma ett regelsystem som kan bli bestående under en längre tid.

För att vi skall få ett heltäckande skattesystem är det angeläget att de nya reglerna även omfattar företedelser som i dag är ovanliga och inte beskattas men som kan bli mera vanliga i framtiden. Reavinst liksom reaförlust vid avyttring av skulder bör därför omfattas av beskattning under inkomstslaget kapital.

22.3 Beskattning av reavinst på skulder

Vårt förslag: Reavinst i samband med avyttring av skulder utställda i svenska kronor beskattas på samma sätt som övriga reavinster. Det bör övervägas vidare om reavinst som uppkommit genom att skuldbeloppet skrivits ned därför att gäldenären är på obestånd, skall undantas från beskattning.

22.3.1 Allmänt

Reavinstbeskattning vid avyttring av skulder skall ske i inkomstslaget kapital. Med avyttring av skuld avses dels när skulden återbetalas till långivaren dels när betalningsansvaret för skulden överlåtes på någon annan.

Det första fallet, dvs. att skulder betalas av, är i praktiken det ojämför- ligt vanligaste. I gengäld lär det sällan uppkomma några reavinster att ta

upp till beskattning. När ett lån återbetalas, helt eller delvis, betalar låntagaren i regel det belopp han är skyldig att erlægga enligt amorteringsvillkoren, vare sig mer eller mindre. I sådana fall liksom i övriga fall när lånebeloppet reduceras med amorteringsbeloppet, uppkommer varken någon reavinst eller förlust. Endast i de fall där en vinst eller förlust uppkommit finns det anledning att redovisa detta i deklarationen.

En vinst i samband med avyttring av skuld kan uppkomma t.ex. i följande fall.

En skuld löper med en låg ränta och har lång löptid. Om det allmänna ränteläget stiger kan långivaren vara intresserad av att låta låntagaren betala igen lånet för tidigt och med ett reducerat belopp. Låntagaren gör då en vinst som uppgår till mellanskillnaden av vad han hade lånat och vad han betalar igen.

Om han hade lånat 100 000 kr. och får betala igen 98 000 kr. har han alltså gjort en vinst på 2 000 kr.

Ett annat fall är när någon har lånat till låg ränta och någon annan vill träda i låntagarens ställe för att fortsättningsvis få disponera de lånade pengarna till den låga räntan. Den ursprunglige låntagaren kan då ofta göra sig fri från betalningsansvaret samtidigt som han betalar en något lägre summa än den han lånade till den som övertar lånet. Den ursprunglige låntagaren har då gjort en reavinst som uppgår till mellanskillnaden mellan vad han ursprungligen lånade och det belopp som han betalar till den som övertar lånet.

Om han lånade 100 000 kr. och bara erlägger 98 000 kr. till den som övertar lånet, har han gjort en vinst på 2 000 kr.

Vid en avbetalning på skulden som inte avser hela skuldbeloppet uppkommer i normalfallet ingen påvisbar vinst eller förlust. Om kvarvarande skuldbelopp skrivs av med ett större belopp än den avbetalning som har gjorts uppkommer dock en reavinst. En eventuell rabatt som den skattskyldige kan få genom att göra en förtida avbetalning kommer därmed att beskattas som reavinst.

Hittillsvarande reavinstregler tar sikte på avyttring av tillgångar. De nya beskattningsreglerna har utformats så att även skuldöverlåtelser omfattas. Se förslaget till ny 31 § 1 mom. SIL.

Vidare fordras särskilda regler för att ange hur reavinsten på en skuld räknas fram. Betalningsströmmarna i skuldfallet är omvända jämfört med vad som gäller vid förvärv och avyttring av tillgångar och påminner i stället om situationen vid utställande av optioner som beskrivits ovan. I skuldfallet får den skattskyldige en summa pengar när han tar upp lånet; han gör sig sedan av med lånet genom att betala ut en summa. För tillgångarna gäller att utbetalningen sker vid förvärvet och den skattskyldige erhåller betalning när han gör sig av med tillgången. I bägge fallen utgör vinsten/förlusten skillnaden mellan de båda summorna. I tillgångsfallet skall den summa som erhålls vid avyttringen, minskas med den summa som erlades vid förvärvet. I skuldfallet skall däremot den summa som erhöles vid förvärvet av lånet, minskas med den summa som erläggs när lånet återbetalas.

Det bör noteras att aviseringskostnader och liknande förvaltningskost-

nader som betalas i samband med amorteringen på ett lån, inte skall beaktas vid reavinstberäkningen för skulden. Dessa är i stället avdragsgilla om de på sätt framgår av kap. 17 överstiger 1 000 kr. per år.

22.3.2 Metod för beräkning av reavinst

Reavinsten på skulder utställda i svensk valuta beräknas alltså på så sätt att den lånade summan minskas med det belopp som betalas tillbaka. Den summa som återstår utgör skattepliktig vinst om den är större än 0 kr. och avdragsgill förlust om den är mindre än 0 kr.

Reavinstberäkningen sker för varje skuld för sig.

Om det, som beskrivits ovan, gäller en delavbetalning av skulden kan beskattning inte ske om man inte vet hur stor *andel* av skulden som betalas. Om man inte vet hur mycket skuldbeloppet reduceras med, bör presumptionen vara att skuldbeloppet reduceras med det återbetalda beloppet. Inte förrän slutlig avbetalning har gjorts kan man avgöra i sådana fall om det uppkommer en vinst eller förlust.

En annan beräkningsmetod, nämligen portföljmetoden, föreslår vi däremot för skulder i utländsk valuta, se avsnitt 23.4. Anledningen till detta är att värdeförändringar på skulder i utländsk valuta snarare är regel än undantag.

22.3.3 Konkurs och ackord

Vi har uppmärksammat att det kan behövas särskilda regler för de fall där den skattskyldige i samband med konkurs eller ackord helt eller delvis befrias från skyldigheten att betala igen en skuld.

I princip gör den skattskyldige då en reavinst. Om han får betala tillbaka ett lägre belopp han ursprungligen var skyldig utgör mellanskillnaden reavinst. Skrivs hela skulden av utgör hela beloppet vinst.

Om förhållandena är sådana att gäldenären är på obestånd och inte kan betala sina skulder kan det dock knappast hävdas att han får någon ökad skattebetalningsförmåga genom att en skuld blir avskriven. Hans dokumenterade oförmåga blir möjligen något mindre.

Frågan om beskattning av ackordsvinster i samband med näringsverksamhet har inte slutligt reglerats. Vi lämnar därför inte något förslag till reglering av dessa fall för de skattskyldigas privata ekonomi.

Ett undantag för studiemedel som efterges av staten anser vi oss redan nu kunna föreslå. Se vidare specialmotiveringen.

22.4 Avdragsrätt för reaförluster på skulder

Vårt förslag: Reaförluster vid avyttring av skulder är avdragsgilla till 70 %.

22.4.1 Förslaget

Om reavinster skall beskattas bör också reaförluster på skulder vara avdragsgilla på samma sätt som för tillgångar och skulder i form av utfärdade optioner.

Det torde vara ytterst ovanligt att skulder överläts på ett sådant sätt att det uppkommer en reavinst. En förfrågan hos de större kreditinstituten visar att ingen är beredd att låta låntagaren betala tillbaka en lägre summa än den han lånade, även om det skulle röra sig om ett lån med lägre ränta än marknadsräntan vid tillfället. Däremot tar alla låneinstituten ut en extra ersättning vid förtida inlösen beräknad på olika sätt. Det är det därför vanligt att det uppkommer en reaförlust för låntagaren om han betalar tillbaka lånet på något annat sätt än man ursprungligen hade avtalat om.

Även om ett införande av reavinstbeskattning av skulder således inte skulle ge något positivt netto för staten anser vi att det är ekonomiskt riktigt att även detta område skall omfattas av reavinstreglerna.

Ett särskilt skäl att begränsa avdragsrätten är att kontrollmöjligheterna kommer att bli ganska begränsade bl.a. med tanke på det stora antal transaktioner det rör sig om – som är potentiellt sett skattepliktiga – och där bara ett litet fåtal kommer att föranleda beskattning av reavinst eller avdrag för reaförlust. För svårkontrollerade transaktioner där en vinst relativt obemärkt kan undgå skatt är det tveksamt om man över huvud taget skall medge avdrag för förluster. Vi har dock ansett det materiellt rimligt att förluster får dras av om reavinster skall beskattas även vid denna typ av transaktioner. Begränsningen av avdragsrätten till 70 % är desto mera nödvändig.

Avdragsrätten gäller bara reaförluster på svenska skulder. Förluster på utländska skulder beaktas i stället enligt portföljmetoden i valutaskuldportföljen, se avsnitt 23.5.

22.4.2 Gränsdragningsproblem

Som nämnts i skuldebrevsavsnittet, 21.2.1, finns det vissa inslag bland de kapitalbeskattningsregler vi föreslår, som leder till gränsdragningsproblem mellan räntekostnader och reaförluster. Det gäller reglerna om ränteavdragstak och begränsad avdragsrätt för reaförluster. Räntekostnader skall vara avdragsgilla i inkomstslaget kapital bara i den mån de understiger 100 000 kr. och reaförluster skall bara vara avdragsgilla till 70 %. Dessa gränsdragningsproblem är särskilt uttalade när det gäller reaförluster och räntekostnader avseende skulder.

En situation när ett sådant gränsdragningsproblem kan bli aktuellt är

när någon gör en förtida återbetalning av ett lån och får erlägga ett större belopp än han ursprungligen lånade. Han får då erlägga sådan räntekom-pensation eller ersättningsränta som nämndes i avsnitt 22.1 ovan. Frågan är alltså om ett sådant belopp skall betraktas som ränta eller som reaförlust.

Det som talar för att betrakta beloppet som ränta är att det utgör ersättning för den ränta som låntagaren skulle ha fått betala om han hade stått kvar som låntagare. Mot detta synsätt talar som nämndes ovan att det inte längre finns något lån som svarar mot räntan.

För att i stället betrakta beloppet som reaförlust talar – förutom att lånet inte längre finns kvar – att det rör sig om en icke förutsebar värdeändring. Mot att jämställa den med en reaförlust talar att man i sådant fall skulle medge omedelbart avdrag för något som kan jämföras med en förskottsrenta.

Många låneinstitut tillämpar dock nuvärdesberäkning när de fastställer vilket belopp som skall erläggas vid en förtidsinlösen. Med den proportionella 30-procentiga skattesatsen för kapitalinkomster uppkommer i sådana fall samma skattekonsekvenser som om räntan hade fått dras av successivt först vid de beskattningsår som den egentligen belöper på. Staten förlorar i sådana fall inte något på att räntan får "dras av för tidigt". Sådan nuvärdesberäkning görs dock inte av alla kreditgivare. Vi föreslår därför att ersättningarna skall betraktas som reaförluster och inte som räntekostnader. Detta innebär att de omfattas av reglerna om begränsad avdragsrätt till 70 % men inte av ränteavdragstaket.

22.5 Behandling av skulder vid fastighets- överlåtelser

Vårt förslag: Överlåtelse av skuld i samband med avyttring av fastighet eller bostadsrätt beskattas inte separat utan ingår i stället i reavinstbeskattningen av fastigheten/bostadsrätten.

Som nämnts inledningsvis förekommer redan i dag indirekt reavinstbeskattning av skulder om de överläts i samband med avyttring av en fastighet eller bostadsrätt.

Som framgår av kap. 19 kommer de regler för reavinstbeskattning vi föreslår i stor utsträckning innebära att privatbostäder kommer att beskattas med högst 9 resp. 18 % av köpeskillingen. För permanentbostäder gäller 9 % och för andra privatbostäder 18 %. Det innebär att även eventuella reavinster på skulder som överläts i samband med privatbostäder om de inte beskattas särskilt, kommer att beskattas enligt dessa schabloner. Vi har funnit att denna olikformighet när det gäller beskattningen av skulder får anses godtagbar jämfört med de alternativ som finns.

En alternativ lösning skulle vara att alltid dela upp köpeskillingen vid

reavinstberäkningen på en del som bara avsåg fastigheten och en del som avsåg skuldövertagandet. För det första är det rent praktiskt i det närmaste ogörligt att med någon exakthet åstadkomma en sådan uppdelning. För det andra skulle det ge utrymme för skatteundandragande genom att de skattskyldiga skulle vara benägna att hänföra så stor del som möjligt till en schablonbeskattad fastighetsvinst och så lite som möjligt till en med 30 % beskattad reavinst på skulden. En skattskyldig skulle få särskilt stor utdelning om han fick dela upp affären och lyckades visa att skulden hade avyttrats med förlust. Följande exempel visar detta.

En permanentbostad överläts tillsammans med befintliga lån för 810 000 kr. Av detta belopp utgör i realiteten 800 000 kr. ersättning för själva fastigheten, medan 10 000 kr. hänför sig till de fördelaktiga lån som belastar fastigheten och som får övertas av köparen. Antag att 9 procent-schablonen skall tillämpas.

Om fastigheten och skulden skulle beskattas separat skulle det medföra 72 000 kr. i skatt för fastigheten ($800\,000 \times 9\%$) och 3 000 kr. för skulden ($10\,000 \times 30\%$), dvs. sammanlagt 75 000 kr.

Om skuldövertagande inte anses värt något och hela köpeskillingen beskattas enligt fastighetsschablonen blir skatten 72 900 kr. ($810\,000 \times 9\%$).

Om slutligen säljaren lyckas visa att fastighetsavyttringen har gett en intäkt på 820 000 kr. och skuldavyttringen ha gått med 10 000 kr. i förlust, blir skatten på fastigheten 73 800 kr. ($820\,000 \times 9\%$). För skulden får i stället en reaförlust på 2 100 kr. dras av ($10\,000 \times 30\% \times 0,7$). Sammanlagt blir skatten 71 700 kr.

Detta visar att säljaren har intresse av att visa att så stor del av vinsten som möjligt ligger på fastigheten och att skuldöverlåtelsen har inneburit en så stor förlust som möjligt. Även om det, ekonomiskt sett, skulle vara riktigt att dela upp den aktuella typen av sammansatta affärer på en fastighets- och en skulddel, visar ovanstående exempel att den bästa lösningen är att beskatta dem som en helhet. Eftersom fastighetsdelen normalt är den helt övervägande bör reglerna för fastighetsbeskattningen gälla. Det är inte heller orimligt att betrakta lånen som en sådan del av fastigheten som påverkar dess värde liksom olika andra faktorer, såsom i vilket skick den befinner sig. Skillnaden är bara att lånen inte ovillkorligen är förbundna med fastigheten eftersom de oftast som ett alternativ kan lösas innan fastigheten överlätes – låt vara till en kostnad för säljaren. Se vårt förslag till ny 31 § 1 mom. SIL.

22.6 Överkurskulder

Vårt förslag: Ränta på överkurskulder som inte får dras av omedelbart får i stället beaktas vid beräkning av reavinst på skulden.

Om ett skuldebrev ges ut till överkurs innebär det att låntagaren vid lånetillfället erhåller en större summa än den han enligt skuldebrevet är skyldig att betala tillbaka. I gengäld åtar han sig att betala en högre ränta. En del av räntan kan sägas egentligen utgöra avbetalning på skuldbeloppet.

Enligt de principer som anges i avsnitt 15.7 skall en transaktion bedömas efter sin egentliga innebörd. Detta är ingen nyhet utan bara ett förtydligande av gällande rätt.

Genom att låntagaren i överkursfallen betalar tillbaka en lägre summa än han fick när han upptog lånet kommer han – om ingen justering för de gjorda amorteringarna görs – att redovisa en reavinst.

Låntagaren bör inte reavinstbeskattas för skulden till den del vinsten motsvaras av den del av den höga räntan som inte har fått dras av. Den icke avdragsgilla delen av räntan får därför läggas till det återbetalda beloppet vid beräkning av reavinsten.

Exempel: A får 100 000 kr mot ett skuldebrev på 90 000 kr. Han är alltså bara skyldig att betala tillbaka 90 000 kr. I gengäld får han betala en ränta som sammanlagt under löptiden kommer att vara 10 000 kr. högre än "normal" ränta. Han medges inte löpande avdrag för dessa 10 000 kr. i för hög ränta. De 10 000 kr. får i stället läggas till återbetalningsbeloppet på skulden när den slutligen betalas av. Vinsten beräknas som $100\,000 - (90\,000 + 10\,000) = 0$.

23 Beskattning av utländsk valuta

23.1 Bakgrund

De senaste decenniernas valutareglering har gjort att det inte har funnits något behov av skatteregler för privatpersoners fordringar och skulder i utländsk valuta. Det har i princip varit förbjudet för privatpersoner att förvärva räntebärande tillgångar eller andra fordringar, eller att ta upp lån, i utländsk valuta. Det huvudsakliga undantaget för privatpersoner har varit rätten att inneha resevaluta till begränsade belopp.

KL innehåller inte några särskilda regler för hur valutakursförändringar skall beaktas vid beskattningen. Rättsutvecklingen har därför skett i praxis. I inkomstslaget rörelse, där ett vitt inkomstbegrepp tillämpas, är kursvinster fullt skattepliktiga och kursförluster helt avdragsgilla. Vinster och förluster föranleder beskattning oavsett om de uppkommer till följd av värdeförändringar på tillgångar eller skulder. På grund av tillämpningen av bokföringsmässig inkomstberäkning medges avdrag redan för orealiserade kursförluster; RÅ 1976 ref 104. Beskattningen sker på samma sätt även i övriga förvärvskällor där inkomst av näringsverksamhet ingår. För inkomst av jordbruksfastighet framgår detta av RÅ 1987 ref 79. För beskattning av annan fastighet enligt konventionell metod har rättsläget dock varit annorlunda men är nu genom ett pleniavgörande i regeringsrätten (RÅ 1988 ref. 135) detsamma som i inkomstslaget rörelse.

För valutakursförändringar som inträffar utanför näringsverksamhet gäller däremot att dessa inte beaktas fullständigt på grund av begränsningar i reavinstbeskattningen och avdragsrätten för kapitalkostnader. Således har en realiserad kursförlust på en skuld i utländsk valuta inte ansetts vara sig vara kostnad (ränta eller förvaltningskostnad) i inkomstslaget kapital eller anskaffningsutgift (för det egendomsköp som finansierats med lånet) i inkomstslaget tillfällig förvärvsverksamhet; se RÅ 1980 Aa 195. Sannolikt kan en skuld som nämnts i kap. 22 inte anses vara egendom.

Däremot beskattas i inkomstslaget tillfällig förvärvsverksamhet realiserade värdeförändringar på egendom som uppkommer till följd av valutakursförändringar. Exempelvis gäller detta vid försäljning av aktier som noteras i utländsk valuta, då reavinsten kommer att omfatta såväl värdeförändringar på aktierna som valutakursförändringen vid omräkning av försäljningspriset och anskaffningskostnaden till svenska kronor.

Riksdagen har beslutat att valutaregleringen i allt väsentligt skall

avvecklas. Svenska privatpersoner kommer därigenom att i betydligt större utsträckning än i dag kunna välja mellan att placera och låna i svenska kronor eller i utländsk valuta.

Vårt mål är att utforma så enhetliga och likformiga beskattningsregler som möjligt. Det innebär att kapitalinkomster som uppkommer till följd av valutakursförändringar bör beskattas likformigt med andra kapitalinkomster. Det är särskilt viktigt då valutaavregleringen kan innebära att beskattningen av fordringar och skulder i utländsk valuta blir en inte obetydlig del av svensk kapitalbeskattning.

23.2 Val av metod för beskattning

Vårt förslag: Portföljmetoden skall användas för beräkning av reavinst på fordringar och skulder i utländsk valuta.

23.2.1 Utgångspunkter

En utgångspunkt vid reformeringen av skattesystemet är att beskattningen skall vara likformig. För privatpersoners kapitalinkomster innebär detta att alla kapitalinkomster, så långt möjligt, bör beskattas enligt samma regler och med samma skattesats.

Vid beräkning av skattepliktig reavinst för värdepapper och liknande föreslår vi två olika metoder. För skuldebrev, icke marknadsnoterade aktier m.m. beräknas den skattepliktiga vinsten enligt genomsnittsmetoden för varje slag av värdepapper. För marknadsnoterade aktier beräknas den beskattningsbara reavinsten enligt portföljmetoden.

Såsom framgått av kap. 21 har vi föreslagit genomsnittsmetoden för beräkning av reavinst på fordringar i svenska kronor. Portföljmetoden är mindre lämplig för skulder i svenska kronor eftersom reavinsten blir noll i flertalet fall. Även fordringar i svenska kronor föreslår vi skall beskattas enligt genomsnittsmetoden.

I vår strävan efter enhetliga regler har vi valt att som utgångspunkt använda någon av de båda ovannämnda metoderna för beräkning av reavinst på fordringar och skulder i utländsk valuta. Vilken av dessa metoder som är att föredra får bedömas utifrån de särskilda krav som kan ställas på beskattningen i just detta fall.

Som underlag för bedömningen gör vi i det följande en jämförelse mellan de båda metoderna vid beskattning av fordringar och skulder i utländsk valuta.

23.2.2 Genomsnittsmetoden

Vår strävan efter enhetliga skatteregler skulle kunna motivera att genomsnittsmetoden tillämpades för fordringar och skulder i utländsk valuta som liksom för fordringar i svenska kronor. För fordringar och skulder i utländsk valuta gäller emellertid väsentligt annorlunda förutsättningar än för fordringar och skulder i svenska kronor. Värdeförändringar på fordringar och skulder i utländsk valuta uppkommer nämligen dels till följd av ränteförändringar och andra faktorer som även påverkar motsvarande fordringar och skulder i svenska kronor, dels till följd av växelkursförändringar. Eftersom reavinstbeskattningen är avsedd att träffa värdeförändringen omräknad till svenska kronor, kommer således även växelkursförändringarna att påverka beskattningen.

Sedan början på 1970-talet har växelkurserna varit förhållandevis rörliga. För de flesta växlingsbara valutor noteras dagliga kurser. Varje fordran eller skuld i utländsk valuta träffas så gott som dagligen av värdeförändringar, mätt i svenska kronor. Detta innebär en avgörande skillnad jämfört med fordringar och skulder utgivna i svenska kronor. De frekventa växelkursförändringarna medför att en reavinstberäkning bör göras vid varje avyttring av fordringar och skulder. Vid tillämpning av genomsnittsmetoden för varje slag av värdepapper skulle det krävas ofta komplicerade beräkningar för att få fram genomsnittligt anskaffningsvärde vid varje avyttring.

Reavinstbeskattningen av skuldebrev i utländsk valuta enligt genomsnittsmetoden medför stora likheter med beskattningen av icke marknadsnoterade aktier. För skuldebrev som förvärvas vid ett tillfälle och i sin helhet avyttras vid ett annat, är således genomsnittsmetoden en tänkbar lösning. Beskattningen av fordringar i utländsk valuta kommer emellertid även att omfatta tillgångar på konton. Kontotillgångar i svenska kronor utsätts inte, annat än i undantagsfall, för värdeförändringar och utlöser således inte reavinstbeskattning. För kontotillgångar i utländsk valuta uppkommer emellertid som nämnts dagliga värdeförändringar. Varje insättning på ett sådant konto bör därför vid en likformig beskattning betraktas som ett förvärv och varje uttag som en avyttring. Vid frekventa transaktioner på ett konto skulle det bli komplicerat att använda en genomsnittsmetod för reavinstberäkningen. Den skattskyldige skulle tvingas hålla reda på kvarvarande anskaffningsvärde på varje konto. Samma svårigheter skulle drabba beskattningen av sådana utländska skulder som amorteras successivt.

Slutsatsen är att genomsnittsmetoden är alltför komplicerad att använda för beskattning av reavinster på fordringar och skulder i utländsk valuta.

23.2.3 Portföljmetoden

Portföljmetoden lämpar sig väl för reavinstbeskattning av objekt där det förekommer frekventa transaktioner och dagliga värdeförändringar. Som framgått ovan är detta fallet just med skulder och fordringar i utländsk valuta. Portföljmetoden innebär att den skattskyldige slipper hålla reda på

individuella genomsnittsvärden för varje fordran eller skuld. I normalfallen kan vinsten beräknas genom att den kvot som fastställts för beskattningsåret används.

Avyttringar av fordringar kan beskattas enligt samma portföljmetod som föreslagits för marknadsnoterade aktier. Detta innebär att de anskaffningsvärden som får dras av, beräknas som försäljningsintäkten multiplicerad med avdragskvoten (se avsnitt 20.5). Avdragskvoten fastställs varje år som portföljens marknadsvärde vid föregående års slut dividerat med portföljens anskaffningsvärde vid samma tidpunkt.

När avdragskvoten fastställts blir reavinstberäkningen för alla avyttringar under året i normalfallet mycket enkel. Den skattepliktiga reavinsten kan beräknas enbart med hjälp av kvoten och uppgifter om intäkterna vid avyttringen. Utgifter för förvärv läggs till portföljens anskaffningsvärde.

Slutsatsen är sålunda att av de två aktuella metoderna är portföljmetoden den som bäst uppfyller kraven på enkelhet i sådan utsträckning att metoden går att tillämpa på fordringar och skulder i utländsk valuta.

Portföljmetoden har därutöver ungefär samma egenskaper vid beskattningen av valutakursförändringar som vid beskattningen av aktier. Orsaken till detta är att fordringar och skulder i utländsk valuta, på samma sätt som aktier, kan ge upphov till stora värdeförändringar vid längre innehav. Växelkursförändringar på mer än 10 % under ett år har exempelvis inte varit ovanliga. En obligation i D-mark inköpt år 1980 skulle vid försäljning 1989 ge en valutakursvinst på ca 50 %. En D-marksobligation inköpt år 1983, efter de svenska devalveringarna, skulle vid försäljning år 1989 ge en valutakursvinst på ca 10 %. Hade det i stället varit fråga om lån i D-mark skulle däremot motsvarande valutakursförlust ha uppkommit.

Det finns vidare många olika valutor, på liknande sätt som det finns många olika aktieslag. Om den svenska kronans värde inte förändras gentemot den s.k. valutakorgen uppkommer emellertid inte, till skillnad från vad som gäller för aktier, någon nämnvärd systematisk värdeförändring för alla valutor sammantagna¹.

Den 70-procentiga avdragsrätten för reaförluster kan medföra en alltför hård beskattning om den tillämpas för enskilda aktier eller fordringar. Portföljmetoden har den stora fördelen att den eliminerar möjligheten att realisera förluster före vinster samtidigt som den ger möjlighet till full kvittning mellan värdeökningar och värdeminskningar inom portföljen. Dessa egenskaper hos portföljmetoden har beskrivits närmare i samband med beskattningen av marknadsnoterade aktier, avsnitt 20.5.

¹ Om de enskilda valutorna vid en sådan beräkning är desamma och har samma vikt som i valutakorgen uppkommer vid dessa förutsättningar inte någon värdeförändring alls. Även vid andra vikter blir emellertid den sammantagna värdeförändringen för en diversifierad valutaportfölj måttlig eller liten om kronans värde ligger fast.

23.2.4 Slutsats

Sammanfattningsvis är portföljmetoden den av de två metoderna för reavinstbeskattning som bäst uppfyller kraven på enkelhet. Därutöver har metoden fördelar vid behandlingen av latent skattecrediter och genom möjligheterna till kvittning mellan vinster och förluster inom portföljen. Vi föreslår därför att reavinstbeskattningen av fordringar och skulder i utländsk valuta sker enligt portföljmetoden.

23.3 Tillämpningsområde

Vårt förslag: Kontanter och resecheckar samt fordringar och skulder på transaktionskonton i utländsk valuta, som tillsammans inte annat än tillfälligtvis överstiger ett värde motsvarande 50 000 svenska kronor, undantas från beskattning. Beloppsgränsen bör dock vara 200 000 kr. för personer som är bosatta utomlands men oinskränkt skattskyldiga i Sverige.

Avyttring efter innehav i högst fem dagar av ovannämnda transaktionsvaluta skall även om det gäller högre belopp inte tas upp till beskattning i den mån innehavet inte kan anses utgöra en kapitalplacering i spekulationssyfte.

Vissa undantag är nödvändiga för belopp som innehas tillfälligt och är avsedda för personliga levnadskostnader, för att inte beskattning av valuta skall leda till alltför stora praktiska problem för de skattskyldiga och skattemyndigheterna.

Därför bör utländsk resevaluta normalt undantas. Likaså bör en person som arbetar utomlands men ändå är skattskyldig i Sverige inte behöva skatta för utländsk valuta som han har tjänat i utlandet och som han använder där för sina personliga levnadsomkostnader.

Vi har valt en lösning där vissa typer av innehav i utländsk valuta till ett visst högsta belopp skall anses vara avsedda för personligt bruk. Från reavinstbeskattningen undantas därför kontanter och resecheckar i utländsk valuta samt fordringar och skulder på transaktionskonton och kontokort i den mån det sammanlagda värdet, inte annat än tillfälligtvis, överstiger 50 000 kr. per person.

För person som är bosatt utomlands men som ändå är oinskränkt skattskyldig i Sverige därför att han har väsentlig anknytning hit, föreslås en motsvarande gräns på 200 000 svenska kronor.

Dessutom föreslår vi ett undantag för valuta som innehas under mycket kort tid. Detta av nyss nämnda praktiska skäl. Om ett innehav av utländsk valuta har varat i högst fem dagar skall någon reavinstbeskattning inte ske om det inte uppenbarligen är fråga om en kapitalplacering i spekulations-syfte. Här gäller alltså ingen beloppsgräns. Det kan dock finnas större anledning att anta att ett innehav har spekulativa inslag ju större det är.

Denna regel innebär således att avskattning skall ske när större belopp i utländsk valuta efter en längre tids innehav tas ut från ett bankkonto. Om kontanterna sedan innehas i högst fem dagar, skall inte den värdeändring mätt i svenska kronor som sker från uttaget till dess pengarna används, beskattas. Om kontanterna används för att anskaffa en utländsk obligation läggs anskaffningsvärdet till valutaportföljen och värdeökningen beskattas när den avyttras. Om kontanterna i stället används till konsumtion eller växlas till svenska kronor inom de fem dagarna kommer någon ytterligare beskattning inte att ske.

Derivatinstrument som avser ovannämnda skatteobjekt skall också omfattas av reavinstbeskattningen. Hit räknas exempelvis optioner och terminskontrakt och andra derivatinstrument där de underliggande finansiella instrumenten är fordringar eller skulder i utländsk valuta.

23.4 Portföljmetoden vid beskattning av utländsk valuta

Beskattningen av tillgångar i utländsk valuta föreslås alltså ske enligt portföljmetoden. Eftersom metoden inte utan att den anpassas kan tillämpas på skulder, föreslår vi att beskattning av tillgångar och skulder skall ske separat. Fordringar i utländsk valuta får därför beskattas i en "valutatillgångsportfölj" och skulder i utländsk valuta i en "valutaskuldportfölj".

Alla de transaktioner som sker omräknas till svenska kronor vid skatteberäkning med valutaportföljerna vilket är analogt med att beräkningarna för aktieportföljen sker i svenska kronor. När en anskaffningskostnad uppkommer som skall läggas till valutatillgångsportföljen räknas den i svenska kronor eller, om växling ej skett från svenska kronor, enligt dagens valutakurs förslagsvis beräknad som genomsnittet av de sälj- och köpkurser en svensk bank skulle ha tillämpat denna dag. När portföljens avdragskvot skall framräknas vid årsskiftet jämför man portföljens anskaffningskostnad i svensk valuta med portföljens marknadsvärde i de resp. valutorna omräknat till svenska kronor enligt valutakursen vid beskattningsårets slut. Vid avyttring räknas vederlaget om till svenska kronor enligt kursen på dagen för den vederlagsgrundande transaktionen, när betalningen ej omväxlats till svenska kronor. För valutaskuldportföljen gäller på motsvarande sätt att dagens valutakurs tillämpas för de medel den skattskyldige erhåller och betalar ut, när betalningen ej omväxlats till svenska kronor.

23.4.1 Fordringar i utländsk valuta

Vårt förslag: Reavinst vid avyttring av fordringar i utländsk valuta beskattas enligt portföljmetoden i en särskild valutatillgångsportfölj.

Beskattningen i valutatillgångsportföljen kan beskrivas på följande sätt:

Skattepliktig vinst = årets försäljningsintäkter omräknade till svenska kronor – avdrag för beräknat anskaffningsvärde i svenska kronor.

Beräknat anskaffningsvärde som får dras av från årets försäljningsintäkter kan uttryckas med följande formel:

Beräknat anskaffningsvärde = försäljningsintäkter omräknade till svenska kronor $\times$ föregående års utgående anskaffningsvärde omräknat till svenska kronor / föregående års utgående portföljvärde omräknat till svenska kronor.

Utgående anskaffningsvärde för ett år = föregående års utgående anskaffningsvärde + årets anskaffningsutgifter omräknade till svenska kronor – årets avdrag för beräknat anskaffningsvärde.

Övriga regler för portföljmetoden som även gäller utländsk valuta är att avdrag för anskaffningsvärde inte får göras med större belopp än att utgående anskaffningsvärde blir noll.

Vidare gäller att om utgående anskaffningsvärde vid beräkning av avdraget enligt huvudregeln skulle ha överstigit utgående portföljvärde, dvs. om det finns en orealiserad förlust i portföljen, får i stället ett belopp motsvarande hela försäljningsintäkten dras av. Dock får inte större belopp dras av än att utgående anskaffningsvärde blir lika med utgående portföljvärde.

De regler som gäller strukturrationaliseringar och tillgångar som förvärfvas och avyttras under året skall dock inte tillämpas.

Med fordran förstås givetvis olika typer av obligationer och andra skuldebrev, men också andra fordringar som tillgodohavande på ett bankkonto eller fordringar som inte grundar sig på skriftliga fordringsbevis. Kontanter utgör också en typ av fordringar som omfattas av reglerna. Denna typ av fordran innebär att innehavaren har en fordran på den stat som har gett ut valutan. Växling av kontanter utgör en form av avyttring.

Beskattning av fordringar i utländsk valuta skall ske när fordringen överläts mot ersättning, dvs. när den, enligt gängse terminologi, avyttras.

Med avyttring förstås alltså dels när kontanter erhålls i utbyte mot en fordran som överläts på någon annan fordringsägare. Ett exempel är när en utländsk obligation säljs.

Med avyttring förstås dels också att den skattskyldige som fordringsägare erhåller ersättning vid inlösen av en fordran dvs. när låntagaren betalar tillbaka ett lån. Uttag från ett bankkonto utgör ett exempel på detta. Ett uttag skall därför utlösa beskattning.

De fordringar som kommer att beskattas är vanligen räntebärande men det är inget krav att fordringen skall vara räntebärande för att träffas av beskattningen. Tvärtom omfattas även underkursskuldebrev som kan löpa helt utan ränta, liksom kontanter och räntelösa transaktionskonton. För underkursskuldebreven gäller, såsom utvecklades i avsnitt 15.7, att en löpande avskattning av en beräknad ränta skall ske. För att inte dubbelbeskattning skall uppkomma när beskattning sker enligt portföljmetoden och det samtidigt sker en löpande avskattning av ränta måste den skattskyldige, på samma sätt som vid underkursskuldebrev i svenska kronor, få tillgodoräkna sig den del av värdeökningen som har skattats av. Det sker för de

utländska underkursskuldebrev genom att ett belopp motsvarande den avskattade räntan läggs till anskaffningsvärdet för valutatillgångsportföljen.

Växling av valuta beskattas genom att avdragskvoten enligt portföljmetoden får dras av från den summa man växlat till sig, omräknat till svenska kronor enligt kursen på växlingsdagen. Det som blir kvar tas upp som vinst.

Exempel: A har 100 000 US-dollar i sin valutaportfölj. Avdragskvoten är 0,91. Den 28 mars 1989 växlar han 10 000 US-dollar till 5 870 engelska pund. Säljkursen på pund var den dagen 10,94 kr. A skall därför ta upp $(5\,870 \times 10,94 =)$ 64 218 kr. minskat med $(64\,220 \times 0,91 = 58\,438)$ vilket blir 5 780 kr. till beskattning. Valutaportföljens anskaffningsvärde skall ökas med de 64 218 kr. som var anskaffningskostnaden i svenska kronor för de 5 870 engelska punden.

Beskattning sker alltså varje gång en utländsk valuta växlas (under förutsättning att den hade innehavts i mer än fem dagar så länge det gäller transaktionsvaluta). Om växlingen sker direkt till en annan utländsk valuta blir verkningarna på portföljen desamma som om man i exemplet ovan först hade växlat dollar till kronor och sedan växlat kronorna till pund.

Som framgår ovan sker beskattning också när utländsk valuta används till att t.ex. köpa fordran eller skuld i utländsk valuta. Om t.ex. D-mark används till att köpa D-marksobligationer sker beskattning av köpeskilningen omräknad till svenska kronor på dagen för köpet.

23.4.2 Skulder i utländsk valuta

Vårt förslag: Reavinst vid avyttring av skulder i utländsk valuta beskattas enligt en särskilt anpassad version av portföljmetoden.

Principerna för portföljmetoden skall alltså tillämpas för skulder i utländsk valuta. Portföljmetoden kan dock inte utan vidare tillämpas på skulder. Metoden måste först "spegelvändas".

Beskattning av skulder enligt portföljmetoden skiljer sig avsevärt från de beräkningssätt som hittills har tillämpats för att fastställa skattepliktigt vinst. Den avgörande omständigheten för att man måste tillgripa en förhållandevis komplicerad teknik är att upptagande och avbetalning av en skuld skiljer sig från ett vanligt köp med påföljande avyttring på så sätt att betalningsströmmarna går åt motsatt håll. Om man jämför låneoperationen med en avyttring av en tillgång kan man säga att den ursprungliga låntagaren först säljer ett skuldebrev och får betalt med lånebeloppet. Därefter kan han sägas köpa tillbaka skuldebrevet för det belopp som han erlägger till den som övertar lånet. Skillnaden mellan denna operation och en vanlig avyttring är alltså att "försäljningen" kommer först och "köpet" sist – intäkten kommer före anskaffningskostnaden. Portföljmetoden skulle

vid en direkt tillämpning leda till att den som tog upp ett lån, dvs. sålde ett skuldebrev, omedelbart skulle beskattas för hela lånebeloppet – efter avdrag med avdragskvoten. När han sedan gjorde sig av med lånet, dvs. köpte tillbaka skuldebrevet fick han tillgodoräkna sig den summa han då erlägger som anskaffningsvärde. Problemet är att den som tar upp ett lån – särskilt om han inte tidigare har något anskaffningsvärde att tillgodoräkna sig – inte rimligen bör beskattas för hela den intäkt som uppkommer i samband med att han erhåller lånesumman.

Vi har därför valt en beskattningsteknik där återbetalning (överlåtelse) av lånet utlöser beskattning. Beskattning utlöses i princip i tre situationer, nämligen

- 1) när hela lånet återbetalas till långivaren,
- 2) när låntagaren gör en avbetalning på lånet och
- 3) när betalningsansvaret för lånet överläts på någon annan.

I alla dessa situationer beskattas den skattskyldige dels för den vinst han kan ha gjort genom att lånet har blivit billigare för honom därför att kursen på den upplånade valutan har sjunkit i förhållande till svenska kronor, dels för den eventuella vinst han gör genom att få betala en lägre summa i den utländska valutan än han ursprungligen lånat. Omvänt gör han en avdragsgill förlust, om den lånade valutan har stigit i kurs och amorteringarna därför har blivit dyrare och om han av någon anledning får betala tillbaka mer i den utländska valutan än han ursprungligen lånade.

Vid reavinstberäkning av skulder enligt portföljmetoden bestäms inte en avdragskvot utan i stället en "ingångsvärdekvot".

Den beskattningsbara vinsten är nämligen det belopp varmed årets avbetalningar understiger det enligt portföljmetoden beräknade genomsnittliga värdet på det avbetalade skuldbeloppet när skulderna togs upp.

Ingångsvärdekvoten utgörs av förhållandet mellan skuldingångsvärdet och värdet på skulderna vid föregående beskattningsårs utgång. Det med hjälp av kvoten beräknade ingångsvärdet för årets låneåterbetalningar minskat med årets låneåterbetalningar visar hur stor del av årets låneåterbetalningar som skall anses utgöra beskattningsbar vinst.

Den skattepliktiga reavinsten kan uttryckas med följande formel.

$$\left[\begin{array}{l} \text{Årets låneåter-} \\ \text{betalningar} \end{array} \right] \times \left[\begin{array}{l} \text{skuldernas värde} \\ \text{när de togs upp} \\ \text{skuldernas mark-} \\ \text{nadsvärde vid} \\ \text{årets ingång} \end{array} \right] - \begin{array}{l} \text{årets låne-} \\ \text{återbetal-} \\ \text{ningar} \end{array} = \begin{array}{l} \text{skatte-} \\ \text{pliktig} \\ \text{vinst} \end{array}$$

Ovanstående regel innebär att en genomsnittsbereäkning görs avseende värdet på skulderna när de togs upp, medan genomsnittsbereäkningen vid portföljmetoden för tillgångar i utländsk valuta och för aktier avser anskaffningskostnaderna för de tillgångar som förvärvats. I valuta-skuldportföljen görs en beräkning av den genomsnittliga skattepliktiga intäkten, medan i valutatillgångsportföljen görs en beräkning av den genomsnittliga avdragsgilla anskaffningskostnaden.

Det genomsnittliga värdet på skulderna när de togs upp beräknas således som utgifterna för årets avbetalningar multiplicerade med ingångsvärdekvoten.

Ingångsvärdekvoten beräknas som föregående års utgående skuld- ingångsvärde dividerat med marknadsvärdet på valutaskuldportföljen vid föregående års utgång.

Ingångsvärdekvoten visar alltså i princip förhållandet mellan värdet på skulderna när de togs upp och skuldernas marknadsvärde vid beskattnings- årets början.

En ingångsvärdekvot på 1,0 innebär att innehavaren av valutaskuldport- följen varken har gjort vinst eller förlust på de ingående skulderna.

En ingångsvärdekvot på 0,7 innebär att det som erhållits när skulderna togs upp understiger skuldernas marknadsvärde vid beskattningsårets början. Valutaskuldportföljen innehåller då en orealiserad förlust. För en skuld som vid senaste årsslutet uppgick till 100 kr. har i detta fall bara erhållits 70 kr. när lånet togs upp.

En ingångsvärdekvot på 1,6 innebär att valutaskuldportföljen innehåller en orealiserad vinst. För en skuld som vid senaste årsslutet uppgick till 100 kr. har erhållits 160 kr. när lånet togs upp. Det bör noteras att det belopp som erhållits när lånet togs upp, dvs. skuldingångsvärdet, avser det genomsnittliga värdet, vid tidpunkten för lånets upptagande, på alla skulder som finns i portföljen.

Utgående skuldingångsvärde kan uttryckas med följande formel:

Utgående skuldingångsvärde = ingående skuldingångsvärde + vad som erhållits genom lån som upptagits under året – under året beskattat skuldingångsvärde.

Vidare föreslår vi att vissa av de särregler som gäller vid beskattning av aktier enligt portföljmetoden skall gälla även beträffande valutaskuldport- följen.

Beskattning av skuldingångsvärde får inte medföra att återstående skuldingångsvärde i valutaskuldportföljen blir negativt. Skulle reavinstbe- räkning enligt huvudregeln medföra att det återstående skuldingångsvärdet blir negativt, skall det vid beräkningen av skattepliktig inkomst upptagna skuldingångsvärdet sättas ned till ett belopp som ger ett återstående skuldingångsvärde på noll kr.

Denna regel kan också uttryckas som att om så mycket har tagits upp till beskattning att hela skuldingångsvärdet har förbrukats, skall ytterligare amorteringar inte leda till beskattning även om de med tillämpning av huvudregeln skulle ha givit vinst.

Regeln motsvarar spärregeln för avdrag för anskaffningsvärde i valutatillgångsportföljen. I valutaskuldportföljen innebär den en spärr mot att den skattskyldige skall beskattas för mer än hela det belopp som erhållits när skulderna tagits upp.

Om utgående skuldingångsvärde understiger utgående portföljvärde, dvs. om det finns en orealiserad förlust i portföljen, får mellanskillnaden användas för att reducera det skuldingångsvärde som enligt huvudregeln skulle tas upp till beskattning under året. Denna extra reduktion får inte medföra att det uppkommer reaförlust på årets avyttringar.

Denna regel kan också uttryckas som att om en tillämpning av huvudregeln för beräkning av skattepliktig vinst skulle göra att skuld-ingångsvärdet vid årets slut blir lägre än marknadsvärdet på kvarvarande skulder, får så stor del av avyttringarna undantas från beskattning att marknadsvärdet blir lika med värdet på kvarvarande skulder.

Regeln motsvarar regeln om särskilt avdrag i aktieportföljen när denna uppvisar förlust.

På samma sätt som vi föreslagit att underkursfordringar skall beskattas löpande för en beräknad ränta har vi föreslagit att för överkurskulder skall gälla att en viss del av räntekostnaderna inte är avdragsgilla. Om någon lånar 110 men med skyldighet att betala tillbaka endast 100 och i gengäld betalar en högre ränta på skulden, utgör en viss del av räntebetalningarna egentligen amortering på skulden. Den del av räntan som utgör amortering och som inte är avdragsgill utlöser i stället beskattning i valutaskuldportföljen som varje annan återbetalning av skulden. I gengäld kommer låntagaren inte att beskattas för skillnaden mellan överkursen och det nominella skuldvärdet när skulden slutligt återbetalas. I exemplet där någon lånar 110 i utländsk valuta med skyldighet att endast betala tillbaka 100 och i stället får betala en högre ränta kommer han inte att få dra av hela räntan utan räkna en del av räntebetalningarna som amortering. Amorteringarna kommer att utlösa beskattning i skuldportföljen. Samtidigt kommer amorteringarna att minska ingångsvärdekvoten genom att ett lägre värde skall tas upp på upptagna skulder som utgör täljaren vid beräkning av avdragskvoten.

Reglerna återfinns i vårt förslag till ny 31 § 2 mom. SIL.

Räkneexempel avseende skuldportföljen:

En person tar den 1 januari år 1 upp lån i utländsk valuta på motsvarande sammanlagt 3 milj. kr. Hans skuldningångsvärde är därmed 3 milj. kr., dvs. det belopp han erhållit när han tog upp lånen. Den 31 december år 1 finns i valutaskuldportföljen skulder med ett sammanlagt marknadsvärde på 2 milj. kr. (valutan som skulderna är utgivna i har devalverats kraftigt). Personen har således gjort en orealiserad vinst på 1 milj. kr., eftersom han fått 3 milj. kr. men bara har skulder på 2 milj. kr. Om han under år 2 avyttrar (betalar tillbaka) alla skulder i valutaportföljen realiserar hela vinsten. Han skall då beskattas för skillnaden mellan vad han erhållit och vad han betalat ut (precis som för tillgångar som reavinstbeskattas). Han har erhållit 3 milj. kr. och betalat ut 2 milj. kr. och får således en vinst på 1 milj. kr. som skall beskattas.

Skulle han i stället avyttra endast en del av skulderna måste vinsten fastställas i proportion till delavyttringens storlek. Portföljmetoden är en genomsnittsmetod, vilket innebär att delavyttringen skall ha samma andel skattepliktig vinst som hela portföljen. Vidare skall den genomsnittliga skattepliktiga vinsten vid avyttringar under året beräknas med utgångspunkt från läget den 31 december föregående år. Den genomsnittliga vinsten på varje krona som personen har tagit upp i lån är 33 öre, eftersom han tagit upp lån på 3 milj. kr. och, den orealiserade, vinsten är 1 milj. kr.

Vid en avyttring (återbetalning) på 67 öre kommer han således att göra en vinst på 33 öre. Vinsten som procent av avyttringen är då 50 % (33/67). Vid varje avyttring under året skall han beskattas för en vinst som uppgår till 50 % av utgifterna för avyttringen (en avyttring av en skuld innebär ju en utgift eftersom den är en skuldåterbetalning eller en ersättning för att man frigörs från skuldförpliktelsen).

Huvudregeln för reavinstbeskattningen är emellertid att skillnaden mellan erhållet belopp och utgivet belopp, mätt i svenska kronor, skall beskattas. Det är också nödvändigt att fastställa hur stor del av marknadsvärdet och skuldingångsvärdet i portföljen som skall anses ha förbrukats. Regeln bör därför inte utformas så att 50 % av utgiften för avyttringen skall utgöra beskattningsbar vinst, utan så att skillnaden mellan det genomsnittliga skuldingångsvärdet och utgifterna för återbetalning eller annan avyttring skall beskattas.

Utgifterna för avyttringen bestäms vid avyttringsögonblicket och innebär således inte något beräkningstekniskt problem. Det genomsnittliga skuldingångsvärde som skall ligga till grund för beskattningen måste däremot bestämmas med ledning av situationen vid föregående årsskifte. I exemplet utgjorde vid föregående årsskifte skuldingångsvärdet 150 % av marknadsvärdet, dvs. i genomsnitt var skuldingångsvärdet 1,5 gånger marknadsvärdet. Vid avyttringar under år 2 skall den beskattningsbara vinsten beräknas som det genomsnittliga skuldingångsvärdet minus utgiften för avyttringen. Det genomsnittliga skuldingångsvärdet beräknas i sin tur som utgiften för avyttringen multiplicerad med ingångsvärdekvoten. Från portföljens skuldanskaffningsvärde skall vidare också dras det förbrukade skuldingångsvärdet.

Om personen i exemplet avyttrar skulder för 500 000 kr. skall han således beskattas för $500\,000 \text{ kr.} \times 1,5$ (det förbrukade skuldingångsvärdet) minus 500 000 kr. (utgiften för avyttringen) = 250 000 kr. (dvs. för 50 % av utgiften för skuldavyttringen). Efter avyttringen finns då kvar i portföljen ett skuldingångsvärde på 3 milj. – 750 000 = 2 250 000 kr.

23.4.3 Värdering av utländsk valuta

Det är förhållandevis enkelt att tillämpa portföljmetodens regler på marknadsnoterade aktier, eftersom det oftast finns marknadsvärden på dem. För tillgångar och skulder i valutaportföljerna kan det emellertid uppstå betydande värderingsproblem. För tillgångar och skulder för vilka det finns ett marknadspris i utländsk valuta, skall detta efter omräkning till svenska kronor, ligga till grund vid fastställandet av portföljernas marknadsvärde. För övriga tillgångar och skulder skall marknadsvärden beräknas. Det torde i praktiken i många fall innebära att anskaffningsvärdet, mätt i den valuta som tillgången eller skulden är utställd i, får användas. Portföljernas marknadsvärden, faktiska eller beräknade, skall alltid räknas om till de valutakurser som råder vid årets slut.

23.5 Reaförluster

Vårt förslag: Reaförluster vid avyttring av fordringar och skulder i utländsk valuta skall vara avdragsgilla till 70 %.

Reaförluster som uppkommer vid avyttring av tillgångar och skulder som ligger i valutaportföljerna får i enlighet med vad vi förslagit generellt beträffande reaförluster dras av med 70 %. Förluster kan uppkomma dels genom att avdragskvoten i valutatillgångsportföljen överstiger 1, dels genom att ingångsvärdekvoten i valutaskuldportföljen understiger 1, dels genom förlust vid slutförsäljning.

23.6 Räntekostnader för skulder i utländsk valuta

Vårt förslag: Räntekostnader för skulder i utländsk valuta dras av från skuldgångsvärdet på valutaskuldportföljen om portföljen visar en latent vinst. Räntekostnaden räknas då inte in i det generella ränteavdragstaket på 100 000 kr. som gäller i inkomstslaget kapital.

Om valutaportföljen *inte* uppvisar någon latent vinst vid årets slut får räntekostnaderna dras av som övriga räntor.

När det blir möjligt för privatpersoner att ta upp lån i utländsk valuta skulle räntor på sådana lån relativt enkelt kunna utnyttjas för att skjuta upp beskattningen av kapitalinkomster. Detta kan visas med ett exempel:

Antag att en person lånar 100 000 kr. på fem år i en svag valuta mot en årlig ränta på 20 %. Räntan på lån i svenska kronor antas vara 10 %. Lånet i den svaga valutan ger då upphov till löpande räntekostnader på i genomsnitt ca 18 000 kr. per år och en förväntad valutakursvinst vid inlösen av lånet på ca 38 000 kr. Lån i utländsk valuta skulle därmed kunna bli en metod för att skjuta upp beskattningen.

Anledningen till att lån i utländsk valuta skulle kunna utnyttjas på detta sätt är att den del av ränteutgiften som utgör ersättning för att lånevalutan sjunker är omedelbart avdragsgill, medan vinsten på skulden beskattas först när den realiseras. För att beskattningen av skulder i svenska kronor och i utländsk valuta skall bli neutral bör därför antingen valutakursvinsterna skattas av löpande, eller den del av räntan som utgör ersättning för valutakursförändringen inte få dras av omedelbart. Vi har stannat för den sistnämnda lösningen.

Räntekostnader för skulder i utländsk valuta skall i normalfallet inte få dras av direkt. Däremot får räntekostnaderna kvittas mot värdeändringar på skulder i utländsk valuta i den formen att räntekostnaderna räknade i svenska kronor får dras av från skuldingångsvärdet på valutaskuldportföljen. Räntekostnaderna kommer därmed att reducera skuldingångsvärdet och därmed reducera den skattepliktiga vinsten påföljande år.

Om portföljen inte uppvisar någon vinst får räntor även på utländska skulder dras av på samma sätt som räntor på svenska skulder. De kommer därmed att omfattas av avdragstaket på 100 000 kr. som gäller generellt inom inkomstslaget kapital.

Regeln innebär att en orealiserad vinst i valutaskuldportföljen medför att avdrag inte medges för räntekostnader i utländsk valuta. När skuldingångsvärdet i skuldportföljen skrivits ned så att det blivit lika stort som skuldportföljvärdet återkommer avdragsrätten.

Vi har övervägt en regel som innebär att räntekostnader på lån i svenska kronor som har upptagits för att finansiera köp av utländsk valuta också skall ingå bland de räntor som inte får dras av mot övriga inkomster utan i första hand dras av från lånesumman på valutaskuldportföljen. Vi har emellertid funnit att det oftast inte går att avgöra till vilket ändamål en skattskyldig har tagit upp ett visst lån. Det skulle därför vara meningslöst med en särreglering för räntekostnader på sådana lån i svenska kronor.

Utländska räntekostnader som endast beaktas genom att dras av från skuldingångsvärdet på valutaskuldportföljen omfattas inte av avdragstaket på 100 000 kr. Ett skäl för detta är att räntor som dras av på detta sätt kan medföra en förlust som bara berättigar till avdrag med 70 %. Om ingångsvärdeskvoten är mindre än 1 eller om portföljen säljs slut med förlust får ju förlusterna endast dras av till 70 %.

24 Reavinstbeskattning av övrig lös egendom

24.1 Bakgrund

I 35 § 4 mom. KL regleras reavinstbeskattningen av *övrig lös egendom*, dvs. annan egendom än sådan som omfattas av 35 § 2–3 a mom. I 2–3 a mom. regleras beskattningen vid försäljning av fastighet, aktie, andel i aktiefond, delbevis eller teckningsrätt till aktie eller andel i ekonomisk förening eller handelsbolag, konvertibelt skuldebrev, optionsrätt eller företrädesrätt till teckning av konvertibelt skuldebrev eller skuldebrev förenat med optionsrätt, eller bostadsrätt.

En förutsättning för att en försäljning av övrig lös egendom skall reavinstbeskattas är att egendomen har förvärvats genom köp, byte eller därmed jämförligt fång. Skatteplikt föreligger också när egendomen erhållits genom vissa benefika fång från make, sambo eller skyldeman. Detta gäller vid gåva från make eller skyldeman och i samband med bodelning mellan makar eller sambor. I gåvofallen föreligger skattskyldighet endast om givaren förvärvat egendomen genom ett oneröst fång. I bodelningsfallen inträder skattskyldighet om maken eller sambon förvärvat egendomen genom oneröst eller benefikt fång. I det sistnämnda fallet räknas ingångsvärdet enligt de förhållanden som gällde vid det närmast föregående onerösa fång.

Reglerna i 35 § 4 mom. KL om "övrig lös egendom" gäller en mångskiftande skara tillgångar. Bl.a. ingår olika typer av lösöre. Lösöret kan delas in i

1. rena investeringsobjekt; som ädelmetaller och investeringsdianter,
2. typiska samlarföremål; frimärken, vapen, mynt o.d.,
3. i princip värdebeständiga inventarier för personligt bruk; t.ex. antikviteter, smycken och konst samt
4. bruksföremål som normalt förlorar i värde genom förslitning; t.ex. bilar, möbler, husgeråd och liknande.

Hit hör också de typer av värdepapper som inte beskattas enligt aktievinstreglerna i 35 § 3 mom.; bl.a. obligationer och andra skuldebrev, se kap. 21.

Slutligen återfinns nyttjanderätter och rättigheter som inte ingår i näringsverksamhet och som inte beskattas enligt reavinstreglerna för fast egendom, t.ex. gruvrätter, copyrights och royalties.

Reavinst på grund av avyttring av övrig lös egendom beskattas endast om den innehafts i mindre än fem år. Om den innehafts i mindre än två år beskattas hela vinsten, i två men mindre än tre år 75 % av vinsten, i tre men mindre än fyra år 50 % av vinsten och i mer än fyra år 25 % av vinsten.

Särskilda regler gäller vid tvångsavyttring och avyttring till fåmansföretag.

Enligt punkt 4 av anvisningarna till 36 § KL får avdrag för reaförluster i princip göras endast från reavinster och endast i den omfattning som en vinst skulle ha varit skattepliktig.

Enligt de generella reglerna i 20 § andra stycket KL får avdrag inte göras för den skattskyldiges personliga levnadskostnader. I praxis har avdrag inte medgetts för reaförlust som uppkommit i samband med avyttring av egendom som minskat i värde på grund av förslitning vid personligt bruk. Detta gäller t.ex. bilar, båtar, husvagnar m.m.

24.2 Tidigare utredningsarbete

Bestämmelser om beskattning av reavinst infördes första gången genom 1910 års bevilnings- och inkomstförordningar men i praxis hade reavinster beskattats även tidigare. Bestämmelserna avlöstes av motsvarande regler i 1928 års kommunalskattelag. Genom lagstiftning år 1951 infördes en fallande skala för skattepliktens omfattning inom den föreskrivna tidsgränsen, fem år för lös egendom.

Realisationsvinstkommittén behandlade i sitt slutbetänkande Beskattning av realisationsvinster (SOU 1975:53), frågan om en förändrad beskattning av vinst vid avyttring av övrig lös egendom. Där föreslogs att i princip all lös egendom skulle göras till föremål för en tidsobegränsad reavinstbeskattning. Anskaffningskostnaden skulle beräknas till den vid närmaste onerösa fång. Undantaget skulle vara förslitningsbara tillgångar för personligt bruk. Med hänsyn till svårigheterna att få fram de verkliga anskaffningskostnaderna vid längre innehav föreslogs en schablonbeskattning, 10 % av försäljningssumman skulle tas upp som vinst vid innehavstider över två år och hela den verkliga vinsten skulle tas upp till beskattning dessförinnan. Vid schablonmässig beräkning skulle ett belopp om 1 000 kr. vara skattefritt. Detta innebar att endast större försäljningar skulle bli beskattade samt vinster vid korta innehav.

Realisationsvinstkommitténs betänkande remissbehandlades men ledde inte till någon lagstiftning när det gäller övrig lös egendom. Enligt prop. 1975/76:180, s. 171, delade åtskilliga remissinstanser kommitténs principiella inställning att lösöre borde bli föremål för tidsobegränsad reavinstbeskattning men flera av dem uttalade stor tveksamhet beträffande möjligheterna till en effektiv kontroll. Flera remissinstanser framhöll också att gränsdragningen beträffande vilket lösöre som borde omfattas var både oklar och felaktig, t.ex. borde fritidsbåtar omfattas.

Departementschefen uttalade att det i och för sig skulle vara önskvärt att undanröja de föreliggande skillnaderna i beskattning beträffande olika

typer av egendom vad gäller tidsbegränsningen. Han delade dock remissinstansernas tveksamhet när det gällde möjligheten att effektivt kontrollera de föreslagna reglerna. Skatteutskottet (SkU 1975/76:63 s. 68) delade departementschefens uppfattning.

Skatteutskottet berörde frågan på nytt år 1978. Det förutsattes då att frågan skulle behandlas av utredningar på området. I kapitalvinstkommitténs direktiv (B 1979:27) sas dock uttryckligen att frågan om reavinst på konst, antikviteter m.m. inte skulle behandlas. Därefter har skatteutskottet behandlat frågan och avstyrkt med hänvisning till tidigare behandling (SkU 1980/81:9,10 och 44 samt SkU 1982/83:50).

I prop. 1980/81:20 om besparingar i statsverksamheten, uttalade dåvarande budgetministern att det fanns skäl att åter pröva möjligheterna att skärpa beskattningen av s.k. alternativa placeringar, dvs. diamanter och guldjetonger.

Det finns även annan lagstiftning än den om reavinstbeskattning, som träffar lös egendom.

År 1985 infördes en ändring (prop. 1985/86:47, SkU 17, rskr. 92, SFS 1985:1116) i mervärdeskattelagen (1968:340) som innebär att den provision auktionsverket tar ut för en vara som säljs på auktion, träffas av mervärdeskatt.

Vidare har skatteutskottet i ett yttrande till kulturutskottet, 1988/89:SkU1 y, avstyrkt motioner om införande av en avgift på vidareförsäljning av konst som skulle gå till stöd för konstnärer. Motionärerna önskade att konstnärernas ekonomiska situation skulle förbättras genom att de skulle få del av de värdeökningar som kan uppkomma efter det att ett konstverk har sålts första gången. Skatteutskottet motiverade sitt avstyrkande med att riksdagen tidigare ställt sig avvisande till specialdestinerade punktskatter. Kulturutskottet uttalade i sitt betänkande 1988/89:KrU7 att man ser positivt på en avgift och förordade att riksdagen skulle begära att regeringen förutsättningslöst prövar frågan när upphovsrättsutredningen har avslutat sitt arbete. Riksdagen biföll utskottets hemställan i december 1988.

24.3 Problem på området

24.3.1 Skatteanpassning

Det är svårt att få någon exakt uppfattning av i vilken utsträckning skatteanpassning sker med hänsyn till den lindriga beskattningen av övrig lös egendom. Genom telefonkatalogen och olika tidskrifters annonser kan man dock se att det finns ett visst utbud från specialfirmor som tillhandahåller tjänster i form av hjälp med investering i lös egendom. Dessa företag tycks syssla uteslutande med handel i spekulationssyfte. Sedan finns det ett stort antal auktionsfirmor, konst- och antikvitetshandlare som handlar med lös egendom men där det inte går att urskilja vad som är penningplaceringar och vad som beror på kulturellt eller samlarintresse.

I pressens investeringstips framhålls de skattemässiga fördelarna med att investera i ädelmetaller, antikviteter och konst. För den som inte är tillräckligt kapitalstark att investera i egna tavlor rekommenderas medlemskap i ett konstkonsortium. Ett sådant byggs upp av ett operatörsföretag som köper in en kollektion, t.ex. målningar, med det uttalade syftet att sälja efter fem år, och som säljer andelar i konsortiet.

24.3.2 Bestämning av ingångsvärden

Det största tekniska problemet när det gäller beskattning av övrig lös egendom är svårigheten att bestämma ett materiellt riktigt eller ens skäligt ingångsvärde. Anledningen till detta är dels att det ofta är fråga om egendom som omsätts sällan, som har förvärvats genom arv eller gåva och som i mycket varierande utsträckning är föremål för värdeökning. Ofta är det fråga om föremål som har innehafts under lång tid och där det inte har funnits anledning av bevara dokumentation över anskaffningskostnaderna.

24.3.3 Kontrollsvårigheter

De största praktiska svårigheterna för skattemyndigheterna hänger samman med kontrollen. Kontrollsvårigheter uppkommer genom att det är fråga om försäljningar där det i allmänhet inte sker någon registrering av köpare och säljare.

Undantag finns dock t.ex. när det gäller bilar och numera även båtar genom bil- resp. båtregistret. Ett annat område där det finns särskilda krav på redovisning är handel med skrot och begagnade varor. För vapeninnehav finns register som förs hos polismyndigheten för vapen tillverkade efter år 1890. Enligt rikspolisstyrelsens författningar, RPFS 1987:4, skall dels ett register föras med namn på vapeninnehavarna och dels ett register baserat på vapennummer. Enligt 5 kap. 5 § sekretesslagen (1980:100) gäller sekretess för vapenregistret bara om det kan antas att röjande av uppgift skulle medföra fara för att vapen kommer till brottslig användning. Registren är alltså åtkomliga för skattemyndigheterna. Genom större auktionsfirmor kan uppgifter om köpare och säljare i viss utsträckning komma åt t.ex. vid en taxeringsrevision.

Den främsta anledningen till att 1975 års utredningsarbete inte ledde till lagstiftning torde ha varit kontrollsvårigheterna. Riksskatteverket menade att de betydande kontrollsvårigheterna kunde leda till skadliga verkningar på allmänhetens rättsmedvetande. Även andra remissinstanser påpekade att förslaget skulle leda till en uppluckring av allmänhetens skattemoral.

24.3.4 Inlåsnings effekter

Även när det gäller lös egendom kan beskattning av eventuell värdeökning leda till inlåsnings effekter. Om reavinstbeskattningen upplevs som alltför hård kan det leda till att de skattskyldiga väljer att behålla egendomen framför att realisera vinsterna. Sådana effekter torde inte ha någon större

samhällsekonomisk betydelse eller någon annan betydelse som liknar den på t.ex. det bostadspolitiska området. Däremot kan det uppfattas som en inskränkning i den personliga integriteten som får vägas mot de intäkter som en utvidgad beskattning kan ge staten.

24.3.5 Förenklingssträvandena

Inget av de alternativ för inkomstbeskattning som är tänkbara för övrig lös egendom är egentligen förenliga med strävandena efter att man skall kunna använda förenklad deklaration i så många fall som möjligt. Tvärtom, har man inte ett relativt högt "grundavdrag", kommer en stor del av de deklarationer som annars skulle kunnat vara förenklade inte kunna vara det. Transaktioner med lös egendom som är tänkbara för beskattning är förhållandevis vanliga även hos personer med relativt låga inkomster.

24.3.6 Internationell överblick

Det är inte ovanligt att reavinster på övrig lös egendom beskattas även i andra länder. England, Norge, Frankrike, Västtyskland, Australien och Kanada utgör några sådana länder. De flesta av dessa länder har infört en beloppsgräns för när skattskyldighet inträder. I vissa länder är gränsen knuten till en högsta försäljningssumma medan i andra gränsen avser vinstens storlek. I England undantas således egendom som sålts för högst 3 000 engelska pund. I Frankrike är motsvarande gräns 20 000 franc. I Västtyskland beskattas endast vinster över 1 000 D-mark per år. I många länder undantas sådan egendom som används för personligt bruk helt.

24.4 Överväganden och förslag

24.4.1 Inledning

Det har i den tidigare behandlingen av frågan funnits starka invändningar mot att införa en utvidgad reavinstbeskattning av lös egendom. Allvarliga problem i form av kontrollsvårigheter, bl.a. i samband med avyttringar i utlandet, kvarstår. Dessutom har utvecklingen gått mot ökade krav på respekt för den personliga integriteten. Om man inte hade den att ta hänsyn till kunde säkert lösningar finnas med olika former av datoriserad kontroll av egendomsinnehav. Vill man emellertid godta att det kommer att finnas brister i kontrollen är det givetvis möjligt att både utvidga och skärpa reavinstbeskattningen av övrig lös egendom.

Med tanke på att man siktar mot en skattereform med maximal basbreddning måste det finnas mycket starka skäl för att nu hålla den lösa egendomen utanför.

Skattereformen i stort innebär en avsevärd skärpning av kapitalbeskattningen på nästan alla områden. Mot den bakgrunden skulle det vara olyckligt att ha kvar den övriga lösa egendomen som den enda kvarvarande skattefria "ön". Det skulle kunna styra investeringar till detta område i

stället för att pengar satsas i produktiv verksamhet som är till nytta för landets ekonomi.

Enligt nu gällande regler finns det ingen begränsning alls när det gäller vilken typ av övrig lös egendom som skall reavinstbeskattas. Det är endast tidsgränsen som gör att egendomen inte beskattas efter fem år och dessförinnan enligt en fallande skala. Alla typer av egendom beskattas inom tidsgränsen om en avyttring har inneburit vinst. Det finns inte heller något grundavdrag av det slag som aktievinstreglerna innehåller.

Vi anser att en framtida beskattning av övrig lös egendom bör inriktas tydligare på att beskatta vinster som enligt allmän rättsuppfattning ter sig naturliga att beskatta. Personlig egendom utan något större värde och även något mer värdefulla kapitalvaror som används för personligt bruk bör vara undantagna från reavinstbeskattning. Rena investeringsobjekt som guld, andra ädelmetaller och diamanter som inte infattats i smycken kan inte sägas användas för personligt bruk. Där bör alla icke yrkesmässiga avyttringar reavinstbeskattas.

Även t.ex. tavlor och samlingar kan ibland sägas innehas för personligt bruk. Här är emellertid gränsen svårare att dra – vi har därför stannat för att föreslå en kompletterande beloppsgräns för egendom som används för personligt bruk.

24.4.2 Gränsdragningen

Vårt förslag: Övrig lös egendom som används för personligt bruk reavinstbeskattas endast om den har en förväntad livslängd på mer än femtio år och om vinsten per år överstiger 20 000 kr.

Reavinst på övrig lös egendom som inte används för personligt bruk är alltid skattepliktig.

Vi anser att *motivet för innehavet* alltjämt bör läggas till grund för gränsdragningen mellan vad som skall vara skattefritt och vad som skall reavinstbeskattas. Det som innehas för eget bruk bör vara skattefritt och det som innehas för förväntad värdeökning beskattas. Lös egendom ger i allmänhet inte någon löpande inkomst som kan beskattas varför ett förhållandevis högt skatteuttag är motiverat när tillgången väl realiseras.

Detta ligger i linje med den allmänna princip som går igen på flera områden i den föreslagna reformen; nämligen att beskattningen skall vara lindrigare för den privata sfären än för mera yrkesmässigt eller finansiellt bedriven verksamhet. Denna princip har kommit till uttryck i gränsdragningen mellan privatbostäder och näringsfastigheter och bör också göra det vid gränsdragningen mellan vilka typer av reavinster som skall beskattas och vilka som bör hållas utanför när det gäller övrig lös egendom.

Om man väljer en lösning där man inte alls beskattar föremål som innehas för personligt bruk träffar man i vissa fall inte stora reavinster som

det kan kännas angeläget att beskatta, t.ex. på konst och antikviteter. När det gäller denna grupp är inte heller innehavstidens längd – som i tidigare lagstiftning varit vägledande – något säkert mått på syftet med innehavet; ju längre tid som går desto mera stiger vissa föremål i värde och desto större anledning kan det finnas att inneha dem med tanke på värdestegringen. Skatteförmågeprincipen motsäger inte heller att man skall beskatta en tillgång när den realiserats även om den innehafts av andra skäl än som penningplacering.

För att återknytta till den uppräkningslista som gjordes i avsnitt 24.1, bör i princip kategorierna 1–3 reavinstbeskattas, dvs. rena investeringsobjekt samt typiska samlarföremål och värdebeständiga inventarier, åtminstone om de är mera värdefulla, medan kategori 4 undantas, dvs. bruksföremål som förlorar i värde genom förslitning.

Ett annat genomgående inslag i reformen är att det inte skall finnas några tidsgränser i beskattningen. Det är dags att göra beskattningen även av övrig lös egendom evig.

Förutom investeringsobjekt bör bruksföremål som är varaktiga och särskilt värdefulla reavinstbeskattas.

Det föreligger inte något allmänt intresse av att beskatta smärre reavinster vid försäljning av normalt bohag i ett hem. Huvuddelen av de avyttringar som sker i samband med avveckling av dödsbon bör således vara skattefria. Det är först om det rör sig om särskilt värdefull egendom som beskattning bör ske.

Vad som bör undantas är normala bilar, båtar och möbler samt normal hushållsutrustning inkl. hushållsmaskiner. Inte heller bör vanliga prydnadsföremål och smycken omfattas om de inte varit föremål för någon anmärkningsvärd värdestegring.

När man skall bestämma vad som kan antas komma att stiga i värde bör man se om det rör sig om en tillgång som normalt hinner förslitas och därmed bli värdelös innan ägaren gör sig av med den. Sådana föremål kan normalt sett inte heller avyttras med vinst. Saker som har en längre förväntad livslängd bevarar i allmänhet också värdet på ett helt annat sätt och många ökar i värde ju äldre de blir.

För att man skall kunna fånga upp denna typ av värdeökning och förväntad värdebevaring och skilja ut normala bruksföremål kan man utgå från föremålets förutsebara livslängd. Vi föreslår att föremål som kan förutses vara i kortare tid än 50 år inte bör reavinstbeskattas då de kan hänföras till förslitningstillgångar. Föremål med längre förutsebar livslängd bör beskattas. Med en sådan avgränsning undantas t.ex. vanliga bilar, båtar och möbler medan tavlor, smycken, vissa prydnadsföremål och möbler med särskilt hög kvalitet omfattas av beskattningen. Den föreslagna regeln finns i nya 32 § andra stycket SIL.

När det gäller lös egendom som kan användas för personligt bruk bör 50-årsregeln dessutom kompletteras med en beloppsgräns. Gränsen bör sättas så att försäljning av ett normalt dödsbo inte leder till reavinstskatt på lösöret. Försäljningar av t. ex. tavlor, prydnadsföremål och smycken för mindre belopp bör i allmänhet inte heller omfattas av beskattningen.

50-årsregeln bör kompletteras med att en viss vinst per år också skall undgå reavinstbeskattning. Beloppet bör knytas till vinstens storlek och inte till viss storlek på försäljningssumma. Detta för att undgå tröskeeffekter. Dessutom bör det gälla viss vinst per år och skattskyldig och inte vinst per föremål för att undgå identifikationsproblem t.ex. då flera föremål säljs samtidigt.

Det är alltså en fördel att relatera det skattefria grundbeloppet till vinsten i stället för till försäljningssumman om man vill uppnå en rättvis beskattning. Det kräver dock en större insats av den skattskyldige när han skall utröna om årets försäljningar har medfört en så stor vinst att skatteplikt uppkommer, än om han bara skulle behöva räkna ihop årets sammanlagda försäljningssumma. En vinstrelaterad gräns skulle däremot inte behöva innebära någon merbelastning för skattemyndigheterna eftersom försäljningar som inte lett till en skattepliktig vinst inte behöver deklarerars.

Vi föreslår att ett skattefritt belopp på 20 000 kr. i vinst per år skall medges. Det innebär att personlig lös egendom för drygt 25 000 kr. kan avyttras om en schablonanskaffningskostnad på 25 % av försäljningspriset får tillgodoräknas. En sådan summa bör göra att de flesta dödsbon utan större värden kan avyttras utan att träffas av reavinstskatt. Reglerna finns i vårt förslag till ny 32 § tredje stycket SIL.

Det bör noteras att denna beloppsgräns endast får tillämpas på vinster som rör egendom som kan användas för personligt bruk. De rena investeringsobjekten bör däremot beskattas från första kronan i vinst.

Guld och oinfattade diamanter beskattas således för hela vinsten. Detsamma kommer att gälla immateriella rättigheter som copyrights m.m.

Några särregler för tvångsavyttringsfall föreslås inte. Den regel om skattefrihet i samband med tvångsavyttringar som finns intagen i 35 § 4 mom. tredje stycket KL skall därför upphävas.

I likhet med vad som har föreslagits för skuldebrevet bör en enhetlig regel gälla för egendom som avyttras efter att ha erhållits genom arv, gåva eller liknande fång.

24.4.3 Skatteuttaget

Vårt förslag: 100 % av vinsten skall vara skattepliktig vid avyttring av övrig lös egendom.

För lös egendom avsedd för personligt bruk gäller dessutom att om anskaffningskostnaden inte är känd eller om den skattskyldige så önskar får 25 % av försäljningssumman räknas som anskaffningskostnad.

Övrig lös egendom reavinstbeskattas på samma sätt som annan egendom. Beskattningen görs evig, dvs. nuvarande tidsgränser för beskattning tas bort helt.

Dessa ändringar medför skärpt beskattning i många fall jämfört med reglerna för innehavstider mellan tre och fem år i dag och en avsevärd skärpning jämfört med längre innehav. För de kortaste innehaven innebär de nya reglerna en lättnad jämfört med nuvarande regler i varierande grad beroende på i vilket marginalsattesikt den skattskyldige befinner sig. Dessutom innebär förslaget en avsevärd begränsning av skatteplikten när det gäller lös egendom som används för personligt bruk.

Det torde ofta vara nödvändigt med en schablonregel för att bestämma anskaffningskostnaden när det gäller lös egendom avsedd för personligt bruk eftersom det i motsats till vad som gäller kapitalplaceringsfallen inte har funnits anledning att hålla reda på den verkliga anskaffningskostnaden. Detta gäller inte minst övergångsvis och vid längre innehav.

Vi föreslår att anskaffningskostnaden för egendom som används för personligt bruk, i likhet med vad som i dag gäller för äldre aktier, får bestämmas till 25 % av försäljningssumman när den verkliga anskaffningskostnaden inte går att få fram eller när den skattskyldige så önskar. Förslaget finns i nya 32 § femte stycket SIL.

En anskaffningskostnad på 25 % är när det gäller kortare innehav en relativt låg schablon eftersom försäljning av övrig lös egendom sällan innebär några verkliga vinster. En förhållandevis snålt tilltagen schablon utgör dock ett incitament för de skattskyldiga att ta fram de verkliga anskaffningskostnaderna och minskar möjligheterna till skatteplanering.

Å andra sidan skulle denna typ av schablonregel i vissa fall vara alltför gynnsam när det gäller rena investeringsobjekt och immateriella rättigheter som t.ex. copyrights. Dessa bör därför inte omfattas av den aktuella regeln. Avgränsningen görs därför så att schablonregeln endast får användas beträffande egendom för personligt bruk.

Exempel

De föreslagna reglerna skulle enligt tidningarnas beskrivning av försäljning av en känd tavla ge följande utfall.

Tavlan inköptes år 1984 för 3,5 milj. kr. och såldes år 1988 för 13 milj. kr.

Huvudregeln: $30 \% \times (13 \text{ milj.} - 3,5 \text{ milj.}) = 2\,850\,000 \text{ kr.}$

Schablonregeln: $(13 \text{ milj.} - (13 \text{ milj.} \times 25 \%)) \times 30 \% = 2\,925\,000 \text{ kr.}$

Från årets sammanlagda vinster vid försäljningar av lös egendom som kan användas för personligt bruk får 20 000 kr. dras av.

Dagens regler med en antagen marginalsatt på 72 %: $(25 \% \times (13 \text{ milj.} - 3,5 \text{ milj.})) \times 72 \% = 1\,710\,000 \text{ kr.}$

Ett tänkbart alternativ till den föreslagna utformningen av beskattningen skulle kunna vara någon form av omsättningsskatt på övrig lös egendom. En sådan är billigare att administrera än en inkomstskatt. Detta är en omständighet som bör tillmätas särskild betydelse när det gäller ett beskattningsområde som antas kunna ge ett tämligen begränsat bidrag till statskassan (100 milj. kr.). Riksskatteverket har dock i remissyttrande till riksdagens kulturutskott över förslag till avgift på andrahandsförsäljning av

konst, framhållit att en ny punktskatt inte bör införas om inte intäkterna kan beräknas uppgå till minst 100 milj. kr. per år (RSV dnr A13-140-88). Det är alltså tveksamt om skatteintäkterna kommer att bli stora nog att berättiga en omsättningsskatt. Vi har därför stannat för att inte föreslå någon sådan.

24.4.4 Reaförluster

Vårt förslag: Avdrag medges inte för reaförluster för lös egendom avsedd för personligt bruk.

För övrig lös egendom som inte är avsedd för personligt bruk medges avdrag för 70 % av reaförlusten.

Avdrag för reaförluster bör inte medges när det gäller övrig lös egendom som används för personligt bruk. För det första är det tänkt att det nya skattesystemet skall minimera utrymmet för den typ av skatteplanering som blir möjlig om avdrag medges för reaförluster. För det andra är det i viss utsträckning så att förluster vid försäljning av denna typ av egendom beror på att innehavaren har tillgodogjort sig varan genom personlig förbrukning. Förlitningen utgör då som framgår i avsnitt 24.1 en icke avdragsgill personlig levnadskostnad. Vi föreslår att dessa reaförluster inte görs avdragsgilla för att komma ifrån besvärliga gränsdragningsproblem i förhållande till personliga levnadskostnader. Se förslaget till ny 32 § sjätte stycket SIL.

Däremot kan det diskuteras om förluster på rena investeringsobjekt bör vara avdragsgilla i någon mån. Mot en sådan avdragsrätt talar skatteplaneringsskäl. Det rör sig om egendom där avyttringar som har skett med vinst är svåra att kontrollera medan de skattskyldiga torde vara särskilt benägna att deklarerera alla avdragsgilla förluster.

För en avdragsrätt för denna kategori talar dock ekonomiska skäl och likformighetsskäl. Reaförluster är avdragsgilla till 70 % för andra typer av investeringar. Skatteplanering kan i viss utsträckning stävjas genom att en reaförlust endast delvis görs avdragsgill. Vi föreslår därför att reaförluster på lös egendom som inte är avsedd för personligt bruk skall vara avdragsgilla till 70 %.

24.4.5 Övergångsbestämmelser

Vårt förslag: De nya bestämmelserna gäller avyttringar som gjorts fr.o.m. den 1 januari 1991.

När det gäller övergångsbestämmelser torde den enda rimliga lösningen vara att lagen träder i kraft vid en viss tidpunkt och att alla avyttringar efter denna tidpunkt, oavsett när förvärvet har gjorts, beskattas enligt de nya reglerna.

Ett särskilt problem utgör den omständigheten att de skattskyldiga säkerligen i betydande omfattning inte har bevarat någon dokumentation över anskaffningskostnader för egendom som hittills har varit undantagen från reavinstbeskattning. De skattskyldiga har inte kunnat förutse att beskattning skulle kunna bli aktuell. Om man skulle nöja sig med att endast beskatta sådana avyttringar där föremålet hade förvärvats efter lagens ikraftträdande skulle övergången bli mycket utdragen och utrymmet för skatteanpassning skulle bli betydande. De skattskyldiga skulle kunna påstå att förvärvet skett före ikraftträdandet. Det kunde leda till ett dyrbart processande i skattedomstolarna.

25 Beskattning av pensions- och försäkringssparande

25.1 Inledning

Enligt direktiven till RINK skall vi utarbeta ett förslag till kapitalbeskattning som är neutral mellan olika former av sparande. Detta innebär att skattereglerna varken skall gynna vissa sparformer eller missgynna andra. Med den utgångspunkten föreslår vi i detta kapitel regler för beskattning av avkastning på pensions- och försäkringssparande.

Vid analysen av hur en neutral kapitalbeskattning bör utformas har vi delat in de olika formerna av sparande i två huvudkategorier. Den första kategorin är direkt sparande, där spararen själv beskattas för avkastningen. Direkt sparande är exempelvis fysiska personers sparande på bankräkning eller i aktier. Den andra kategorin är indirekt sparande, där avkastningen förvaltas av och beskattas hos en förvaltare, exempelvis en aktiefond. Neutral beskattning av direkt och indirekt sparande innebär att vid samma procentuella avkastning före skatt skall spararens procentuella avkastning efter skatt vara lika stor för båda kategorierna av sparande.

Två huvudsakliga former av indirekt sparande kan särskiljas; dels pensions- och försäkringssparande, dels sparande i investmentföretag och i aktiefonder.

Försäkringssparande sker i försäkringsbolag på individuell eller kollektiv bas. Sparandet kan ske antingen i form av pensionsförsäkring (P-försäkring) eller i form av kapitalförsäkring (K-försäkring). Denna uppdelning i försäkringsformer är skattemässigt betingad. Det kapital som sparas i försäkringar förvaltas huvudsakligen av försäkringsbolag.

Det kollektiva pensionssparandet, tjänstepensioneringen, där arbetsgivar-
na ombesörjer pensionering av de anställda kan även ske genom pensions-
ordningar där det sparade kapitalet förvaltas av arbetsgivarna i företagens
egen regi. Pensionsutfästelser som åtföljs av sparande med syfte att
säkerställa möjligheterna till pensionsutbetalningar sägs vara tryggade.
Utfästelser om tjänstepension kan tryggas på olika sätt. Genom *köp av
försäkring*, genom att pensionsmedel samlas i en *pensionsstiftelse* eller
genom avsättningar på ett *pensionskonto*. En utfästelse om pension
behöver emellertid inte tryggas utan kan utbetalas utan att ha föregåtts av
något särskilt sparande.

Pensions- och försäkringssparandet uppgår sammantaget till betydande
belopp. Det kan uppskattas att den samlade förmögenheten i pensions- och

försäkringssparande vid utgången av år 1988 uppgick till ca 450 miljarder kr., varav ca 100 miljarder kr. i K-försäkring.

Beskattningsen av indirekt sparande i investmentbolag och aktiefonder behandlas av URF. Sammanfattningsvis innebär URF:s förslag att skatteuttaget, i förvaltarled och ägarled sammantagna, på avkastning av indirekt sparande i investmentbolag och aktiefonder motsvarar en skattesats på 30 %. Förslaget medför därmed skattemässig neutralitet mellan direkt sparande och indirekt sparande i investmentbolag och aktiefonder.

Beträffande pensions- och försäkringssparande föreslår vi i avsnitt 25.5 och följande att avkastningen på alla former av pensionssparande av neutralitetsskäl beskattas med enhetliga regler. Detta föreslås gälla oavsett om sparandet sker i försäkringsbolag, stiftelser eller i företagen genom avsättningar på pensionskonto och oavsett om sparandet sker på individuell eller kollektiv bas. Det skall betonas att direktivens mål om likformig kapitalbeskattning inte kan uppfyllas om avkastningen på vissa former av pensionssparande, exempelvis kollektivt pensionssparande, undantas från beskattning. I avsnitt 25.3 redovisas våra överväganden bakom förslaget om neutral beskattning av olika former av pensionssparande.

25.2 Gällande rätt m.m.

25.2.1 Individuellt pensionssparande i P-försäkring

25.2.1.1 Bakgrund

Sparande i pensionsförsäkringar förvaltas av livförsäkringsföretag. Det kapital som ligger samlat i sådana försäkringsföretag har ackumulerats under lång tid.

Försäkringssparandet minskade i samband med införandet av den allmänna tjänstepensioneringen i slutet av 1950-talet. Sedan en del kollektivavtal om pensionsförmåner slutits på arbetsmarknaden under 1960-talet ökade sparandet åter (ITP-planen tillkom på 1960-talet. Den nuvarande lydelsen härrör dock från år 1976). Under 1970-talet ökade även det individuella pensionssparandet. Denna ökning berodde bl. a. på de gynnsamma skattereglerna. Sammantaget har försäkringssparandet ökat så att det nu är högre än det var under tiden före ATP-reformen.

Det kapital som bolagen förvaltar kommer ursprungligen från inbetalade premier. Dessa medel förvaltas i bolagen under former som är i viss utsträckning reglerade i lag.

En försäkring innebär ett åtagande gentemot den försäkrade. Detta åtagande har ett visst värde. Ett belopp motsvarande värdet av åtagandet skall enligt försäkringsrörelselagen (1982:713), FRL, placeras i vissa angivna tillgångar med hänsyn till kravet på trygghet för de försäkrade.

Försäkringsföretag skall i balansräkningen under rubriken "Försäkrings-tekniska skulder" ange värdet av ansvarigheten för löpande försäkringar. Ett belopp som motsvarar den försäkringstekniska skulden skall placeras i värdehandlingar främst i form av obligationer utgivna av stat, kommuner

m. fl. En viss del av beloppet (20 %) tillhör den "fria sektorn" och tillåts därmed att vara placerad i andra tillgångar än de nyss nämnda, dock inte i aktier. Bolagen är skyldiga att avsätta årsvinsten till återbäringsfonden, som också redovisas som en skuldpost i balansräkningen. Fri placeringsrätt råder avseende kapitalet i återbäringsfonden.

Det finns emellertid en central inskränkning i företagens möjligheter att förvärva aktier, beroende på förbudet för bolagen att driva annan verksamhet än försäkringsrörelse. Ett bolag är nämligen förbjudet att äga aktier motsvarande mer än 5 % av antalet röster i ett aktiebolag.

25.2.1.2 Gällande skatteregler

Huvudprincipen för beskattning av livförsäkringsbolag är att pensionsförsäkringskapitalet skall ses som en form av uppskjuten inkomst från den aktiva tiden.

Den enskilde får således avdrag vid inkomsttaxeringen för det kapital som han "sätter in" i försäkringen. Detta kapital förvaltas utan beskattningsskonsekvens hos bolagen. När utbetalningar från försäkringen sker utgör de skattepliktig inkomst av tjänst.

Beskattningsreglerna för livförsäkringsföretag finns i 2 § 6 mom. SIL. Denna bestämmelse reglerar omfångsmässigt all beskattning av såväl liv- som skadeförsäkring.

Den del av livförsäkringsanstaltens förvaltning som avser pensionskapital undantas från beskattning. I deklarationen redovisar bolagen sin totala nettointäkt av fastighets- och kapitalförvaltning och fördelar denna på skattepliktig och ej skattepliktig del. Fördelningsgrunden utgörs av försäkringsstockens fördelning på pensions- och kapitalförsäkring. Detta innebär att försäkringsbolagens samtliga intäkter och kostnader för P-försäkringar ligger utanför beskattningsområdet medan K-försäkrings- sidan beskattas.

25.2.2 Individuellt sparande i K-försäkring

För K-försäkring medges, till skillnad från vad som gäller för P-försäkring, inte avdrag för insatt belopp vid taxeringen till inkomstskatt. Utbetalade belopp beskattas inte.

Av föregående avsnitt framgick att avkastningen på kapitalförsäkringskapitalet beskattas hos försäkringsbolaget. Beskattning sker enligt en schablon som ersätter beskattning av avkastningen hos försäkringstagaren.

Som bruttointäkt upptas:

Intäkt av kapital- och fastighetsförvaltning.

Vinst vid försäljning eller uppskrivning av annan tillgång än inventarier eller anläggningstillgång dvs. vinst vid försäljning av varulager.

Hysesvärde av fastighet som används i försäkringsrörelsen.

Ränta på värdet av utländsk återförsäkrares ansvarighet i de fall anstalten återförsäkrat direkt meddelad eller i återförsäkring åt annan inländsk anstalt meddelad K-försäkring utan att hos sig behålla premiere- serven.

Från intäkterna får *avdrag* göras för:

Skuldränta och andra *avdrag* som medges vid innehav av fastigheter enligt 25 § KL. Förlust vid försäljning av och nedskrivning av varulager-tillgång.

Vidare medges ett *procentavdrag* om 5 % av resterande bruttointäkt.

Därjämte medges ett *antalsavdrag* (eller "styckeavdrag"). Antalsavdraget uppgår till 3 promille av basbeloppet för taxeringsåret *per* varje direkt tecknad personförsäkring.

Slutligen finns den s.k. *spärregeln* som medger *avdrag* i syfte att förhindra att skattekravet blir för stort. Den fungerar så att värdet av anstaltens tillgångar (marknadsvärdet) jämförs med summan av de försäkringstekniska skulderna för olika försäkringsslag uppräknade med olika procenttal.

Om jämförelsen visar att tillgångarnas värde understiger skulderna medges ytterligare *avdrag* med ett belopp motsvarande fem gånger skillnaden.

Den formella skattesatsen vid den statliga taxeringen uppgår till 50 %. På grund av K-försäkringsbeskattningens särskilda regler brukar den faktiska skattesatsen uppskattas till ca 40 %.

25.2.3 Kollektivt pensionssparande för avtalspensioner

25.2.3.1 Bakgrund

Försäkringssparandet sker till mycket stor del inom ramen för avtal om tjänstepensionsförsäkring, dvs. kollektiva försäkringar på grund av anställningsavtal. Sådana kan finnas dels på grund av individuella anställningsavtal men också, och huvudsakligen, på grund av kollektivavtal.

Huvuddelen av det kollektiva pensionssparandet sker enligt ITP-planen, som avser tjänstepensioner för tjänstemän. Planen grundar sig på en överenskommelse mellan PTK och SAF. ITP-planen kan tillämpas också av arbetsgivare utanför arbetsgivareorganisation genom att de tecknar s.k. hängavtal. Arbetsgivare som inte är bunden av kollektivavtal kan utfästa förmåner som helt överensstämmer med ITP-planen och teckna försäkringsavtal med SPP för att trygga utfästelserna.

Inom LO/SAF-området finns motsvarande avtal om pension, den särskilda tilläggs pensionen (STP). Den ingår som en del av kollektivavtalspaketet benämnt AMF-försäkringarna. Även här finns möjlighet till hängavtal och försäkringsavtal, som då sluts med AMF som försäkringsgivare.

Utfästelse om tjänstepension kan också göras utan trygghande, dvs. utan särskilt sparande. Detta är fallet för de flesta utfästelser om tjänstepension inom stat och kommun. Även privata arbetsgivare kan emellertid göra pensionsutfästelser utan att trygga dessa. I de fallen erhålls inte *avdrag* för pensionskostnader när utfästelsen görs, utan när pensionen utbetalas, s.k. direkt pension.

25.2.3.2 Tryggande av pensionsutfästelse

Utfästa pensionsförmåner kan tryggas (säkerställas) på vissa angivna sätt. För privatanställda som pensioneras enligt allmän pensionsplan gäller de ovan nämnda kollektivavtalspensionerna, där tryggandeformerna anges i resp. pensionsplan.

För statsanställda och kommunalt anställda sker inte något särskilt tryggande. I detta sammanhang anses det vara ett tillräckligt tryggande att staten eller kommun garanterar utfästa pensioner.

För det privata näringslivet måste dock en viss säkerhet finnas, vilket tillgodoses genom att pensionsordningarna innefattar högre eller mindre grad av fondering av medel för att möta utbetalningskraven, dvs. för att utfästelserna skall kunna infrias.

Pensionsplanerna är uppbyggda på olika sätt beroende på vilket reserveringssystem som används.

För folkpensionen tillämpas *fördelningssystemet* som bygger på att man för varje år tar ut så mycket pengar som behövs för att klara årets utbetalningar. ATP liknar ett fördelningssystem, men avgifterna till ATP har varit större än utbetalningarna för pensioner. Därigenom har betydande fonder, AP-fonderna, kunnat byggas upp. AP-fonderna är emellertid avsevärt mindre än vad som skulle krävas i ett premiereservsystem.

Inom ITP-planen tillämpas *premiereservsystemet* som innebär att en premiereserv byggs upp för varje utfästelse. Premiereserven utgör värdet av den samlade utbetalningsansvarigheten. Systemet innebär en successiv avsättning - allteftersom pensionsborgenärens rätt till förmåner inträder, dvs. allteftersom förmånerna tjänas in.

Inom STP tillämpas det s.k. *kapitaltäckningssystemet*. Detta bygger på att de anslutna arbetsgivarna kollektivt ansvarar för kostnaderna. Varje år beräknas kapitalvärdet av alla framtida pensioner för den åldersgrupp som går i pension under året. Uttag av detta värde sker sedan genom en premiesättning som kollektivt fördelas mellan de anslutna arbetsgivarnas årslönesummor.

Skillnaden mellan de tre systemen är framför allt behovet av fondering. ITP-planens premiereservsystem föranleder de största kapitalbildningarna eftersom fonderingen där sker med utgångspunkt i längre tidsperioder än inom STP-planen. Fördelningssystemet kräver inte någon fondbildning.

25.2.3.3 Tryggandeformer

Tryggande kan ske genom försäkring i försäkringsbolag, avsättning till stiftelse och genom kontoavsättning (i förening med kreditförsäkring). Det är endast dessa tryggandeformer som medför avdragsrätt - inom vissa ramar (de kvantitativa villkoren) - för den kostnad som avsättningen medför.

Tidigare gällde fri avdragsätt för tryggandekostnader. Avdragsrätten begränsades vid mitten av 1970-talet. Vi behandlar här inte närmare avdragsreglerna.

Valet av tryggandeform är beroende dels av arbetsgivarens egen bedömning av hur han anser att tryggandet lämpligen bör ske, men också av vilka tryggandeformer som godtas enligt den pensionsplan som tillämpas.

Tryggande genom försäkring

Om tryggande sker i form av försäkring innebär det att arbetsgivaren köper en pensionsförsäkring och betalar löpande premier. Det utbetalade beloppet lämnar då arbetsgivarens förmögenhet och förvaltas hos försäkringsanstalten som också övertar ett försäkringsansvar.

Tryggande genom avsättning till stiftelse

Med en pensionsstiftelse avses en av arbetsgivaren grundad stiftelse med uteslutande ändamål att trygga utfästelse om pension till arbetstagare eller deras efterlevande. En stiftelse har inte rätt att själv utfästa pension.

Pensionsstiftelser är inskränkt skattskyldiga, dvs. de är skattskyldiga endast för inkomst av fastighet. Denna inskränkning i skattskyldigheten kan emellertid gå förlorad om stiftelsen under längre tid inte bedrivit eller inte kan förväntas bedriva verksamhet som skäligen svarar mot dess avkastning på tillgångarna.

En stiftelse kan ta emot såväl obeskattade (=avdragna) som beskattade (=ej avdragna) medel. Vanligast är givetvis att arbetsgivarna avsätter medel inom det avdragsutrymme som gäller i dag. Medlen förvaltas av stiftelsen, som är en särskild juridisk person vid sidan av arbetsgivaren.

När en arbetstagare avgår med pension betalar arbetsgivaren ut denna pension med avdragsrätt och vänder sig till stiftelsen med en begäran om *gottgörelse* för den utbetalade pensionen. Gottgörelsen utbetalas till arbetsgivaren, för vilken gottgörelsen utgör skattepliktig intäkt. Särskilda regler gäller för de fall att en stiftelse innehåller såväl beskattade som obeskattade medel.

Arbetsgivaren har även rätt till gottgörelse för andra utgifter såsom köp av pensionsförsäkring och vissa andra utgifter.

Tryggande genom avsättning på konto i företaget

Arbetsgivare kan uppta åtaganden enligt allmän pensionsplan som skuld under rubriken "Avsatt till pensioner". Arbetsgivaren har rätt till avdrag för avsättningen på kontot intill pensionsreserven, dvs. upp till värdet av den skuld som pensionsutfästelserna innebär. Avdrag medges dock endast om utfästelserna är kreditförsäkrade. Avdragsrätt medges även för kostnader för förmåner som utfästs utan att allmän pensionsplan tillämpas, men som "ryms inom" allmän pensionsplan.

När arbetsgivaren betalar ut pension innebär detta att skulden för utfästa pensioner sjunker. Om inte några nya utfästelser görs, och med bortseende från skulduppräknningen, kommer därmed avsättningen på kontot att överstiga värdet av kvarvarande pensionsutfästelser.

Detta överskott - "disponibla pensionsmedel" - måste återföras till beskattning med lägst en tiondel per år i 10 år ("avtappning av disponibla pensionsmedel").

Sammanfattning av de olika tryggandeformerna

Vad ovan sagts är en mycket grovt förenklad beskrivning av tjänstepensioneringssystemet.

Förenklingen illustrerar emellertid att systemet är tänkt att fungera så att balans uppkommer emellan de tre tryggandeformerna försäkring, stiftelse och konto: i de fall arbetsgivaren låtit försäkra sin utfästelse erhåller han avdrag vid premiebetalningen. I de fall han pensionerar i egen regi fungerar de avdragsgilla resp. skattepliktiga betalningsströmmarna sinsemellan så att de företagsinterna tryggandeformerna skall ge ett därmed likvärdigt resultat.

Sammantaget finns det sålunda två, i detta sammanhang betydelsefulla, system för att säkerställa intjänad pensionsrätt, premiereservsystemet och kapitaltäckningssystemet, samt tre tryggandeformer. Därutöver kan pensionsutfästelse uppfyllas inom ramen för ett fördelningssystem. Kraven för att uppnå neutralitet mellan dessa system och former behandlas vidare i avsnitt 25.4

25.3 Bristande neutralitet med nuvarande skatteregler

I detta avsnitt behandlas bristande neutralitet hos beskattningen. Innebörden av neutralitet vid periodiseringen av pensionskostnader berörs något i avsnitt 25.4.

De nuvarande reglerna innebär skattefrihet för avkastningen på sparande som sker i P-försäkring. Avkastning på K-försäkring beskattas schablonmässigt med en skattesats som i praktiken uppgår till ca 40 %. Reglerna medför att pensionssparande gynnas kraftigt jämfört med sparande i K-försäkring och jämfört med direkt sparande i bank, aktier eller liknande. Sparande i K-försäkring är i många fall skattemässigt gynnat jämfört med sparande i bank, men missgynnat jämfört med sparande i exempelvis aktier som innehåses i två år eller mer. De nuvarande reglerna är sålunda inte neutrala mellan olika former av sparande.

Olikformigheterna i beskattningen av de olika sparformerna har i huvudsak uppkommit genom att lagstiftaren därigenom velat uppnå särskilda syften. Skattefriheten för avkastning på pensionssparande har motiverats med att pensionssparande är ett samhälleligt nyttigt sparande och med att sparande generellt bör stimuleras.

Det finns emellertid åtminstone tre nackdelar med den ovannämnda olikformiga beskattningen, se också avsnitt 3.2. Nackdelarna är att den leder till skatteanpassning, samhällsekonomiska snedvridningar och orättvisa.

En ökad medvetenhet om att olikformiga skatteregler kan användas för att minska skattebelastningen har, tillsammans med att avregleringen på kreditmarknaden givit ökade möjligheter att utnyttja dessa olikformigheter, lett till att skattefriheten för avkastningen på pensionssparande utnyttjats till s.k. skattearbitrage. Genom att ta upp lån med avdragsgill ränta och placera medlen i pensionsförsäkring har det varit möjligt att göra betydande skattevinster. Utan insats av eget kapital har det således varit möjligt att göra en betydande, och i stort sett riskfri, vinst.

Skattefriheten för pensionssparande leder också till samhällsekonomiska snedvridningar. Den främsta är kanske att fördelningen av en stor del av sparandet i ekonomin styrs av skatteskal. Därigenom kan en ineffektiv fördelning av kapital i ekonomin uppkomma.

Den tredje invändningen mot den nuvarande olikformiga beskattningen är att den är orättvis, i den meningen att en given kapitalavkastning beskattas olika beroende hur den skattemässigt klassificeras.

En person som sparar 10 000 kr. av beskattad lön på bankräkning erhåller vid 10 % ränta på 10 år sammanlagt, beroende på marginskatt, mellan 3 100 kr. och 9 700 kr. i avkastning efter skatt. Skulle han i stället avstå 10 000 kr. i beskattad lön till en P-försäkring skulle han kunna spara mellan 15 400 kr. och 37 000 kr., till följd av avdragsrätten för sparande i P-försäkringar. Efter 10 år erhåller han efter skatt 15 900 kr i avkastning på de ursprungliga 10 000 kr., om avsättning till och uttag från pensionssparandet sker till samma marginskattesats. Skulle avsättningen ske till 73 % marginskatt och utbetalningen beskattas med en skattesats på 35 % blir avkastningen i stället 52 300 kr efter skatt. Av exemplet framgår att, vid lika förutsättningar i övrigt, olikformigheter i beskattningen påverkar avkastningen på sparande i hög grad.

Det är inte bara vid beskattning av kapitalavkastning som reglerna är olikformiga mellan sparformer. Även uttaget av sociala avgifter är olikformigt.

Arbetsinkomster som sparas i direkt sparande, exempelvis på bankräkning eller i aktier, belastas i normalfallet med fulla sociala avgifter. Detsamma gäller sparande i individuell P-försäkring och individuell K-försäkring.

På det kollektiva pensionssparandet utgår däremot inte några sociala avgifter. Det medför att denna form av pensionssparande gynnas skattemässigt, både jämfört med andra sparformer och jämfört med andra löneförmåner. Detta har särskild betydelse för företagare som är enskilda näringsidkare, vilka inte kan omfattas av kollektiva pensionsförmåner. De egna företagarna betalar därmed sociala avgifter på sina pensionsförmåner, medan anställda och företagare som är anställda i det egna aktiebolaget inte gör det.

Sammanfattningsvis är det nuvarande systemet ett lapptäcke med komplicerade och olikformiga regler. Vissa typer av sparande gynnas kraftigt medan andra sparformer beskattas relativt hårt. Det är vidare

oklart om det nuvarande systemet uppfyller de fördelningspolitiska målen om en rättvis beskattning.

25.4 Neutral beskattning av pensions- och försäkringssparande

Målet för reformen är att beskattningen skall vara neutral mellan olika sparformer. Nedan redovisas först hur neutralitet kan uppnås mellan direkt sparande och sparande i individuell P-försäkring i avsnitt 25.4.1. Därefter behandlas hur neutral beskattning av olika former av pensionssparande kan utformas, med utgångspunkt från den i avsnitt 25.4.1 fastställda neutrala beskattningen av sparande i individuell P-försäkring. Slutligen görs jämförelser från neutralitetssynpunkt mellan avtalspensioner hos privata och hos offentliga arbetsgivare samt mellan avtalspensioner och ATP.

25.4.1 Neutralitet mellan direkt sparande och sparande i individuell pensionsförsäkring

Med neutral beskattning menas som nämnts att den procentuella avkastningen efter skatt, vid samma procentuella avkastning före skatt, skall vara densamma i olika sparformer. Under förutsättning att sparperioden är lika lång, avkastningen före skatt densamma och att ett lika stort belopp av inkomsten före skatt avsätts till sparande i båda sparformerna, skall vid neutral beskattning det behållna beloppet efter skatt vid sparperiodens slut vara lika stort i exempelvis banksparande som i pensionssparande.

Neutral beskattning av sparande i bank och sparande i individuell P-försäkring uppnås om avkastningen på banksparande och på pensions-sparande beskattas med samma skattesats. Detta åskådliggörs med ett exempel i tabell 25:1.

Förutsättningar för exemplet:

En central förutsättning är att marginals-katten är densamma vid avsättning till som uttag från pensionsförsäkringen. Marginals-katten i exemplet förutsätts vara 30 %.

Avkastningen före skatt är 12 % per år. Avkastningen läggs till kapitalet. Avkastningen beskattas med en skattesats på 30 % i båda sparformerna.

För att förenkla exemplet antas *en* insättning i början och *ett* uttag vid slutet (sistnämnda strider mot de kvalitativa villkoren för P-försäkring i KL men effekten är densamma vid successiva uttag).

Det sparade beloppet är 20 000 kr. räknat som inkomst före skatt. Detta kan åskådliggöras med ett exempel: Antag att någon fått en extrainkomst på 20 000 kr. den 1/1 1991, som han vill spara. Han kan då välja mellan att sätta in 14 000 kr. i banksparande (20 000 kr. minus 30% skatt, dvs 6 000 kr.) eller att sätta av 20 000 kr. till en P-försäkring.

Som framgår av tabellen är det disponibla beloppet den 1/1 1996 lika stort i båda sparformerna (20 955 kr.). I fallet med banksparande beskattas

först inkomsten och sedan avkastningen på sparandet. I fallet med sparande i P-försäkring får hela inkomsten före skatt sättas av till sparande.

Avkastningen på sparandet beskattas med 30 % i försäkringsbolaget och därefter beskattas hela det uttagna beloppet med 30 %. Detta kan sägas innebära att avkastningen på pensionssparandet beskattas två gånger, dels i försäkringsbolaget och dels vid uttaget. Denna nackdel relativt banksparande uppvägs emellertid exakt av fördelen att pensionssparandet ger avkastning på ett större belopp (20 000 kr. jämfört med 14 000 kr.). Ett annat sätt att uttrycka detta på är att säga att fördelen av avdragsrätten vid avsättningar till pensionssparande exakt uppvägs av nackdelen att hela det uttagna beloppet beskattas.

Tabell 25:1.

Jämförelse mellan sparande i bank och sparande i pensionsförsäkring vid neutral beskattning. Samtliga belopp i kronor, löpande priser.

	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Banksparande:						
Inkomst före skatt den 1/1 1991	20 000					
Inkomst efter skatt den 1/1 1991	14 000					
Behållning på bankkonto den 1/1	14 000	15 176	16 451	17 833	19 331	20 955
Avkastning under året före skatt	1 680	1 821	1 974	2 140	2 320	
Avkastning under året efter skatt	1 176	1 275	1 382	1 498	1 624	
Att disponera den 1/1 1996						20 955
Sparande i pensionsförsäkring:						
Inkomst före skatt den 1/1 1991	20 000					
Behållning på pensionsförsäkring	20 000	21 680	23 501	25 475	27 615	29 935
Avkastning under året före skatt.	2 400	2 601	2 820	3 057	3 314	
Avkastning under året efter skatt.	1 680	1 821	1 974	2 140	2 320	
Att disponera den 1/1 1996, efter 30% skatt på uttaget belopp.						20 955

25.4.2 Neutralitet mellan olika former av pensions- och försäkringssparande

25.4.2.1 Neutralitet vid uttag av sociala avgifter

Vid fastställande av vad som är neutral beskattning av pensionssparande bör också hänsyn tas till sociala avgifter. I avsnitt 25.3 fastslogs att för neutralitet krävs att alla löneförmåner beläggs med sociala avgifter. Därvid uppkommer dels frågan om hur stor del av de sociala avgifterna som skall utgå på varje förmån, dels frågan om vid vilken tidpunkt som de sociala avgifterna skall utgå. Det förslag som redovisas i kap. 10 är att skattedelen av de sociala avgifterna (grundavgift) utgår på alla pensionsförmåner. Avgiften uppgår därmed till 22,51 % av lönesumman, eller 18,37 % av lönekostnaden inklusive skattedelen av de sociala avgifterna.

Frågan om *när* de sociala avgifterna bör utgå för att beskattningen skall vara neutral är också av intresse i detta sammanhang. Det beror på att vissa pensionsförmåner endast kan avgiftsbeläggas vid utbetalningen, medan de flesta löneförmåner belastas med sociala avgifter vid intjänandet. Det kan emellertid visas med ett exempel att det från neutralitetssynpunkt är likvärdigt att ta ut sociala avgifter på pensionsförmåner vid intjänandet eller vid utbetalningen:

Förutsättningar: Kostnad hos arbetsgivaren 100 den 1/1 år 1, pensionen utbetalas 1/1 år 5, avkastning 10% före skatt, skatt på avkastning 30%, skattedelen av de sociala avgifterna är 18% av lönekostnaden inklusive avgifter.

Exempel:

	<i>Alt 1</i>	<i>Alt 2</i>
Lönekostnad år 1	100	100
Sociala avgifter år 1	18	0
Inbetalt till P-försäkr.	82	100
Avkastning efter skatt	33	40
Sociala avgifter år 5	0	25
Utfallande belopp år 5	115	115

Slutsatsen är att det från neutralitetssynpunkt är likvärdigt att ta ut de sociala avgifterna vid intjänandetillfället eller vid utbetalningstillfället.

Det förslag som redovisas i kap. 10 är att grundavgift skall tas ut på samtliga pensionsutbetalningar. Detta föreslås gälla samtliga pensioner som utgör anställningsförmåner, dvs. tjänstepensioner, individuella P-försäkringar och ATP. För att beskattningen skall bli likformig krävs då vid sparande i individuell P-försäkring att premierna inte belastas med socialavgifter. För näringsidkare kan detta lösas genom att avdrag görs i förvärvskällan. För löntagare krävs däremot någon form av restitution. Restitutionen kan lämpligen ske i form av en skattereduktion. Det därigenom restituerade beloppet borde rätteligen utgöra skattepliktig intäkt, eftersom det kan ses som en del av lönen. Av förenklingskäl bör

emellertid detta i stället beaktas schablonmässigt genom att skattereduktionen nedsätts med 40 %.

25.4.2.2 Neutral beskattning av olika pensionssystem

Neutralitet mellan individuell pensionsförsäkring och kollektivt pensionssparande

I föregående avsnitt visades hur beskattningen bör utformas för att vara neutral mellan privat P-försäkring och banksparande. I detta avsnitt redovisas hur beskattningen av pensionssparande bör utformas för att vara neutral mellan de olika pensionssystemen. I avsnittet visas med räkneexempel att beskattningen blir neutral mellan privat P-försäkring och övriga pensionsformer om avkastningen på pensionskapitalet beskattas med samma skattesats oavsett tryggandeform. De nuvarande reglerna om avdrag för pensionskostnader och skatteplikt för återföringar antas vara oförändrade. Grundavgift antas utgå på samtliga former av tjänstepension vid pensionsutbetalningen. Våra förslag till teknisk utformning av beskattningen redovisas i avsnitt 25.6.

I tabell 25:2 visas att under dessa förutsättningar uppnås neutralitet i beskattningen av de olika formerna av pensionssparande. I tabellen jämförs utfallet av de olika formerna av kollektivt pensionssparande och sparande i individuell P-försäkring. Beräkningarna i tabellen grundas på följande antaganden:

En pensionsutfästelse görs den 1/1 år 1, då företaget reserverar 100 för den anställdes pensionering. Pensionen betalas ut den 1/1 år 5. Avkastning före skatt på pensionskapitalet är 10 %. Pensionskapitalets avkastning beskattas med en skattesats på 30 %. Kapitalavkastning på kapital som förvaltas av arbetsgivaren, utan att avsättning gjorts till kontot avsatt till pensioner, beskattas med en bolagsskattesats på 30 %. Grundavgift utgör 22,51 % av lönen, eller 18,37 % av lönekostnaden inkl. skattedelen av de sociala avgifterna.

Av tabellen framgår klart att den förutsatta enhetliga beskattningen av avkastningen på pensionssparande leder till neutralitet i beskattningen av olika pensionssystem.

Tabell 25:2

Beräkning av utfallande pensionsbelopp vid neutral beskattning av olika pensionssystem.

	Pensionssystem				
	Individ. P-förs.	Kollektivt pensionssparande			
		Försäkr.- bolag	Pensions- stiftelse	Kontoav- sättning	Direktut- betalning
Arbetsgivarens reservering 1/1 år 1	100	100	100	100	100
Uttag av socialavg.	18				
Restitution av socialavgifter	18				
Pensionskapital 1/1 år 1	100	100	100	100	70 ¹
Avkastning före skatt	61	61	61	61	43
Avkastning efter skatt	40	40	40	40	28
Behållning efter skatt 1/1 år 5	140	140	140	140	98
Att utbetala före sociala avgifter 1/1 år 5	140	140	140	140	140
Sociala avgifter	25	25	25	25	25
Att utbetala till pensionären	115	115	115	115	115

1) Det avsatta beloppet antas omedelbart bli beskattat med en skattesats på 30 %, eftersom det inte föreligger någon avdragsrätt för denna reservering.

2) Sparat belopp + skatteminskning till följd av att utbetalningen är avdragsgill.

Neutralitet mellan avtalspensioner hos privata och offentliga arbetsgivare

Offentliga myndigheter m.m. skiljer sig från motsvarande privata arbetsgivare bl.a. genom att de inte betalar någon skatt på eventuell kapitalavkastning. Det skulle således vara teoretiskt möjligt för en sådan offentlig arbetsgivare att avsätta medel för pensionsändamål och erhålla en skattefri avkastning på dessa medel. Detta skulle vid beskattning av avkastningen på privata arbetsgivares pensionssparande i sin tur kunna medföra en snedvridning till de offentliga arbetsgivarnas fördel, eftersom kostnaderna för tjänstepensionering skulle bli lägre än för motsvarande privata arbetsgivare.

De nuvarande systemen för offentliga tjänstepensioner innebär emellertid inte någon fondbildning, utan fungerar som fördelningssystem. Det finns således inte något kapital som kan ge avkastning. Därigenom kan inte bristande neutralitet uppkomma till följd av olikheter i beskattningen av pensionssparande mellan privata och offentliga arbetsgivare.

Slutsatsen är att beskattning av avkastningen på privata arbetsgivares pensionssparande i kombination med skattefrihet för offentliga arbetsgivare i sig inte kan bedömas leda till någon snedvridning av arbetskraftskostnaderna mellan privata och offentliga arbetsgivare.

Det bör i detta sammanhang emellertid påpekas att snedvridningar kan uppkomma vid olikheter i *periodiseringen* av pensionskostnaderna. I en ekonomi med befolkningstillväxt och, relativt reallönetillväxten, måttlig realränta medför exempelvis ett premiereservsystem högre pensionskostnader än ett fördelningssystem. Utgångspunkten är då att de utfallande pensionerna står i relation till lönen under aktiv ålder.

Om olika arbetstagare erhåller pensionsförmåner enligt olika system kan det därför uppkomma snedvridningar när det gäller beräkningen av kostnaderna för dessa arbetstagare. På lång sikt blir kostnaderna desamma, vid samma faktiska pensionsförmån, men periodiseringen blir annorlunda. Vid stora snedvridningar skulle det vara möjligt att vissa arbetstagare konkurrerar ut andra arbetstagare, endast på den grunden att de har en förmånligare periodisering av kostnaderna för pensionsförmåner. Detta skulle då leda till samhällsekonomiska förluster genom felallokering av arbetskraft.

Det ligger utanför vårt område att bedöma vilka metoder för periodisering av pensionskostnader som leder till neutralitet vid fastställande av faktiska arbetskraftskostnader. Detta neutralitetsproblem föreligger oavsett skattereglernas utformning. Vi har visat hur beskattningen bör utformas för att skall vara neutral mellan de olika systemen för tjänstepensionering.

Det skulle emellertid kunna vara befogat att se över reglerna för kostnadsföring av pensionskostnader genom s.k. lönekostnadspåslag inom stat och kommun, för att säkerställa att redovisningen av lönekostnader blir neutral mellan offentliga och privata arbetsgivare.

Neutral beskattning av AP-fonden och övrigt pensionssparande

Det kan förefalla rimligt att AP-fondens avkastning är skattebefriad, då beskattning skulle leda till rundgång av medel inom den offentliga sektorn. Det finns emellertid vissa skäl som talar för att även AP-fondens avkastning skall beskattas.

För det första gynnas teoretiskt ATP på andra pensionssystemers bekostnad om sparande i AP-fonden inte beskattas i samma utsträckning som annat pensionssparande. Eftersom ATP är ett offentligt och obligatoriskt pensionssystem innebär denna skatteförmån emellertid inte någon snedvridning mellan arbetsgivare, eller mellan andra intressenter som konkurrerar på någon marknad. Vår bedömning är därför att beskattning av avkastningen på pensionssparande i avtalspensioner inte gör det nödvändigt att också beskatta avkastningen från AP-fonderna, för att förhindra samhällsekonomiska snedvridningar mellan olika pensionssystem.

För det andra kan skattefrihet medföra att AP-fonden får en bättre konkurrensposition än övriga aktörer på de finansiella marknaderna. Detta gäller särskilt placeringar i objekt som är relativt sett hårt beskattade hos övriga placerare. Vid en enhetlig kapitalbeskattning minskas emellertid snedvridningen genom att alla placeringar beskattas i stort sett likformigt.

För det tredje är AP-fonderna tillsammans den största kapitalförvaltaren i landet. Denna dominans medför risk för bristande konkurrens och andra störningar på de finansiella marknaderna. Ett sätt att öka konkurrensen,

och därmed de finansiella marknadernas effektivitet, skulle kunna vara att låta olika privata institutioner förvalta delar av AP-fondernas medel. Det är för närvarande vanligt bland företag och kommuner att lämna över en viss andel av de likvida medlen till någon förvaltare. Om AP-fonden är skattebefriad kan det emellertid inte bli ett konkurrenskraftigt alternativ att låta privata, beskattade, placerare förvalta medlen. Ovanstående skäl talar således för att även avkastningen på AP-fondens medel beskattas.

Sammanfattningsvis talar vissa skäl för att även avkastningen på AP-fondens medel bör beskattas. Vår bedömning är emellertid att fördelarna med en sådan ordning skulle vara mindre än nackdelarna med den ökade rundgång av medel inom den offentliga sektorn som skulle bli följden. Det pensionskapital som förvaltas av AP-fonden omfattas därför inte av vårt förslag.

25.5 Förslag till beskattning av individuellt pensions- och försäkringssparande

25.5.1 Skattskyldighet och skatteunderlag

Vårt förslag: Inländsk livförsäkringsanstalt skall vara skattskyldig för avkastning av pensionsförsäkringskapitalet. Skatteunderlaget skall vara bolagets kapitalavkastning beräknad enligt de regler som föreslås för aktiebolags kapitalplaceringstillgångar.

Utgångspunkten för vårt förslag är att beskattningen skall vara neutral mellan privatpersoners direkta sparande och försäkringssparande. Privatpersoners direkta sparande beskattas i inkomstslaget kapital. Strävan efter likformighet talar för att avkastningen på försäkringssparande skall beskattas i samma inkomstslag.

Livförsäkringsbolagen är emellertid skyldiga att tillämpa de redovisningsprinciper som följer av bokföringslagen och god redovisningssed, medan beskattningen inom inkomstslaget kapital i huvudsak föreslås ske på kontantmässiga grunder, men med ökad användning av en belöpandeprincip i vissa fall. Beskattning av livförsäkringsbolagen inom inkomstslaget kapital skulle också medföra att de blev de enda juridiska personer som beskattades inom detta inkomstslag. För bolag med flera verksamhetsgrenar skulle avkastningen då behöva delas upp mellan olika inkomstslag.

Av ovanstående skäl föreslår vi att livförsäkringsbolagens avkastning på pensionssparande beskattas inom inkomstslaget näringsverksamhet. För att uppnå så stor likformighet som möjligt med beskattningen av direkt sparande föreslår vi vidare att för livförsäkringsbolagen tillämpas de regler

som gäller aktiebolags kapitalplaceringar. Vi föreslår således att även värdepappershanteringen beskattas som ren kapitalförvaltning.

25.5.2 Skattesats

Vårt förslag: Skattesatsen skall vara 20 % för avkastning på pensionsförsäkring och 30 % för avkastning på kapitalförsäkring.

Ovan har visats att neutralitet i beskattningen mellan direkt sparande och försäkringssparande kräver att försäkringssparandet beskattas enligt samma regler och med samma skattesats som direkt sparande. Detta innebär att försäkringssparandet i så fall måste beskattas med en skattesats på 30 %.

Det finns emellertid argument som talar för att skatteuttaget på försäkringssparande i *pensionsförsäkringar* bör vara lägre än vad som följer av en strikt neutral beskattning.

För det första har vi bedömt att det, med de förslag till beskattning som i övrigt lagts fram, finns behov av ytterligare sparstimulerande åtgärder. De sparstimulerande åtgärder som kan komma i fråga inom ramen för skattesystemet är olika former av skattelättnader eller avdragsbegränsningar. Från dessa utgångspunkter anser vi det befogat att i sparstimulerande syfte frångå kravet på strikt neutral beskattning och tillämpa ett lägre skatteuttag på avkastningen på pensionssparande. Det har därvid bedömts som särskilt lämpligt att stimulera pensionssparande eftersom det är ett långsiktigt och bundet sparande med mer eller mindre uttalade försäkringsmoment. Dessutom gäller att en P-försäkring inte kan belånas. Den ekonomiska betydelsen därav har emellertid minskat under senare år, genom de ökade möjligheter till låntagande som uppkommit när kreditmarknaden avreglerats.

För det andra kommer, enligt URF:s förslag, avkastningen på medel som sparas i andra rörelsedrivande aktiebolag att belastas med ett skatteuttag på ca 23 %. Detta skatteuttag är resultatet av en skattesats på 30 % och möjligheter till skattemässiga reserveringar i form av s.k. SURV. I fåmansbolag kan vidare obeskattade arbetsinkomster sparas och den erhållna avkastningen beskattas med 23 %. Medel som sparas i P-försäkring bör inte beskattas hårdare än medel som sparas i bolag. Även detta talar således för ett lägre skatteuttag för pensionssparande än för direkt sparande.

För det tredje är avkastningen på pensionssparande skattefri i flera andra länder i Västeuropa. Vid ett borttagande av valutaregleringen kommer det att bli möjligt att pensionsspara i bl.a. livförsäkringsbolag i utlandet. Det är sannolikt mycket svårt att genomföra en ordning där avkastningen på svenska skattskyldigas pensionssparande i utlandet beskattas i Sverige. Det finns därför risk för att svenskar väljer att spara

i utländska livförsäkringsbolag för att på så sätt erhålla en högre avkastning på sitt pensionssparande. Till en del kan ett sådant utflöde av pensions-sparande dämpas av att sparande i utlandet dels kan vara förknippat med valutarisker, dels kan upplevas som osäkert av andra skäl. Pensionsspa-rande i utländska livförsäkringsbolag är emellertid inte förknippat med valutarisker i de fall pensionssparandet placeras i tillgångar i svenska kronor. I avsnitt 25.7 redovisas ett förslag med syfte att motverka att beskattningen bidrar till ett sådant utflöde av pensionssparande, men det kan ändå bedömas som önskvärt att tillämpa en lägre skattesats än 30 % för att minska konkurrensnackdelen gentemot utlandet.

Av ovanstående orsaker bör sparande i P-försäkringar beskattas enligt skattereglerna för aktiebolag, men med en lägre skattesats än den formella bolagsskattesatsen på 30 %. Å andra sidan bör avsättning till SURV inte få göras. Skälet för detta är att det uppkommer betydande problem vid övergången till en beskattning enligt regler som medger avsättning till SURV. Tillåts förvaltarna av pensionssparmedel att bygga upp en SURV med *hela* det egna kapitalet som bas kommer det att ta 4-5 år innan beskattningen av pensionssparande ger några skatteintäkter. Utgörs SURV-underlaget i stället av *ökningen* av det egna kapitalet efter stickdagen, exempelvis den 31 december 1990, uppkommer svårigheten att från det egna kapitalet i all framtid måste dras det egna kapital som fanns på stickdagen.

Vår slutsats är att beskattningen av pensionssparande inte bör ske med den skattesats och de reserveringsmöjligheter som URF föreslår skall gälla för aktiebolag. I stället föreslår vi att avkastning på pensionssparande beskattas med en särskild lägre skattesats. Med hänsyn till de överväganden som redovisats ovan föreslås att denna skattesats skall uppgå till 20 %.

Med avseende på räkneexemplet i tabell 25:2 innebär vårt förslag enhetlig beskattning av pensionssparande i individuell pensionsförsäkring, sparande för tjänstepension tryggad i försäkringsbolag, sparande för tjänstepension tryggad genom avsättning till stiftelse och sparande för tjänstepension tryggad genom avsättning till konto. Även för direktutbetalda pensioner innebär förslaget i praktiken en neutral beskattning. I räkneexemplet användes den formella skattesatsen för aktiebolag på 30 %, men om hänsyn tas till möjligheterna att göra avsättningar till SURV blir det faktiska skatteuttaget på avkastning som sparas i aktiebolag som nämnts ca 23 %. En skattesats på 20 % för de övriga formerna av pensionssparande medför således i praktiken neutralitet med beskattningen av direktutbetalda pensioner.

Kapitalförsäkringar har från sparsynpunkt många likheter med bank-sparande, bl. a. genom att såväl sparande i bank som i kapitalförsäkring sker med beskattade (=ej avdragna) medel. Sparande i K-försäkring är således en relativt nära konkurrent till direkta sparformer som banksparande och sparande i obligationer. Vid nuvarande regler liknar beskattningen av sparande i K-försäkring också beskattningen av exempelvis banksparande. Skillnaden är dock att den nuvarande beskattningen av K-försäkringar innefattar vissa schabloniseringar.

Sparande i K-försäkring bör vidare av konkurrensskäl inte ha en

skattemässigt lika gynnad ställning som sparande i P-försäkring, eftersom P-försäkringen är omgärdad av flera särskilda restriktioner, vad gäller bl.a. årligt sparbelopp och första tidpunkt för utbetalning.

Övannämnda skäl talar för att avkastningen på K-försäkringar beskattas med samma skattesats som direkt sparande. Vårt förslag är därför att kapitalförsäkringsavkastningen beskattas med en skattesats på 30 %.

25.6 Förslag till beskattning av kollektivt pensionssparande

25.6.1 Sparande i försäkringsbolag

Vårt förslag: Bolagets avkastning på tjänstepensionskapital beskattas på samma sätt som avkastningen på övrigt pensionsförsäkringskapital.

För att uppfylla kravet på likformig och neutral beskattning av sparande oavsett sparandeform, bör avkastningen på försäkringsbolagens tjänstepensionsförsäkringskapital, som visats i avsnitt 25.4, underkastas samma beskattningsregler som föreslås för övrig pensionsförsäkring.

Det skulle här kunna göras gällande att man kan se på denna försäkring på ett annat sätt, eftersom den avkastning som uppkommer i en tjänstepensionsförsäkring inte till fullo kommer den försäkrade till del, utan åtnjuts delvis av försäkringstagaren - arbetsgivaren - i form av premiereduktion. Arbetsgivaren kan alltså under avtalstiden få sina premier sänkta på grund av att försäkringsanstalten har ett överskott.

Även i det fall avkastningen från försäkringssparandet kommer arbetsgivaren till del genom premiereduktion kommer emellertid vårt förslag att innebära likformighet, eftersom sparande hos arbetsgivaren och sparande i försäkringsbolaget därigenom beskattas i stort sett likformigt. Sparande hos arbetsgivaren föreslås visserligen bli beskattat med en något högre skattesats (ca 23 % om arbetsgivaren är ett aktiebolag) än sparande hos försäkringsbolaget, men i praktiken medför förslaget en hög grad av likformighet. Detta kan visas med ett exempel:

Arbetsgivare A betalar 110 i avdragsgill premie år 1 och får i stället en premiereduktion år 5 vilken minskar de avdragsgilla kostnaderna vid denna tidpunkt. Arbetsgivare B betalar, med i övrigt lika förutsättningar, 100 i premie år 1 men får inte någon premiereduktion år 5. Arbetsgivare B kan då spara 7,7 år 1 (efter beskattning med 23 %) och placerar dem till 10 % ränta i 5 år. Med en faktisk skatt på 23 % uppgår det sparade beloppet till 11,2 efter skatt år 5. Med hänsyn till att premierna är avdragsgilla kan arbetsgivare B då betala 14,6 i premie år 5.

Arbetsgivare A:s extra 10 i premie år 1 leder, vid 10 % avkastning före skatt på medel som sparas i försäkringsbolaget, till en premiereduktion år 5 på 14,7. Det ekonomiska utfallet för båda arbetsgivarna blir således

likvärdigt. Detta visar att förslaget innebär att beskattningen blir likformig även vid fallet med premiereduktion.

På motsvarande sätt medför förslaget likformig beskattning av avkastning på medel som sparas hos arbetsgivarens aktiebolag och på medel som sparas i försäkringsbolag. Detta gäller oavsett om arbetsgivaren sparar medlen genom en avdragsgill avsättning, exempelvis till SURV, eller genom att beskattade medel sparas. I båda fallen beskattas avkastningen på de sparade medlen. Vid avsättning till obeskattad reserv motsvaras förmånen av avdrag vid avsättningen exakt av nackdelen av beskattning vid reservens upplösning. Detta är således parallellt med skatteeffekterna vid privat P-försäkring som redovisades i tabell 25:1.

25.6.2 Sparande i pensionsstiftelse

Vårt förslag: En pensionsstiftelse skall vara skattskyldig för sin kapitalavkastning på motsvarande sätt som försäkringsbolag.

Beskattning av pensionssparandet skall ske likformigt enligt vad vi tidigare anført. Inom tjänstepensionsområdet innebär denna princip att beskattning skall gälla oavsett tryggandeform.

Förslaget innebär att en pensionsstiftelse skall underkastas samma deklarationsskyldighet och taxeringsgranskning som gäller för övriga skattskyldiga juridiska personer. Syftet är att beskattning skall ske av kapitalavkastningen, på samma sätt som föreslås för försäkringsbolag.

25.6.3 Avsättning på konto i företag

Vårt förslag: Arbetsgivare som avsatt medel på konto "Avsatt till pensioner" skall vara skattskyldig för en del av ökningen av pensionsskulden.

Beskattningsunderlaget skall vara 125 procent av den del av ökningen som avser dels uppräknings med hänsyn till inflationen, dels uppräknings med tillämpning av den försäkringstekniska beräkningsräntan. Beskattningsunderlaget skall beskattas med en skattesats på 20 %. Påfördd skatt skall utgöra avdragsgill kostnad.

För att uppnå likformighet mellan olika tryggandeformer bör även avkastningen på pensionssparande vid kontoavsättningar beskattas. Kontoavsättningen är emellertid till sin konstruktion av väsentligt annan karaktär än annat pensionstryggande. Sålunda är det inte möjligt att avskilja en viss kapitalmassa som pensionskapital. Det avsatta beloppet blir

kvar bland arbetsgivarens övriga arbetande kapital i bolaget. Grunden för beskattningen kan därför inte vara den faktiska kapitalavkastningen. Beskattningsunderlaget måste i stället utgöras av den skulduppräknings, ränteuppräknings, som avser att motsvara avkastningen på pensionskapitalet.

Inom det kollektivavtalsreglerade området finns möjlighet att trygga ITP-planens ålderspensionsdel genom avsättning på konto i kombination med kreditförsäkring hos Försäkringsbolaget PensionsGaranti (FPG). Nuvärdet av pensionsutfästelserna beräknas av Pensionsregistreringsinstitutet (PRI). Systemet kallas därför för FPG/PRI-systemet.

Kontoavsättning innebär att arbetsgivaren tar upp gjorda pensionsutfästelser vilka ännu inte infriats som en skuld till de anställda. Därigenom bokförs i princip kostnaderna för framtida pensionsbetalningar när de uppkommer, dvs. när de intjänas. I stället för att säkerställa de framtida pensionsutbetalningarna genom att betala premier till ett försäkringsbolag, exempelvis SPP, behåller arbetsgivaren medlen. Detta kan ses som att arbetsgivaren lånar av de anställda. Räntan på pensionsskulden betalas emellertid inte ut löpande till de anställda, utan läggs till skulden för utbetalning i form av pension. Skulden skrivs varje år upp med ett belopp motsvarande förräntningen.

De medel som motsvarar pensionsskulden är emellertid inte urskiljbara i arbetsgivarens förmögenhetsmassa. Uppräknings av pensionsskulden grundas inte heller på den faktiska avkastningen på de medel som arbetsgivaren lånat av innehavarna till pensionsrättigheterna. Systemet är i stället utformat så att uppräknings, motsvarande räntan på skulden inklusive inflationsuppräknings, varje år skall ske enligt vad som meddelas av FPG/PRI, om avsättning gjorts enligt FPG/PRI-systemet. Denna ränteuppräknings beräknas som dels en procentsats motsvarande inflationen, dels vissa räntefaktorer.

Avkastningen på pensionssparande beskattas inte enligt nuvarande regler. Det innebär att inte heller ränteuppräknings av pensionsskulden beskattas. Detta uppnås genom att företaget får skattemässigt avdrag för denna ränteuppräknings.

Vårt förslag är att avkastningen på pensionssparande skall beskattas med en skattesats på 20 %. För att uppnå likformighet i beskattningen av olika trygghandformer krävs att även den för närvarande skattefria ränteuppräknings av företagens pensionsskuld beskattas. Vårt förslag är att ränteuppräknings av pensionsskulden även i fortsättningen skall utgöra avdragsgill kostnad, men i stället beskattas med en skattesats på 20 %. Ett liknande resultat skulle kunna erhållas om i stället avdragsrätten för ränteuppräknings slopades. För att uppnå en så långt möjligt enhetlig beskattning av olika trygghandformer bör emellertid avdragsrätten kvarstå och ränteuppräknings av pensionsskulden i stället beskattas med en skattesats på 20 %.

Vid beskattning av avkastningen på pensionssparande kommer ränteuppräknings av pensionsskulden att ske med utgångspunkt från pensionskapitalets avkastning *efter* skatt. Anledningen är att det endast är behållningen efter skatt som kan betalas ut i pension och som således kan

ligga till grund för en pensionsskuld till de anställda. Vårt förslag innebär emellertid att pensionskapitalets avkastning *före* skatt skall beskattas med en skattesats på 20 %. Basen för beskattningen skall således vara dels avkastningen efter skatt, dels skatten. Beräkningstekniskt innebär detta att skatteunderlaget skall utgöra 125 procent av ränteuppräknings av skulden.

Att förslaget leder till neutralitet i beskattningen kan visas genom ett exempel:

Antag att den utfallande pensionen skall vara 100 och att SPP:s ränta är 10 %. Om 20 % av räntan går bort i skatt, blir nettoräntan 8 %. Om företaget hade köpt en försäkring hos SPP innebär detta vid en "ett-årskalkyl" att företaget köper en pensionsförsäkring som ger 100 om ett år för 92,59 kr. ($100/1,08 = 92,59$). Eftersom premien är avdragsgill, motsvarar detta vid 30 % marginalskaft för företaget en kostnad på 64,81 kronor.

Om företaget i stället skulle vilja låna pengarna av SPP mot t ex 10 % ränta behöver företaget låna 92,59 kronor och betalar efter ett år tillbaka pengarna + ränta, sammanlagt 101,85 kronor. Av dessa erhåller den pensionerade 100 kronor i avtalsenlig pension, medan resten (= 1,85) betalas i "ränteskaft" av SPP. Man kan förvissa sig om att kalkylen är riktig: Räntan är $101,85 - 92,59 = 9,26$ kronor. Om SPP:s ränteskaft är 20 %, blir detta $0,2 \times 9,26 = 1,85$ kronor. Kostnaden för företaget att låna pengarna blir, med 30 % marginalskaft $9,26 \times 0,7 = 6,48$ kronor.

Kontoavsättning fungerar som trygghet genom pensionsförsäkring, med den skillnaden att företaget, i stället för att låna de 92,59 kronorna av SPP, lånar pengarna av den anställda.

Företaget avsätter således 92,59 kronor på ett konto. Detta är avdragsgillt, dvs kostnaden för företaget blir 64,81 kronor, precis som i SPP-fallet. Därefter meddelar FPG enligt våra antaganden att skulden skall räknas upp med 8 %, vilket är lika med *nettoavkastningen* på SPP:s fonder (dvs *efter* den 20-procentiga ränteskatten). Behållningen på kontot blir då 100 kronor, vilket sedan tillfaller den anställda i form av pension. Uppräkningen (= 7,41) är avdragsgill för företaget, dvs. kostar företaget 5,18 kronor.

Vidare betalar företaget in ränteskaft till staten till ett belopp som motsvarar 20 % av SPP:s *bruttoavkastning*. I detta fall är bruttoavkastningen 10 % på 92,59 kronor, dvs 9,26 kronor, eller annorlunda uttryckt 125 procent av 7,41 kr. 20 % på detta blir 1,85 kronor.

Företaget har nu, för förmånen att få disponera över de 92,59 kronorna och använda dem i rörelsen, betalat en "ränta" i form av den 8-procentiga uppräknings. Denna är avdragsgill, dvs den uppgår till 7,41 kronor före och 5,18 kronor efter bolagsskaft. Vidare har företaget betalat 1,85 kronor i form av "ränteskaft" till staten. Eftersom även denna skaft är avdragsgill vid bolagsbeskattningen, utgör den en kostnad för företaget på 1,30 kronor. Total "lånekostnad" efter skaft för företaget blir då $5,18 + 1,30 = 6,48$ kronor, dvs. lika mycket som om företaget i stället lånat av SPP.

25.7 Utländska försäkringar

Vårt förslag: Premie avseende försäkringssparande i utländskt försäkringsbolag skall i vissa fall beskattas. Syftet med beskattningen är att skapa konkurrensneutralitet mellan försäkringssparande i Sverige och i utlandet.

Skattesatsen skall vara 20 % för premier avseende utländskt försäkringssparande som i övrigt inte beskattas. För premier avseende annat försäkringssparande i utländska försäkringsbolag skall skattesatsen nedsättas med hänsyn till den övriga skatt som utgår. Nedsättning skall, efter ansökan hos RSV, medges med halva eller hela skatten på premien.

Vad gäller pensionssparande i utlandet har vi kunnat konstatera att pensionssparandet ofta är skattemässigt gynnat. I många fall liknar utländska system det som för närvarande gäller i Sverige.

Om vårt förslag att beskatta avkastningen på pensionssparande i Sverige genomförs, förändras konkurrenssituationen gentemot utlandet. Det kan då av skatteskäl bli lönsamt att flytta pensionssparande från Sverige till utlandet.

Betydelsen av skillnaderna i beskattning mellan länder kan belysas med ett exempel: En person sparar ett lika stort belopp varje år från 35 års ålder till dess att han blir 65 år. Totalavkastningen på sparandet antas vara 9,1 % och den effektiva skatten antas vara 15 % på försäkringssparande i Sverige (angående beräkning av effektiv skattesats se avsnitt 25.9). Med dessa förutsättningar skulle personen vid 66 års ålder få ut 32 % mer i sparat kapital i ett land där avkastningen på sparandet inte beskattas, än i Sverige.

När restriktionerna i valutaregleringen, som för närvarande förhindrar valutainlåningar att betala försäkringspremier till utlandet på mer än 3 000 kr. per år, upphävs kan den ovan förutsedda konkurrensnackdelen för försäkringssparande i Sverige ge betydande konsekvenser. Det behövs därför kompletterande regler för att skapa konkurrensneutralitet mellan försäkringssparande i Sverige och i andra länder.

Enligt gällande rätt betraktas försäkringar i utlandet skattemässigt som K-försäkringar, vilket innebär att avdrag inte medges för premierna och att utfallande belopp inte är skattepliktiga. Detta gäller oavsett om försäkringen i och för sig väl uppfyller de svenska kvalitativa villkoren för vad som får klassificeras som en P-försäkring. RSV har rätt att efter ansökan genom dispens förklara att en utländsk försäkring får betraktas som en P-försäkring. Vi föreslår inte några förändringar av dessa regler. Frånvaron av avdragsrätt förändrar emellertid inte att vårt förslag till beskattning av avkastningen på pensionssparande leder till bristande neutralitet gentemot utlandet.

Den åtgärd som teoretiskt leder till neutralitet är att stadga att skattskyldiga i Sverige som försäkringssparar i utlandet skall beskattas i

Sverige för avkastningen på sparandet. Av praktiska skäl är emellertid detta omöjligt att genomföra. Den enda möjligheten att uppnå konkurrensneutralitet torde därför vara att beskatta insättningar (premier) i försäkringssparande i utlandet. Skattesatsen bör då avvägas så att det behållna beloppet vid sparperiodens slut blir lika stort oavsett om sparandet sker i Sverige eller i utlandet. Vid ett kontinuerligt sparande från 35 års till 65 års ålder, som i exemplet ovan, krävs en skatt på 24 % av premien för att uppnå neutralitet mellan sparande som beskattas enligt vårt förslag och obeskattat sparande i utlandet. Nivån på en neutraliserande premieskatt är emellertid beroende av avkastningens höjd och spartidens längd.

Av förenklingsskäl, och för att undvika överbeskattning, föreslås att skatt tas ut med 20% av sparbeloppet (premien). I de fall denna skattesats är för låg kan den osäkerhet och de valutarisker som försäkringssparande i utlandet kan vara förknippat med ses som en spärr mot alltför stora överflyttningar från svenskt till utländskt sparande. Det skall emellertid framhållas att sparande i utländska livförsäkringsbolag inte är förknippat med valutarisker i de fall sparandet placeras i tillgångar i svenska kronor.

Skatten på premier avseende utländskt försäkringssparande föreslås vidare utgå enligt samma skattesats oavsett om premien avser utländsk försäkring som i och för sig skulle kunna klassificeras som P-försäkring eller K-försäkring. Från neutralitetssynpunkt kunde det eventuellt vara önskvärt att ta ut en högre premieskatt på sparande som sker i konkurrens med svenska K-försäkringar än på sparande som sker i konkurrens med svenska P-försäkringar. Motivet skulle då vara att avkastning på K-försäkring föreslås bli beskattad med en högre skattesats än avkastning på P-försäkring. Effekten av den högre skattesatsen för K-försäkring motverkas emellertid av att sparandetiden vanligen är längre i P-försäkring än i K-försäkring. Det bör därför vara möjligt att upprätthålla neutralitet mellan svenskt och utländskt försäkringssparande med samma skattesats för premier avseende utländska försäkringar oavsett hur dessa skulle komma att klassificeras.

I de fall försäkringssparande i utlandet beskattas bör skatten på premier som betalas till sådant försäkringssparande kunna sättas ned. Motivet är att svenska skattskyldigas försäkringssparande i utlandet annars skulle kunna utsättas för en hårdare beskattning än motsvarande försäkringssparande i Sverige. Vi föreslår därför att det, efter ansökan hos RSV, skall vara möjligt att erhålla nedsättning av premieskatten. Nedsättningen skall göras med hänsyn till annan beskattning av det utländska försäkringssparandet och avvägas så att det totala skatteuttaget blir detsamma som för försäkringssparande i Sverige. Av förenklingsskäl föreslås att nedsättning skall ske med antingen halva eller hela premieskatten.

Den föreslagna skatten är inte avsedd att försvåra betalningar till utlandet. Avsikten är endast att upprätthålla neutralitet mellan svenskt och utländskt försäkringssparande. Av det skälet menar vi att en sådan skatt inte kommer att stå i strid med Sveriges förpliktelser och strävan till liberalisering avseende kapitalrörelser över gränserna.

I Danmark har man i samband med att realräntavgiften infördes också infört en sådan skattebeläggning av premier till pensionssparande i utlandet som vi har skisserat ovan.

25.8 Övergångsbestämmelser

Vårt förslag: Några särskilda övergångsregler föreslås inte, utom i ett avseende som gäller brutet räkenskapsår.

Förslaget innebär att avkastningen på pensionssparande kommer att beskattas, med verkan från den 1 januari 1991. Vi föreslår inte några särskilda övergångsregler. Det innebär att avkastningen på allt pensionskapital som finns samlat hos olika förvaltare eller hos arbetsgivare den 1 januari 1991 kommer att bli föremål för beskattning. För skattskyldiga med brutet räkenskapsår föreslås emellertid en särskild övergångsbestämmelse, se specialmotiveringen.

Kapital har satts in i sparandet i en tid då avkastningen var fri från skatt. Av det skälet har det i debatten gjorts gällande att vi skulle vara förhindrade att föreslå att även detta äldre kapitals avkastning skulle utgöra underlag för beskattning. Eller med andra ord, att vårt förslag skulle utgöra ett brott mot retroaktivitetsförbudet i regeringsformen.

Vi anser att förslaget dock inte innebär att vi kommer i konflikt med retroaktivitetsförbudet, eftersom vi inte beskattar den avkastning som ackumulerats skattefritt under årens lopp. Vårt förslag innebär att endast den avkastning som uppkommer *efter* ikraftträdandet kommer att utgöra skatteunderlag. Det förhållandet att denna avkastning beskattas framöver innebär inte något ingrepp i tidigare skattefrihet.

Mot detta kan då göras gällande att förslaget griper in i redan ingångna avtal och alltså förändrar förutsättningarna för dessa. Inte heller detta resonemang anser vi vara hållbart. Invändningen har varit aktuell tidigare, i samband med debatten kring realränteskatten för några år sedan. De argument som realränteskatteskommittén då anförde gäller fortfarande. Kommittén anförde (Ds Fi 1986:18, s 163) att de kontrakt som spararna ingått garanterade en försiktigt beräknad avkastning, grundräntan eller kalkylräntan, och att kommitténs förslag inte skulle innebära att denna avkastning skulle komma att beröras.

Realränteskatteskommitténs förslag innebär att skatt skulle utgå om realräntan vissa år var onormalt hög. I annat ränteläge skulle skatt inte utgå. Kommitténs förslag hade alltså i viss mening ett skydd mot skatteuttag i dåliga räntelägen. Vårt förslag har inte någon sådan säkerhetszon, utan innebär i princip vanlig inkomstbeskattning, men med lägre skattesats.

Å andra sidan innebär vårt förslag att de faktiska förluster som kan uppkomma om marknaden för bolagens olika egendomsslag är i dalande

får sparas som förlustavdrag att utnyttjas mot kommande vinster. Förluster i näringsverksamhet är vidare till fullo avdragsgilla mot inkomster. Enligt vår mening innebär vårt förslag därför inte att förutsättningarna för infriande av ingångna kontrakt äventyras.

Det förhållandet att vi inte föreslår särskilda övergångsregler, utom i fall med brutet räkenskapsår, innebär alltså att alla som är skattskyldiga till avkastningsskatt skall betala skatt första gången på den avkastning som uppkommit under år 1991.

25.9 Ekonomiska konsekvenser

25.9.1 Beräkning av effektivt skatteuttag

Det effektiva skatteuttaget beräknas här som skatt i procent av nominell totalavkastning, dvs. inkl. orealiserade värdestegringsvinster. De regler för beskattning av pensionssparande som föreslagits innebär att värdestegringsvinster beskattas först när de realiseras. Detta medför att det effektiva skatteuttaget kommer att understiga den föreslagna formella skattesatsen, som för bl.a. sparande i P-försäkring föreslås uppgå till 20 %.

Regeln att endast realiserade värdestegringsvinster beskattas blir särskilt betydelsefull vid kontinuerligt pensionssparande, eftersom förvaltaren då inte behöver realisera värdestegringsvinster i full omfattning, utan kan betala åtminstone en del av de utfallande pensionerna med inkommande premier. Detta kan innebära att den faktiska skattebelastningen på pensionskapitalets avkastning blir avsevärt lägre än 20%.

Den faktiska förväntade skattebelastningen kan uppskattas genom ett räkneexempel. Exemplet grundas på ett inflationsantagande om 4% och på att livförsäkringsbolagen i framtiden får större möjligheter att själva välja placeringsinriktning.

Exempel: Antag att hälften av försäkringsbolagets placeringar avser obligationer med en ränta på 7 %, att 40 % av placeringarna avser aktier med en direktavkastning på 3 % och en värdestegring på 12 % och att resterande 10 % av placeringarna avser fastigheter med en direktavkastning på 2 % och en värdestegring på 6 %. Om försäkringsbolaget aldrig behöver realisera värdestegringsvinster, därför att inbetalda premier + löpande avkastning räcker till utbetalningar av pensioner, blir skattebelastningen 20 % på en genomsnittlig löpande avkastning på $4,9 \% = 0,98 \%$ av förmögenhetsvärdet. Den totala avkastningen är 9,1 % vilket medför att den effektiva skattesatsen blir $0,98 / 9,1 = 10,8 \%$.

I praktiken kommer förvaltarna emellertid sannolikt att realisera en del av sina värdestegringsvinster varje år, vilket höjer den effektiva skattesatsen. Slutsatsen är att det förefaller rimligt att räkna med en effektiv skattesats på ca 15 % av den totala avkastningen på sparande i P-försäkring.

25.9.2 Effekter på premier i kollektiva pensionsförsäkringar

SPP har på vår förfrågan beräknat effekterna på premierna för kollektiva pensionsförsäkringar av beskattning av avkastningen på pensionssparande. Utgångspunkten för beräkningarna är att de gjorda pensionsutfästelserna skall bibehållas och att hela kostnaden för beskattningen av pensionskapitalets avkastning således vältras över på arbetsgivarna i form av högre premier. Beräkningarna utgår vidare från en realavkastning på 3 %, vilket är lägre än både de redovisade antagandena ovan (real avkastning 5,1 %) och de senaste årens realräntor. SPP:s redovisning av kalkylerna tyder emellertid på att premierna för närvarande satts med utgångspunkt från en realränta på ca 3%. Om de nuvarande premierna grundas på en högre realränta än 3% kan emellertid de premiehöjningar som redovisas i tabellen överskatta de höjningar som faktiskt kan komma att inträffa.

Tabell 25:3

Beräknade pensionsförsäkringspremier vid 15 % effektivt skatteuttag på pensionskapitalets avkastning.

	Nuvarande	Beräknade		
		Inflation		
		4 %	6 %	8 %
ITP	8%	10,4 %	11,9 %	13,0 %
STP	3%	3,4 %	3,5 %	3,7 %

Anm: Reservation för att nuvarande och beräknade premier eventuellt grundas på olika förutsättningar. Källa: SPP

Vid en inflation på 4 % skulle de enligt tabellen beräknade premiehöjningarna öka arbetsgivarnas kostnader med ca 3 miljarder kr. om året. Kostnadsökningen kan uteslutande antas drabba näringslivet. Därutöver kan kostnaderna för avsättningar till pensionskonto förutses öka. Uppskattningsvis skulle under dessa förutsättningar vårt skatteförslag innebära en genomsnittlig lönekostnadsökning för hela näringslivet med ca 1 %.

25.9.3 Effekter på utfallande belopp i individuell P-försäkring

I tabell 25:4 visas effekterna på utfallande belopp av beskattning av avkastningen på pensionskapitalet. Utgångspunkten för beräkningen är att en person sparar 10 000 kr. per år från 35 års ålder till 65 års ålder, i detta belopp ingår ej provisioner till försäkringsbolaget etc. Avkastningen antas vara 9,1 % per år. I tabellen redovisas den vid 66 års ålder hopsparede

förmögenheten, inklusive avkastning, vid 0, 10 %, 15 %, 20 %, och 30 % effektiv skatt på den nominella totalavkastningen.

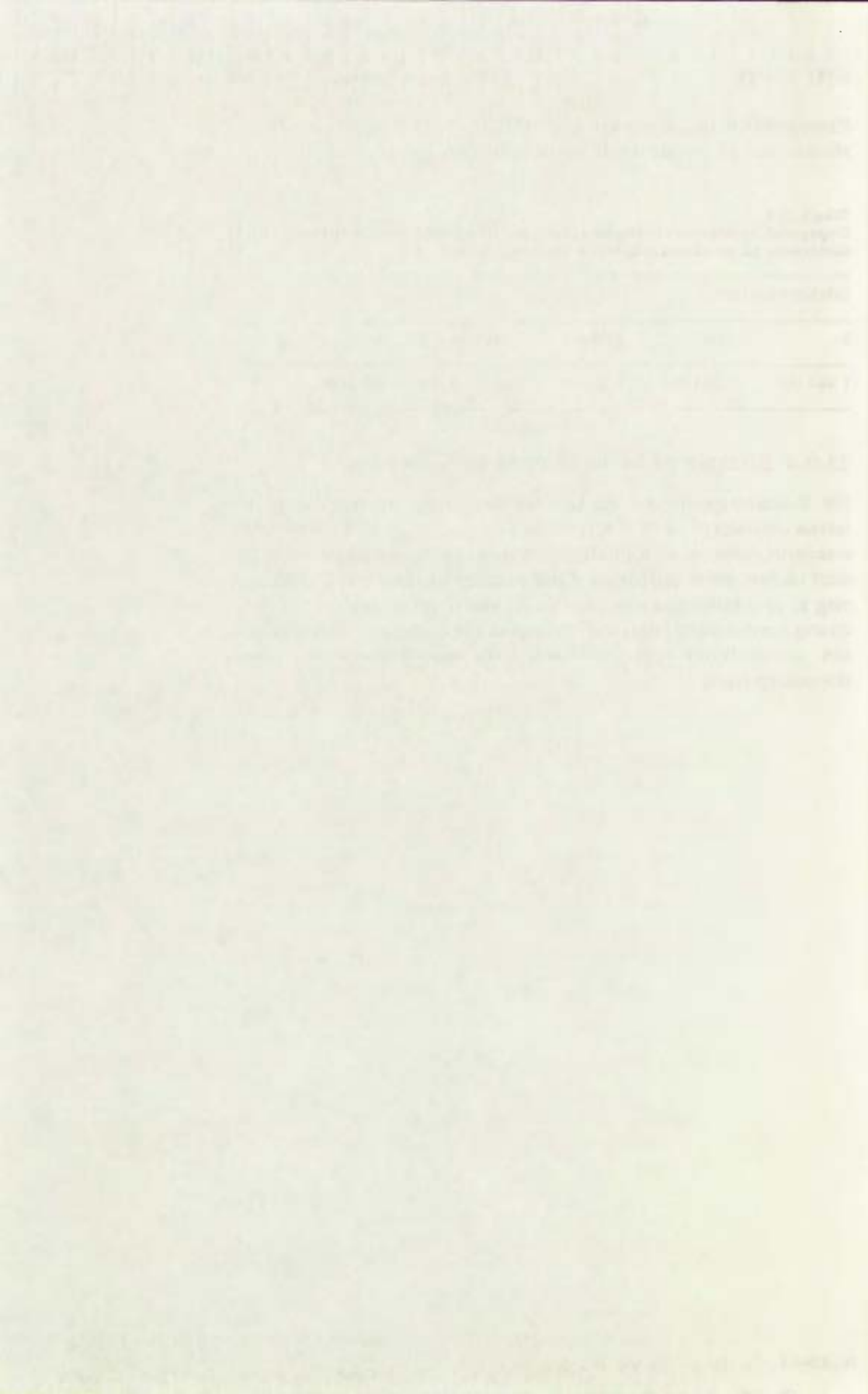
Tabell 25:4.

Hopsparad förmögenhet inklusive avkastning vid 66 års ålder, vid olika effektivt skatteuttag på pensionskapitalets avkastning. Kronor

Effektivt skatteuttag				
0	10%	15%	20%	30%
1 664 000	1 384 000	1 263 000	1 154 000	966 000

25.9.4 Effekter på beskattningen av K-försäkring

För K-försäkringskapitalets del kommer vårt förslag att innebära att en faktisk skattesats på ca 40 % byts ut mot en skattesats på 30 %. Vi föreslår emellertid dessutom att K-försäkringens styckeavdrag och schablonavdrag skall tas bort, vilket innebär att skattelättnaden begränsas. Vår uppskattning är att avkastningen efter skatt på K-försäkringarnas kapital med vårt förslag kommer att bli i stort sett oförändrad. För enskilda försäkringsbolag kan det emellertid uppkomma såväl vissa skattelättnader som vissa skatteskärpningar.

26 Deklaration och kontroll

26.1 Räntor och annan avkastning

Vårt förslag: Preliminär skatt skall innehållas och inbetalas av den som betalar ut eller gottskriver räntor och utdelningar på värdepapper om mottagaren är fysisk person.

Gränsen för skyldighet att avge deklaration ändras. Den som enbart har ränteinkomster och annan utdelning för vilken preliminär skatt skall inbetalas får taxeras med ledning av kontrolluppgift och behöver således inte avge deklaration.

Förslaget att hos fysiska personer endast ta ut en proportionell 30-procentig skatt på inkomst inom det utvidgade inkomstslaget kapital föranleder vissa ändringar av reglerna om deklarationsskyldighet, taxering och uppbörd.

26.1.1 Deklarationsskyldighet och taxering

Så länge grundavdrag har medgivits även från inkomst av kapital har den som inte har haft andra inkomster sluppit skatt på räntor och annan avkastning upp till grundavdragets storlek och har dessutom sluppit att avge självdeklaration, om inte förmögenhetstillgångarna har överstigit 400 000 kr. För hemmavarande barn under 18 år har gällt, att den skattepliktiga förmögenheten inte har taxerats hos barnet om inte barnet haft inkomster som överstigit grundavdraget. Dessa har således inte varit deklarationsskyldiga ens om förmögenheten överstigit 400 000 kr. Många barn, som hittills inte varit skyldiga att avge självdeklaration, blir med de nya materiella reglerna, dvs. att grundavdrag inte medges i inkomstslaget kapital, deklarationsskyldiga. Detta gäller också de folkpensionärer som har inkomst av kapital men som ändå inte kommer upp i inkomst motsvarande folkpension plus pensionstillskott. Dessa måste däremot antas vara få.

För att i möjligaste mån undvika en ökning av antalet deklarationsskyldiga bör, i de fall där det endast rör sig om avkastning som skattemyndigheten får kontrolluppgifter på, taxering kunna åsättas utan deklaration. Även i sådana fall bör taxeringsmeddelande enligt 70 § TL sändas till den skattskyldige. Ändringar i TL föreslås för att åstadkomma detta.

26.1.2 Uppbörd

Den enhetliga skattesatsen medför, att preliminär skatt skulle kunna tas ut med belopp som exakt överensstämmer med vad den skall betala i skatt som inga räntekostnader eller reaförluster har. Banker och andra kontrolluppgiftsskyldiga bör åläggas att innehålla 30 % av avkastningen som preliminär A-skatt när mottagaren är fysisk person oberoende av om denne har en A- eller en B-skattsedel. För dem som har räntekostnader eller reaförluster kommer detta att medföra att preliminär skatt tas ut med för högt belopp om inte jämkning begärs hos skattemyndigheten. Preliminärskatteuttaget på andra inkomster bör då i första hand justeras. Det blir alltså ytterligare en omständighet för skattemyndigheten att väga in vid beslut om jämkning.

Den skattskyldige skall enligt gällande regler för att få jämkning av preliminär A-skatt göra sannolikt eller det skall för myndigheten ändå framstå som sannolikt att den preliminära skatten kommer att avvika från motsvarande slutliga skatt om ingen jämkning görs. Dessa regler kan behållas. Om avkastningen utgör inkomst hos en person som skall erlägga B-skatt borde i stället B-skatt debiteras med motsvarande lägre belopp. Om den skattskyldige begär det bör därför, vid beräkning av preliminär B-skatt, hänsyn tas till preliminär A-skatt som den skattskyldige har att betala på avkastning enligt de nya reglerna. Finns inga andra inkomster kommer dock den lokala skattemyndighetens beslut om jämkning att mynna ut i att preliminär skatt inte behöver innehållas på viss avkastning.

Uppbördslagens systematik är sådan, att det är den skattskyldige som skall betala preliminär A-skatt för särskilt angivna inkomster. I lagen bör också anges att A-skatt skall betalas för inkomst av kapital och att banker m.fl. skall verkställa skatteavdrag på utbetalningar för vilka den skattskyldige har att betala preliminär skatt.

Den skattskyldige får visa upp skattemyndighetens beslut om jämkning för den som utbetalar avkastning om han vill undvika att preliminär skatt innehålls. För att utbetalaren inte skall underlåta att innehålla skatt bör föreskrivas att han ansvarar för den skatt som skatteavdraget skulle ha avsett och som han utan skälig anledning underlåtit att dra av. Beträffande inbetalning och redovisning av skatteavdrag från räntor m.m. bör gälla samma regler som för inbetalning av annan preliminär A-skatt. En uppbördsdeklaration bör lämnas senast den 18 i månaden efter den, då skatteavdraget gjordes samtidigt med att skatten betalas in till länsskattemyndigheten. En hänvisning till UBL 52-54 §§ föreslås.

Av 37 § 2 mom. TL framgår, att uppgift om innehållen preliminär A-skatt skall ges i kontrolluppgift beträffande utdelning. I 8 mom. bör föreskrivas, att detsamma skall gälla för kontrolluppgift för räntor. Vidare

måste det bli obligatoriskt att lämna uppgift om den skattskyldiges personnummer för att rätt person skall kunna tillgodoräknas preliminärskatten.

Definitiv källskatt eller kupongskatt uppgående till mellan 15 och 25 % innehålls normalt i utlandet vid utbetalning av avkastning på utländska aktier. Detsamma sker allt oftare vid utbetalning av ränta på andra utländska värdepapper. Normalt är också den skattskyldige berättigad till avräkning för den utländska skatten från svensk skatt. Det sagda innebär att det normala skulle bli, att en skattskyldig med kapitalinkomster från utlandet vore berättigad till jämkning om det föreskrevs, att han var skyldig att erlägga preliminär skatt i Sverige med 30 % även på sådana utländska kapitalinkomster. Ett sådant krångel är givetvis inte önskvärt. Men om han inte blir skyldig att erlägga preliminär skatt för dessa inkomster skulle det vara fördelaktigare ur likviditetssynpunkt att få utländsk avkastning än svensk. För att inte denna effekt skall uppstå föreslås att mottagaren av utländsk avkastning skall vara skyldig att erlägga preliminär skatt med mellanskillnaden mellan vad som innehållits i utlandet och 30 %. Föreslagna ändringar i uppbördslagen hänvisar till 37 § 1 mom. 4 b TL i lydelse enligt prop. 1988/89:142. Valutabanker och fondkommissionärer hos vilka utländska aktier och andra utländska värdepapper skall förvaras eller kontoföras får uppgift om i utlandet avdragen skatt och bör således inte ha någon svårighet att verkställa rätt skatteavdrag.

Om en utdelningsberättigad inte är bosatt här i riket eller stadigvarande vistas här är VPC, förvaltare och förvaringsbank enligt kupongskattelagen (1970:624) skyldig att innehålla kupongskatt på 30 % av utbetald utdelning. I sådant fall skall naturligtvis inte preliminär skatt betalas. Det bör inte heller ske när den som erhåller annan avkastning inte är skattskyldig för inkomsten i Sverige. Samma bedömning som måste göras av utbetalaren enligt kupongskattelagen måste således göras här. Om den som har att verkställa preliminärskatteavdrag enligt de nu föreslagna reglerna alltför lättvindigt godtar den skattskyldiges felaktiga uppgift att han inte är skattskyldig i Sverige kommer han att bli ansvarig för skatten enligt 75 § UBL.

26.2 Reavinst vid försäljning av aktier m.m.

Vårt förslag: En skyldighet att i deklarationen uppge anskaffningskostnad för aktier och andra värdepapper bör införas. En skyldighet för dem som har att upprätta avräkningsnotor enligt lagen om värdepappersmarknaden att avge kontrolluppgifter beträffande köp och försäljningar som företagits av fysiska personer bör anstå tills de som endast har ett mindre aktieinnehav också skall beskattas för reavister enligt portföljmetoden. En ventil bör tillskapas så att en felaktig avdragskvot inte medför att materiellt oriktiga taxeringsbeslut måste fattas.

26.2.1 Kontrolluppgifter

Införandet av den s.k. portföljmetoden (se avsnitt 20.5.3) innebär att anskaffningskostnaden för aktier m.m. skall fastställas varje år samt förhållandet till marknadsvärdet på aktierna vid årets utgång. Detta förhållande, den s.k. avdragskvoten, avgör hur stort avdrag för anskaffningskostnader som kommer att medges vid beräkning av reavinst vid eventuell försäljning av aktier under året därpå.

För taxeringen behöver således i fortsättningen uppgift lämnas inte bara, som nu, om innehavet vid årets utgång och om försäljningsintäkter vid avyttringar utan också om inköpskostnad vart år som aktier förvärvas. I gengäld slipper den skattskyldige att vid försäljningstillfällena uppge någon anskaffningskostnad – en uppgift som många gånger kan vara komplicerad att ta fram.

Ur kontrollsynpunkt kan konstateras, att den skattskyldiges uppgifter om inköpskostnader under det gångna året oftast kan kontrolleras mot börslistor. Att köp förekommit framgår – såvitt gäller avstämningsaktier i svenska bolag och utländska aktier som förvaras i depå hos valutabank eller fondkommissionär – i regel av kontrolluppgifter enligt 37 § 1 mom. 4 a och b TL i lydelse enligt prop. 1988/89:142. Skulle anskaffningskostnaden framstå som besynnerlig på något vis är transaktionen så färsk att goda förutsättningar finns att få fram en avräkningsnota på förfrågan.

Något direkt behov av att kontrolluppgifter från VPC eller förvaltare i fortsättningen skall innehålla uppgifter om likvider vid inköp och försäljningar uppstår således inte på grund av det föreslagna sättet att beräkna avdragsgillt anskaffningsvärde. Däremot skulle en sådan utvidgad kontrolluppgiftsskyldighet beträffande fysiska personer medföra stora förenklingar av följande skäl.

Förslaget att grundavdrag inte skall medges från inkomst av kapital – inkl. reavinster – medför att en del skattskyldiga som i dag inte behöver avge deklaration kommer att behöva göra det. Dessutom kommer vissa som i dag kan avge förenklad självdeklaration (om försäljningsintäkterna vid försäljning av nya aktier understiger 1 000 kr. eller, vid försäljning av två-årsaktier, 6 600 kr.) behöva avge allmän självdeklaration så snart någon

försäljning skett. Om kontrolluppgiftsskyldigheten utvidgas till att omfatta även uppgifter om försäljningsintäkter och anskaffningskostnader kan dessa skattskyldiga hålla sig till den förenklade självdeklarationen. Detta gäller också de skattskyldiga som i dag måste avge allmän självdeklaration endast på grund av att de har att redovisa reavinst på mer än 1 000 resp. 6 600 kr. vid försäljning av aktier i svenska avstämningsbolag. Skattskyldiga som inte har andra aktier än sådana där kontrolluppgift lämnas skulle kunna godkänna kontrolluppgiften med ett kryss i den förenklade självdeklarationen. Detta skulle dock inte gälla de fall där aktierna anskaffats genom ett benefikt fång. I det tidigare föreslås att anskaffningsvärdet då skall tas upp till det belopp som överlåtaren skulle ha fått dra av om han hade sålt aktien på överlåtelседagen, med andra ord samma belopp som denne får minska sitt anskaffningsvärde med. Vid förvärv genom arv, gåva och bodelning skulle skattemyndighetens kontrolluppgifter beträffande innehav jämförda med kontrolluppgifter angående anskaffningar och avyttringar inte stämma och den skattskyldiges egna uppgifter skulle behöva inhämtas.

Det har diskuterats att VPC skulle kunna lämna uppgifter som möjliggjorde taxering enligt förenklad självdeklaration och som en service till aktieägarna göra preliminära beräkningar av skattepliktig vinst och avdragskvot. En fördel, utöver den att reavinster skulle kunna redovisas i förenklad självdeklaration, skulle vara att aktieägarna redan i början av året genom VPC skulle få information som gav möjlighet att förutse skatteeffekten vid försäljning under året.

En undersökning har gjorts av vilka förutsättningar de olika aktörerna på aktie- och värdepappersmarknaderna har att förse skattemyndigheterna med ifrågavarande uppgifter. Undersökningen har visat, att VPC och PMC som svarar för innehavarregistrering och gottskrivning av avkastning av aktier och andra värdepapper inte har anledning att informera sig om den enskilde köparens eller säljarens inköps- och försäljningspriser. Även om likviderna för de olika posterna kommer att vara kända för t.ex. VPC i det pappersfria systemet kommer VPC inte att ha kännedom om vilka av fondkommissionärernas kunder som köpt eller sålt och inte heller till vilket pris. PMC:s system innebär att den får uppgift om den enskilde kunden endast i kodad form och att placerarombudet är den som vet vem denne är. Vad gäller PMC är dessutom att märka, att den i dag kan sägas förbereda en företagens penningmarknad eftersom mindre handelsposter än 10–20 milj. kr. inte kommer att kunna hanteras i systemet. Man planerar visserligen en utvidgning till poster på lägst 1 milj. kr. och i framtiden kan man komma ner till poster på 100 000 kr. för att bredda marknaden men längre än så kommer man inte att gå.

Den av aktörerna som skulle kunna åläggas skyldighet att avlämna kontrolluppgift beträffande inköps- och försäljningslikvider är således inte den som registrerar innehav utan den som sköter handeln, dvs. fondkommissionären och placerarombudet och, när det gäller förvaltarregistrerade aktier, förvaltaren. Detsamma gäller för obligationer som omsätts och inte bara löses in av emittenten. Enligt lagen (1985:571) om värdepappersmarknaden skall avräkningsnota upprättas av dessa vid köp och byte. Kontrolluppgiften blir så att säga uppgift om den skattskyldiges ackumu-

lerade avräkningsnotor.

Härav följer att det inte blir fråga om enstaka kontrolluppgifter med samlade uppgifter om innehavet, utdelningen, inköpspriserna och försäljningsintäkterna för alla VPC-papper utan ett större eller mindre antal kontrolluppgifter beroende på vilket antal fondkommissionärer den skattskyldige valt att anlita.

Skattemyndigheterna måste med ledning av dessa kontrolluppgifter och uppgifter i deklarationen beräkna reavinst/förlust och den nya avdragskvoten. Det har sagts att den skattskyldige kommer att sväva i ovisshet om det skattemässiga utfallet av en avyttring fram till dess att han får uppgift om sin avdragskvot, något som skulle avhjälpas om VPC skulle hålla med en sådan uppgift. Här måste dock påpekas, att något definitivt besked kan finnas först i och med skattemyndighetens beslut, dvs. tidigast i juni. Den skattskyldige har emellertid själv alla uppgifter han behöver för att på egen hand – eller med hjälp av sin bank – beräkna sin avdragskvot redan den 1 januari.

I övergångsbestämmelserna föreslås att portföljmetoden inte förrän vid taxeringen år 1995 skall användas för beräkning av skattepliktig reavinst på aktier om den skattskyldige vid föregående års utgång inte hade noterade aktier till ett marknadsvärde överstigande 50 000 kr. Detta innebär att en stor andel av dem som med en utvidgad kontrolluppgiftsskyldighet skulle kunna klara sig från skyldighet att avge allmän självdeklaration under tre års övergångstid ändå kommer att behöva avge allmän självdeklaration så snart de har avyttrat aktier. Man kan välja att antingen låta detta medföra att införandet av en kontrolluppgiftsskyldighet beträffande avräkningsnotor får anstå under denna tid eller att ändå införa en sådan skyldighet samtidigt med portföljmetoden för att samla värdefulla erfarenheter innan de som endast har ett mindre aktieinnehav skall in i det nya systemet.

För de aktier som inte är tänkta att ingå i aktieportföljen skall anskaffningsvärdet vid beräkning av reavinst i fortsättningen beräknas till den genomsnittliga anskaffningskostnaden för det aktuella aktieslaget. Så snart innehavet ökas skall den genomsnittliga anskaffningskostnaden beräknas på nytt. En skyldighet för den skattskyldige att lämna uppgifter till underlag för denna beräkning måste därför införas. Det är inte meningsfullt att nu föreslå någon närmare utformning av dessa regler. Detta kan ske sedan förslagen om de förväntade ändringarna av taxeringsförfarandet tagit slutlig form.

26.2.2 Taxering

Avdragskvoten skall fastställas för varje taxeringsår genom beslut vid taxeringen. Beslutet bör vara överklagbart som vilket taxeringsbeslut som helst och inte först då det påverkar beräkningen av en reavinst. Att så bör vara fallet beror på den skattskyldiges intresse av att kunna förutse skattekONSEKVENSerna av en framtida försäljning. Beslut om avdragskvot bör därför enligt 68 § TL antecknas i skattelängden.

Så snart förvärv av aktier eller försäljning skett är den skattskyldige tvungen att avge deklaration för att avdragskvoten skall kunna fastställas.

Har däremot aktieportföljen inte rörts, kan taxeringsnämnden räkna ut avdragskvoten med ledning av kontrolluppgift om aktieinnehav. I så fall bör den skattskyldige få taxeringsmeddelande som anger beslutad avdragskvot.

Fastställandet av en avdragskvot vid ett års taxering som skall vara prejudiciellt i förhållande till senare års taxeringar är i princip främmande för beskattningsförfarandet, som i dag utmärks av att det är ett visst års taxering som vinner laga kraft, till följd varav exempelvis storleken av ett förlustavdrag fastställs först det år då avdraget yrkas och inte då förlusten uppstått. Detta ger anledning till en rad överväganden. Även om förhållandet mellan anskaffningsvärdet och marknadsvärdet på aktieportföljen anges på skattsedeln i form av en avdragskvot ligger det i farans riktning att felaktigheter undgår den skattskyldige eftersom skatten det året som skattsedeln avser inte påverkas.

Skatteförenklingskommittén har emellertid föreslagit en femårig omprövningsperiod för skattemyndigheternas beslut. Sannolikt kommer de flesta felaktiga avdragskvoter att kunna rättas till inom den tiden.

KUNGL. BIBL.
1989-07-05
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1989

Kronologisk förteckning

1. Rapport av den särskilde utredaren för granskning av hotbilden mot och säkerhetsskyddet kring statsminister Olof Palme. C.
2. Beskattning av fåmansföretag. Fi.
3. Integriteten vid statistikproduktion. C.
4. Fasta Öresundsförbindelser. K.
5. Samordnad länsförvaltning. Del 1: Förslag. C.
6. Samordnad länsförvaltning. Del 2: Bilagor. C.
7. Vidgad etableringsfrihet för nya medier. U.
8. UD:s presstjänst. UD.
9. Särskild inkomstskatt för utländska artister m.fl. Fi.
10. Två nya treåriga linjer. U.
11. Hushållssparandet - Huvudrapport från Spardelegationens sparundersökning. Fi.
12. Den regionala problembilden. A.
13. Mångfald mot enfald. Del 1. A.
14. Mångfald mot enfald. Del 2. Lagstiftning och rättsfrågor. A.
15. Storstadstrafik 2 - Bakgrundsmaterial. K.
16. Kostnadsutveckling och konkurrens i banksektorn. Fi.
17. Risker och skydd för befolkningen. Fö.
18. SÄPO - Säkerhetspolisens arbetsmetoder. C.
19. Regionalpolitikens förutsättningar. A.
20. Tullregisterlag m.m. Fi.
21. Sätt värde på miljön - miljöavgifter på svavel och klor. ME.
22. Censurlagen - en modernisering av biografförordningen. U.
23. Parkeringsköp. Bo.
24. Statligt finansiellt stöd? I.
25. Rapporter till finansieringsutredningen. I.
26. Kustbevakningens roll i den framtida sjöövervakningen. Fi.
27. Forskning vid de mindre och medelstora högskolorna. U.
28. Utbildningar för framtidens tandvård. U.
29. Samarbete kring klinisk utbildning och forskning inför 90-talet. U.
30. Professorstillsättning. En översyn av proceduren vid tillsättning av professorstjänster. U.
31. Statens mät- och provstyrelse. I.
32. Miljöprojekt Göteborg - för ett renare Hisingen. ME.
33. Reformerad inkomstbeskattning
 - Skattereformens huvudlinjer. Del 1.
 - Inkomst av kapital. Del 2.
 - Inkomst av tjänst, lagtext och kommentarer. Del 3.
 - Bilagor, expertrapporter. Del 4. Fi.
34. Reformerad företagsbeskattning
 - Motiv och lagförslag. Del 1.
 - Expertrapporter. Del 2. Fi.
35. Reformerad mervärdeskatt m.m.
 - Motiv. Del 1.
 - Lagtext och bilagor. Del 2. Fi.
36. Inflationskorrigerad inkomstbeskattning. Fi.

Statens offentliga utredningar 1989

Systematisk förteckning

Utrikesdepartementet

UD:s pressjänst. [8]

Försvarsdepartementet

Risker och skydd för befolkningen. [17]

Kommunikationsdepartementet

Fasta Öresundsförbindelser. [2]

Storstadstrafik 2 - Bakgrundsmaterial. [15]

Finansdepartementet

Beskattnings av fåmansföretag. [2]

Särskild inkomstskatt för utländska artister m.fl. [9]

Hushållsparandet - Huvudrapport från Spardelegationens sparundersökning. [11]

Kostnadsutveckling och konkurrens i banksektorn. [16]

Tullregisterlag m.m. [20]

Kustbevakningens roll i den framtida sjöövervakningen. [26]

Reformerad inkomstbeskattnings

- Skattereformens huvudlinjer. Del 1. [33]

- Inkomst av kapital. Del 2. [33]

- Inkomst av tjänst, lagtext och kommentarer. Del 3. [33]

- Bilagor, expertrapporter. Del 4. [33]

Reformerad företagsbeskattnings

- Motiv och lagförslag. Del 1. [34]

- Expertrapporter. Del 2. [34]

Reformerad mervärdesskatt m.m.

- Motiv. Del 1. [35]

- Lagtext och bilagor. Del 2. [35]

Inflationskorrigerad inkomstbeskattnings. [36]

Utbildningsdepartementet

Vidgad etableringsfrihet för nya medier. [7]

Två nya treåriga linjer. [10]

Censurlagen - en modernisering av biografiförordningen. [22]

Forskning vid de mindre och medelstora högskolorna. [27]

Utbildningar för framtidens tandvård. [28]

Samarbete kring klinisk utbildning och forskning inför 90-talet. [29]

Professorstillsättning. En översyn av proceduren vid tillsättning av professorstjänst. [30]

Arbetsmarknadsdepartementet

Den regionala problembilden. [12]

Mångfald mot enfald. Del 1. [13]

Mångfald mot enfald. Del 2. Lagstiftning och rättsfrågor. [14]

Regionalpolitikens förutsättningar. [19]

Industridepartementet

Statligt finansiellt stöd. [24]

Rapporter till finansieringsutredningen. [25]

Statens mät- och provstyrelse. [31]

Civildepartementet

Rapport av den särskilde utredaren för granskning av hotbilden mot och säkerhetsskyddet kring statsminister Olof Palme. [1]

Integriteten vid statistikproduktion. [3]

Samordnad länsförvaltning. Del 1: Förslag. [5]

Samordnad länsförvaltning. Del 2: Bilagor. [6]

SÄPO - Säkerhetspolisens arbetsmetoder. [18]

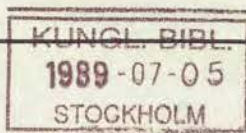
Bostadsdepartementet

Parkeringsköp. [23]

Miljö- och energidepartementet

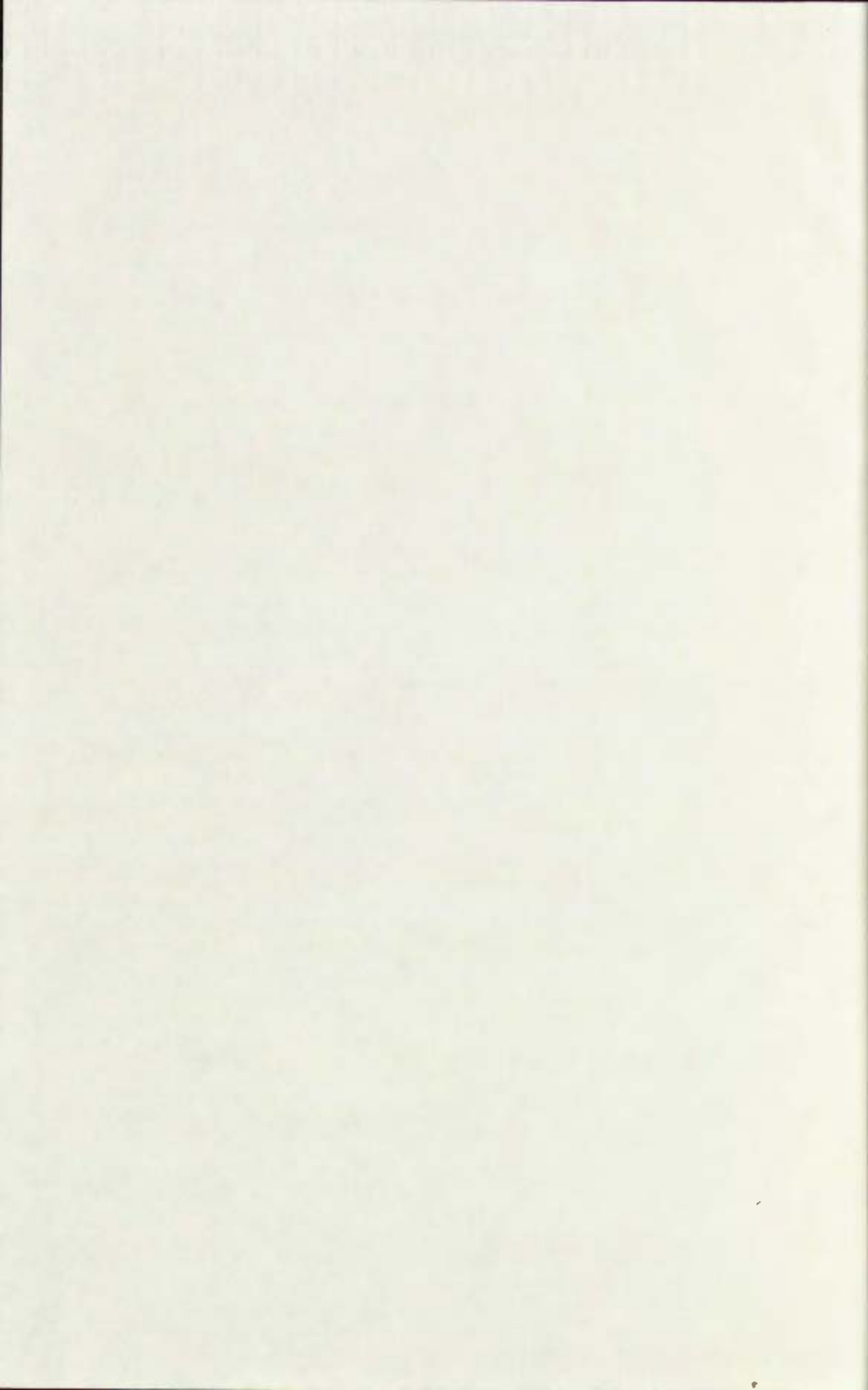
Sätt värde på miljön - miljöavgifter på svavel och klor. [21]

Miljöprojekt Göteborg - för ett renare Hisingen. [32]

De utredningar som arbetat fram förslag till den skattereform som planeras träda i kraft 1991 redovisar sina förslag i nedanstående SOU:er

SOU 1989:33

Reformerad inkomstbeskattning (RINK)

Del 1 Skattereformens huvudlinjer

Del 2 Inkomst av kapital

Del 3 Inkomst av tjänst, lagtext med kommentarer

Del 4 Bilagor, expertrapporter

SOU 1989:34

Reformerad företagsbeskattning (URF)

Del 1 Motiv och lagförslag

Del 2 Expertrapporter

SOU 1989:35

Reformerad mervärdeskatt m.m. (KIS)

Del 1 Motiv

Del 2 Lagtext och bilagor

SOU 1989:36

Inflationskorrigerad inkomstbeskattning (IBU)

SOU 1989:38

Sammanfattning av skatteutredningarnas betänkanden

ALLMÄNNA FÖRLAGET

BESTÄLLNINGAR: ALLMÄNNA FÖRLAGET, KUNDTJÄNST, 106 47 STOCKHOLM.

TEL: 08-739 96 30, FAX: 08-739 95 48.

INFORMATIONSBOKHANDELN, MALMTORGSGATAN 5 (VID BRUNKEBERGSTORG), STOCKHOLM.

ISSN 0375-250X